

Opp. 123

ALPHABET POLITI
EPISCULA DUS

+

ALEX. POLITI
OPUSCULA DUO.

Ex Typographia Poligniana.

ANNO MDCCCXXXIII.

COM APPROBATIONIBUS.

1833/1834

ALEXANDER POLTI

DECEMBER 1840

OPUSCULES

AD ACADEMIAM PISANAM

ALEX. POLTI

OPUSCULES

ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

ORATIONES

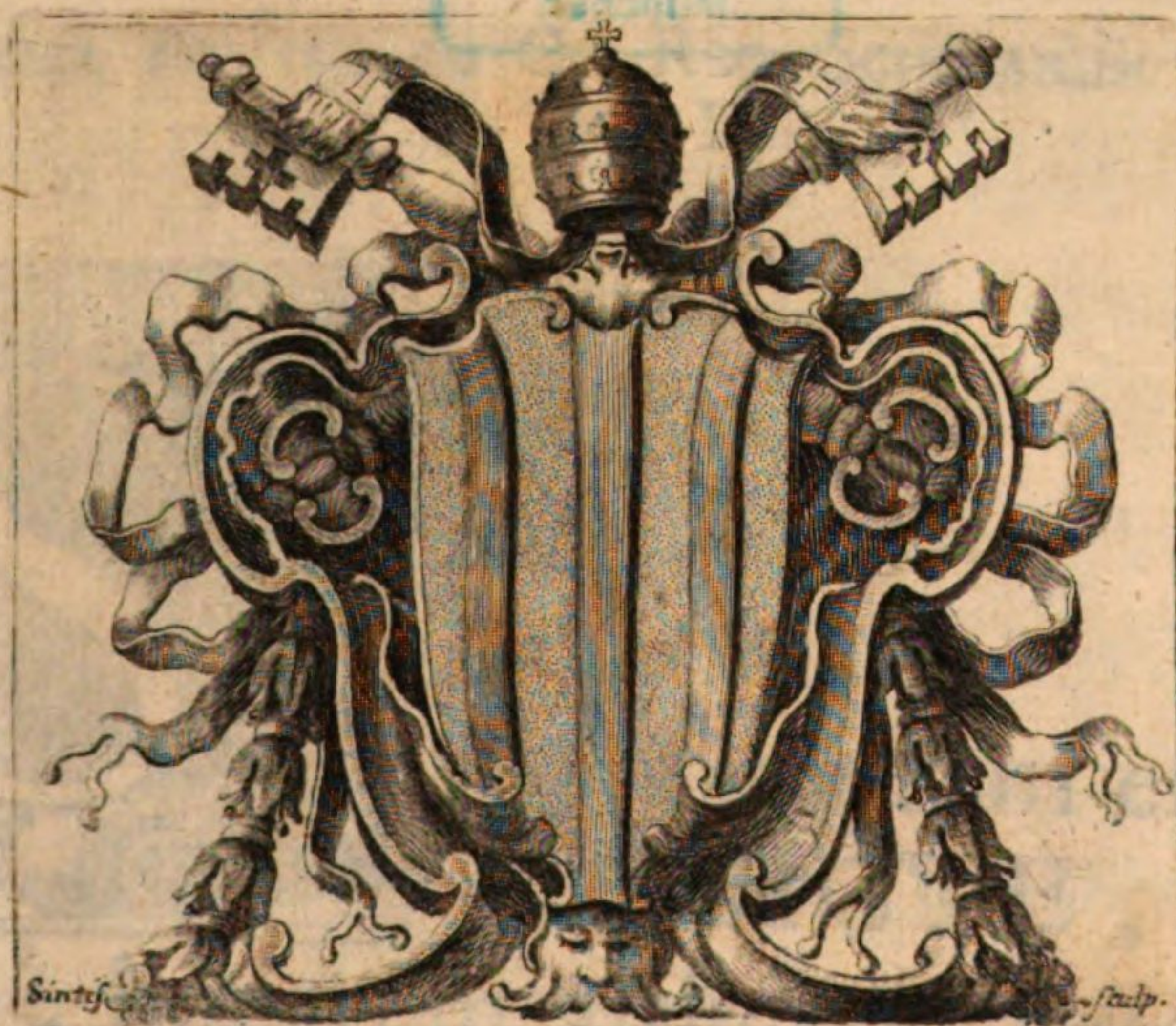
AD ACADEMIAM PISANAM.

EJUSDEM

ANIMADVERSIONUM IN EUSTATHIUM

AD DIONYSIUM PERIEGETAM

LIBRI DUO.

R O M Æ

EX TYPOGRAPHIO PALEARINIANO.

ANNO REP. SAL. CLO. CLOCC. XLII.

CUM APPROBATIONIBUS.

Wb/69/1046

ALEXANDRI POLLIT

DE CL. REG. SCOT. ARUM PISANUM

ORATIONES

AD ACADEMIAM PISANAM.

EJUSDEM

ANIMADVERSIONUM IN EUSTATIUM

AD DIONYSIUM PERIEGETAM

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ROMA

EX TYPOGRAPHIO PALAERINIANO.

ANNO REP. SAL. CL. CLCC. XLII.

CEM APPROBATIO VIRUS.

BENEDICTO XIV. PONTIFICI MAXIMO,

ALEXANDER POLITUS DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM
S. P. D.

Qua unquam est, BENEDICTE, PONTIFEX
MAXIME, bonarum artium atque discipli-
narum, quæ plurimum ad rem Christia-
nam contulerit, ea quidem certè in pri-
mis

mis est eloquentia . Testes sunt locupletissimi , non Paullus modò , Christianæ eloquentiæ princeps , qui eloquentiâ suâ fulgurare , ac tonare , totumque terrarum orbem concutere visus fuit ; sed etiam complures alii , qui verbis ac scriptis suis Religionem Christianam mirificè propagarunt , atque a gentium erroribus asseruerunt , viri oppidò quam sapientes atque eloquentes , eoque eloquentiores , quò sapientiores , de Græcis quidem Clemens Alexandrinus , Origenes , Athanasius , Gregorii tres , Basilius , Johannes Chrysostomus ; de Latinis verò Tertullianus , Lactantius , Ambrosius , Hieronymus , Augustinus , Hilarius , Leo , Gregorius Magnus . De his Augustinus disertè testatus est , permultùm sese non ad eloquentiam modò ; sed etiam ad sapientiam ex Ciceronis Hortensio profecisse , eoque ex libro , incredibili animi æstu , ad sapientiam illam immortalem exarsisse , atque ad Deum , qui ipsa sapientia est , as-
sur-

furgere coepisse. Hieronymus verò, ad eloquentiam comparandam quàm deditus atque addictus Ciceroni fuerit, immo & quàm totus propemodum in Cicerone habitaverit, vel ægrotus ipse Hieronymus factis patefecit, cum ipse sibi ad summi iudicis tribunal vapulare visus est, quòd esset Ciceronianus. At fuit illud quidem Hieronymi somnium, ut ipse ingenuè Hieronymus confessus est, cum objectum sibi a Ruffino perjurii crimen dilueret (promiserat enim in somnis Hieronymus, profanos sese libros nunquam amplius lecturum); sed tamen non vanum illud somnium fuit, qualia somnia illa, quibus, ut Hieronymus ait, sæpe nos deludimur; sed admonitio Hieronymo divinitus in somnis facta, ut ne ita sese in Ciceronis lectionem immergeret, ac veluti ingurgitaret, ut propterea sacrarum litterarum lectionem, quemadmodum Hieronymus tunc adolescens faciebat, negligeret aut fastidiret.

Quip-

Quippe Hieronymum Deus divinorum librorum interpretem, doctrinaeque Christianae magistrum destinaverat. Neque verò a Cicerone ac Poëtis, ceterisque profanis Ethnicorum libris lectitandis unquam postea destitit Hieronymus, quod ipse palam ostentavit, neque inficiatus est Ruffino; sed, quam ex iis libris, ac praesertim ex Cicerone, eloquentiam quaesierat, totam ad sacram Christianorum doctrinam illustrandam atque confirmandam convertit. Qua in re tantum abfuit, ut violati iurijurandi religione vir sanctissimus unquam tangeretur, ut a Ciceronis etiam eloquentiam viam sibi muniendam ad Christianam eloquentiam judicaverit. Quo de viro sic ego statuo, non tam eum praecclare, neque tam eloquenter, de rebus nostris, sive ad veritatem illustrandam, sive ad errores refellendos, scripturum fuisse, nisi, Cicerone lectitando, ad tantam illam eloquentiam ab ineunte sese aetate paravisset,

visset, &, quam ex Cicerone eloquentiam didicerat, studio atque meditatione corroborasset. Atque hæc ego paucis de eloquentiâ, hinc ut omnes perspiciant, nihil penitus a maiestate tuâ, & pontificatus tui maximi sanctitate alienum me facere, si tibi, qui rei Christianæ summâ cum potestate divinitus tibi traditâ præfides, dedicare audeo atque offerre Orationes ex iis nonnullas, quas ego de eloquentiâ ceterisque optimis disciplinis pro munere meo habui ad Academiam Pisânâ: quibus in orationibus meis non planè despero, meum qualecunque Ciceronis atque eloquentiæ studium, tanquam in imagine quadam ac vestigio, apparere. Sunt enim nonnulli, inepti sanè homines & superstiosi, qui, Hieronymi auctoritate abusi, quum sint ipsi bonarum omnium artium rudes, studia hæc humanitatis atque eloquentiæ, tanquam ab homine Christiano aliena, audent superbè reprehendere: qui

Hieronymianum illud somnium quò tandem spectaverit, minimè omnium percipiunt. Ego verò libenter fateor, adductum me vehementer exemplo Hieronymi atque Augustini, jam inde a puero Ciceroni atque eloquentiæ, quàm potui diligentissimè, studuisse; &, quanvis id, quòd volebam, minimè perfecерim; tamen rectè me egisse arbitror, quòd studia illa qualiacunque eloquentiæ mea ad sacras litteras excolendas atque ornandas referre voluerim. Neque enim eloquentem me unquam professus sum, a qua ego laude, quàm qui maximè, longè absum; sed studiosum duntaxat eloquentiæ. Inde autem, quòd sacris litteris tantopere profunt profanæ, Romani ipsi Pontifices, quorum maximè est, sacrosanctam Christi doctrinam sanctam tectam conservare, ac tueri, secundùm res divinas, nihil in rebus humanis habuisse antiquius videntur, quàm ut liberalium doctrinarum atque

que eloquentiæ studia protegerent, & quantum possent, promoverent. Unde etiam factum est, ut, quibus Pontificibus Romanis humaniores litteræ atque eloquentia magis floruerunt, eò etiam magis, iisdem Pontificibus, sacrarum litterarum studia, ad Christianæ doctrinæ usum atque ornamentum, viguerint. Atque hîc ego, PATER BEATISSIME, ad gloriam Romanorum Pontificum sempiternam, dicam, quod neminem adhuc unum satis animadvertisse, valde miratus sum, Latinarum, Græcarumque litterarum reſtitutarum gloriam Romanis in primis Pontificibus deberi. Hanc plerique omnes gloriam aliis vindicant, quorum quidem laudibus tantum abest, ut ego quidquam detractum velim, ut etiam præclara eorum in litteras promerita ultrò atque palam prædicem. Sed cum ex superiorum temporum memoriâ Pontifices Romanos repeto, Eugenium IV. Nicolaum V. Pium II. Si-

xtum IV. Leonem X. & ipsos litteratissimos, & litterarum atque litteratorum hominum summos fautores, quorum sanè temporibus bonæ omnes artes atque eloquentia, quæ septingentos jam annos veluti intermortuæ fuerant, reviviscere, ac recreari cœperunt; non possum non fateri, primas ac principes eorundem ipsorum Pontificum partes in bonis litteris instaurandis atque restituendis extitisse. Tantum eorum Pontificum fuit erga litteras ac bonos libros studium, & tanta erga doctos eruditosque homines liberalitas atque beneficentia. Clarissima horum Pontificum exempla quum tibi, BENEDICTE, PONTIFEX MAXIME, ita in animo obversentur, ut ea non æmulere modò, sed etiam longo post te intervallo relinquas, itaque litteras bonosque libros in oculis feras, ut vel propriam tibi ac selectissimam ex omni doctrinarum atque eruditionis genere bibliothecam ad usum tuum ac tuorum dilig-

li-

ligentissimè instruxeris, quid ego dubitem
ad solium adire Sanctitatis tuæ, & nomi-
ni tuo libellum hunc meum consecrare,
qui, si nullâ aliâ re, certè sese tibi quali-
cunque eloquentiæ nomine commendat?
Quantum enim doctrinâ atque eruditione
plerisque Romanis Pontificibus, qui ante
te fuerunt, antecellas, scripta uberrimè
tua testantur. Spero equidem, PATER
BEATISSIME, qualiacunque hæc meæ er-
ga te observantiæ officia non omnino tibi
improbaturum iri: quæ si tibi probari senser-
o, multò his etiam pro viribus meis ma-
jora brevi me præstiturum confido. Vale.
Pisis a. d. xv. Kal. Decemb. an. M. DCCXLI.

JOSEPH AB ANGELO CUSTODE

CC. RR. *Pauperum Matris Dei Schol. Piar.*

PRÆPOSITUS GENERALIS.

CUM librum, cui titulus: *Orationes ad Academiam Pisanam, & Animadversiones in Eustathium ad Dionysium Periegetam a Patre Alexandro Polito Religionis nostræ Sacerdote Professo* duo ex nostris, quibus commissum fuit, recognoverint atque approbaverint; ut typis mandetur, si iis, ad quos spectat, ita videbitur, facultatem in Domino concedimus. In quorum fidem &c.

Datum Romæ in Ædibus nostris Scholarum Piarum S. Pantaleonis die 19 Julii an. 1742.

Joseph ab Angelo Custode
Præpositus Generalis.

*Laurentius a S. Hiacynto
Secretarius.*

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. M. de Rubeis Archiepiscopus Tarsen. Vicesgerens.

APPROBATIO.

JUbente Reverendissimo P. Nicolao Maria Ridolfi, Sacri Palatii Apostolici Magistro, summa cum animi voluptate legi R. P. Alexandri Politi de Cler. Regul. Scholarum Piarum Orationes ex iis nonnullas, quas ille de Eloquentia ceterisque optimis disciplinis pro munere suo habuit ad Academiam Pisanam: binos præterea ejusdem clarissimi Viri Animadversionum in Eustathium Periegetam libros, quibus Dionysium ipsum Periegetam, & antiquam Geographiam commodum illustrat. Quæ proinde disertissimi omnique doctrinarum atque eruditionis genere præstantissimi Auctoris opuscula, tantum abest, ut orthodoxæ fidei bonisque moribus adversari dicam, ut potius doctis eruditisque hominibus maxime probatum iri sperem, si in publicam lucem emittantur. Ita sentio. Ex Bibliotheca Vaticana VI. Id. Jul. MDCCXLII.

Joseph Simonius Assemanus
Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus.

APPROBATIO.

L Egi Alexandri Politi viri doctissimi, & in Græcis atque Latinis scriptoribus mirandum in modum versati Orationes ad Academiam Pisanam, duosque in Eustathium ad Dionysium Periegetam animadversionum libros; ut Reverendissimo P. Magistro Sacri Palatii Apostolici F. Aloysio Nicolao Rodolphio obtemperarem. Tantum autem abfuit, ut quidquam in eis deprehenderim, quod aut a fidei Catholicæ dogmatis, aut a bonis castisque Ecclesiæ moribus discreparet; ut potius, quæ continent, omnia solide cumprimis ab homine tanto, accurate, distribute, summaque elegantia pertractata esse cognoverim. Itaque judico nihil in causa esse posse, quo minus in lucem edantur. Ita censeo.

Datum Romæ in Æd. Minerv. Idib. Jul. 1742.

F. Thomas Maria Mamachi Ord. Præd.
Sac. Theol. Professor.

 IMPRIMATUR.

F. Aloysius Nicolaus Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii
Apostolici Magister.

ALEXANDRI POLITI

DE CLER. REG. SCHOLARUM PIARUM

Orationes ad Academiam Pisanam.

ORATIO I.

De Litterarum Græcarum necessitate.

UTINAM tantum mihi ingenii, Auditores ornatissimi, tantum esset eloquentiæ, quantum res ipsa postulat, ut in hoc celeberrimo, atque ad dicendum amplissimo loco, hac litterarum hominum frequentia, hoc lectissimorum atque honestissimorum adolescentium concursu, verba ego facturus de linguæ Græcæ, atque adeo de litterarum Græcarum præstantiâ atque necessitate, parem argumento orationem invenirem! Nanque ipsa quidem argumenti magnitudo atque varietas, quo in argumento maxima sese ingenia sæpius exercuerunt, ipso statim dicendi initio, me ita perturbat ac propemodum obruit, ut, quid ego potissimum dicam, penitus ignorem, &, quæ aliàs mihi, vel cum de gravissimis rebus disputarem, nunquam defuit, oratio hîc me mea deficere prorsus videatur. Quid enim linguâ Græcâ ad omnem eruditionem accommodatius, quæ janua quædam est ad omnes disciplinas? Quid Græcis litteris uberius, atque copiosius? quid ad omnem doctrinam magis necessarium? quibus omnes doctrinæ uberrimè continentur. Nolite enim errare, adolescentes, qui huc Pisas, ad hoc domicilium, ad hanc sedem Sapientiæ, studio & ardore quodam animi incredibili, Sapientiæ ipsius addiscendæ causâ, quàm frequentissimi convenistis. Nolite, inquam, existimare, cum de linguâ Græcâ agitur, leve quidquam agi, quod ad Sapientiam parùm pertineat. Agitur in linguæ Græcæ negotio summa universæ doctrinæ, agitur orbis omnium di-

A

sci-

sciplinarum, ipsa agitur Sapiencia, cujus summum certè apicem sine Græcæ linguæ cognitione attingere nunquam possitis. Quare, five vos Poëticæ atque Oratoriæ studia delectant, five tenet, quæ rerum humanarum sapientia est, Philosophia, five eruditus pulvis ac reliquæ Mathematicorum disciplinæ invitant, five Medicorum præcepta alliciunt, five Jurisprudentia, five antiquitatis cognitio, five rerum divinarum scientia, quam Theologiam vocamus, obletât, quancunque tandem sapientiæ partem sectemini, tum humanæ, tum etiam divinæ, illud apud vos statuite, ad perfectam atque exquisitam harum omnium rerum notitiam linguam Græcam non perutilem modò esse; verum etiam pernecessariam. Volo enim, vobis sit penitus persuasum, quod oratione meâ breviter ostendam, neminem quenquam sine Græcis litteris fieri posse perfectum, ac consummatum in doctrinis, hoc est, summe perfecteque doctum atque eruditum. Unde facilè intelligatis, quò majori vos studio ad sapientiam nitimini, eo magis vobis esse in Græcas litteras incumbendum.

Neque vero, Auditores, Græcæ linguæ ad omnes doctrinas perfecte acquirendas necessitatem opus est altiùs repetere ex ipsâ ejusdem linguæ præstantiâ, & vi prorsus ejus admirabili ad res quaslibet atque naturas, animique nostri omnes omnino notiones, quæ infinitæ propemodum sunt, omnesque variæ, perfectissimè exprimendas. Quam quidem vim tantam esse volunt, ut sapientissimus Plato maximam partem sapientiæ in vocabulis Græcis interpretandis, eorumque origine indagandâ in Cratylo suo posuerit; eaque ipsa vocabula viri doctissimi proprietate quadam suâ res, quas significant, meliùs repræsentare affirmaverint, quàm si res oculis subjicerentur. Nam si vellemus quidem Græcæ linguæ laudes vel leviter attingere, &, quæ de Græcæ linguæ dignitate sunt ab aliis magnifice atque ambitiose jactata, in medium proferre, longiùs fane excurreret oratio mea, quàm coarctatio hæc & angustia temporis patiantur. At enim, quò lingua Græca ceteris aliis linguis excellentior est, atque præstantior, eò etiam magis, quàm aliæ linguæ, est eadem necessaria. Nisi si fortè, quia alia est vocabulorum, quæ significant, alia rerum, quæ significantur, scientia, linguam quoque Latinam ad bonas litteras, atque ad majorum rerum doctrinas parum

parum necessariam judicemus. Nihil est enim Poëticæ, nihil Oratoriae, nihil Dialecticæ artis, nihil Physicæ, nihil Geometriæ, Mathematicarumque disciplinarum, nihil Theologiæ, nihil denique reliquarum omnium artium, atque doctrinarum, quod a nostris hominibus non sit Etruscis libris traditum, atque eleganter sermone patrio explicatum. Et tamen quod hæc ista maximam partem e Latinis sunt fontibus hausta, nemo ferè est, quin fateatur, eum, qui Latinè nesciat, tametsi Etruscè omnia didicerit, posse quidem doctum esse, bonisque artibus eruditum; perfectum tamen & consummatum in doctrinis esse non posse. Quod si Latina lingua adeo est ad summam doctrinam necessaria, ut sine eâ semidoctorum tantum numero quis habeatur; quid tandem censendum de Græcâ, quæ ad perfectam Latinæ linguæ cognitionem summopere est necessaria? Non equidem hîc ego detractum quidquam velim linguæ Latinæ, cui tantam aliquando verborum copiam sermonisque ubertatem asserebam, ut eam Græcæ penè exæquarem. Sed dico id, quod maximâ doctissimorum hominum consensione receptum comprobatumque est, quidquid est hujus linguæ Latinæ, sine Græcis litteris a nemine quoquam sciri posse, certe quidem perfectè atque accuratè. Quod ni ita esset, quid tandem in causâ esse existimaremus, quamobrem Quintilianus puerum a Græco sermone mallet incipere, & doctissimi quique viri unam linguam cum alterâ conjungendam præciperent? Scio, illam etiam causam afferri, quia disciplinæ nostræ a Græcis fluxerunt. Sed hæc etiam causa ostendit, perfectam Latinæ linguæ scientiam a Græcâ prorsus linguâ pendere. Et profecto quid est in Latinis, quod germanè Græcum non sit, aut Græcam certè originem non redoleat? Græca sunt Latinæ linguæ vocabula, Græca Latinæ orationis structura, Græca Grammaticæ Latinæ præcepta. Nomina ipsa, quibus tum Grammaticen, tum reliquas fere omnes disciplinas appellamus, sunt Græca: neque ipsas tantum disciplinas; sed & res quaslibet omnium disciplinarum, Græcè nominamus. Poëticam aut Rhetoricam si explicamus, si de Dialecticâ differimus, si Physicen, si Ethicen, si Politicen docemus; si Medica, si Mathematica, si Theologica tractamus, quacunque de re, aut arte disputemus, Græcis ubique vocabulis utamur, opus est, quæ trito jam usu longâque consuetudine, pro nostris, hoc est, pro Latinis, du-

cuntur. Jam verò si nosmet ipsi ad scribenda carmina conferimus; tota hæc metrica ratio est Græcorum, neque ad summorum Poëtarum laudem adspirare nobis licet, nisi, summi Latinorum Poëtæ Virgilii exemplo, Poëtas nobis Græcos imitandos, &, quantum possumus, exprimendos proposuerimus. Operam si damus eloquentiæ, ad Græcos oratores unicè æmulandos dux nobis & auctor, pater ipse Romanæ eloquentiæ, M. Tullius, qui sese totum ad Græcorum, atque in primis Demosthenis, exemplum conformavit atque effinxit. Qua de causâ non immeritò visa est Quinætiliano discipula Græcæ, facundia Latina. Dialecticæ si studemus, quæ scientia est differendi, regulas omnes hujus artis, totamque inveniendi & judicandi rationem ut perfectè recteque teneamus, opus nobis est Græcis magistris, atque in primis Aristotele. Quæ enim de hac arte subtilius disputant Latini, omnia sunt ii a Græcis Aristotelis interpretibus commode atque opportune mutuati. Locus hic admonet Auditores, ut, quod vulgo discrimen esse statuunt inter hominem, Dialecticæ artis penitus rudem, & eum, qui totam Dialecticam ex regulis ejus artis accurate diligenterque didicerit, id ego discriminis inter homines ponam, peritum alterum linguæ Græcæ, alterum ejusdem planè linguæ ignarum atque imperitum. Homo enim bono sanoque judicio, ingenioque perspicaci præditus, sed Dialecticæ expers, scit ille quidem multa naturali acumine mentis suæ: neque ille tamen est perfectè sciens, quia nescit se scire; quia nimirum rationem illam scientiæ ignorat, quæ ex certâ atque evidenti ratiocinatione colligitur. Ita & homo Latine doctus, sed indoctus Græce, scit ipse etiam multa, quæ de Dialecticâ, ac Philosophiâ, reliquisque omnibus disciplinis, Latinis sunt litteris copiosè sciteque consignata; sed tamen scientiâ caret, perfectâ illâ atque exquisitâ, qua sciat se scire: quia nimirum vim minime intelligit eorum verborum, quæ majoribus quibusque doctrinis explicandis assignata sunt a Græcis, religioseque retenta a Latinis. Quid dico verborum? ne sententiarum quidem vim percipit, quæ reconditiores quasdam Græcorum doctrinas continent, neque eas tamen doctrinas satis patefaciunt, cum redduntur Latine. Age verò, reliquæ etiam disciplinæ, ad quas quendam veluti aditum aperire videtur Dialectica, quàm aptè ex Græcis litteris pendent, & cum

ORATIO PRIMA.

5

iis connectuntur! quàm Græca est tota earum doctrina, nec nisi Græcè scientibus nota atque manifesta! Sententia fuit olim Ælii Stilonis de nostro Plauto, Varroni valde celebrata, Musas Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent. Tanta in Comico illo Latine loquendi concinnitas atque elegantia. Quantò illud melius ac certius, Musas Græco sermone usuras fuisse, si disciplinas docere homines vellent! Nam quod est a doctis viris egregiè animadversum, Plautinum si sermonem Musæ adhiberent, metreticio eæ plebeioque more loquerentur. At si Musæ Græco sermone in liberalibus artibus tradendis usæ fuissent, sermone certe usæ fuissent maxime omnium ad sapientiam appposito atque accommodato. Quid autem dico, Græce Musas locuturas fuisse, si liberalibus artibus, universisque doctrinis erudire homines vellent? Nonne enim & locutæ sunt Græce, & nunc etiam Græcè loquuntur? Sunt enim Musæ, artes ipsæ liberales, ex Memoriâ & Jove, hoc est, intelligentiâ, procreatæ; ideoque novem numero esse dicuntur, quòd novem potissimum artibus liberalibus universa doctrina atque eruditio est comprehensa. Atqui artes omnes liberales loquuntur Græce, itaque loquuntur, ut non nisi Græco sermone tota earum doctrina bene perfectèque explicari posse videatur. Mathematicæ disciplinæ quid loquuntur, aut loqui etiam possunt, nisi Græce? quas scriptis suis mirum quantum illustraverint Euclides, Apollonius Pergæus, Archimedes, Pappus Alexandrinus, Theon Smyrnæus, Theon Alexandrinus, Proclus, Eutocius Ascalonita, Theodosius Tripolita, Serenus Antissensis, Ptolemæus. Philosophia, quæque partes ejus numerantur, Physice, Ethice, Politice, quid loquuntur, nisi Græce? ubi choros veluti ducunt Philosophorum maximi atque sapientissimi, Plato atque Aristoteles. Sed præsertim in Physicâ, in summâ illâ atque incredibili naturæ varietate, quàm longe, & quàm late Græcus semet sermo effert, ac veluti exultat! ubi naturæ auctor mundique opifex Deus sese in primis contemplan- dum objicit, ubi de naturæ causis, de cœlo, de elementis philosophamur, ubi animalium, plantarum, lapidum, metallorum, mundi denique universi historiam, ad singulas rerum omnium causas exponendas, non minùs varie, quàm copiose, summâque cum animi nostri voluptate, conteximus. Horum omnium notitiam quàm

ne-

neceſſe ſit e Græcis auctoribus petere, exemplo ſatis ſuo palam fecit C. Plinius, is, qui non e Latinis modo ſcriptoribus; ſed etiam maxime e Græcis, ex quibus illi ipſi Latini doctrinas ſuas maximam partem hauſerant, naturalem hiftoriam ſuam adornavit. O Plinianæ illius hiftoriæ admirabilem non minùs, quàm ſit naturæ ipſius, varietatem! Quali quantoque nos Latini theſauro caruiſſemus, ſi Græcæ Philoſophiæ opes nobiſcum Plinius in illo libro non communicafſet! Quid enim unquam in naturæ theſauris latet, quod de Græcorum theſauris Plinius in Latinorum uſum non deprompſerit? Ferunt, hiftoriam Animalium Ariſtotelicam maximo olim in pretio, permagnâque in admiratione fuiſſe, quam ut Ariſtoteles, ſummo vir ingenio ſummâque diligentia, certius atque exploratius conſcriberet, aliquot hominum millibus uſus eſt, qua venatorum, qua aucupum, qua piſcatorum, aliorumque omnis generis, per quos de animalis cuiuſque naturâ certior fieret. Quanto porro admirabilior Hiftoria illa Naturalis Plinii, qua non quinquaginta modo Ariſtotelis De animalibus volumina in arctum, ut ipſe ait, collegit; ſed etiam rerum in primis dignarum viginti millia, & totam naturæ univerſitatem, quantacunque ea eſt, ex ſcriptoribus centum iiſque præclaris, atque exquisitis, atque ex duobus ferme voluminum millibus, in ſuas veluti claſſes, pulcherrimo ordine, digeſſit atque diſpoſuit! Et tamen tota illa Naturalis hiftoria ſine eruditione Græcâ perfectè intelligi non poteſt. Adde, quæ de Græcis habet Plinius, non omnia eum feliciter, neque exacte reddidiſſe: aliqua etiam eum ne intellexiſſe quidem. Adde loca, eaque non pauca, in quibus a vero penitus aberravit. In his igitur tute etiam ſimul erres, oportet, niſi ad veram Græcorum ſcriptorum ſententiam pervidendam lumen tibi Græcæ eruditionis præfulgeat. At in Medicis præceptis, ubi ſalus noſtra ac vita agitur, aliquid offendere quàm grave eſt, quàm periculofum! Unde etiam facilè colligas, quàm ſint Græcæ litteræ ad rem medicam neceſſariæ. Magnus profecto philoſophus Plinius: ſed & idem magnus medicus. Qui enim Plinio obtreſcant, eos ſane ne audiendos quidem putaverim. Bono ille publico natus, non ſatis habuit opes omnes naturæ de Græcorum ſcriniis proferre, niſi etiam optimis medicinæ præceptis corporum ſalubritati vitæque noſtræ conſuleret. At enim, dum medicorum

ali-

aliquando errata Plinius coarguit, quàm graviter & ipse aliquando decipitur atque errat! Quos quidem ejus errores, nisi ex Græcis scriptoribus, frustra nos emendaturos speremus: præsertim quum idem ipse Plinius disertè testetur, neminem antea Latino sermone ea, quæ ipse affert, morborum remedia perscripsisse. Unde evidenter appareat, illa eum omnia e Græcorum fere scriptis corrasisse. Sic omnia ferè e Græcis, quicunque olim alii, seu ante, seu post Plinium, Latinis litteris rem medicam tradiderunt, Scribonius Largus, Corn. Celsus, Isagoges vetus auctor qui vulgo dicitur Soranus, Cælius Aurelianus, Q. Serenus, Theodorus Priscianus: ex quibus Corn. Celsus, quanvis, Quinctiliano teste, mediocri vir ingenio fuerit; tamen in legendis medicis Græcis, maximeque Hippocrate, adeo profecit, ut aut Hippocratis fidus interpretes, aut Hippocrates ipse Latinus esse videatur. Quare ita isti omnes legendi, ut, ad perfectam rerum medicarum intelligentiam, Græcos, atque in primis omnis medicinæ parentem Hippocratem identidem consulamus. Nam si nostrorum nonnulli Latinos potissimum medicinæ auctores sunt postea secuti, ut de sese candide ingenueque profitetur Marcellus Burdigalensis; tamen, quum ii, quos secuti sunt, ex Græcis profecerint, fit, ut perfecta omnis medicinæ cognitio sit ex Græcis tandem repetenda. Quid ego jam dicam de jurisprudentiâ? Non est quidem nostrorum temporum, quod, florentibus Romanis rebus, vel in ipsâ urbe Româ aliquando in usu & consuetudine fuit, ut jurisprudentes Græcè de jure responsitarent. Sed, quando jam omnia foedissimè barbaries inquinavit, & Romanarum fere consuetudinum oblitterata est memoria, nego, sine Græcarum litterarum scientiâ rectam sæpe haberi posse scientiam legum Romanarum; nego, vobis, perstudiosi juris civilis adolescentes, perspectum plane esse posse, quod vel in Codice Justiniano, vel in Constitutionibus Novellis, vel in venerabili ac sacrosancto Pandectarum volumine, atque adeo in Institutionibus ipsis Juris civilis, paullò interiorius magisque reconditum continetur. Quod enim in illo sapientiæ prudentiæque Romanæ thesauro inclusum est atque abditum, nobis quidem certe, qui ab illis temporibus, moribusque & ritibus tam longè absumus, apertum nunquam patensque fuisset, nisi illud Græci fusiùs distinctiusque explicassent. Neque enim tunc Roma-

nis

nis ea , quæ vulgò notissima , ac tritissima erant , opus erat fusiùs exponi aut clarius . Inde ab illâ Romanarum legum ac sententiarum obscuritate tot illæ Græcæ in Florentino Pandectarum codice explicationes legum , inde Institutiones civiles a Theophilo Græce interpretatæ , inde ab eruditione Græcâ tanta Romanis legibus lux allata . An ne igitur existimabimus , meliùs illa homines barbaros , & sæpe ridiculos , quàm Græcos , esse interpretatos ? At enim barbaræ illæ & ridiculæ interpretationes per se satis declarant , quàm parum sit iis fidendum : quum præsertim barbari illi homines , ubi Græcis verbis Romanæ leges contexuntur , aut certè adsperguntur , suam Græci sermonis ignorationem ingenue , ne dicam impudenter , fateantur . Atqui sine Græcis sæpe ignorantur Latina . Et id sane quàm etiam interdum periculose ! quum sæpius fortunarum , aliquando etiam capitis periculum in non bene perceptis legum verbis agatur . Ex jure autem civili aptum est canonicum , & cum eo connexum : ut proinde jus canonicum non minus , quam civile , linguæ Græcæ scientiam , ad perfectam Canonum , tum Græcorum , tum etiam Latinorum , intelligentiam , desideret ac requirat . Video nos jam , ceteris breviter percursis disciplinis , ad reliquarum omnium disciplinarum principem ac magistram , ad Theologiam nimirum , quæ prima est princepsque sapientia , veluti gradatim pervenisse . Hic ego valde vereor , Auditores , ne , dum Græcas litteras ad divinarum rerum scientiam perfectè comparandam summopere necessarias demonstro , sese oratio mea ambitiosius jactare , & plus nimio efferre velle videatur . Ubi enim liberius aut certe libentius , excurrat atque expatietur , quam eo in campo , in quo sum ego tot annos Florentiæ atque alibi , nec sine aliquo fortasse auditorum meorum fructu , exercitatus ? Quorsum autem his omnibus , qui sacras litteras profiterentur , lingua Græca non minùs , quàm Latina , a sanctissimis sapientissimisque Patribus commendata fuit , nisi quia Græca non minùs quàm Latina , est ad exactam atque exquisitam sacrarum litterarum notitiam necessaria ? Fateor quidem libentissime , quod non nisi impudentissime negari potest , multos fuisse , & esse præstantes Theologos , qui , tametsi linguæ Græcæ subsidio destituti ; tamen , ob excellentem Theologiæ scientiam , miris singularibusque laudibus celebrantur . Sed , ut illi multò sane doctiores

ex-

excellentioresque fuissent, si Græca cum Latinis conjunxissent; sic etiam dico, posse quidem unum aliquem sine Græcæ linguæ scientiâ bonum esse Theologum; talem tamen Theologum, qualem nos quærimus, perfectum nimirum omnibusque numeris absolutum, esse eum non posse. Officium perfecti Theologi est, Christianos Patres, qui veritatem nobis divinam veluti per manus tradiderunt, mente suâ comprehendere. An ille mihi Patres comprehenderit, qui majorum gentium Patres Græcos, Gregorios tres, Athanasium, Basilium, Johannes, Chrysostomum & Damascenum, Cyrillum, Epiphanium, ne legere quidem possit, nedum ipse per sese intelligere? Officium perfecti Theologi est, verba ipsa sacrosanctorum Canonum, quibus capita quælibet Religionis Christianæ sunt a Latinis Græcisque Patribus in solemnibus conventibus certò definita atque explicata, discernere atque dijudicare. An ille mihi Græcorum canonum verba dijudicaverit, qui non nisi Latinam, qualiscunque ea est, eorundem verborum interpretationem percipiat? Officium denique perfecti Theologi est, singula Dei verba, quæ in sacrosanctos Canonicosque libros divinitus relata sunt, accuratè investigare, atque ex recepto probatoque Christianorum sensu, diligenter exponere. An ille mihi divina Foederis Novi verba, quæ certè quidem sunt Græca, accuratè exposuerit, qui ne intelligere quidem ea possit, nisi per interpretem Latinum? Nam ut interpretis hujus Latini editio vulgata maximam apud nos auctoritatem obtineat, eamque ex veteri consuetudine, atque ex Patrum Tridentinorum decreto, pro authenticâ habere debeamus; tamen nonnulla sunt ibi ambiguè dicta, nonnulla subobscurè, in quibus sit nobis omnino ad codices Græcos confugiendum, ut perfectam atque accuratam singulorum Dei verborum intelligentiam ipsi per nos pro viribus assequamur. Adde cognitionem sacræ antiquitatis, totiusque Christianæ historiæ, quæ perfecto consummatoque Theologo ad omnem doctrinam atque eruditionem valde est necessaria. Quàm turpiter docti & eruditi homines ex ignoratione linguæ Græcæ in sacrâ aliquando historiâ errarunt! Invitus, fateor, partem hanc attingo orationis meæ, quæ de magnorum hominum clarissimorumque virorum laudibus nonnihil detrahare posse videatur. Sed, quando argumenti huc me necessitas impulit, ac ferè nolentem coëgit, date mihi

veniam, Auditores, si exemplum vobis affero, meo quidem iudicio, maximè omnium memorabile. Siquis favet, aut unquam favit Cæsari Baronio, ut favere omnes maximè debent, qui sacrae historiae studio ducuntur, is sum ego, Auditores. Atque ut omnes intelligant, me Cæsari Baronio tantum laudis dare, quantum alteri cuiquam vel clarissimorum virorum post renatas litteras, in sacra certe historiâ, dandum unquam censuerim; dico, si operis magnitudinem, ac difficultatem, si hominis diligentiam, fidem, eruditionem, iudicium, attendas, maiora esse Baronii in Christianam historiam merita, quàm ut a quoquam æquari laudibus possint; neminem alterum æquè ac Baronium, oblivionis atque errorum tenebras, temporum ac rerum post Christum gestarum continuâ serie in conspectu positâ, ex sacrae antiquitatis memoriâ dispulisse; plus uni nos Baronio, quàm ceteris simul omnibus, qui ab hinc ducentis & amplius annis res nostrae Religionis sacrosque ritus scriptis suis illustrarunt, debere. Satis opinor Baronium a me esse laudatum, itaque laudatum, ut nemo fortasse alter maiores amplioresque laudes Annalium Christianorum parenti, sacraeque historiae conditori, unquam impertiverit. Atque is tamen, vir talis, ac tantus, quòd Græcè parum sciebat, in re oppidò gravissimâ, quippe quæ ad Sanctorum in primis virorum cultum ac venerationem intimè pertineret, erraverat quàm gravissimè. Siquidem Xynoridis cuiusdam Martyris nomen in Fastos Romanos retulerat, tanquam videlicet ex Johanne Chrysostomo: quum tamen Chrysostomus *Ξυνωρίδα*, non Martyrem nominet ullam feminam; sed par nobilissimum dicat illustrium ac præclarorum Martyrum, Juventini & Maximini. Itaque ea vox *Ξυνωρίς* a Græcis, atque etiam ab Hieronymo, cujus maximè auctoritate abutebatur Baronius, ad Græcorum exemplum, accipitur. Correxerit quidem postea Baronius errorem suum. Quod perspicuè apparet ex secundis ejus curis in Fastos Romanos, ex quibus suæ illius Xynoridis memoriam penitus delevit. Sed vos inde clarissimè perspicitis, quàm sint Græcæ litteræ non ad profanas modò; verùm etiam ad sacras historias, atque ad omnem tum humanarum, tum etiam divinarum rerum eruditionem necessariae. Restat, Auditores, ut iis breviter occurram, qui ad res omnes Græcorum pernoscendas satis præsidii atque adju-
ti

ti collocant in interpretationibus Latinis. Quibus sanè imperitis hominibus ita ego occurrendum censeo, ut non proinde, id quod faciunt nonnulli, elevari quadantenus atque imminui velim Latinorum interpretum fidem atque auctoritatem. Est etiam nonnemo, qui genus hoc interpretum Latinorum in contemptum adducere minimè vereatur: quasi scilicet qui ad Græcos Latinè interpretandos operam suam atque industriam conferunt, homines sint ii tenuiori litteraturâ, qui, quum ex scriptis suis nomen in doctis atque eruditis habere nequeant, ex alienis scriptis interpretandis atque illustrandis nominis sibi celebritatem quærant. Ego contra sic sentio, ut Græcorum interpretandorum munus difficillimum est, ita viros longè doctissimos atque eruditissimos eos fuisse, qui bonos Græcos scriptores bene Latinè sint interpretati, atque illustraverint: qui quum ipsi potuissent boni scriptoris, oratorisque & poëtæ partes omnes explere, maiorem tamen publicæ utilitatis, quàm laudis suæ, rationem habendam esse iudicarunt. Quippe homines aliis, & non sibi tantum, nati, labores doctrinasque omnes suas eò referendas esse duxerunt, ut hominibus prodesent. Non magis autem sese illi nobis profuturos sperarunt, quàm si veteres illos Græcos, quos, tanquam homines sapientissimos, & de humano genere optimè meritos, tota semper antiquitas coluit atque celebravit, Græcos, inquam, illos, a quibus ad Latinos omnis doctrina, universaque eruditio manavit, nobis legendos traderent, Latinè a sese interpretatos. Neque enim litteratis hominibus, quibus litteræ ad omnem modestiam moderationemque animi præluxerunt, nominis sui celebritas proposita esse debuit, sed communis liberalissimorum studiorum, studiosorumque hominum utilitas. Absit igitur, longissimè absit, Auditores, ut quod docti viri publici boni causâ fecerunt, ut Græcos scriptores, Latinè a se versos, nobiscum communicarent, id nos iniquè in malam partem accipiamus, perinde quasi, quum non possent ipsi a suis, voluerint illi ab alienis scriptis inclarescere. Immo verò illud certò nobis penitusque persuadeamus, non potuisse illos Græcorum scripta tam bene ac laudabiliter interpretari, nisi summâ iidem eruditione, summâque doctrinâ fuissent; gratiasque iis agamus, quòd e fontibus Græcis rivos uberrimos omnium doctrinarum ad Latinos deduxerint. Nam quòd aliqui, quos ne in-

interpretes quidem dici velim, utriusque linguæ parùm periti, illotis, ut ajunt, manibus, ad Græcos fontes aperiendos accesserint, unde lutulentæ ad nos spurcæque aquæ sunt derivatæ; non certè quidem propter horum istorum inscitiam, atque negligentiam, detrahendum est universo generi interpretum Latinorum. Odysseam Latinè transtulit Livius Andronicus. Euhemerum, qui historiam de diis scripserat, Latinum fecit Ennius. Platonis Protagoram & Timæum, itemque Aratum, & Xenophontis Oeconomica, Demosthenisque & Aeschinis adversarias orationes M. Tullius Latinè est interpretatus. Quid antiqua exempla commemoro? quando clarissima omnium sunt & testatissima recentiora. Quotusquisque enim est doctissimorum atque eruditissimorum virorum a trecentis ferè annis, idest, post litteras restitutas, qui non in Græcis Latinè interpretandis operam potissimùm suam posuerit, atque inde non sit summam ipse doctrinæ atque eruditionis laudem consecutus? Itaque, quantum alii ad Græcæ linguæ præstantiam simul ac necessitatem extollendam Latinis interpretibus detraxerunt, tantum ego iis laudis, ad ejusdem linguæ præstantiam ac necessitatem augendam, imperitiam. Nam ut summi illi viri in omni doctrinarum genere fuerint, ut artes liberales, disciplinasque universas, pro summorum Criticorum officio, egregiè calluerint, ut, propter eximiam utriusque linguæ peritiam, maximâ illi facultate ad Græcos scriptores enarrandos atque emendandos excelluerint; tamen Græcæ linguæ tanta est vis atque dignitas, tanta copia atque varietas, ut nec Tullius, nec quicunque alii summo ingenio viri, quæ dicta sunt a Græcis, omnia Latinis vocibus perfectè semper exprefferint, neque verò exprimere aliquando potuerint. Unde, disciplinarum atque artium liberalium percupidi, perstudiosique adolescentes, tandem aliquando intelligatis, meliùs omnino vos Græca esse percepturos, si Græca ipsi per vos legeritis. Quod quidem satis superque esse arbitror ad id, quod ab initio demonstrandum susceperam, sine Græcarum litterarum adjumento nullo modo fieri posse eum, quem in unoquoque vestrum, optimi adolescentes, optamus ac quærimus, perfectè doctum, atque omnium omnino disciplinarum summè atque exquisitè scientem. Nec enim sperandum, quæ a Græcis de bonis artibus ac disciplinis sunt gravissimè ac sapientissimè conscripta, ea

vos

vos omnia perfectè per Latinos quoscunque interpretes esse intellecturos. O Græcæ igitur linguæ præstantiam! O beatam Græcæ linguæ ad omne genus eruditionis atque ad omnes disciplinas perfectè acquirendas necessitatem! Atque unde putatis, bonas litteras, artes omnes liberales, optimas omnes disciplinas tandiu squallore ac situ obsitas, jacuisse, nisi ex neglecto studio litterarum Græcarum? unde bonas litteras erectas ac restitutas revixisse, atque refluoruisse, nisi ex recreatis litteris Græcis, posteaquam nimirum Cosmus ille Medices senior, ejusque nepos Laurentius, afflictas tot jam sæcula Græcas litteras, ac propemodum intermortuas exsuscitarunt atque refecerunt? Quare, quòd in nobilissimo hoc ac florentissimo gymnasio, præ ceteris aliis Italiæ totius Academiis, bonæ omnes artes tantopere vigeant, atque efflorescant, quòd Pisæ, veluti alteræ Athenæ, propriâ quadam præcipuâque appellatione, doctæ vocitentur, quòd cursus facilis hic vobis, atque expeditus futurus sit, adolescentes, ad sapientiam atque ad universas doctrinas, debere vos beneficium hoc scitote litteris Græcis, ex quibus magistri vestri uberri- mos doctrinarum omnium fructus ad eruditionem vestram retulerunt. Eorum ego vobis clarissima exempla propono, eos vos imitami- ni, ut, quemadmodum illi, Græcarum litterarum subsidio, summi ac perfecti in circuitu, & quasi orbe disciplinarum evaserunt, ita & vobis Græcas litteras ad summam rerum omnium scientiam pernecessarias existimetis.

ORATIO SECUNDA.

*De liberalium omnium artium ac doctrinarum
ad eloquentiam necessitate.*

UM multa maiores nostri, ad ornanda litterarum studia, eaque in dies augenda, præclare atque sapienter instituerunt, tum illud, meo quidem iudicio, multò omnium præclarissimè atque sapientissimè, quòd eorundem ipsorum studiorum solemnem de more instaurandorum initium ab excultâ aliquâ & elaboratâ oratione duci quotannis voluerunt. Nam si tantam quotidie experimur vim esse eloquentiæ, ut, quacunque de re copiosè ornatèque dicamus, auditorum animos, quò volumus, faciliè impellamus, unde volumus, deducamus; qualem tandem ac quantam apud honestos optimorum adolescentium animos vim ejus orationis futuram existimabimus, quæ ab homine aliquo disertò, neque prorsus inerudito, ex hoc amplissimo loco, tantâ & tam celebri sapientissimorum virorum audientiâ, de re longè omnium maximâ atque pulcherrimâ, de omni nimirum doctrinâ atque sapientiâ, paullò diligentius atque accuratius habeatur? Hanc qui causam habendæ hodierno die orationis sibi huc usque ante oculos posuerunt, summâ viri doctrinâ atque eloquentiâ, magnifica inde atque in primis præclara orationibus suis argumenta de præstantiâ atque utilitate litterarum, deque earundem fructu atque utilitate, aliaque talia sunt disertissimè persecuti, quibus vos potissimum, præstantissimi adolescentes, vel desides a languore atque ignaviâ revocarent, vel ardentes jam atque erectos ad studium artium atque doctrinarum acriùs cohortarentur. Verùm cum ego, Auditores, ad theatrum hoc amplissimum sapientiæ, virtutumque omnium seminarium oculos paulisper converto, cum sapientiam vestram, Patres amplissimi, summamque rerum omnium doctrinam, attentè mecum reputo, cum præclara ingenia vestra, adolescentes, contemplor, atque intueor, altius quid-

dā majores illi nostri respexisse mihi videntur, atque animo agitatse, cum in cursu hoc ineundo omnium disciplinarum primas veluti partes, totiusque cursus auspicia oratori atque eloquentiæ concesserunt. Infederat nanque in eorum animis species quædam perfectæ summæque eloquentiæ: quam dum cogitarent, atque, ad incendendos honestissimarum omnium artium amore adulescentes, expressam etiam in aliorum animis vellent, diem hunc celeberrimum, proprium & quasi legitimum ostentandæ eloquentiæ esse debere censuerunt. Nec enim perfecta esse potest eloquentia, nisi rerum maximarum scientiam, doctrinasque universas complectatur. Quod ut studiosis eloquentiæ ac litterarum adolescentibus sit penitus persuasum, illud mihi explicandum, quod est a M. Tullio accuratissimè disputatum, summam perfectamque eloquentiam ex omnibus simul doctrinis, omniumque liberalium artium scientiâ coalescere. Argumentum illud quidem sapientiâ vestrâ perquam dignum, Auditores, multòque etiam difficilius, quàm ut a me, qui nullâ sum planè eloquentiâ, commodè pertractetur. Sed, quando ii, qui auctoritate atque imperio plurimum valent, hanc mihi oratoris personam sustinuerunt, finite me, Auditores ornatissimi, si non pro dignitate, pro viribus certè meis, personam hanc sustinere.

Ac primùm velim, Auditores, vobis ante animum proponatis imaginem illam summæ perfectæque eloquentiæ, cujus qui compos fuerit, sit is summus perfectusque orator. Hic ego non disputo, utrum tali quisquam existat, aut etiam unquam extiterit eloquentiâ, summâ atque perfectâ: quando in magnâ Romanorum oratorum copiâ Marcus ille Antonius, vir, siquis alius, temporum suorum facilè eloquentissimus, ingenuè apertèque profitebatur, disertos a sese cognitos fuisse nonnullos, eloquentem adhuc neminem. Sed dico, iis omnibus, qui rectis ad eloquentiam studiis contendunt, statuendum esse ante oculos id, quod in eo genere perfectum est atque absolutum, eoque labores conatusque omnes esse dirigendos, atque ad summum illud exemplum, unde cetera expressa sunt, universa esse studia conformanda: quò si minimè perveniant; tamen, quod agebat Tullius, honestum est, sequentem prima, in secundis tertiisque consistere. Is igitur mihi eloquens, qui de omnibus rebus, quæ in hominum disceptationem veniant, pro rei cujusque
na-

naturâ; possit copiosè ornatèque dicere; qui rerum omnium, de quibus potest dicere, scientiam comprehenderit; qui, quæcunque aliarum omnium artium sunt, atque disciplinarum, quæque in reliquis omnibus studiis sunt longè latèque dispersa, ac propemodum infinita, unus omnia complexus fuerit; qui ad hanc tantam rerum maximarum scientiam ornatum etiam cultissimæ atque elegantissimæ orationis adjunxerit; cui rerum copia copiam quoque verborum largissimè suppeditet. Is denique mihi eloquens, qui simul & sapiens; atque ea mihi demum eloquentia, copiosè eloquens sapientia. Atque hæc omnia generatim damus oratori. Quòd si etiam singula, ex quibus constat atque efflorescit eloquentia, enucleatè distinctèque persequimur, non ne omnia & singula ita in oratorem conveniunt, ut, siquid horum fortè desit, perfectus consummatusque orator nullo modo esse possit? Oratoris in primis est, purè atque eleganter, & quando res nobis est cum hominibus Latinis, Latinè loqui. Minimum id certè est in oratore. quod doctrinâ litterisque puerilibus traditum videtur. Sed hoc istud minimum, quod est Latinè loqui, quam proprium est Oratoris? quàm Oratori præ reliquo hominum genere necessarium! Ceteris hominibus, qui alias artes atque disciplinas profitentur, licet etiam interdum loqui barbarè. Oratori siquid vel imprudenti exciderit minùs Latinum, nemo ei quisquam violatæ Latinitatis veniam dandam putat. Omnes eum unum irrident, exsibilant atque explodunt, perinde quasi ab arte ipse suâ prorsus defecerit. Et tamen istud ipsum, quod minimum est in arte oratoriâ, quanti est Oratori! quanti nobis æstimandum! Recognoscendi Grammatici, legendi oratores, perdiscendi Poetæ, Medici, Jurisconsulti, Historici, Philosophi, omnes ad unum Latinæ linguæ auctores dies noctesque pervolutandi, exempla quoque inde quotidie repetenda, atque revolvenda, ut benè Orator loquatur Latinè. Quid? Grammatica ipsa Latina quem sibi a reliquis omnibus disciplinis apparatus non adsciscit omnis elegantiae atque doctrinæ? Audeo dicere, quod mirum fortasse alicui videbitur; sed tamen est dicendum, artem ipsam Grammaticam perfectam minimè omnium fore, nisi omnium propemodum maximarum rerum scientiam in fines & ipsa suos concludat. Quid est enim vel in majoribus disciplinis tam abstrusum, tam reconditum, tam a vulgari intelligentiâ

tiâ remotum, quò Grammatica non pervadat, non penetret, non pertineat? Quid in Poëtis tam obscurum, quod illa non illustret? quid in historicis tam involutum, quod illa non evolvat? quid in philosophis tam difficile, quod illa non expediat? quid in reliquis omnis generis scriptoribus tam ignotum atque ambiguum, quod illa non explicet atque interpretetur? Quos autem Poëtas, quos ex omni doctrinarum genere scriptores non excutiat Grammaticus, non perlegat, non enarret, non corrigat, non judicet? Hæc verò omnia qui præstare queat bonus ille & peritus Grammaticus, nisi cognitis perceptisque rebus omnibus, quas ex omni disciplinarum genere quomodocunque complexi fuerint, sive etiam obiter attigerint, tum prorsâ, tum vinctâ numeris oratione, optimi illi & præstantissimi Latinitatis auctores? qui eorundem judicem atque censorem ille agere, qui non sit ipse etiam omni scientiâ excultus, planèque quinquertio, hoc est, in universo doctrinarum orbe, quàm qui maximè, exercitatus? qualem prorsus apud Græcos fuisse accepimus Eratosthenem. Ut jam Grammatica non exiguis quibusdam, atque angustioribus finibus terminetur; sed fines longè suos ad omnem doctrinam propaget, & per omnes latè disciplinas pervagetur. Magna hæc sunt (quis enim vestrum non fateatur, Auditores?) sine quibus stare jam nequit scientia perfectâ linguæ Latinæ. Atque hæc tamen quædam veluti elementa sunt eloquentiæ. Itaque hæc omnia probè teneat, opus est, perfectus orator, ac præterea de his omnibus copiosè dicat, atque ornatè: neque tantum, quod proprium est Grammatici, verba perdiscat, oportet, omnium disciplinarum; sed & res ipsas omnium disciplinarum oratione augeat atque amplificet. Sententia fuit illa nobilis in primis & præclara Aristotelis, initio Rhetoricorum, eloquentiam quasi ex alterâ parte respondere Dialecticæ. Quam quidem sententiam ita exponit Marcus Tullius, ut dicere velit Aristoteles, hanc, rationem dicendi esse latiore; illam, loquendi contractiorem. Fuit illa etiam percelebris & pervulgata in eandem sententiam, utriusque artis comparatio, qua princeps ille Stoicorum Zeno ita Rhetoricam cum Dialecticâ contendebat, ut contractæ in pugnum manui Dialecticam, manui explicitæ & dilatatæ similem eloquentiam esse diceret. Tanta est, tamque arcta, atque conjuncta artis unius cum alterâ necessitudo. Qualem

igitur, & quantum oratorem futurum putamus, qui sit idem Dialecticâ disciplinâ egregiè institutus, qui de propositâ qualibet re possit in utramque partem copiosè simul ac subtiliter disputare, qui cujusque rei naturam explicare possit definiendo, partes dividendo, proprietates judicando atque ratiocinando, qui denique ex ceratinis, aut crocodilinis, spinosisque quibusque quæstionibus sese ipse expediat, aditumque sibi ad omnem veritatem atque doctrinam muniat atque patefaciat! Magnus ille profecto orator; sed nondum tamen ille, quem adhuc quærimus, & oratione, quantum possumus, effingimus, ille, inquam, perfectus omnibusque eloquentiæ numeris absolutus. Quàm multa enim alia in oratore, ut vera sit ejus & plena, & corroborata, & perfecta eloquentia, requiruntur! Quis enim hominum mentes, in quamcunque partem voluerit, impellat? Orator. Quis ab irâ ad lenitatem, ab odio ad misericordiam revocet? Orator. Quis jura civitatis constituat ac moderetur? Orator. Quis populo leges pro universæ reipublicæ salute ac dignitate aut jubendas aut vetandas persuadeat? Orator. Quis artes omnes liberales, quæque ad vitam humanam aut tuendam aut ornandam pertinent, oratione illustret? Orator. Res quæque olim gestas, quæque veteri memoriâ continentur, quis nitidè ornatèque commemoret, nisi Orator. Orator Physica, Orator Mathematica, Orator medica, Orator civilia, Orator omnia, tum humana, tum etiam divina, omni copiâ & varietate orationis persequitur. Deum ipsum, quo nihil majus, nihil melius, nihil perfectius, non modò verbis exprimi, sed ne animo quidem concipi potest, pro humani ingenii captu atque imbecillitate, quis verbis melius adumbret, aut summæ ejus infinitæque majestatis, quæ omnia ambit ac continet, expressiorem dicendo imaginem referat, quàm orator? O igitur mortalem quendam inter homines Deum Oratorem! o rerum humanarum dominam, o reginam eloquentiam! Et quid porro magis divinum, quàm unum hominem scire omnia, quæ sciri ab homine possunt, & quæ in aliis aliarum quaruncunque professionum hominibus maximè enitent genera singula doctrinarum, ea sibi unum illum hominem universa vindicare? Nisi si quis fortè tantam illam tamque diffusam, atque, ut ita dicam, luxuriantem eloquentiam circumcidere velit, atque amputare, &

Ora-

Oratorem ex tantâ illâ doctrinæ amplitudinæ intra forenses duntaxat cancellos concludere, atque coërcere. Quæ certè fuisse videtur opinio nonnullorum Græcorum, atque in primis etiam fortasse Carneadis apud Marcum Tullium, excludendum nimirum esse oratorem ab omni elegantia doctrinæ, rerumque majorum scientiâ, ac tantum in judicia, & conciones detrudendum. Quod ut Græcis illis concederemus, eum nimirum statuendum esse oratorem, qui tantummodò in judiciis, aut apud populum, copiosè loqui posset; tamen, quod Crassus ille Tullianus præclarè animadvertibat, huic isti forensi Oratori quàm multa essent tribuenda! perfecta juris civilis ac legum cognitio, exacta atque accurata humanorum morum notitia, æquitatis ac temperantiæ, reliquarumque omnium virtutum exquisita scientia, patriarum olim consuetudinum, totiusque antiquitatis, stabilis fidelisque memoria. Dicendum enim huic oratori de jure civili, de religione in Deum, de pietate adversus parentes, de charitate patriæ, de bello, de pace, de amicitia, de officio, de æquitate. Agendum est ei de omni virtutum genere, tractandi mores humani, permovendæ in omnes partes hominum voluntates, inculcandæ consuetudines patriæ, veteris memoriæ exempla recolenda. Hæc omnia forensi huic oratori ad munus suum ritè explendum tribuenda: quæ si adsunt, ut debent, omnia, quid tum quæso locorum Philosophiæ, quid elegantioris doctrinæ, quid rerum maximarum ignotum ei oratori, minimèque exploratum fore unquam putabimus? Quid si præterea ad forenses ipsas causas nonnulla etiam ex obscuriori aliqua disciplinâ, atque ex reconditis interioribusque litteris assumenda? quod est a Crasso illo Tulliano diligentissimè atque accuratissimè pertractatum. Non ne forensi quoque oratori ad summam ejus generis eloquentiam maximarum quarumcunque rerum ac disciplinarum scientia necessaria? Tete appello, Romanæ eloquentiæ pater, Marce Tulli. Tete, inquam, appello, oratorum omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui etiam erunt, facilè eloquentissime. Quis enim te magis, aut etiam meliùs, in forensibus causis exercitatus? Non ne, cum pro Archia illo tuo publico in judicio diceres, disertè liberèque confessus es, suppetere tibi non potuisse, quod quotidie in tantâ varietate rerum diceres, nisi animum tuum doctrinâ excoluisses? Ita est, Au-

ditores. Non ex usu tantum forensi; sed & maximè ex doctrinæ atque ex sapientiæ studiis censenda est forensis ipsa oratio: in qua ut orator non omnia semper elegantis doctrinæ ornamenta adhibeat; tamen inde satis apparet, utrum rudis, an bonarum omnium artium peritus, ad dicendum accesserit. Quanquam autem hæc ita sese habent, ut ne forensis quidem orator perfectus consummatufque in suo genere esse possit, nisi & idem fuerit omnibus optimis disciplinis instructus ac perpolitus; adeò ne tamen eloquentiæ majestatem atque dignitatem minuendam censebitis, Auditores, ut eam, tanquam regno suo spoliata, in forenses illas angustias, tanquam in aliquod pistrinum, contrudatis? Quid enim ubique rerum, quid artium, quid cogitationum mentis nostræ, non subjectum sit orationi? & qua propositâ de re non dicat ars ipsa bene dicendi? Quòd si de omnibus omnino rebus possumus dicere; cur non etiam de omnibus benè dicere? hoc est, & scienter, & compositè, & ornatè, & copiosè dicere. Hæc est autem illa vera, illa perfecta, illa omnibus numeris absoluta eloquentia: qua qui præditus sit, eum nos dicimus nullius expertem esse ornamentis; sed omnium rerum magnarum, omniumque artium ingenuarum scientiam tenere, atque, ut uno omnia verbo complectamur, compotem eum esse sapientiæ. Quis apud Homerum eloquentior Nestore? cujus ex linguâ melle dulcior fluebat oratio. Nemo etiam quisquam apud Homerum Nestore sapientior. Neque frustra rex ille regum Agamemnon optabat, ut Nestoris similes decem haberet. Quod si ei contigisset, minimè dubitabit, quin brevi Troiam esset expugnaturus. Quis eloquentior Platone? quem sic uberem ac copiosum in dicendo fuisse ajunt, ut, si Græcè Juppiter loqueretur, Platonis instar locuturus fuisset. Fuit ille etiam sapientissimus; neque immeritò ipse habitus fuit quasi quidam Deus philosophorum. Quis in dicendo præstantior Aristotele? qui etiam eloquentissimis viris visus est flumen fundere aureum orationis. Certè quidem Aristotele nemo quisquam fuit, qui plura arti Rhetoricæ ornamenta atque adjumenta subministraret. At enim tantus hic rhetor fuit etiam summus philosophus, quem propter sapientiam junctam eloquentiæ, Philippus Macedo Alexandro filio doctorem accivit. Quis etiam in eloquendo divinius Theophrasto? qui a divinitate loquendi Theophrastus

stus est appellatus. Fuit & ipse magnus philosophus, ac propemodum divinus, quem philosophiæ, doctrinarumque omnium studia tanto ardore persecutum esse ferunt, ut vel moriens naturam accusaverit, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus exiguam dedisset: quorum si vita esset longinquior, omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ facile erudiretur. Quid plerosque alios, de Græcis potissimum, commemorem, quò eloquentiores, eò etiam ab omnibus iis artibus, quæ sunt libero hominæ dignæ, atque a sapientiâ instructiores? Quid Periclem illum Atheniensem, tantâ virum eloquentiâ, ut fulgurare, ut tonare, ut permiscere Græciam diceretur? eum maximarum rerum scientiâ imbuebat physicus ille Anaxagoras. Quid Hippiam illum Eleum, virum, quàm qui maximè, eloquentem? quem fama est quinquennali Olympiacorum ludorum celebritate summam illam suam in omni rerum genere eloquentiam cunctæ penè Græciæ audienti, maximâ hominum admiratione, ambitiosius venditasse. Ille Geometriam, Musicam, Grammaticam, Poëticam, Physicam, Ethicam, Politicam, artes omnes omnesque doctrinas perdidicerat. Quid Gorgiam illum Leontinum, quem primum memoriæ proditum est in conventu poposcisse, qua de re quis vellet audire? omnium ille rerum atque artium scientiam fuerat consecutus. Quid Xenophontem, cujus voce Musas quasi locutas crediderunt? permultum ille in Socraticâ philosophiâ profecerat. Quid patrem illum eloquentiæ Isocratem, cujus æmulatione motum fuisse Aristotelem ferunt, ut rerum cognitionem cum orationis exercitatione conjungeret? Nihil fanè videtur Isocrati de maximarum rerum scientiâ abfuisse, de quo adhuc adolescente extat in Phædro Platonis gravissimum iudicium Socratis, viri multò omnium sapientissimi, jam tum in hominis illius mente notam philosophiæ quandam minimè obscuram fuisse. Quid principem illum oratorum atque eloquentiæ Demosthenem, ad quem audiendum, propter summam vim dicendi, concursus ex totâ Græciâ fieri solitos tradiderunt? Platonem Demosthenes frequenter audisse, plurimum etiam lectitavisse dicitur. Quid? Dies me deficiat, Auditores, si magnos illos Græciæ oratores velim singulos enumerare, qui non tam ab eloquentiâ, quàm a doctrinâ & sapientiâ, ex qua ipsa eorundem eloquentia extitit, per-

percelebrantur, Thrasymachum Chalcedonium, Protagoram Abderitam, Prodicum Chium, Lysiam, Æschinem, Hyperidem, Demetrium Phalereum, alios illos bene multos, ac propemodum innumeros principes eloquentiæ, quos ex Isocratis ludo, tanquam ex equo Trojano heroës, prodiisse memorant? Quid si enumerare etiam velim Latinos? Lucium Crassum (mitto enim Marcum illum Catonem Censorium, oratorem, ut priscis illis temporibus, fatis bonum, atque eloquentem) Marcum Antonium, Q. Scævola, Q. Catulum, Publ. Sulpicium, C. Cottam, Q. Hortensium, Cajum Licinium Calvum, C. Julium Cæsarem, M. Brutum, ceteros oratores Romanos, litteris ac doctrinâ non minùs claros, quàm eloquentiâ, quos in Bruto suo (quid enim & posteriorum temporum oratores referam?) acerrimo judicio persequitur, ac recenset M. Tullius, ipsumque Marcum Tullium Ciceronem. Quem, Deus bone, oratorem nomino, cum Ciceronem nomino? cujus nomen non hominis jam nomen est, sed eloquentiæ, ut in uno jam Cicerone, tanquam in perfecto quodam eloquentiæ exemplo, conquiescendum nobis tandem esse videatur. Quis enim in dicendo perfectior Cicerone? quo, tanquam regulâ, progressus in eloquentiâ suos metiantur, opus est, quicumque eloquentiæ studia exercent. At enim Cicerone quis etiam sapientior? quis reconditis interioribusque litteris eruditior? quis in omni optimarum disciplinarum genere versatior? qui sese totum ad sapientiam applicaverat; qui, quum a Q. Scævola jus civile didicisset, principi Academiae Philoni totum sese in philosophiâ erudiendum tradiderat; qui sub Stoico Diodoto sese in Dialecticâ studiosissimè exercuerat, variisque ejus philosophi liberalissimis artibus atque multis plurimum operæ dederat; qui omnia, quæ ad sapientiam atque ad variam eruditionem pertinerent, quæsiverat, audiverat, legerat, disputaverat; qui, quum celebre jam nomen esset in foro adeptus, Athenas profectus, studium philosophiæ, a primâ adolescentiâ cultum, & semper auctum, auctore ibi, & doctore Antiocho, veteris Academiae nobili in primis philosopho, renovaverat. Proh, Deus immortalis! tantine fuit Ciceroni, eloquentem fieri, ut, eloquentiæ comparandæ causâ, nullum non doctrinarum genus inquireret, nullam non philosophiæ partem summo studio prosequeretur, totamque etiam

Asiam

Afiam eo confilio peragraret, ut doctissimorum virorum præceptionibus eloquentiam suam corroboraret atque perficeret? Tanti profecto fuit, Auditores. Neque enim, nisi Cicero maximarum rerum & pulcherrimarum copiâ pectus suum onerasset, nisi philosophiam, matrem illam omnium non modò benè factorum, verum etiam benè dictorum, impensius excoluisset, nisi exquisitioribus iis litteris, ex quibus, tanquam ex fonte, manat perfecta eloquentia, diligentius studuisset, nunquam (mihi credite, Auditores) ad tantam illam tamque admirabilem ac divinam eloquentiam pervenisset. Quòd ficui mirabile videtur, scientiam rerum tantam, quantam ad perfectam eloquentiam requirimus, in mentem unius hominis posse unquam cadere; illud verò multò est mirabilius, posse unum aliquem, qui non omnia illa sciat; tamen de illis omnibus, perinde quasi ea omnia apprimè sciat, & ornatissimè & copiosissimè dicere. quod est proprium perfecti oratoris. Et quid tandem aliud esse causæ putatis, quamobrem perfecti oratores tam pauci ex omni hominum memoriâ reperiantur, nisi quia eloquentia, ut bene agebat Tullius, majus est quiddam, quàm homines opinantur, & pluribus ex artibus studiisque collectum. Id autem quum sit multò omnium difficillimum, nimirum unum hominem in hac nostrâ vitâ tam brevi, & occupationibus tam districtâ, scientiæ cogitatione omnia comprehendere, quæ oratione variè copiosèque illustrentur; quid mirandum, si, quum in omni alio disciplinarum genere permulti homines perfecti floruerint; tamen in hoc genere eloquentiæ perpauci, atque adeo paucissimi, perfecti summiq; homines excelluerint? Quod argumentum, per sese satis amplum atque magnificum, altiùs multò atque excelsiùs exaggerat Marcus Tullius. Summi enim viri omnique ferè ex parte perfecti, per Deum immortalem, quàm multi in Dialecticâ omnique philosophiâ! quàm multi in Geometriâ, reliquisque Mathematicis disciplinis! quàm multi in re medicâ, in jure civili, in quibusque aliis optimis artibus ac doctrinis! Quotus verò quisque est in tanto disertorum numero, atque in tantâ discentium multitudine, qui eloquentiam omnibus suis partibus ac numeris expleverit, atque absolverit, orator? paucissimi equidem sunt ex omni doctissimorum hominum numero, atque ex omni temporum memoriâ, perfecti oratores, unus fortasse aut alter;

ter ; & , si per vos licet , Auditores , ego etiam dixerim , perfectum oratorem neminem adhuc unum extitisse ? Quid , an non illi eloquentes , an non illi oratores perfecti , qui tamen sunt a me in eloquentissimis totius antiquitatis hominibus adnumerati , Græcæ Latinæque eloquentiæ , ut ii quidem videntur , principes atque auctores ? Absit verbo invidia , Auditores . Nemo illorum unus satis eloquens , nemo prorsus perfectus & absolutus orator . Etsi enim viros eos dixi eloquentissimos , eosque vobis , adolescentes , tanquam absolutum quoddam perfectæ eloquentiæ exemplum , ad imitandum proposui , ipsorumque ego eloquentiam summis ad coelum laudibus extuli ; tamen apertè cum Quinctiliano palamque profiteor , me ita ex vulgi consuetudine esse locutum , ut cum hominem quendam sapientissimum atque prudentissimum prædicamus : cui tamen multum deest ad sapientiam , multum ad prudentiam . Nam si dicta mihi mea ad fidem atque ad regulam exigenda sunt veritatis ; sunt illi quidem , quos , eloquentiæ causâ , nominabam , tolerabiles ac boni etiam plerique oratores : sed tamen longè iidem absunt ab eloquentiâ . Quid ? an non eloquens Demosthenes ? an non eloquens M. Tullius ? quorum alter Atticam eloquentiam usque eò corroboravit , ut Athenæ nunquam antea visæ fuerint eloquentiores ; alter Latinam eloquentiam genuisse etiam in urbe Româ dictus est , nedum corroborasse . Quod bonâ veniâ vestrâ dictum sit , Auditores , ne Demosthenes quidem satis mihi eloquens , neque verò Marcus Tullius . Sint magni illi viri , quantum vultis , ac prorsus admirabiles (quis enim neget ?) in dicendo : tantum illi studio atque industriâ in eloquentiâ profecerint , quantum nemo adhuc quisquam mortalium : tales denique sese illi ad eloquentiam duces ac magistros præbuerint , quales studiosus quisque eloquentiæ certissimè æmuletur . Esto . Quid tum ? an ne idcirco perfectus orator Demosthenes , qui ob dura quædam atque intolerabilia verba valde reprehensus fuit , atque exagitatus ab Æschine , qui neque Ciceroni satisfacit , nec semper aures ejus implet , qui ut unus inter ceteros in omni genere dicendi emineat ; tamen secundus videri possit a Cicerone . Quid enim si Tullium , quod mihi semper visum fuit , quadantenus præferam Demostheni ? Eloquentior enim quam mihi orator quisque , quò sapientior , esse videatur , atque eloquentiam sapien-

sapientiâ metiendam putem ; sic autem Cicero Platonem in Philosophiâ æmulatus fuerit , ut Platonis ubique sapientiam adæquaverit ; cur , quantum divinus ille philosophus Plato videtur sapientiâ Demostheni præstitisse , non ego tantum Ciceronem Demostheni eloquentiâ anteponam ? Quid se igitur in comparatione hac Demosthenis ac Ciceronis , gravissimorum quorundam scriptorum iudicio me audacter opponam ? quid si Tullium præferam ? Non ne , quod Tullius eloquentior Demosthene fuerit , oratorumque etiam princeps fuerit iudicatus , ideo etiam videri possit veram illam & absolutam eloquentiam , quam nos tandiu , & tam anxie quærimus , obtinuisse ? Non ego equidem puto , Auditores , neque ita olim putarunt reprehensores illi Ciceronis , Brutus ac Calvus , & Asinius uterque Pollio , neque , quod maximi momenti est , ipse de semet ita putavit magnus alioquin æstimator sui , Marcus Tullius : qui quum celeberrimus jam orator evasisset , atque in causis agendis satis esset versatus ; tamen Moloni Rhodio , actori optimo causarum , castigandum sese ac retractandum tradere non dubitavit , ut suam illam nimiam redundantiam , quantum posset , coerceret . Videbat enim Tullius , quàm longè ipse distaret a formâ illâ eloquentiæ , quam animo comprehenderat , neque adhuc tamen assecutus fuerat . Quod si redundans illa & nimia eloquentia fraudi in primis fuit maximo illi oratorum Ciceroni , ne veram & absolutam eloquentiam consequeretur (nunquam enim satis nimium illud eloquentiæ suæ reprimere potuit , ac coercere) quid illis nunc fiet sequioris corruptiorisque ætatis oratoribus , qui luxuriam quoque , si Deo placet , diffluentis otiosâ quadam loquacitate orationis laudi sibi esse ducunt , atque ornamento , quique nervos omnes industriæ suæ in eo contendunt , ut vel Cicerone redundantiores atque abundantiores ipsi esse videantur ? Quorum sanè eminentiâ eloquentiâ decepti sæpe adolescentes , sic eos , tanquam deos quosdam eloquentiæ , colunt , ac venerantur , ut jam Ciceronem arroganter superbèque fastidiant , neque Ciceronem sibi displicere , certè non satis placere , fateri erubescant . Videtur enim iis Cicero , præ oratorum istorum suorum copiâ videlicet atque ubertate , nimis pressus , penèque aridus atque jejunus : cui tamen veteres , meliores , ni fallor , dicendi auctores atque magistri , nihil adjici posse censue-

D

runt .

runt. Eant phalerati isti, & plusquam Asiatici oratores. Eant, qui verborum phaleras, non succum, neque medullam orationis, studiosè persequuntur. Eant, qui eò jam eloquentiæ scilicet adspirant, ut iis Cicero minùs placeat. Mihi contra placet Demosthenes, perplacet Tullius. Sed ita tamen uterque placet, ut neutri sanè illorum summam perfectamque eloquentiam concedendam esse existimem; sed tantam, quantam nemo adhuc unus ex omni hominum genere, atque ex omni vetustatis memoriâ, sibi comparavit. Quid ego autem de memet dicam, qui tam longè, quàm qui maximè, non dico, a summâ; sed & a mediocri, atque adeo a tenui, vel etiam qualicunque, absûm eloquentiâ? Non equidem me vel utcunque eloquentem dixerim, quod ut falsum, ita esset hominis arrogantissimi, atque impudentissimi; sed amatorem duntaxat eloquentiæ. Sentio, me vehementer rapi amore pulcherrimæ illius formæ & elegantissimæ, quam imaginem perfectam sui in animo meo impressit vera perfectaque eloquentia. Summæ hujus speciei, quæ mihi semper ab ineunte rationis usu obversata est, & ad quam omni virium contentione adnitendum mihi esse duxi, ne compos unquam fierem, in tantâ rerum mearum ac fortunæ varietate, tantâ præsertim ingenii mei imbecillitate, id ipsum, quod ceteris, sed mihi multò omnium vehementissimè, obstitit, rei nempe ipsius incredibilis magnitudo. Est enim res omnium maxima, atque adeò difficillima, vacuum unum aliquem esse prorsus ab omni vitio orationis, eumque omni oratoriæ virtutis laude esse plenè cumulatam, quod vera consummataque eloquentia requirit. Jam verò quis non videat, quæ singula sunt permagna, ex iis universis constare veram hanc, quam dicimus, eloquentiam, idque præcipuum, maximèque proprium esse eloquentis, ut, quæ propria sunt atque singularia aliarum omnium doctrinarum, ea sibi adferat universa? quum tamen aliæ omnes doctrinæ, ipsæ per sese existere possint sine eloquentiâ. Potest esse quis grammaticus, dialecticus, philosophus, juris peritus, quin, sit eloquens. Rem omnem medicam, ut quis calleat, minimè omnium necessaria est eloquentia. Geometra ut unus aliquis sit, ut musicus, ut reliquarum omnium disciplinarum mathematicarum peritus, non opus certè habet eloquentiâ. Potest quis etiam consummatus esse atque perfectus in rerum divinarum cognitione, quam Theologiam

vocamus, qui sit idem ab eloquentiâ destitutus. Denique ut sit sapiens, non valde indiget eloquentiâ. Tamen nemo unus potest esse eloquens, nec gravi illo oratoris nomine dignus videri, quin sit idem & bonus grammaticus, & acutus dialecticus, & præstans philosophus, & legum atque juris apprimè peritus; quin sit idem in musicâ atque in erudito mathematicorum pulvere egregiè versatus; quin medicorum præcepta, omnemque medendi rationem idem ipse teneat; quin Theologiam, omnemque bonarum artium scientiam, omnem denique ipse sibi sapientiam, acquisiverit: eo quia nimirum ex omni istarum omnium rerum cognitione exsurgat atque efflorescat, oportet, oratio. Quibus omnibus, ut dixi, accedere debent ornamenta quàm plurima oratoriæ elocutionis: ut ornatè nimirum & copiosè & ad rem quamlibet accommodatè, & cum audientium etiam admiratione, singula exponat. O veram hanc, o perfectam eloquentiam! quam ut pro dignitate quis laudet, ipsam illam, quam laudat, adhibere debet eloquentiam. Sed quid ego plura de eloquentiâ? Hoc ipsum, quòd difficultatem tantam eloquentiæ adipiscendæ exaggero, tantamque vim doctrinæ uno oratoris officio comprehendo, quale demum est, ac quantum, Auditores! Tale est profecto, ac tantum, ut neque ad naturam atque ad dignitatem eloquentiæ demonstrandam quidquam majus atque magnificentius, neque ad honestissimorum adolescentium animos amore omnium doctrinarum, in primisque eloquentiæ, inflammandos quidquam acrius atque vehementius afferri a me potuisse videatur. Tantum enim abest, adolescentes, ut difficultate hac eloquentiæ, quam summam esse ostendi, studia vestra, vel retardari, vel, quasi desperatione, vel minimùm debilitari posse suspicer, certissima ut mihi spes injiciatur, fore, ut, quò difficilior eloquentia est, atque altior, eò majori ardentiorque incitatione, ad omnes bonas artes, sine quibus ea esse nequit, contendatis. Quid enim non sperandum de ingeniis vestris, quæ sunt a naturâ præstantissima, atque ad omnem rerum omnium maximarum ac nobilissimarum scientiam adipiscendam unicè comparata? præsertim quum tot tantæque studiorum hîc vobis atque doctrinarum commoditates suppetant, quot quantasque studiosus quisque sapientiæ adolescens optare maximè potuisset: quæ tamen veteribus illis, summis atque ardentissimis amatoribus sapientiæ, maximam partem defuerunt. Non enim vobis, ut Pythago-

ræ, Platonique ac Democrito, propter discendi cupiditatem, longinquæ sunt terræ obeundæ; non Asia vobis tota peragrandæ, ut Tullio; non vobis, tanquam in Phalerico, ad fluctum declamare est necesse, ut Demostheni; non, ad doctorem audiendum, ut Euclidi illi Megarico, vitæ vobis pericula adeunda. Hic, hic, adolescentes, theatrum vobis amplissimum patet omnium disciplinarum, hic in Pisano Lyceo seminarium vobis virtutis atque eruditionis constitutum, hic sedem ac domicilium vobis suum sapientia ipsa collocavit. Hic Dialectica, hic Physica, hic universa Philosophia, hic medicina, hic Jurisprudentia, hic Mathematicæ disciplinæ, hic Theologia, hic eloquentia, hic bonæ omnes artes atque doctrinæ in summo otio, rerumque omnium tranquillitate sese ultro vobis offerunt, amplissimaque etiam vobis præmia, si ea receperitis, pollicentur. Etsi verò, pro sapientiæ ipsius magnitudine atque immensitate, artes hæ omnes liberales in suas veluti classes partitæ sunt ac distributæ; tamen, qui eas hic artes profitentur, summi & doctissimi viri, collegæ mei humanissimi, ita pro se quisque profitentur, ut etiam universas singuli complectantur. Unde enim, ne longius abeamus, nisi ex hac istâ rerum omnium cognitione, variâque eruditione, ac litteraturâ fieri creditis, ut magistri vestri abstrusiora quæque atque difficiliora altissimarum doctrinarum tam Latinè vobis edisserant, tanque eloquenter? Unde, inquam, nisi ex eâ, quam dixi, omnis generis eruditione ac doctrinâ, fit adolescentes, ut hic, quasi in regno, Latinæ linguæ elegantia, Latinaque eloquentia dominantur? Ut mehercule, quod ad linguam Latinam attinet, liceat jam vobis de magistris vestris dicere, quod de C. Julio Cæsare Atticus ille Tullianus, eos, ut Latinè loquantur elegantissimè, multis litteris, iisque reconditis & exquisitis, esse consecutos. Ut hinc etiam de eloquentiâ facilè appareat, quia magistri vestri sapientiâ, omnique rerum scientiâ excellunt, ideo eos florere ac præstare eloquentiâ. Magistros hos vestros, viros amplissimos, eorumque admirandam planè doctrinam, atque eloquentiam, intuemini. Oratorem ego vobis non ex rhetorum officinis, sed ex mediis magistrorum vestrorum scholis, atque ex intimis eorum doctrinis, deprompsi. Eorundem vobis exemplo, bonæ omnes artes doctrinæque addiscendæ, ut ad veram illam perfectamque eloquentiam, quæ ex omnibus simul doctrinis mirum in modum coalescit, quàm proximè poteritis, accedatis.

ORATIO TERTIA.

De Litteris Humanioribus.

I usquam alibi, quàm Pisis, aut certè apud alios, quàm apud vosmet, Patres Sapientissimi, ceterique Auditores ornatissimi, de studiis litterarum atque humanitatis paullò liberius atque audaciùs verba hodierno die essem facturus, verendum mihi valde esset, ne aut hujusce ipsius diei, quem studiis doctrinarum omnium instaurandis solemnem atque legitimum majores nostri statuerunt, rationem minùs habere, aut litteris ipsis humanioribus plus æquo quidquam concedere, aut de maximarum nobilissimarumque disciplinarum dignitate nonnihil imprudenter detrahere oratio mea videretur. Verùm cum dicere me cogito Pisis, in urbe parente atque altrice studiorum humanitatis, in gymnasio hoc celeberrimo totius eruditionis atque doctrinæ, hîc præsertim apud vos homines humanissimos, hoc est, studiorum omnium humanitatis peritissimos atque scientissimos, quid reformidem auspice hoc studiorum nostrorum die de litterarum humaniorum laudibus dicere, atque ita dicere, ut nihil neque ad diei hujus celebritatem magnificentius, neque ad loci hujus amplitudinem accommodatius, neque ad humaniorum litterarum atque adeo universæ doctrinæ dignitatem augustius, possim unquam dicere? Artes enim doctrinæque universæ quum ita inter sese partitæ sint atque distributæ, suis ut quæque terminis ac limitibus coërceatur, quid majus atque excellentius, quàm studium unum quoddam reperiri, quod nullis ipsum finibus circumscriptum, cetera omnia doctrinarum genera completatur atque includat? Hujusmodi autem studium est humanitatis. Quare, quod de summâ eloquentiâ affirmabat Tullius, sic apud vos de hoc studio humanitatis statuite, Auditores, rem nullam esse apud homines, quæ plura doctrinæ adjumenta desideret: ut hinc quilibet vestrum facilè intelligat, me de litteris humanioribus, non quid in iis ego valeam, qui certè in iis minimùm valeo, disputaturum; sed quid,

quid, & quantum in omni doctrinâ valere is debeat, qui humanitatis studium proficitur. Dabo nanque pro munere meo operam, ut, quàm potero, brevissimè ostendam, litteris hisce humanioribus omnem eruditionem, omnemque rerum omnium maximarum atque doctrinarum scientiam contineri.

Neque verò, cum litteras dicimus humaniores, velim, Auditores, leve quidquam cogitatis, quod ad puerilem duntaxat institutionem, atque exercitationem pertineat, quod nimirum in Grammaticis quibusdam & Rhetoricis Poëticisque præceptis, qualia ferè magistri quique de trivio adolescentulis tradunt, totum positum sit atque collocatum. An non multò planè majora atque altiora proficitur illa ipsa, quæ a litteris docendis litteratura, seu Grammatica appellatur? Nolite autem existimare, studium hoc humanitatis, quod varium est atque multiplex, & in interioribus reconditisque quibusque litteris versatur, ideoque humanitatis dicitur, quia maximè omnium studiorum hominem expolit eruditque atque exornat, studium hoc, inquam, humanitatis, terminis aliquantò fortasse angustioribus, atque brevioribus, quàm Grammaticen ipsam, definiri. Jam verò quàm latè patet Grammatica, quàmque multas per artes & disciplinas pervadit! ars illa quidem primo adspectu satis tenuis atque jejuna; sed quæ re verâ, si quis in eam sese artem penitus insinuet, copiis jam omnibus variæ eruditionis circumflat, omniumque propemodum maximarum rerum scientiam complectatur. Quis enim historicos, quis poëtas enarrat atque interpretatur? Grammaticus. Quis medicos, quis jurisconsultos, quis philosophos exponit atque illustrat? Grammaticus. Quis theologos, quis omnis generis bonarumque omnium artium scriptores edisserit atque explicat? Grammaticus. Quis etiam doctissimorum totius antiquitatis hominum scripta recenset atque judicat, nisi Grammaticus? Nam & Grammaticorum est, idque eximium in primis, & præstantissimum munus, judicium de scriptoribus ferre, & quæ malè atque perperam scripta sunt, revocare ea ad censuram atque corrigere. Unde & ab alienis scriptis judicandis Critici iidem sunt appellati: quorum etiam fuit, teste fanè locupletissimo Quinctiliano, non versus modò censoriâ virgulâ notare, & libros, qui falsò inscripti viderentur, familiâ submovere; sed & ipsos

ipſos ſcriptores, alios in ordinem redigere, alios de numero eximere. Talia quædam diligentiffimè perſecutum fuiſſe opinor Telephum, Grammaticum illum Pergamenum, eo in libro, quo anquiſiſſiſſe eum tradunt, quot res ac quantas ſcire Grammaticum oporteret. Atque ille quidem multò fortasſe brevius rem totam expedire atque abſolvere potuiſſet, ſi nempe dixiſſet, quæ ſunt reliquarum omnium bonarum artium atque diſciplinarum, accuratam eorum exactamque notitiam Critico, ſeu grammatico, ſummopere eſſe neceſſariam: niſi ſi quis forte velit, poſſe quenquam rectè iis de rebus judicare, quas ignorat. Quòd ſi probè quiſque teneat, opus eſt, ea, de quibus judicat, cur grammatico huic atque critico eam rerum ſcientiam minimè concedamus, quæ quidem certè ſcriptoribus iis concedi debet, in quos ſuum ille iudicium exercet? Itaque, ad rectum atque integrum in omni ſtudiorum liberaliſſimorum genere iudicium, pernoſcenda eſt grammatico totius antiquitatis hiſtoria. quid dico hiſtoria? viam ut ille ſibi ad perfectam eruditionem præparet atque muniat, priſcæ etiam fabulæ cognoscendæ, terrarum atque locorum ſitus perdiſcendi, ineunda jam inde ab orbe condito exacta temporum ratio, tenenda Dialectica, percipienda Geometria, reliquæque diſciplinæ mathematicæ, aſſumenda muſica, inveſtiganda ſiderum ratio, comprehendenda mater omnium artium philoſophia, præcepta medicorum comparanda, perſpiciendum jus Pontificium atque civile, haurienda e Theologis rerum divinarum ſcientia. Quid plura? honeſtiſſimæ omnes artes omneſque diſciplinæ quàm fieri poteſt, diligentiffimè atque ſtudioſiſſimè adipiſcendæ. Et quid aliud fuiſſe in cauſſâ arbitramini, cur Grammatici iidemque critici vocati a Græcis fuerint *πολυίσορες*, quaſi multâ variâque ſcientiâ præditi, ut Alexander ille Cornelius, grammaticus Mileſius; iidemque etiam *πολυμαθεῖς*, ideſt, pereruditi, ut Longinus ille criticus? Quid, inquam, aliud in cauſſâ fuiſſe arbitramini, cur Grammatici, præ reliquis ceterarum omnium nobiliſſimarum profeſſionum hominibus, a variâ ipſi multâque doctrinâ appellarentur, niſi quia Grammaticorum præcipuè fuit, omnem doctrinam, omnemque rerum maximarum eruditionem profiteri? quum tamen ceteris omnibus artium liberaliſſimarum doctoribus ſatis ſuperque eſſet, eâ tantum in arte, atque diſciplinâ, quam quiſque profiteretur, excellere. Itaque ceteri

teri omnes & nunc & olim ab iis duntaxat artibus celebrati, quas potissimum coluerunt; Grammaticus a multâ eruditione atque doctrinâ. Quid enim, quæso, a Dialectico requiras, nisi ut rectè acutèque concludat, veraque ac falsa dijudicet? Quid a medico, nisi ut totam medendi rationem diligenter cognoscat? Quid ab jurisconsulto, nisi ut jus civile atque Pontificium penitus perspiciat? Quid denique in singulis aliis optimis artibus atque disciplinis jure postules atque exigas, nisi ut, quod cujusque professionis proprium est atque singulare, intra certos quosdam, suosque fines perfectè quis calleat? Contra verò a Grammatico, eodemque critico, quid est in omni doctrinarum genere tam reconditum, tam abstrusum, tamque ad judicandum difficile, quod jure tuo non deposcas? Quid enim in tantâ rerum maximarum atque artium varietate jam inde ab ultimâ antiquitatis memoriâ ignorare ei per te licet, quem ad Poëtas, ad Oratores, ad Philosophos, ad Mathematicos, ad Medicos, ad Jurisconsultos. ad Theologos, ad omnes omnis generis omniumque ætatum ac temporum scriptores intelligendos non interpretem modò, sed etiam judicem adhibeas? Quale hoc & quantum munus grammatici! quod tale profecto est ac tantum, ut, quod M. Tullius de domo jurisconsulti verissimè affirmavit, oraculum eam esse totius civitatis, jure, neque minùs verè, videar ego mihi posse de Grammatico dicere, oraculum eum esse totius eruditionis atque doctrinæ. Quid ni? quando, nisi a Grammaticis lumen accederet, pleraque adhuc, quæque meliorum & præstantiorum scriptorum meliora fortasse atque præstantiora erant, in tenebris jacerent. Quis hîc mihi in tot ac tantis, tamque immensis Grammaticæ laudibus importuniùs obstrepat, ejusque Grammaticæ dignitatem, atque amplitudinem tantam, quantam utique demonstrare conatus sum, usque eò deprimendam atque abiiciendam putet, ut vocabulorum duntaxat, non autem interpretationem rerum, Grammaticæ concedendam esse contendat? quasi verò reliquarum liberalium artium sit res ipsas, Grammaticæ verò sit, una sola vocabula explicare atque interpretari. Unde & Grammatici, philologi, tanquam a sermonis & verborum studio vocitentur. At enim istud ipsum, quod levius atque tenuius, videri possit, quantæ unquam scientiæ ac memoriæ est, quàm idem operosum, quàmque infinitè per hanc rerum omnium uni-

universitatem diffusum, omnia omnium artium atque disciplinarum, hoc est, rerum omnium, vocabula exactè ac perfectè intelligere, eaque vocabula, variè quidem, pro varietate ipsarum artium atque disciplinarum; sed & aptè, atque ad rei cujusque naturam accommodatè, explanare atque exponere! quod est planè publicum quendam & communem ludum omnibus artibus atque disciplinis aperire, ut de omnibus illæ vocabulis, tum communibus, tum etiam cujusque propriis, erudiantur. O sic etiam Grammaticam magistram artium atque disciplinarum, e qua nisi bonæ artes atque disciplinæ verborum, antiquorum sæpe atque obscurorum, interpretationem addiscant, vel in rebus eæ majoris momenti cæcutiant ferè, necesse est, atque hallucinentur! Deus immortalis! Unde, nisi a Grammaticâ, patefactam atque ostensam habet Jurisprudentia significationem verborum, ex qua jurisconsulti de rerum ipsarum significatione erudirentur, & de jure & æquo iidem responsitarent? Nam Labeonem quidem Antistium jurisconsultum memorant vetus jus civile vocibus verbisque interpretandis totum enucleasse. Unde, nisi a Grammaticâ, propria artis suæ vocabula medici cognoverunt? ea, quibus olim usus Hippocrates, explicarunt Dioscorides ille Phacas, & Erotianus: linguas etiam, quas vocant Hippocratis, Herophilus & Becchius & Galenus exposuerunt. Unde, nisi a Grammaticâ, oratores atque poëtæ sua sibi vocabula didicerunt? ea, quæ oratores & optimi quique scriptores usurpassent, interpretatus est Eudemus; quæ oratores decem Græciæ, Julianus, Philostratus Tyrius, Diodorus & Harpocratio; quæ historici, Parthenius; quæ summi ac celeberrimi Poëtarum, Heliadus. Ne dicam de Philoxeno, qui linguas Homeri, de Longino, qui ambiguas voces Homeri, de Epithersæ illo Nicæno, qui Comitorum atque Tragicorum verba, de Evagorâ, qui Thucydidis vocabula difficiliora atque obscuriora illustravit. Unde, nisi a Grammaticâ, patet in philosophiâ verborum usus atque explicatio? Fuit in philosophiâ Plato propemodum divinus: cujus instar Jovem locutum fuisse dictitarunt, Græcè si locuturus fuisset. Platonis verba Timæus & Boëthius explanarunt. Quid Dialecticam memorem? quid Geometriam? quid reliquas disciplinas Mathematicas, quæ, nisi verborum suorum interpretationem a Grammaticâ mutuentur,

nihil ferè rerum suarum intelligant ? Quid denique Theologiam, quæ summa est atque altissima rerum scientia divinarum ? Unde etiam, nisi a Grammaticâ, a penu illo omnis eruditionis locupletissimo, suppetit unquam Theologis, hominibus planè divinis, vocum illarum divinarum interpretatio ? Vos appello, Patres Christiani, vos, maximi atque sanctissimi Sacerdotes, quorum est de rebus divinis, religionisque jure judicium. Non ne vos, tantâ homines religione atque sapientiâ, cum religio ipsa ageretur, consulere sæpe Grammaticam oportuit, atque ex Grammaticæ ipsius interpretatione, ad certissimam illam testimoniorum atque auctoritatum divinarum regulam, de maximis gravissimisque omnium controversiis decidere ? Istud verò quàm mirabile, atque ad Grammaticam commendandam quàm præclarum, ex unius alicujus voculæ explicatione summa aliquando sententiarum divinarum, atque adeo totius religionis, capita aptè pependisse, & nisi Grammatica unius alicujus verbi interpretatio præluxisset, vos religionem interpretari minimè omnium potuisse. Obvia sunt cuique vestrum, Auditores, in sacris historiis exempla, obvia ea vocabula, de quibus, tanquam pro aris & focis, in solemnibus Christianorum conventibus acerrimè inter partes disputatum, obvia ea vocabulorum discrimina, quæ, tanquam notæ quædam veritatis divinæ, sunt a sanctissimis illis doctissimisque Patribus, sapientissimè ac divinitus excogitata, ut vera de rebus divinis sententia a falsâ discerneretur. Quem enim vestrum, Auditores eruditissimi, fugiant gravissimæ illæ concertationes veterum Theologorum, quibus sacrosanctæ nostræ religionis summa quasi in discrimen vocabatur : quum, maximo ii animorum ardore, inter sese disputarent, ac propemodum digladiarentur de verbis illis, *Ὁμοούσιος*, & *Ὁμοιούσιος* : quæ quidem verba, ut minimum sono, hoc est, unâ tantum litterâ, inter sese differrent ; mirum tamen, quantum inter sese different significatu ! quippe quum horum verborum altero unigena ille Dei Filius unius ejusdemque naturæ confors cum patre ; altero naturâ patri suo similis exprimeretur ; itaque qui rectè de deo, & qui secus sentirent, his verbis, quasi tesseris quibusdam, inter sese distinguerentur. Hæc si vellem omnia in medium afferre, quem tandem oratio mea exitum inveniret ? Sunt enim hæc propemodum infinita : quæ si attentè vobiscum ac sedulò

repu-

reputaveritis, idem vobis accidat, necesse est, quod iis, qui in patentissima camporum æquora, aut in vastissimorum marium immensitates oculorum aciem longissimè intendunt: qui nullum sanè videndi finem reperiunt. Sic enim & in spatiis hisce immensis atque infinitis universi orbis artium atque disciplinarum, rerumque omnium tum humanarum, tum etiam divinarum, quoquò versus mentis vestræ oculos converteritis, nullos jam Grammaticæ constitutos fines comperietis, extra quos illa interpretationem vocabulorum suam una cum rebus ipsis non proferat. Sed quid ego Grammaticæ vocabula duntaxat interpretanda, & non res ipsas, quarum cognitione humana eruditio atque doctrina perficitur, penitus percipiendas concedam? Neque enim una semper atque eadem est unius ejusdemque vocis interpretatio; sed, pro rerum atque artium diversitate, sæpe etiam diversa. An ne igitur, quum vocabulorum interpretandorum munus totum ubique sit Grammaticæ, existimabimus, in tantâ rerum ac sententiarum varietate posse Grammaticam variè eandem vocem, atque ad id, quod agitur, congruenter interpretari, nisi res ipsas, de quibus agitur, optimè cognoscat atque judicet? Res autem ipsas si cognoscit Grammatica, quarum vocabula intelligit atque interpretatur, quid ei unquam desit ad perfectam rerum omnium scientiam, quandoquidem nihil omnino est vocabulorum, quod illa non intelligat atque interpretetur? Proh bone deus! tantum ne scientiæ atque eruditionis ars una habet, ut, quidquid unquam doctrinarum per ceteras omnes liberalissimas artes atque disciplinas dispersum est atque distributum, sciat ipsa cumulatissimè, neque tantum sciat; sed & illis omnibus disciplinis ad totius eruditionis summam præluceat? Atque hinc fit, Auditores, ut Grammatica non in unâ solâque verborum interpretatione consistat; sed rerum ipsarum explicationem muneris sui esse ducat, atque in scriptores omnis generis enarrandos præcipuè incumbat. Hoc autem est, philologum agere, qualem se nominari voluit Atteius, non qui nimirum verbis, aut sermoni duntaxat studeat; sed qui, ut ille olim Eratosthenes, multiplici variâque doctrinâ censeatur. Quis enim scriptores aut poëtas enarret, qui non simul & reconditiora quæque atque interiora earum rerum, quæ ab iis scriptoribus aut poëtis pertractantur, diligenter examinet atque excutiat? Quis

Aristotelem interpretetur, qui non simul & doceat philosophiam; ut grammaticus ille Philoponus? Quis Hippocratem illustret, qui non simul etiam medicinam, ut Grammaticus ille Nicander Colophonius? Quis Homerum, principem illum & auctorem omnium doctrinarum, exponat, qui non simul & omnes doctrinas atque elegantias explicet, quæ ab Homero ad ceteros poetas latissimè manarunt, ut Grammaticus ille Didymus, & omnium ille grammaticorum facile eruditissimus, Eustathius? O igitur grammaticam, non unam jam artium atque disciplinarum; sed artes doctrinasque universas uno grammaticæ nomine atque officio comprehensas! O grammaticum, o litteratum, o eundem & Dialecticum, & Geometram, & Musicum, & Mathematicum, & Philosophum, & Jurisconsultum, & Medicum, & Theologum! o & eundem ab omni maximè doctrinâ instructum! Quis enim jam vestrum non fateatur, quod docto alicui viro verè non minus, quàm mirabiliter, visum fuit, minore vos negotio Papinianos tres, quàm Aristarchum unum, esse oboluturos? Age porrò, quid si noster hic Aristarchus de metris ac rhythmis præcipiat? quàm necessaria ei Musica! quid si ad historiam scribendam semet conferat? quàm debet idem esse in politicis versatus! Quid si ad mansuetiores sese musas referat; velitque præterea Philosophiam, ad magnorum virorum exemplum, Empedoclis nimirum, Varronisque, & Lucretii, carminibus consignare? quàm variè, & quàm multis in rebus sit ille, oportet, eruditus! neque modò in philosophiâ, astrorumque scientiâ, atque in omnibus artibus liberalissimis; verùm etiam in fabulis! Quo etiam qualique afflatu furoris quasi divini concitari ille debet atque impelli, ut versus non tam marte suo pangere, quàm divinitus fundere videatur! Quid si det operam eloquentiæ, ut unaquaque de re copiosè dicat atque ornatè? quantâ ei sapientiâ atque doctrinâ opus est, sine qua perfectâ eloquentia nullo modo esse potest! Quid si illud etiam, quod minimum in doctrinis videtur, diligentissimè curet, ut, quàm potest, elegantissimè, loquatur Latinè? istud ipsum, quod est Latinè, hoc est, politè atque eleganter, loqui, Deus bone, quàm magnum est, quàm singulare, quàm paucorum hominum, eorumque eruditissimorum! Fuit id Marci Tullii, quem C. Julius Cæsar penè principem copiæ atque inventorem dixit. Fuit ipsius

Cæsaris, quem, ut omnium ferè oratorum elegantissimè loqueretur Latinè, multis litteris, & iis quidem reconditis & exquisitis, consecutum fuisse, Tullius ipse affirmavit. Fuit etiam, post restitutas ac veluti renatas litteras, summorum virorum, qui tum alibi, tum etiam hîc Pisis, in hac nostrâ Academia, in id potissimùm incubuerunt, ut rerum maximarum scientiam cum sermonis Latini, omnisque doctrinæ elegantiam conjungerent. Quæ igitur ars, libero illa quidem homine digna, quæ unquam disciplina, tam severa esse potest, immo verò tam a musis averfa, atque ab omni humanitate aliena, quæ studiis hisce humanitatis non contineatur? Faceffant, qui litteras hæc humaniores levius quiddam esse censent, quàm ut eæ cum altioribus quibusdam majoribusque disciplinis ullo modo conferantur. Non capiunt inepti isti homines, bonarumque omnium litterarum rudes, quid tandem sit studium hoc, quod ipsi culpant atque contemnunt, humanitatis. Neque enim est, quale ipsi sibi cogitatione fingunt, nugatorium quiddam, aut puerile, quod in fabulis duntaxat poëticis, quisquiliisque verborum, oblectandorum animorum causâ, inutiliter occupetur. Quale ferè fuisse studium Tiberii Cæsaris traditur. O quæstiunculas illas Græculorum, quas facetè satis atque urbanè irridere solitus erat Stoicus ille Seneca, quot secum remiges Ulysses habuisset, prior scripta ne esset Ilias, an Odyssea! Apage has nugas, apage ineptissima hæc studia diffluentium otio hominum atque ignavissimorum. Non enim hæc humanitatis mehercule studia, ex quibus homo nihilò humanior, hoc est, doctior atque eruditior, evadat. Illa, illa verè mihi studia humanitatis, quæ in universo studiorum liberalissimorum orbe longè latèque patent ac dominantur. Illæ, illæ litteræ planè humanæ, quæ quum artes omnes honestissimas, & majores quasque disciplinas complectantur atque contineant, eam iis elegantiam, eumque ornatum atque nitorem adjiciunt, ut litteræ ipsæ humaniores elegantioresque & politiores efficiantur. Illæ, illæ litteræ humaniores, quas nisi sibi comites seu ministras unaquæque altissimarum nobilissimarumque disciplinarum assumpserit, deformare ipsa nativam pulchritudinem suam, ac veluti in sermonis sordibus volutari videatur. Quid divinius Theologiâ, quæ sapientia est admirabilis rerum divinarum? Quid augustius atque sanctius Theologiâ, quæ
tota

tota in summo sanctissimoque Dei numine contemplando versatur? Quid pulchrius Theologiâ, cui summum atque perfectissimum totius pulchritudinis exemplar majori multò superiorique luce, quàm humani ingenii imbecillitas ferat, spectandum atque considerandum proponitur? Et tamen seculis illis sequioribus, cum, post Romanæ linguæ non minùs, quàm Romani imperii, a Gothis vastitatem, intermortuæ litteræ erant humaniores, quæ facies erat Theologiæ, quàm tristis, quàm horrida, quàm agrestis! Equidem, cum Theologorum quorundam, qui bene tunc atque acutè scripsisse putabantur, volumina in manus sumerem, miserebat me tui, pulcherrima atque augustissima disciplinarum, miserebat me tui, regina disciplinarum Theologia, mei, qui libros illos legerem, pigebat; valdeque etiam indignabar, quòd homines non tam suo, quàm temporum illorum vitio, aliquantò barbariores, illotis te manibus contrectare ausi fuissent. Adeo tute mihi, Theologia, in illis libris squallida, plenaque illuviei atque sordium videbare. Quid præclarius atque honestius philosophiâ, quæ sapientia est rerum humanarum, optimarumque omnium artium procreatrix? tamen, humanioribus litteris unâ cum linguâ Latinâ miserè collapsis, quid tetrius tunc philosophiâ, quid deformius, aut etiam portentosius? quum gymnasia omnia philosophorum non nisi vocibus barbaris atque gothicis personarent, & de nescio quibus verborum monstribus magna quotidie concertatio fieret, &, qui Aristotelis sese interpretes, si deo placet, appellitabant, ne primoribus quidem labris Aristotelicos fontes degustassent; sed coenosos quosdam rivos, hoc est, translationem ex Arabicâ non Latinam, sed Arabicâ ipsâ multò barbariorem, consueverant. Quid, ut nihil dicam de medicinâ, nihil de mathematicis, reliquisque honestissimis disciplinis, quid, inquam, nobilius atque elegantius jurisprudentia, quæ sciencia est juris atque æquitatis? tamen, ante litteras humaniores renatas, quid foedius illorum temporum jurisprudentiâ, quid contaminatius, quid denique obscurius? quum qui juris semet sacerdotes jactitabant, & boni & æqui notitiam profitebantur, pleraque legum suarum minimè omnium intelligerent, pleraque etiam, quæ Græcè nimirum scripta erant, ne legerent quidem, denique Jus Romanum non Romanè, sed Gothicè, interpretarentur. Equidem de me fateor, si qua

si qua in me est Latinæ linguæ Romanarumque rerum scientia, si qua fortè elegantia sermonis Latini, quæ quàm sit exigua, satis sentio, eam, qualiscunque ea demum est, memet ferè ex quinquaginta Digestorum libris assiduè legendis hausisse, sicque mentem meam politissimâ illâ veterum jurisconsultorum elegantia assuefecisse, Cimmeriæ ut mihi tenebræ offusæ in eorum scriptis esse viderentur, qui, corruptis jam bonis artibus, de jure civili responsitassent. Tanta per Deum immortalem scriptorum illorum erat barbaries. Postea verò, quàm litteræ illæ humaniores, importatâ per Græcos homines Græcasque litteras luce, recreatæ sunt apud nostros homines atque revixerunt, quantâ ego & quàm incredibili earundem omnium disciplinarum, atque artium ingenuarum admiratione obstupesceram! quantâ inde & quàm mirificâ voluptate afficiebar! quantum ego lætabar, suam Theologiæ, suam Philosophiæ, suam juris civili prudentiæ, suam reliquis omnibus præstantissimis artibus atque disciplinis dignitatem atque elegantiam restitutam, qualem illæ quidem certè jam inde a principio habuerunt, antequam nimirum bonæ omnes litteræ, linguaque ipsa Latina, a Gothis & Vandalis miserandum in modum depravatæ, ab humanitate suâ in agrestem quandam & immanem barbariem degenerassent! Quis enim tunc, vel si superiora priscae memoriæ documenta altè, & tanquam a capite, repetimus, quis tunc splendor, quæ dignitas erat majorum quarumque graviorumque disciplinarum, cum apud doctissimos quosque homines maximè vigeant studia humanitatis, & quo quisque a doctrinâ instructior, eò etiam erat ab omni litterarum humaniorum elegantia politior atque ornatior? Nisi si quis fortè nobis opponat magnam videlicet auctoritatem Epicuri, quem narrant litteras hæc elegantiores, hominumque eruditorum proprias, aspernatum fuisse. At enim Epicurus contempsit etiam Dialecticam: at non magnus in doctrinis fuit Epicurus, cujus etiam in Physicis atque Ethicis doctrina tota ferè fuit aliena, quippe in Physicis Democritea, in Ethicis potissimum Aristippea, atque Cyrenaica. Contra verò quos planè constat humaniorum litterarum studiis multò omnium liberalissimis præstitisse, non ne eosdem fatendum est in omni quoque doctrinarum genere maximè omnium veterum excelsisse? Quis enim sapientior Platone, philosopho gravissimo, omnium-

mniumque principe philosophorum? quis etiam Platone in grammaticâ, in oratoriâ, in poëticâ, in omni elegantiori litteraturâ exercitior? Quis doctior Aristotele, principe & ipso secundum Platonem philosophorum? quis etiam Aristotele ab humanioribus litteris cultior, quem ajunt Iliadem Homericam Alexandro Macedoni emendasse, initiumque atque exemplum Criticæ arti dedisse? Quis non in philosophiâ modò, sed etiam in medicinâ peritior Galeno? quis etiam Galeno in grammaticis & rhetoricis, ceterisque humanitatis studiis versatior? Quis apud Latinos omni doctrinâ excellentior Tullio? quis etiam Tullio melior orator, meliorque grammaticus, qui, ut nec poëta fuit contemnendus, ita & nobilem in primis poëtam Lucretium correxit? Quid & alios dicam, summos planè viros, atque ut in omni recto humanitatis studio versatissimos, ita & facile doctissimos totius antiquitatis? Quid etiam clarissima illa atque immortalia religionis nostræ lumina, sapientissimos illos divinitatis interpretes, Clementem Alexandrinum, Origenem, Basilium, Gregorium illum Nazianzenum, Chrysostomum, Lactantium, Hieronymum, Augustinum, qui quum omni humanitate atque eruditione essent perpoliti, ad res quoque divinas omni doctrinarum genere illustrandas plurimum subsidii atque adiuventi contulerunt? An ne verò Julianum Cæsarem, infestissimum illum Christianorum hostem, & transfugam consceleratissimum, humanioribus Græcorum litteris, poëtarumque lectione ideo Christianis pueris interdixisse putabimus, ut ne scilicet, quem rudes atque imperiti homines unum solumque fructum ex amœnioribus illis disciplinis percipi opinantur, inaniter Christiani & pueriliter cum Musis delectarentur? Nihil minùs, Auditores. Neque enim ea Julianus Christianis oblectamenta invidebat, quæ molliùs eos afficerent, atque demulcerent: sed perspicaci homo ingenio, bonisque artibus satis eruditus, quum studia illa humanitatis in omni maximarum rerum scientiâ versari, & litteris illis humanioribus liberales omnes disciplinas, omnesque doctrinas contineri pervideret; id ereptum Christianis volebat, quo illi suas de Deo sententias confirmarent, atque tuerentur; gentium verò theologiam refellerent. Nimirum sentiebas, reque ipsâ experiebare, Juliane, in hostibus illis tuis, hominibus litteratis atque Christianis, in Gregorio illa

Nazianzeno, in Basilio illo Cæsariensi, in Apollinari illo Laodice-
no, quid & quantum theologia Christianorum, hoc armata littera-
rum humanarum præsidio, contra theologiam gentium valeret. Quid
igitur tandem miremur, si decora illa atque ornamenta veteris do-
ctrinæ, quæ, corruptis bonis litteris, damnum maximum fecerant,
iisdem recreatis atque restitutis, nihilò fortasse deteriora, quàm
quæ olim fuerant, revixerunt. Revixit Theologia, revixit juris
civilis prudentia, revixit medicina, revixit philosophia, revixit
dialectica, revixit geometria, omnes denique artes honestissimæ,
omnes liberalissimæ disciplinæ dignitatem atque amplitudinem pri-
stinam suam recuperarunt. Ergo, quum beneficium hoc sit litte-
rarum humaniorum, ut bonæ omnes artes atque disciplinæ & olim
viguerint, & nunc mirificè refluoruerint, &, qui in studiis humani-
tatis maximè omnium sunt versati, iidem etiam ceteris hominibus
omni doctrinâ præstiterint, cur, optimi adolescentes, si amor vos
tenet atque studium omnium doctrinarum, litteris hisce humanio-
ribus, quibus doctrinæ omnes continentur, penitus vos dedere du-
bitetis? cur enim, quum artes omnes liberalissimæ cognatæ inter
se sint, & communi quasi vinculo conjunctæ atque copulatæ, se-
gregandas eas artes arbitremini, itaque ad unam, ad quam casus
vos quidam detulerit, tanquam ad saxum, vobis adhærescendum,
ut ceteras quoque minimè arripiendas censeatis? Videtis, adole-
scentes, magistros hos vestros, viros doctissimos atque eruditissi-
mos, pro suo quemque munere, ita in artibus atque in disciplinis
tradendis versari, ut, si ipsæ artes atque disciplinæ loqui possent,
non melius neque elegantius, neque nitidius, neque majori etiam
cum dignitate, quàm magistri vestri faciunt, doctrinæ vos atque
erudituræ fuisse videantur. Fructus hic est uberrimus atque copio-
sissimus studiorum liberalissimorum humanitatis. Itaque & vos, o-
ptimi adolescentes, si in dialecticâ, si in geometriâ, reliquisque ma-
thematicis disciplinis, si in philosophiâ, si in medicinâ, si in jure ci-
vili atque pontificio, si in theologiâ, si in singulis quique doctrinis per-
fecti satisque elegantes esse volueritis, ad studia hæc humanitatis con-
tendite: hoc est, omni ope & operâ enitimini, atque efficite, ut uni-
versus in vobis doctrinarum disciplinarumque orbis perficiatur: quan-
do litteris hisce humanioribus omnes doctrinæ atque disciplinæ uber-
rimè atque elegantissimè comprehenduntur. F ORA-

ORATIO QUARTA.

De universo disciplinarum orbe.

AXIME vellem, Patres sapientissimi, ceterique auditores ornatissimi, ut, quod, jam inde a suscepto amplissimo hoc humaniorum litterarum docendarum munere, mihi unicè proposui, hoc adolescentibus his nostris, qui sese nobis in disciplinam tradiderunt, esset penitus persuasum, non in uno soloque doctrinæ genere, qualiscunque ea demum est, sibi esse acquiescendum; sed finem atque terminum studiorum suorum constituendum esse universum illum orbem disciplinarum, quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocarunt. Nam sive eloquentiam specto, perfecta esse nequit eloquentia, nisi rerum maximarum scientiam, doctrinasque universas complectatur, sive litteras humaniores intueor, omnis rerum omnium atque artium honestissimarum eruditio humanioribus uberrimè litteris comprehenditur; sive gymnasium hoc domiciliumque sapientiæ nobilissimum circumspicio, omnes hîc liberalissimæ artes atque disciplinæ apud doctissimos atque eruditissimos homines, apud vos, Patres sapientissimi, in Pisano hoc gymnasio studiosissimè acerrimèque exercentur. Turpe autem nimis & indignum optimis adolescentibus fuerit, eos, quum domos suas reliquerint, atque in hanc sese urbem, eruditionis causâ, contulerint, non, ut eloquentes bonarumque litterarum periti fierent, aliquandiu elaborasse; sed, qui omnia doctrinarum genera percipere facillè potuissent, eos mediocri quodam uniusque duntaxat generis doctrinâ contentos, hoc est, paullò eruditiores, quàm venerant, ad suos rediisse. Sed, quoniam brevis est hominis vita, vetus illa in plurimorum animis opinio infedit, humanæ vitæ cursum tam angustum esse, tamque undique coarctatum, ut non nisi brevissimus videri possit, si, non dico, ad omnium, sed vel ad unius etiam artis magnitudinem conferatur. Ego verò, Auditores, qui, ingeniorum nostrorum viribus bene accuratèque perpensis, nihil humile, nihil abjectum, nihil egregiis

giis maximæque spei adolescentibus indignum mecum unquam mediator ; communem hanc de longo artis, brevi vitæ cursu humani generis querelam ex hominum mentibus exturbare, si fieri potest, aggredior, itaque maximum, quo a sapientiæ studiis adolescentes deterrentur, impedimentum remove. Demonstrabo enim, quàm potero, diligentissimè, breviorē longè esse earum omnium artium, quæ sunt libero homine dignæ, quàm humanæ vitæ, cursum. Quod sanè argumentum, tametsi alibi a me abhinc multis annis non incommodè pertractatum ; tamen mihi quidem dignum videtur, quod aliquantò etiam nunc diligentius atque curiosius, anniversario hoc studiorum instaurandorum die, pro loci hujus & muneris mei amplitudine, atque utinam cum aliquo orationis meæ fructu ! retractetur.

Verùm, ipso statim orationis limine, quis me vestrum, Auditores, non oppugnet, ac propemodum obruat summâ summi ac celebratissimi viri auctoritate, cui nisi ego primùm omnium occurrā, valde etiam vereri debeam, ut utilem fructuosamque sim ipse operam in hoc tale tantumque argumentum collaturus ? Quis enim ab Hippocrate dissentiat, maximo illo totius antiquitatis, & pene dixerim, divino ingenio ? cujus tanta tamque admirabilis fuit in explorandâ rerum veritate solertiâ, ut, quò ille non peruenerit, nemini uni sperandum sit, posse sese unquam pervenire. Atque is tamen vir sapientissimus, quum brevissimis acutissimisque sententiis, quas Græcè aphorismos dicimus, quasi medicinæ totius oracula esset simul complexurus, inde sibi exordium capiendum censuit, ut vitam humanam brevitatis, longitudinis artem incusaret. Vitam enim dixit brevem ; artem longam. Sed istud de trivio argumentum, quo a tanto nomine quæri solet torpori ignaviæque nostræ patrociniū, neque orationis sese jam explicantis cursum abrumpet, neque a sapientiæ vos studio, optimi adolescentes, retardabit, si paullisper consideretis, quod vos fortasse miremini, sed tamen verissimum est, causam inde meam confirmari, unde penitus infringi evertique potuisset. Nam, cum oculos ad illum medicorum veluti deum, ad Hippocratem converto, eximiamque ejus in omnibus artibus eruditionem attentius cogito ; satis iam video, nullum aliud ex totâ antiquitate opportunius atque ad rem nostram accommodatius

exemplum afferri unquam potuisse, quod vobis ad omnem doctrinam proponeretur. Fuit enim, si quis alius, non in arte solum medicâ; sed etiam in toto disciplinarum orbe exercitatus, eâque verè laude dignissimus, qua nescio an major ulli unquam hominum contigerit, quod & alios fallere, & ab aliis ipse falli nesciverit. Quapropter qui volunt, laboriosi scilicet in otio homines, longius multò esse artium liberalium curriculum, quàm ut toto eæ vitæ tempore perdiscantur, & luculento admodum Hippocratis exemplo refutantur, qui eas omnes artes calluit quàm peritissimè, & quanam hominis mens, quodve consilium fuerit, minimè omnium assequuntur. Nisi si quis fortè adeo deliret, ut arbitretur, ideo Hippocrati longam artem; vitam autem dictam esse brevem, quod hac potissimum ratione alios vellet a medicinæ studio avertere, qua ipse medicina maximè omnium eniteret. Sed o prava hominum minimè ingenuorum, qui de ingenuo viro tam iniquè atque adeo protervè senserunt, judicia! quos etiam gravissimè olim reprehendit optimus principis medici interpretes, medicorum & ipse longè clarissimus, Claudius Galenus. Quid enim a rectâ ratione magis alienum, quàm, ad humani generis bonum, commentarios Medicos conscribere, quibus nihil unquam utilius aut esse aut excogitari possit, simulque ab arte universâ, cujus doctrinâ hominum tete salutis atque incolumitati consulere velle profiteare, legentium prorsus animos avocare? Aliud omnino voluit parens ille medicinæ Hippocrates, aliud in votis, aliud in mente habuit, dum artis magnitudinem eò protrahendam putavit, ut longissima ea esset, si unius eam hominis vitâ metiremur. Non enim ad otium ignavorum, inertiumque hominum fovendum, sed ad solertium navorumque diligentiam excitandam; non ad excusandum torporem, sed ad laborem promovendum; non ad deterrendos ab alienandosque ab artis medicæ studio animos, sed ad exacuendum propositâ artis difficultate ingenium, eam retulit de brevitate vitæ sententiam: ut nempe, quò vita brevior esset, ars autem longior, eò impensiori curâ majorique animi contentione opus sibi esse studiosi quique intelligerent, ut brevi artem tempore adipiscerentur. Quanquam autem explicationem hujusmodi, veram illam quidem, sed veluti ad Hippocratis sensum non satis appositam, neque aptam, minùs approbat Galenus; tamen

men illa ipsa Hippocratis verba ita interpretatur, ut doceat, breve etiam tempus ad artem perdiscendam sufficere, si recta studiorum via, constansque labor adhibetur: non posse quidem ab uno eodemque homine, quàm vultis, diligenti & studioso, artem aliquam & inchoari & absolvi, quod ad inventionem spectat; sed, posteaquam inventa ea fuit, pluresque docti atque industrii viri, multorum annorum decursu, ad eam constituendam perficiendamque laboraverunt, nihil jam in causâ esse, cur breviori temporis spatio eam quisque artem non comprehendat; eâque de re perbreves conscribi commentationes oportere, quibus omnia, quæ magni quique viri multo tempore, magnoque labore observarunt, incredibili quodam & temporis & laboris compendio, sub unum veluti adspectum subjiciantur. Sed cur in unâ tandiu nos arte immoramur? quasi verò non in toto disciplinarum orbe nostra versetur oratio. Age igitur, quantus qualisque est, quàmque hominibus omnibus inditus a naturâ, cognitionis amor, & veritatis! quàm nunquam otia- tur in nobis hæc veri inveniendi cupiditas! quàm rei cujusque novitate pueri capimur, & detinemur! quanto discendi ardore ad liberalium artium studia impellimur adolescentes! quàm magnam vitæ nostræ partem viri, sæpe etiam cum maximo rei familiaris detrimento, litteris rerumque cognitioni impendimus! quo studio, etiam qui a rebus gerendis longè absumus, senes res gestas legimus & audimus, neque historiis modo, sed etiam fabellis recreamur! quàm denique in omni ætate, ut ab aliis curis vacuus animus secum esse permittatur; tamen nunquam quiescit hoc sciendi omnia desiderium! Solonem ferunt, quem in sapientium hominum numero Græcia habuit, morti jam proximum, affidentibus amicis, & nescio qua de re sermonem inter sese conferentibus, caput, ut potuit, sustulisse, ut re, de qua disputarent, perceptâ, eruditior atque sapientior moreretur. Tanta humanum genus discendi cupiditas tenet; tantaque inde est, rebus tandem cognitis, animi nostri oblectatio. Id enim, quo uno bestiis maximè præstamus, & homines sumus, mentem nimirum nostram, rerum scientia perficit, honestissimâque complet voluptate. An igitur existimabimus, frustra hunc esse in nobis cognoscendi veri ardorem, tamque iniquè atque injuriosè erga hominum genus sese naturam, tanquam novercam quandam, gessisse,

fisse, ut, quum sane quàm vehementi perpetuoque impetu ad studia nos omnium liberalium doctrinarum impellat atque rapiat; tamen adjumenta nobis denegaverit, quibus earundem ipsarum doctrinarum scientiam assequeremur? An Galenum oleum & operam, quod est in proverbio, perdidisse putabimus, quem nullum non lapidem movisse ajunt, ut in omni doctrinarum genere perfectus evaderet? An Cleanthem Assium, qui noctem hauriendis aquis, diem bonarum artium studiis dedisse traditur, atque inde a labore Hercules alter est appellatus, laboris hujus tanti fructum hunc retulisse arbitrabimur, ut in liberalibus artibus comparandis animum prorsus desponderet? An inane in Euclide Megarico censebimus studium sapientiæ adeo eximium ac singulare, ut, quod Megarensibus capitale erat, ipse Athenas, veste muliebri indutus, venire noctu, ad Socratem audiendum, minimè omnium dubitaret? An, ut sexcentos alios ex totâ antiquitate viros doctissimos omittam, quibus totâ vitâ nihil antiquius fuit, quàm optimarum omnium disciplinarum apparatu pulcherrimo atque elegantissimo instrui, frustra Pythagoram, frustra Democritum, frustra Platonem, quales, Deus bone, viros! dicemus, patriam, ubi summo honore florebant, reliquisse, ultimasque terras peragrasse, ut, periculosissimâ per barbaras incultasque nationes peregrinatione nullum non doctrinarum genus a sapientissimis omnium populorum viris discere vellent, scire autem non possent? O miseram humani generis conditionem! o poenitenda hominum vota, si sapientiæ, quæ perfecta est atque accurata bonarum omnium artium comprehensio, pulchritudinem ardentissimè concupiscant, illam quærant, illam meditentur, ad illam maximo conatu anhelent, neque illam tamen unquam complectantur! Sin & nihil frustra molitur optima parens natura, & nulli penitus deest de reliquis omnibus animantibus, quominus fines adipiscantur suos; quantò majori curâ prospexisse homini reputanda est, ceterorum omnium animantium longè nobilissimo ac principi, quem unum ratione uti voluit, omniumque fecit capacem disciplinarum? ut nempe, quemadmodum summam nobis ingeneravit percipiendæ veritatis cupiditatem, ita & nobis largissimè copiosissimèque subministraret, unde optimarum omnium artium scientiam, quanta quidem homini satis esset, obtineremus? At falsâ plerique existimatione deci-

decipiuntur : quibus quum instrumenta omnia a naturâ affatim suppetant ad omnem doctrinarum elegantiam ; tamen otio suo & ingenio abutuntur ; maluntque ingrati naturam reprehendere , quàm suam ipsorum segnitiam emendare . Quæ autem & quanta sit humani ingenii facultas , & quid & quantum , si annititur , in universo illo liberalium omnium artium studio eadem possit , docent ii clarissimè , quos summis laudibus celebrandos duximus , viri veterum multò sapientissimi : quos omni disciplinarum genere ornatos instructosque maximè fuisse accepimus . His verò dum Democritum accenseo , nolim , cogitetis , Auditores , aliquem de grege philosophum , qui cum majorum gentium philosophis nullo modo sit conferendus ; sed tantâ virum eruditione , ut Hippocrati ipsi Coo maximæ admirationi fuerit , & , quum plurimos tum discendi ardore , tum rerum omnium doctrinâ vicerit , nemini uni secundus videatur . Etenim præ sapientiæ studio , quo maximè incendebatur , amplissimas opes humanaque omnia contempsit ; peregrinatusque est in Persidem ad Magos & Chaldaeos ; in Ægyptum ad Mathematicos ; in Æthiopiam atque Indiam ad Gymnosophistas ; in omni autem sapientiæ parte adeò profecit , ut quinque certaminum victori non absimilis diceretur , quòd ea quinque doctrinarum genera , quibus universa veterum eruditio definita atque conclusa erat , probè tenuisset . Jam verò si optimas ipsas artes propriùs intuemur , & , quarum amore tantopere exardemus , proponimus eas ab oculis ; mirum est , Auditores , quanta sit earundem artium atque doctrinarum inter sese connexio , quantus earum ordo , quàmque uno eæ societatis inter se vinculo coalescant . Nanque illud ego dicam , quod a Platone assertum in Epinomide , multò faciliorem , atque contractiorem , quàm vulgò suspicantur , reddit cursum omnium disciplinarum , miro quodam inter sese consensu bonas cunctas artes sapientisque viri proprias concordare , & hanc liberalium doctrinarum in unum veluti conspirationem facillimè intellectum iri , si quis vim rationis ejus , unde omnia alia pendent , & ordine quodam cognoscuntur , antea exploraverit . Inde enim & Musæ , quæ vel ipsæ sunt liberales artes , vel artibus certè liberalibus præsident , visæ sunt quibusdam sic appellatæ , quasi *ὁμῶσαι* , a nexu nimirum & consociatione omnium inter sese disciplinarum : quo etiam ex nexu quasi una

una visa est esse rerum omnium scientia: cujus tamen, tum propter rerum ipsarum magnam varietatem, tum etiam propter discentium commoditatem atque facilitatem, facta sit in plures artes atque disciplinas partitio. Quod si altiora hæc esse videntur, quàm ut infirmo adhuc adolescentium captui apta sint atque accommodata (quamquam, ubi de toto doctrinarum orbe loquimur, nihil, nisi excelsum, atque a vulgari hominum sensu longè remotissimum, sapiat, necesse est, oratio) tamen illud constat, non tantam, quantam aliqui volunt, inter omnes disciplinas diversitatem inveniri, quæ omnes ad veritatem totæ unam referuntur. Quid enim tandem spectant illæ ipsæ artes, quæ aliis omnibus majoribus artibus famulantur, & benè ornatèque loqui docent, numerisque orationem constringere, ut majori, quàm fieri possit, concinnitate lenocinioque verborum, animi nostri sensa expromamus, nisi veritatem? Quid unquam profitetur benè differendi facultas, quam verbo Græco Dialecticam vocitamus, nisi veritatem? Quid unquam speculantur Mathematicæ illæ disciplinæ, quarum vastissimo quidem gyro & numeri & sonorum vocumque modulatio, & artificiorum, quæ ad varios multiplicesque hominum usus, tum delectationis, tum necessitatis causâ, excogitata sunt, exacta ratio, & cœli & terræ mundique totius dimensio continentur, nisi veritatem? Quid etiam Physice in theatro hoc communi atque amplissimo naturæ, ubi varietas rerum infinita, admirabili ordine distincta, spectaculum sui multò omnium pulcherrimum præbet, contemplatur, nisi veritatem? Eæ quoque disciplinæ, quæ in agendo versantur, quò primùm, veluti ad certissimam quandam atque tutissimam actionis cujuscunque regulam, respiciunt, nisi ad veritatem? Veritatem Ethice, ut animum curret; veritatem Medicina, ut corpori salubritatem afferat; veritatem jurisprudentia, ut æqua civium jura conservet; veritatem Politice, ut publico civitatis bono consulat; veritatem Oeconomiæ, ut rem privatam atque familiarem bene administret; veritatem bonæ omnes artes, ut sua ritè munera expleant, inquirunt. Fontem denique ipsum veritatis, hoc est, principem primamque, quæ a semet ipsa est, veritatem, summumque rerum omnium principium, & formas ab omni concretione materiæ quàm longissimè alienas, Theologia, quæ rerum est scientia divinarum, intuetur.

Ergo

Ergo quum una solaque veritas in omni doctrinarum studio maximè quæratur, eamque mens hominis tantâ secum cognatione copulet atque devinciat, ut nihil, nisi verum, percipere penitus possit, nec, nisi in perspicientiâ veri, beatitudinem suam assequatur; quænam illa est vana desidiæque plena, ignavorum atque otio marcescentium hominum expositulatio, quòd tantâ disciplinarum in diversa tendentium magnitudine simul ac varietate ingenium confundatur humanum ac propemodum obruatur? Non ita sanè censuit summus dicendi magister, Romanæque juventutis optimus institutor Fabius Quinctilianus: qui, quum oratorem, quem instituendum sibi sumpserat, nullius ornamenti expertem esse oportere ostendisset, primam quoque ætatem pluribus simul artibus imbuedam exornandamque esse existimavit. Atque utinam tanti apud nos esset Quinctiliani auctoritas, ut pueri nostri ea veluti temporum subsidia, quæ a Grammaticæ studio supersunt, erudito illi Geometriæ pulveri, aliisque hujusmodi amœnioribus studiis donare docerentur! O longam illam ad discendum ætate, si non tesseris, non nugis, non otiosis sermonibus, non denique somno, inutiliter conterì, aut potius profundi, fineretur! Est enim maximè docilis, & laboris patientissima, ingenioque fruitur tam facili, atque in omnem partem veloci, nullum ut periculum sit, ne studiorum onere, plusquam opus sit, fatigetur, sed ut potius varietate ipsâ reficiatur, minusque sentiat, quàm si in uno semper labore perseveraret, difficultatis. Quoniam verò ignavia nostra facit, ut ingenium variis simul litterarum studiis occupatum, distrahi aut obtundi, non perfici aut excoli, videatur; & reverâ humanæ mentis facultas, quantacunque illa sit, finita est, suisque terminis circumscripta, non id ego certè oneris adolescentibus nostris imponam, cui sint ipsi ferendo impares, ut pluribus, & quàm diversissimis disciplinis eodem simul tempore sufficiant. Satis erit, mihi credite, optimi adolescentes, non confusè, aus operâ quadam tumultuaria, studia vestra pertractare; sed eum, quem incepistis, cursum doctrinarum certâ ratione moderari, ut a facilioribus ad difficiliora progressi, unâque quadam & perpetuâ studiorum serie, unam post aliam disciplinam adepti, elegantissimum illum doctrinarum omnium orbem conficiatis. Quemadmodum enim sicui uno simul intuitu uni-

versus hic mundus spectandus exhiberetur, obrueretur is planè innumerabili ferè atque incredibili rerum omnium multitudine, neque quanta, quàmque admirabilis sit ac divina naturæ universæ pulchritudo, discerneret; si autem ad singulas partes, ex quibus tota mundi machina concrevit, atque coagmentatur, oculos cogitationemque converteret, ac veluti distribueret, simulque summum illum, quo suis quæque locis aptantur, ordinem distinctè atque particulatim consideraret, ei quàm facillimè totum hoc universitatis corpus, rerumque omnium admiranda consensio patefieret; ita fanè confusus ille atque permixtus veluti adspectus omnium disciplinarum, qui primò occurrere atque obversari tironibus solet, suâ vos magnitudine deterret adhuc in limine constitutos; sed, si diligentiae ordo accedit, &, quod cognosci simul totum non potest, gradatim ac veluti per partes addiscitur, brevi vos intellecturos planèque experturos polliceor, quàm artium magnitudines rectâ studiorum partitione minuantur. Hic ego quid prædicem, quàm non adeptu sit longa sapientia? quantum ad studiorum omnium metam suppeditet vobis temporis? quanta sit ingeniorum vestrorum celeritas, quantumque acumen? quæ omnia si amplificare velim dicendo, & per se magna, verborum exaggeratione majora reddere, mea jam longiùs, tanquam in immenso quodam campo, excurrat atque exultet oratio. Sed discentium imbecillitati danda hæc est venia, Auditores, ut, quæ in qualicumque illo liberalissimarum artium itinere properantes non parùm remorantur, quàm brevissimè persequamur. Nam, quod ad perfectam atque exactam rerum omnium cognitionem attinet, ea plerosque cogitatio summam in desperationem adduxit, quòd & Plato testatur in Amatoribus, & experientia cuiusque nostrum quotidiana perspicuè docet, semper aliquid esse, quod, quamdiu vivimus, discamus. Unde dictum illud Solonis, tantopere veteribus celebratum, senem sese fieri quotidie aliquid addiscentem. Narrant etiam, morientem Theophrastum conquestum graviter de naturâ fuisse, quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, sibi exiguam dedisset. Neque ego fanè, Auditores, tantum humano ingenio detulerim, ut censeam, fieri aliquando posse, ut homo unus omnia in qualibet penitus arte comprehendat. Quàm multa enim vel in ipsâ Grammaticâ (ut hinc facile judicium

dicium de majoribus quibusque disciplinis fiat) non me modò fugiunt, qui tamen nunquam ab amoenioribus illis litteris abhorruì; sed etiam viros longè doctissimos, atque in illo studiorum Grammaticorum genere exercitatissimos! Eò ne tamen deprimenda vobis vestra erunt ingenia, adolescentes, ut existimetis, aut pluribus rebus discendis plures esse vitas dedicandas, aut unam duntaxat artem pertractandam semper esse, atque in uno vel leviori studio cum desidiosâ quadam voluptate ita consenesendum, ut discentes vita deficiat? ipsa enim unius ejusdemque artis perpetua tractatio semper aliquid gignet, quod investigetis. Sin vos unius foliusque artis delectatio non tenet, & aliæ sunt non, opinor, indignæ, quæ a vobis percipiantur, nequid ego dicam, vos ipsi perspicitis, quis vobis modus sit in toto liberalissimorum studiorum cursu adhibendus, ut non usque ad senectutem in re aliquâ superstitiosè detineamini; sed in qualibet liberaliori arte atque disciplinâ non diutiùs immoremmini, quàm sobria cujusque rei cognitio postulare videatur. Quis enim cum in aliis omnibus rebus, tum maximè in litterarum studiis, modum non requirat, ubi non solùm sine ullo doctrinæ detrimento; verùm etiam magnâ aliquando utilitate plurima ignorantur, quorum utique cognitione nihilò melior aut doctior evadas? Quare is mihi verè sapiens, verèque doctus ac litteratus, non qui minuta quæque, immenso quidem studio ac labore, sed tamen multò curiosiùs, quàm utiliùs, perscrutetur; sed qui honestissimæ cujusque rei eâ scientiâ contentus sit, quæ libero homini satis esse videatur; non qui vanè altercando atque pueriliter, in perplexis captiosisque semper quæstionibus occupetur; sed qui breviori, quàm fieri possit, studiorum suorum compendio, ad unam veritatem collineet; non qui, Tiberii Cæsaris more, ætatem suam in fabellis conquirendis miserè conterat; sed qui utilissima quæque atque fructuosissima consecutetur; non qui novus librorum helluo, in iis omnibus libris lectitandis, ad quos, veluti quosdam scopulos, tempestate delatus, adhæserit, dies noctesque insumat; sed qui optimos, atque in quolibet doctrinarum genere præstantissimos scriptores, vel suo, vel alieno judicio, seligat, recolat, attentè meditetur. Ille igitur, qui mihi sit in universo disciplinarum orbe versatissimus, non inutili rerum discendarum multitudine mentem

obruet; neque in quorumcunque vel ineptorum librorum farraginem sese ingurgitabit; sed exactâ in primis solidâque trium principum linguarum, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, notitiâ ad omnem tum divinam, tum humanam eruditionem imbuetur; in parandâ eloquentiâ Demosthenem, atque Isocratem inter Græcos, Marcum Tullium & Fabium Quintilianum inter Latinos, duces, atque auctores habebit; in Poëticâ, pro vario carminum genere, illos Poëtarum principes, Homerum & Virgilium; Pindarum & Horatium; Euripidem, Sophoclem & Senecam; Callimachum & tres Amorum Poëtas Latinos; Aristophanem & cum Plauto Terentium leget; in Philosophiâ totum Platonem atque Aristotelem tenebit; in Mathematicis Euclidem, Ptolemæum, Apollonium illum Pergæum, atque Archimedem comprehendet; in jurisprudentiâ tum civilium, tum pontificiarum legum volumina diligentissimè atque accuratissimè discet; in medicinâ Hippocratem & Galenum; itemque ex nostris Cornel. Celsum, & rerum arcanarum acerrimum curiosissimumque investigatorem C. Plinium, assiduè pervolvit; in Theologiâ denique, præter sedulam atque accuratam librorum divinorum lectionem, impressos penitus geret in animo atque in mente eruditissimos illos Religionis nostræ interpretes, Origenem, Chrysostomum, Hieronymum, Augustinum, & Thomam etiam illum Aquinatem, qui, vel sequioribus temporibus, ordine quodam admirabili, mirâque brevitate, totius sacre doctrinæ summam, Christianorumque omnium Patrum verissimas sententias complexus est atque illustravit. Quibus omnibus addet Græcæ Romanæque historiæ, ex Herodoto potissimum & Thucydide, Livioque ac Sallustio, atque ex aliis melioribus scriptoribus, ut Diodoro Siculo, & Plutarcho, antiquitatis totius cognitionem. Neque etiam recentiores negliget, qui, post restitutas a barbarie litteras, & ingenii præstantiâ & summâ rerum omnium eruditione, ad priscorum prope laudes accesserunt. Quanquam eò libentiùs veteres, quàm recentes scriptores adnumeraverim, quòd a veteribus, veluti a fontibus rivi, omnem omnium doctrinarum copiam acceperimus; gratique animi sit ac maximè ingenui, de iis bene mereri velle, qui primi omnium de humano genere optimè meruerunt. Sed tamen non se capi sinet incautus, aut decipi a magnificis phalera-

tisque

tisque inscriptionibus, quibus plerique ætate nostrâ vani infulsque scriptores sordidas suas merces, ut fucum eumentibus faciant, imperito vulgo ostentant, libros, inquam, tam barbaros atque horridos, tam inconditos atque ridiculos, tamque ineptiarum plenos, ut, posteaquam eos legeris, tam male tete operam in iis collocasse poeniteat. Nam quò quisque scriptor doctior est atque sapientior, eò quoque solet esse modestior, simplicioresque magisque perspicuos libris suis titulos præfigere, ut veterum præsertim exempla testantur. Hæc omnia ille præstabit vir doctus ac sapiens, quem oratione jamdudum efformo: superflua omnia atque inutilia studia ressecabit; nunquam otiosum se esse patietur; sed mercatores, avidissimum hominum genus, imitabitur, ut, sicut ii, opum parandarum causâ, non itinerum difficultate, neque navigationis periculo impediuntur, quominus domum, uxorem, liberos, relinquunt, vitamque mari suam atque prædonibus committant; ita nullum pro adipiscendâ sapientiâ laborem ipse refugiat aut reformidet. Quantum putatis temporis eum compendium in longissimo illo disciplinarum cursu esse facturum? quàm cito eum ad sapientiam, perfectamque rerum omnium doctrinam perventurum? Latissimè ætas nostra patet, Auditores, atque ad omnem rerum omnium maximarum scientiam abunde nobis sufficit: sed eam nos ipsi imprudenter ac stultè contrahimus, dum, quibus in rebus minùs oportebat, studia nostra occupamus, atque, ut uno omnia verbo dicam, cum veteri Poëta, *exigua pars est vitæ, quam nos vivimus*: frustra que postea dolemus, tempus nobis ad litterarum studia deficere, quum nos ipsi nobis ac tempori defecerimus. An non enim longissimam ad meliora studia Græcorum illorum vitam crederes, quibus etiam vacabat curiosius in fabellas inquirere, & quot Ulysseni remiges comitati fuissent, studiosius perscrutari? O magnos homines in nihil agendo occupatos! qui tamen perditum temporis culpam aut in naturæ nostræ infirmitatem, aut in circumstantia undique negotia, derivare consueverunt. Tu verò, adolescens, rectè ætatem partire tuam, nec eo tempore apud Grammatistas importunè detinere, quo gravioribus tibi disciplinis opera impendenda esset; sed, quò brevioris discendi commoditatem breve adolescentiæ tempus pollicetur, eò tibi magis ad sapientiam properan-

randum esse intellige . Non ego a te quidem certè Didymi labores exigam , quem sanè hominem tam assiduum ac propemodum ferreum in scribendo fuisse ajunt , ut quatuor librorum millia (mirum dictu !) exaraverit . Imbecilliores sunt fortasse vires tuæ , quàm ut dies noctibus , noctes diebus , sine ullâ vel honestæ remissionis interruptione , in disciplinis addiscendis conjungas . Sed illud tamen exigo , ut diligentia , qua unâ virtute , ut bene Tullius agebat , reliquæ continentur , vitæ brevitatem compenses : exigo , ut nullâ male collocatâ diei parte , quàm longissimam adolescentiam efficias : exigo , ut tecum versari ipse scias , & , si societatem amas , studiorum tuorum comites , seu potius duces , viros totius antiquitatis doctissimos nanciscare , qui te rectâ ad sapientiam perducant : exigo denique , ut tempore uti discas , & vivere . Quod si , sedatis perturbationibus animi , diligenter didiceris ; tum demum apparebit , quàm in longâ vitâ brevis tibi sit liberalium omnium artium , atque doctrinarum cursus futurus . Nunc verò , si vos , adolescentes , maximè commovent exempla , quibus ad animos quancunque in partem pertrahendos atque impellendos nullum fortius validiusque argumentum inveniri unquam potest , superiorem omnium temporum jam inde ab ultimâ vetustate memoriam vobiscum ipsi percurrite ; & non eos modò , quos ita hætenus laudavimus , ut multò omni laude majores viderentur ; sed & longè plures invenietis , qui , quum ab omnibus artibus liberalibus atque disciplinis instructissimi fuerint , plenissimè inde clarissimèque ostenderunt , ad omnem nos rerum omnium scientiam adspirare posse , eorum si exempla sectemur . Quid enim dicam de Eratosthene , quid de ceteris , quos a quincuplici , hoc est , ab universâ doctrinæ atque eruditionis genere , quo plurimum præstiterunt , translato eleganter a quinque certaminum victoribus vocabulo , quinquertiones appellarunt ? Nani , quod ad Theophrastum quidem , quem diximus , attinet , illa ipsa ejus , cum moreretur , de brevitate vitæ querela , satis demonstrat , omnes eum artes ingenuas perfectè calluisse , quippe qui sese tum , cum , quæ ignorabat , videre cœpisset , extinguere quereretur : quanquam nimium illud hominis omnium artium perficiendarum studium faceret , ut , qui in omni doctrinâ erat maximè eruditus , tamen ipse sibi minimum scire videretur .

Sed ,

Sed, quemadmodum summis illis & sapientissimis viris pulcherri-
 mum fuit ad omnem eruditionem præire, ita etiam atque etiam
 videte, adolescentes, ne turpissimum vobis sit, minimè illos sub-
 sequi, quorum plerisque eadem, quæ vobis maxima suppetunt,
 discendi subsidia defuerunt. Nescio quem enim veluti stuporem
 in aliquorum vultu legere mihi videor, quos ad honestissimam ma-
 ximè æmulationem excitari oportuerat, ut, quam in aliis ama-
 bant atque suspiciebant, doctrinam, assequi ipsi pro viribus cona-
 rentur. At enim adolescentium nostrorum ingenia tardiora longè
 esse videntur, quàm ut cum maximis illis atque perspicacissimis
 ætatum omnium, totiusque antiquitatis ingeniis comparari ullo
 modo possint. Verum, ut summorum illorum hominum, quos in
 omnibus disciplinis perfectissimos fuisse constat, laudibus nihil de-
 trahendum putem; quam tamen ingenii tarditatem non vincit
 amor veritatis, vigilantia, assiduitas, labor, atque, ut uno omnia
 verbo complectamur, diligentia? Modico vir ingenio fuit Epho-
 rus, in quo se calcaribus uti solere, sicuti contra frenis in Theo-
 pompo, eloquentissimus ille Græcorum rhetorum orator, Isocra-
 tes dictitabat. Quàm boni tamen scriptoris Ephorus partes omnes
 implevit? Tardissimo ingenio fuit Cleanthes, quem arieti Timon
 meritò comparavit. Quàm egregius tamen Philosophus Cleanthes
 evasit, qui Stoicorum principi Zenoni tam sedulò adhæsisse fertur,
 ut, quæ ab illo audierat, testæ ossibusque inscribere, chartarum
 inopiâ, soleret, neque indignus, qui tanto philosopho succede-
 ret, unus e multis judicaretur? Mediocri etiam fuit ingenio Cor-
 nelius Celsus. Quàm multa tamen Celsus de omnibus ferè artibus
 conscripsit, itaque doctè atque eruditè, ut omnia illa scivisse vi-
 sus fuerit? Vos appello, recentis etiam memoriæ viri doctissimi,
 atque eruditissimi, & de Latinis Græcisque litteris restitutis opti-
 mè meriti: quorum tamen nonnullos in rebus primùm percipien-
 dis tardiori obtusiorique ingenio fuisse accepimus, diligentiaque
 suâ fecisse, ut, quæ in doctrinis reconditiora atque abstrusiora
 erant, in veritatis lucem proferrentur. Absit tamen, quàm lon-
 gissimè absit, Auditores, ut hanc genti Etruscæ injuriam irrogari
 imprudenter patiar, ut aut adolescentes nostri summam rerum
 omnium maximarum scientiam desperare jubeantur, aut Etrusco-
 rum

rum certè hominum ingenia tarditatis a quoquam infimulentur. Quæ verò ulla tam exulta humanioribusque omnibus artibus perpolita natio de ingeniorum acumine atque felicitate cum Etruscis hominibus contendat? quum paucos, & qui digito mostrentur, alibi locorum doctissimos viros enumeres; hîc verò in Etruriâ, hîc præsertim Pisis, in hac sede, in hoc musarum domicilio, tanta nunc sit, semperque antea fuerit maximorum ingeniorum ubertas, ut huc Athenæ commigrasse tandem videantur. Agite igitur, adolescentes ornatissimi, pudeat vos a majorum vestrorum gloriâ unquam deflectere, atque degenerare; pudeat, quam doctrinæ vobis atque sapientiæ laudem Patres vestri tradiderunt, non adæquare; pudeat Etrusco vos nomine censerî, & Etruscorum doctrinæ minimè respondere. Quid igitur vos a summâ disciplinarum omnium scientiâ retardat unquam ac remoratur? Patrium nomen vobiscum ipsi perpendite, & cogitate, quàm pacato otio, quantâque tum ceterarum rerum, tum optimorum studiorum commoditate, frui hîc Pisis vobis liceat ad universum hunc doctrinarum orbem brevi percurrentum. Universas has doctrinas spectate, ad has rectis studiis contendite, quarum mirâ atque incredibili suavitate labores in discendo vestri levabuntur. Quod meum fuit, hoc pro viribus executus sum, ut videtis, ut, quibus possem argumentis, ad sapientiæ vos ac litterarum studia excitarem: facilis vobis ac brevis, reliquus erit omnium doctrinarum cursus, si id ipsum vobis persuaderî patiamini.

ORATIO QUINTA.

De optimorum studiorum assiduitate.

U A N Q U A M, quæ in tantâ tractandorum argumentorum copiâ multò utiliora, & ad dici hujus celebritatem, atque ad litteras promovendas opportuniora, visa mihi semper sunt, ea, quàm potui, diligentissimè, sum ego quotannis in his litterarum studiis auspicandis oratione meâ persecutus; tamen fateor, tali ac tanto conatu meo id, quod mihi jam inde ab initio suscepti muneris proposueram, me nondum explevisse. Proposueram mihi, Auditores, summum in doctrinâ virum informare, & quam doctrinæ atque eloquentiæ formam omni ex parte perfectam atque absolutam animo meo conceperam, spectandam adolescentibus exhibere, cujus ipsi pulchritudine ad omne doctrinarum genus allicerentur. Neque verò inde aliud expectari posse videbatur, quàm quod unusquisque sibi vestrum certissimè pollicitus fuerat, summo ingenio adolescentes, sapientiæque amore mirificè succensos, altissimum doctrinæ atque sapientiæ gradum esse assecuturos: cum ecce vobis, stulta quædam ac falsa, quam plerique sibi adolescentes importunè induerunt, summæ doctrinæ ac scientiæ suæ persuasio de medio eos doctrinarum cursu, perniciosissimo sanè ac maximo errore, revocavit. Neque enim ulla alia bonis litteris atque doctrinis tam detestabilis pestis est, quàm putare, ad summam te ante doctrinam pervenisse, quàm perveneris. Teterrimam hanc ingeniorum pestem ut ab adolescentium nostrorum animis longissimè depellam, muneris mei esse duxi, hodierno die, in hac tantâ doctissimorum hominum frequentiâ, breviter demonstrare, quò quisque doctior est, atque eruditior, eò majori studio in omnem ei doctrinam atque eruditionem esse incumbendum. Quod in me est, conabor equidem nihil dicere, quod non dignum loci hujus amplitudine, atque adolescentium nostrorum studiis esse videatur.

Ac profecto agitur hîc, Auditores, de summâ totius eruditionis atque doctrinæ. Ceteri veluti gradus sunt, quibus ad summam rerum omnium scientiam adscendimus: hic apex, hoc culmen, hoc fastigium est, non certè quidem spectare, quid & quantum quisque in doctrinis profecerit; sed quid & quantum sit sibi adhuc ad summam perfectamque doctrinam proficiendum. Unde verò existimetis, viros, mortalium omnium iudicio, & totius antiquitatis mirificâ consensione, longè sapientissimos, tantos in doctrinis progressus facere potuisse, ut nihil non scire viderentur, nisi ex eo quia sibi incertò persuaserant, sese minimùm ac nihil ferè scire? Inde enim maximè movebantur, ut multarum, magnarumque rerum scientiam, quam sibi deesse perspiciebant, multò laboriosius atque diligentius perquirerent. Unde enim Chrysippus, non ipse modò totam vitam suam in bonarum artium, ac præsertim in Dialecticæ studia accuratissimè impendit; sed, quum de liberis educandis optima præcepta conscriberet, nullum etiam vel infantilis ætatis tempus vacuum a litterarum curâ esse permisit, nisi ex eo quia abjiciendæ rerum ignorantia totum vivendi spatium minimè satis esse iudicavit? Unde illa etiam non Hippocratis modò & Theophrasti; sed etiam totius generis humani de brevitate humanæ vitæ querela, nisi ex eo quòd multa adhuc mortales, cum vita eos deficit, ignorant? Unde illa quoque Aristotelis, summi & sapientissimi viri, in veteres philosophos accusatio, qui philosophiam suis ingeniis perfectam credidissent, quos quidem philosophos Aristoteles aut stultissimos aut gloriosissimos fuisse ait, nisi ex eo quia multò illi plura de philosophiâ nesciverant, quàm didicissent? Quanquam nihilò iis, hac certè in parte, seu prudentior, seu modestior, censeri ipse debet Aristoteles, qui, quòd paucis annis magnam philosophiæ accessionem factam videret, brevi eam tempore planè absolutam fore existimaverit. Quasi verò, posteaquam multa perspecta, atque cognita fuerunt, non multò etiam plura cognoscenda adhuc superessent. id, quod res ipsa, jam inde ab Aristotelis, & superioribus etiam Aristotele temporibus, abunde testata est, hodieque testatur, & quod ego certissimus vobis vates futurum prædico, quoadusque philosophiæ ac litterarum studia vigeant, in seculorum omnium posteritatem testabitur: optimum nimirum & doctissimum quemque phi-

philosophum plurima adhuc ignorare, multaque & magna, quæ ipse prorsus nesciat, per totam quotidie vitam addiscere. Quis enim ante Aristotelem perfectior in doctrinâ Democrito, quem ita in philosophiâ versatum fuisse ajunt, ut & Physica, & Ethica & Mathematica, & disciplinarum humanitatis orbem, artesque universas tenuerit? Et tamen Aristoteles negat, ullum prorsus superioris memoriæ philosophum philosophiam numeris suis absoluisse. Quis paullò ante Aristotelis tempora, atque ipsis etiam Aristotelis temporibus, Platone, philosopho planè divino, rerum omnium scientior, qui disciplinis omnibus Atheniensiū mirè eruditus, in Italiam ad Pythagoricos, in Ægyptum ad Sacerdotes, sapientiæ addiscendæ causâ, navigavit? Quis ipso Aristotele? quis, post Aristotelem, Theophrasto? quis ceteris, qui in scholam Peripateticam successerunt, viris doctissimis atque sapientissimis, certè quidem in iis, quæ ad sapientiam pertinerent, versatior atque eruditior? Quid Peripateticos dico? quum principes ceterarum omnium sectarum philosophi, quum astrologi atque mathematici, quum medici atque jurisconsulti, quum ii etiam, qui res sese divinas interpretari profitentur, theologi, nervos omnes ingenii, longissimo temporum spatio, in eo unicè contenderint, ut reconditiora quæque atque abstrusiora in medium exponerent, atque explicarent, summis his & perfectissimis viris quis omni doctrinâ rerumque maximarum notitiâ excultior? Qui tamen omnes, tantum abfuit, ut vigiliis ac laboribus suis summam atque perfectam omnium rerum, tum divinarum, tum humanarum, causarumque, quibus hæ res continentur, scientiam, quam ipsam volunt esse sapientiam, assequerentur, ut ne ipse quidem sapientiæ ac scientiæ princeps Aristoteles rem non magni admodum momenti, sed curiosioris subtiliorisque inquisitionis, Euripi illius Chalcidici naturam ullo unquam studio explorare atque expiscari potuerit. Neque verò est negandum, Auditores, quod res ipsa palam loquitur, multa viros illos sapientissimos præclarè excogitasse atque detexisse, quæ occulta antea, atque in quibusdam veluti ignorantia tenebris abdita fuissent. Sed ut multa illi investigaverint, eruerint, cognoverint, quàm multa etiam eos fugerunt! quàm multa etiam in cœlo & in terris, & in omnibus libe-

ralissimis artibus atque disciplinis iis penitus latuerunt, quæ alii post alios assiduo studio ac labore potuerunt tandem deprehendere! Satis vos hinc intelligitis, Auditores, in hac tantâ obscuritate atque ignoratione rerum, quantum docto cuique viro ad summam rerum omnium scientiam enitendum sit, præsertim si ipse est a doctrinâ atque eruditione instructior. Nam quò quisque doctior est atque sapientior, eò etiam plura atque majora agnoscit sese ac videt nescire. O magnos illos & sapientes viros, quibus magna quædam scientia, atque adeo pars prima sapientiæ visa est, scire, sese minimè omnium esse eruditos! O Socratem! o viros illos sapientissimos, qui hoc unum sese scire, apertissimè professi sunt, se nihil scire! An verò, quum optimæ omnes artes honestissimæque disciplinæ ita inter sese connexæ sint atque consociatæ, ut, qui unam habet, alias sibi ad veram solidamque sapientiam adjungat, necesse sit; quò quisque unâ aliquâ disciplinâ eruditior atque exercitior fuerit, non idem ipse planè videat atque intelligat, eò etiam plura atque majora ad perfectam & consummatam ejus disciplinæ cognitionem ex ceteris omnibus disciplinis adjumenta sibi scientiæ esse penitus comparanda? Applicat sese quis ad Theologiam, quæ ex altissimis divinisque omnino principiis summa est scientia rerum divinarum? quàm magnam, & quàm infinitam, & quàm multarum ac magnarum rerum scientiam postulat Theologia, cujus quidem est summum atque acerrimum in res omnes atque disciplinas humanas judicium exercere! Theologiæ enim est, ea omnia, quæ, seu voce, seu scripto, divinitus nobis tradita sunt, atque ex afflatu divino veluti per manus ad nos transmissa, rectè intelligere atque explicare. Theologiæ, vim illam summæ auctoritatis, quæ in Senatu Christiano, Senatusque Christiani principe, Pontifice Maximo, divinitus residet, perfectè tenere. Theologiæ, rectum atque legitimum Christianorum Patrum atque magistrorum usum percipere. Theologiæ, rationem ipsam humanam atque philosophiam sibi in subsidium adsciscere. Theologiæ denique, historiam rerum gestarum, tum ab orbe condito, ortuque generis humani, tum maximè a Christo nato usque ad nostra hæc tempora, perspectam atque cognitam habere. Hæc omnia sunt Theologiæ. Studet quis Philosophiæ? quàm operosa

res

res est, quantique studii ac laboris, & quot res ac quantas complectitur Philosophia, quæ non res modò humanas, sed etiam divinas, quantum quidem per humanam imbecillitatem licet, suas per causas contemplatur! Unde enim, nisi ex studii hujus magnitudine atque difficultate, Aristoteles, vir talis ac tantus, Platonem, talem virum ac tantum, viginti integros annos in Philosophiâ audivit? Operam dat quis Medicinæ? Non tam quidem laboriosa, neque tam operosa Medicina, quàm Philosophia; sed tamen quanti & ipsa, & quàm operosi laboris! quum optimus quisque medicus, idem sit & philosophus, quod ostendit Galenus, nec benè callere possit medicinam, nisi qui & Arithmeticen, & Geometricen, & Astrologiam cognoverit. Jus quis civile confectatur? quanta porro cognitio illa juris civilis, & quàm diffusa, quæ est cognitio ipsius æquitatis! quum vel unus XII. Tabularum libellus, de gravissimâ Crassi apud M. Tullium sententiâ, bibliothecas omnium philosophorum & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate superare videatur. Quàm multa enim e Philosophiâ, quàm multa ex historiâ gentiumque omnium consuetudine, quàm multa ex Ethice ac Politice, itemque Oeconomice, ceterisque omnibus disciplinis, oportet, is hauriat, qui boni & æqui notitiam profectur! Quid reliquas disciplinas artesque liberalissimas commemorem? quas quò quis interiùs inspexerit, eò alia plura ac majora scitu sibi esse necessaria fateatur. Quid commemorem Dialecticam, cujus certè est rationem per omnes artes atque disciplinas ad veritatem dirigere, eamque in differendo, verisque ac falsis dijudicandis moderari? Quò enim non pertinet Dialectica, cujus quidem est quacunque de re in utramque partem disputare? adeo ut Dialecticæ prorsus sit quacunque recta esse videtur & Theologiæ, & Philosophiæ, & Medicinæ, & Jurisprudentiæ ratiocinatio. Quid dicam de Mathematicis disciplinis? quid de Geometriâ? quid de Arithmeticâ? quid de Astrologiâ? Quid enim Geometriâ atque Arithmeticâ non ad Philosophiam modò; sed etiam ad Astrologiam intelligendam magis necessarium, quibus quasi alis, quod agebat Plato, evolare mens hominis e terris ad cælum videtur? Age verò, quale & quantum est studium illud Astrologiæ, quàm multis difficultatibus, & quàm magnis, intricatum, quàm multa illud

illud & quàm magna ab aliis disciplinis subsidia, præsertim a Phisice, atque Optice, mutuatur! Quid huc afferam τὰ μὲν φυσικὰ, quorum tanta est cum astronomicis illis conjunctio, atque confociatio, ut viri longè sapientissimi ex vario eoque constantissimo orbium coelestium motu numerum atque naturam intelligentiarum, certo quodam firmoque argumento, collegerint. Percurrite hîc, Auditores, universum illum disciplinarum artiumque liberalissimarum orbem, oppidò amplissimum, multòque pulcherrimum, in quo discendi quisque studiosus sese ad doctrinam & eruditionem exerceat. Semper enim una doctrina aliam desiderabit, aliaque ex aliâ efficietur. Ipsa illa, quæ minora atque tenuiora in eruditionis negotio esse videntur, quantum, Deus bone, habent laboris atque difficultatis, & quid & quantum scientiæ sibi atque eruditionis deposcunt, ut quis in iis cum aliquâ ingenii ac doctrinæ laude versetur! Quid enim planius ac facilius historiâ? Quid historiâ laboriosius atque difficilius? quæ & Geographiæ & Chronologiæ & Astrologiæ scientiam exquisitiorem atque excellentiorem requirit. Quid dulcius atque jucundius Poësi? Quid Poësi operosius atque eruditius? quæ, fictis ad delectationem fabulis, aptatisque ad aures mulcendas carminibus, prima quædam visa est naturæ ac morum philosophia. Nam & quàm magnâ rerum cognitione ac scientiâ Poëtas excellere necesse sit, inde etiam intelligi potest, quòd αἰδέειν, quasi valde intelligere, appposito ad rem exprimendam vocabulo, idem omnino Græcis valeat, ac canere, id, quod est proprium Poëtarum. Quid tenuius atque jejunius Grammaticâ? Quid etiam Grammaticâ majus atque uberius? quæ ceterarum omnium præstantissimarum artium atque disciplinarum scientiam suo sibi jure vindicat, & per omne scriptorum genus, per historicos, per poëtas, per oratores, per philosophos, atque adeo theologos, latissimè longissimèque pervagatur. Nam si Grammatici est, non poëtas modò, sed etiam reliquos omnes scriptores, intelligere atque enarrare, cujus unquam generis eruditionis expertus esse possit Grammaticus, qui nec sine musice metrorum, ac rhythmorum rationem explanet, nec sine siderum scientiâ poëtas intelligat, nec sine philosophiâ Lucretium interpretetur, nec sine exactâ maximarum quarumque rerum cognitione de scriptoribus judicet, nec sine summo judicio & multarum rerum peritiâ genui-

nos

nos veterum libros a falsis atque adulterinis discernat. Multa hic sanè pervideat, oportet, Auditores, quæ perspicere nullo modo potest, qui non ita sit in rebus grammaticis exercitatus. Nec enim cuiusque est, Patavinitatem in Livio deprehendere; sed Asinii Pollionis. hoc est, hominis multò doctioris atque eruditioris, qui mentis quidem suæ acie eò penetret, quò nequeunt alii minùs eruditi minùsque perspicaces; sed & idem ipse, quò plura scit atque comprehendit, eò etiam plura atque majora, semet ignorare sentiat. An verò, quum, veteri eoque optimo instituto, jam inde a teneris lectionem nobis a summis Poetis, ab Homero & Virgilio, summi ac sapientissimi magistri exordiendam esse præceperint, putatis ne, simul ac principes illos Poëtas legere primùm quis incipit, divitias Græcæ Latinæque sapientiæ universas sese ei in sinum veluti sponte effundere, &, quæ ex intimis Philosophiæ fontibus uterque Poëta uberrimè atque copiosissimè hausit, sese ei in conspectum dare? Minimè prorsus, Auditores. Immo verò cum quis primum Homerum ac Virgilium legit, miram ille quidem ex fabulis voluptatem percipit, animoque etiam ad heroici carminis altitudinem atque sublimitatem assurgit, spiritumque item ex rerum magnitudine virilem ducit, & optimis quibusque imbuitur; sed interiores illas atque reconditiores sapientiæ opes, quæ sub externo fabularum ac verborum cortice delitescent, minimè omnium contemplatur. Has relegendo paullatim intelligit, ita ut, quò doctior fit atque eruditior, eò majores amplioresque in utroque Poëtâ sapientiæ atque doctrinæ divitias, quas antea non viderat, ratione atque intelligentiâ comprehendat. Quod & in arte oratoriâ, & in qualibet liberâ disciplinâ ita fere usuvenit, ut, quò quis in eâ est eruditior, plura sibi adhuc, quàm ceteri, qui non eò eruditionis pervenerunt, addiscenda esse perspiciat. Atque hîc Marcum Tullium, quem aliàs sæpiùs, nunc etiam appello, summum & oratorem & philosophum: in quem unum virum cunctas suas beatas copias sapientia atque eloquentia effudisse simul videntur. qui, quanvis non eas omnes artes, atque disciplinas, quibus egregiè instructus in forum processit, semper in dicendo adhibuerit; tamen ubique, vel in minimis quibusque rebus, veluti in quadam umbrâ & imagine sui, semet ipse indicat, qualis vir & quantus extiterit, quàmque in

in omni litteraturâ , in Geometriâ , in Astrologiâ , in reliquis Mathematicis , in Dialecticâ , Physicâ , Jurisprudentiâ , Ethicâ , in ceteris omnibus disciplinis , atque in omni Philosophiâ , excelluerit . Quis enim Tullio in historicorum poëtarumque lectione versatior ? in regionum locorumque descriptione accuratior ? in argumentando acutior ? in naturæ causis peruestigandis perspicacior ? in civili vitâ prudentior ? in bonis suadendis utilior ? in omni philosophiæ parte sapientior ? in omnibus quacunque de re disputationibus copiosior ? Tullium igitur cum appello , testem appello locupletissimum atque gravissimum : qui , quum ab ineunte ætate ad omnem sese eruditionem paravisset , animumque suum omni doctrinâ , omnibusque sapientiæ studiis excoluisset , doctusque in forum , non docendus venisset , artemque dicendi ad summum fastigium evexisset , omnesque Græcorum virtutes , vim Demosthenis , suavitatem Isocratis , subtilitatem Lysiæ , copiam Platonis , Aristotelis acumen , complexus in semet unus mirificè fuisset ; tamen , quòd multum sese & longè adhuc a perfectâ sapientiâ atque eloquentiâ abesse animadverteret , aliorum sese disciplinæ totâ Asiâ atque Græciâ de novo erudiendum , ac veluti recoquendum , tantus & philosophus & orator , tradere non dubitavit . Quod si ita est , ut certè est , si , qui multò plus sciunt , quàm ceteri omnes , ii etiam multò plus , quàm ceteri omnes , se nescire intelligunt , quis non fateatur , Auditores , quod dictu admirabile quidem videtur ; sed tamen verissimum est , quò quis magis in doctrinis profecit , eò sibi esse magis in doctrinas incumbendum ? Accedit , Auditores , quòd quò quis doctior est bonisque litteris excultior , eò etiam ab illo plura multoque majora meritò requiruntur . Magnam enim verò personam sustinet is , qui doctrinam atque eruditionem profitetur . Est enim veluti commune quoddam oraculum non civitatis modò suæ ; sed etiam totius terrarum orbis , quod studiosi ubique eruditionis curiosique etiam homines de rebus gravissimis atque maximis , omniumque difficillimis , quæ doctrinarum & humanitatis studiis maximè continentur , addiscendi causâ , consulant . Quid homini huic ignorare jam licet , quem reliqui de vulgo homines , ut de Longino illo rhetore ferunt , veluti vivam quandam bibliothecam , & museum , ut ita dicam , ambulatorium ,

respe-

respectent, quem præ sapientiâ atque eruditione singulari planè-que eximiâ, suspiciant atque admirentur, qui de interioribus & reconditis quibusque doctrinis interrogatus, debeat cuique hominum satisfacere? Quàm diligenter, quàm accuratè, quàm longo perpetuoque studio huic homini providendum est, Auditores, suæ ut existimationi consulat, ut nequid turpiter ignoret, quod ad tuendum doctrinæ atque eruditionis munus conducere quodammodo ac pertinere videatur. Ferunt, olim Themistoclem, quòd in epulis lyram recusasset, indoctiorem habitum fuisse. Dicitur etiam Socrates, quòd tribus suæ suffragia numerare ex receptâ consuetudine nescivisset, ridiculum sese in concione præbuisse. Ergo, si summis illis & sapientissimis viris, tametsi omni alio eruditionis genere ornatissimis, tamen dedecori fuit, aliquid nescire, quod extra sapientiæ studia positum iis videretur, nec doctrinâ satis ex-culti iidem sunt habiti; quantò turpius atque ignominiosius fuerit homini, qui doctrinæ atque eruditionis munus suscepit, in eo, quod professionis suæ est, rudem sese atque imperitum confiteri? qualem rhetorem illum memorat Fabius, qui, quid esset *ῥῆμα* & *νόημα*, interrogatus, nescire sese respondit. Non est quidem turpe, Auditores, hominem de trivio, ea, quæ oratoriæ sunt artis, penitus ignorare. At ea nescire rhetorem, quid turpius? Non turpe est, rhetorem causarum naturalium præceptorumque benè vivendi ignarum sese atque imperitum dicere. At ignarum sese atque imperitum philosophum dicere, quid turpius? Non turpe est, philosophum de arcanis iis divinitatis, quæ supra universum ordinem naturæ, atque adeo ultra certos ac constitutos intelligentiæ nostræ fines longissimè altissimèque posita sunt atque collocata, nolle quomodocunque differere ac disputare. At de arcanis divinitatis sive ad defendendum, sive ad explicandum, disputare nolle theologum, quid turpius? Non turpe denique est, alienum a sapientiæ studiis hominem in plurimarum & maximarum rerum ignoratione versari. At in hac maximarum rerum ignoratione versari studiosum hominem sapientiæ, quid turpius? Ergo, quum multò turpissimum sit, hominem, qui omne doctrinarum genus profitetur, genus aliquod doctrinarum minimè tenere, quis non videat, quò quis doctior est, atque in orbe disciplinarum omnium

versatior, eò magis magisque laborandum ei esse, ut, quam eruditionis atque scientiæ partem habet, in dies augeat atque perficiat? nimirum ut ad sermonis elegantiam majorem semper rerum scientiam adjungat, ut Latinorum Græcorumque scriptorum notitiam multò semper exactiorem adipiscatur, ut historiæ non civilis modò ad usum Politices; sed etiam sacrae ad usum Theologiæ, cognitionem multò sibi accuratiorem comparet, ut historiam quoque suæ gentis suorumque temporum ad variam multiplicemque eruditionem multò curiosius atque exquisitiùs teneat, ut & Poëtices, & Rhetorices, & Dialecticæ, & Cosmographiæ, & Chronologiæ studia diligentius in dies persequatur, ut multò sese, quàm antea, laboriosius in Geometriâ, & Astrologiâ, reliquisque Mathematicis disciplinis exerceat, ut operam multò frequentiore, atque assiduiorem det juri civili, det rebus medicis, det Philosophiæ, det Theologiæ, ut semper de novo ad litterarum studia aggressus esse videatur. Neque verò doctrina vobis despondenda est, optimi adolescentes, eâ ipsâ re, quæ vos maximè ad summam doctrinam acuere atque excitare debet, eo quia nimirum, quò quis plus in doctrinæ atque eruditionis studiis proficit, eò etiam plus laboris atque diligentiae huic homini adhibendum est, ut doctior in dies atque eruditior evadat: perinde quasi nullâ unquam ratione fieri possit, ut ad summam atque absolutam rerum omnium maximarum scientiam idem ipse aliquando perveniat. Quid? Putatis ne, boni adolescentes, laboribus his vestris, vestræque hac incredibili industriâ fieri unquam posse, quod ingenii humani imbecillitas in tantâ hac vitæ nostræ ac rerum caligine minimè omnium patitur, ut, quæ nemini cuiquam vel sapientissimorum ac doctissimorum virorum post hominum memoriam obtigit, summa perfectissimaque rerum omnium eruditio, hæc vobis tandem contingat, cui nihil unquam adjici possit? Sed, etsi ita gignitur discendo eruditio, ut semper aliquid addiscendum supersit, num ideo nobis animus in comparandâ doctrinâ abjiciendus, & non potius difficultati ipsi insurgendum, illudque pugnandum, & enitendum, ut, si non summam omnique ex parte perfectam, certè, quàm possumus, maximam rerum omnium scientiam acquiramus? Quid nobis, Auditores, studiisque nostris factum fuisset, si, qui do-

doctrinarum nobis facem prætulerunt, ita animati fuissent, ut, quia de perfectissimâ omnium rerum scientiâ desperandum cuique hominum erat, non multò, quàm antea, accuratiùs atque diligentius ad artes liberalissimas ornandas atque perficiendas laborandum sibi existimassent? Neque enim eæ artes tam perfectæ, quàm nunc sunt, ad nos pervenissent, neque tam multa, eaque tam præclara, quæ superiori memoriâ in quodam veluti profundo delituerant, in tantam hanc litterarum & doctrinarum lucem prodiissent, nisi, qui eas artes acquisiverant, majori semper in eas studio incubuissent. Ergo quum maximis illis & doctissimis viris ipsa summæ doctrinæ absolvendæ difficultas incitamentum diligentiae & laboris fuerit, intelligite tandem, adolescentes, quod me hætenus demonstrasse opinor, quò quisque vestrum magis magisque in dies in doctrinâ atque eruditione proficit, eò majus atque acrius sibi esse in litteris atque doctrinis studium collocandum.

ORATIO SEXTA.

De lectionis assiduitate.

ÆPE ego miratus sum, Patres sapientissimi, Auditores ornatissimi, quid causæ sit, quare, quum plerique omnes adolescentes, eloquentiæ atque artium liberalissimarum mirifico studio incensi, totos sese comparandæ hîc sapientiæ tradiderint, atque ut universas perfectè doctrinas adipiscantur, in his scholis, atque in hac florentissimæ Academiæ celebritate assiduè versentur; tamen eorum pauci, immo verò & paucissimi, summi perfectique oratores, atque in omni genere & varietate disciplinarum excellentissimi evadant. Equidem mihi cogitanti, atque in hujus rei causam curiosius inquirenti, quum plures sese causæ offerrent; tamen, quæ mihi penitus satisfaceret, nulla adhuc causâ occurrebat, non socordia adolescentium nostrorum, qui & ingenio sunt ad omnem rerum scientiam paratissimo, & operam dant præceptoribus suis diligentem atque quotidianam, non incommoditas locorum atque temporum, quæ loca ac tempora hîc Pisis, aëre saluberrimo, in placidissimâ quiete, rerumque omnium tranquillitate, atque in maximâ egregiorum exemplorum copiâ, hortari nos vehementer ad litterarum studia videntur, non incuria denique, neque negligentia præceptorum, qui stipendiis amplissimis atque honestissimis affecti, itaque a curâ rerum domesticarum liberati & soluti, discipulis sese suis unicè impendunt, ut, quales ipsi sunt, tales eos quoque, hoc est, omni doctrinâ & virtute ornatissimos, efficiant. Sed quum oculos atque cogitationem ad adolescentes illos paucissimos convertissem, qui summi in doctrinis essent atque perfecti, idque inter eos & mediocriter eruditos discriminis interesse animadvertissem, quòd alteri parum commercii habent cum libris, satisque habent magistros attentè suos audisse; &, quæ ab illis audierunt, secum ipsi recoluisse, memoriæque mandasse; alteri verò bonos libros dies noctesque pervolutant, in li-
bris

bris habitant, in libros sese abdunt, atque ingurgitant, libris denique non impallescent modò, sed etiam immoriuntur; facile intellexi, unam hanc esse atque certissimam viam ad eloquentiam, & scientiam rerum perfectè comparandam, assiduam atque accuratam multorum eorumque bonorum librorum lectionem; atque in studiis hisce nostris instaurandis mei esse muneris atque instituti, regiam hanc viam adolescentibus commonstrare, qua ipsi non qualemcunque, aut unius foliusque disciplinæ, sed summam, sed perfectam, sed omnium ferè disciplinarum reconditam atque exquisitam scientiam assequantur.

Nam quòd Annæus Seneca, philosophus in primis gravis & severus, tum in epistolis suis, tum etiam alibi scriptorum suorum, multitudinem nimiam librorum improbare videatur, id eò sanè pertinet, ut bibliothecas illas accuset, atque condemnet, quæ non in rectum usum studiorum, sed in speciosam quandam pompam, atque, ut ipse ait, in vanum & inane spectaculum, hoc est, ornamentum duntaxat, atque ostentationis causâ, compararentur; eosque etiam reprehendat, quorum sanè varia atque inconstans lectio per omnia voluminum genera nullo certo definitoque discrimine discurreret ac vagaretur; quique ad mores dirigendos atque informandos multos sibi libros necessarios arbitrarentur. Et tamen gravissimus ille morum auctor & magister, cui id in primis atque adeo unicè propositum erat, ut hominum mores sanctissimâ disciplinâ conformaret, atque instrueret, librorum amatoribus veniam sese planè daturum fuisse profitetur, si ex nimio optimorum studiorum amore, atque ex inexplebili quadam liberalissimarum disciplinarum cupiditate ardens hoc bibliothecarum studium proficeretur. Perinde quasi diceret Seneca, ut ad animum ritè sanctèque componendum magna vis librorum parùm conferat, ideoque culpâ vacare minimè ii omnium videantur, qui non studiorum honestissimorum causâ, sed in vanam quandam speciem ostentationis atque elegantiae, innumerabilibus ferè atque pulcherrimis omnis generis libris bibliothecas suas adornant; tamen, si, quæ doctissimorum atque eloquentissimorum hominum propria est, exquisita illa atque perfecta rerum omnium scientia atque eruditio quaeritur, tunc sanè multis opus esse & bonis libris ad summam

nam illam doctrinam atque eloquentiam adipiscendam . quare etiam in homine bono ac moderato acrius illud ac vehementius bibliothecæ instruendæ studium esse facile tolerandum , eo quia nimirum sine multâ multorum bonorumque librorum lectione vacuum cum esse oportet atque inopem a scientiâ rerum , atque adeo a copiâ ubertateque orationis . Hanc esse Annæi illius Senecæ sententiam , quis vestrum , Auditores , non inde etiam facile perspiciat , quòd ipse Seneca ad Lucilium illum suum complura sese legere , & in aliena etiam castra , aliorum nempe ex aliis diversisque sectis philosophorum , semet sæpius , tamquam exploratorem , transire , liberiùs ac palam gloriatur ? qui , nisi plurima lectitasset , maximamque sibi ex sapientissimorum hominum scriptis rerum cognitionem acquisivisset , profecto nec , qualis habitus fuit , eruditionis suis temporibus princeps habitus fuisset , nec tantâ orationis copiâ , quantam veteres in eo magistri mirati sunt , ac prædicarunt , omne genus studiorum atque scriptionis pertractasset . An verò censetis , Auditores , doctis & eloquentibus viris in tantâ rerum atque disciplinarum varietate suppetere unquam posse , quod unaquaque de re , de qua interrogentur , ad auditores suos & eruditissimè & copiosissimè respondeant , nisi animos antea suos quotidianâ bonorum librorum lectione excolant , atque inde summâ omnium præclarissimarum rerum , totiusque antiquitatis cognitione referciant , atque perficiant ? Disputandum enim iis sæpe est de moribus , de rebus publicis , de coelo , de elementis , de totâ philosophiâ , de omni genere disciplinarum . Interpretandum est jus civile , illustranda superior memoria , de rebus denique omnibus , tum humanis , tum etiam divinis , differendum . Quàm multa hæc , quàm magna , quàmque infinita , quæ nisi omnia penitus cognoscantur , falsò sibi iidem summæ rerum scientiæ , summæque eloquentiæ laudem vindicaverint ! Illa verò contra quàm pauca , quàmque modica , atque exigua , quæ vel usu , tractandoque explorarunt , vel auditione acceperunt ! Nisi si quis fortè existimet , quæ scientiâ atque memoriâ comprehendi unquam possunt , eos adhuc adolescentes a præceptoribus suis omnia audisse , memoriâque tenuisse , aut ipsos per sese postea pertractasse , usuque didicisse . Quòd si Peripateticus ille Phormio , qui nunquam hostem

ne-

neque castra vidisset, tamen ausus est coram Annibale, summo imperatore, de imperatoris officio, & de omni re militari sermonem bene longum ac copiosum habere; Si Aratus, qui astrologiæ minimè omnium operam dedisset, tamen coelum ac stellas verbis ornatissimis atque optimis descripsit; si Nicander Colophonius, qui agros nunquam coluisset, tamen de re rusticâ carmen perquam præclarum atque elegans contexuit, quæ in exemplum proposita sunt a M. Tullio; si Cornel. Celsus, qui ea, quæ scripsit, non certè quidem omnia, tractatione & usu cognovisset, tamen tam multa tanque diversa de omnibus ferè artibus, & de re etiam militari ac rusticâ, medicâque conscripsit; si Hippias ille Eleus, si Giorgias, si Plato, si Aristoteles, si M. Censorius Cato, si Romanorum ille doctissimus Varro, si M. Tullius, qui omnes ea, de quibus sciverunt, magnâ ex parte non ab usu, neque a disciplinâ perdidicissent, neque verò perdiscere unquam potuissent; tamen plurima illa & sciverunt ipsi, & alios docuerunt, quæ quidem exempla collegit Fabius Quintilianus; si sexcenti denique alii, summi & doctissimi viri, qui neque a magistris, neque a magistrarum experientia eruditi de pluribus rebus fuissent, tamen maximarum rerum atque plurimarum perfectam cumulatamque scientiam habuerunt; unde eos putabimus, viros tales ac tantos, summam illam doctrinam atque eruditionem, qua ceteros longè mortales antecelluerunt; nisi ex libris cujuscunque generis, omniumque artium atque disciplinarum, studiosè quotidieque lectitandis, hausisse? Inde autem ab amore doctrinæ, & eloquentiæ in doctis illis atque eloquentibus viris amor ille ardens librorum, studiumque illud incredibile bibliothecarum. Quo enim, Deus bone! ac quanto amore librorum Cicero tenebatur, qui semet haud posse dixit vivere, nisi in litteris viveret; nihilque sibi libris gratius esse posse; pascique sese bibliothecâ, & si Attici, amici sui, libros nancisceretur, semet Crassum divitiis superaturum, atque omnium vicos & prata contempturum esse affirmavit? Quis autem in omni litterarum genere versatior, aut quis eloquentior Cicerone? Quibus ac quantis in deliciis habebat libros M. Cato, quem tam avidè libros legisse ferunt, ut libros non tam legere, quàm helluari videretur, in ipsâque etiam curiâ, interea dum

Se-

Senatus cogeretur, libros legere minimè erubesceret? a quo etiam Catone ceteri, qui simili, atque ille, hoc est, in exhaustâ, legendi aviditate afficerentur, helluones librorum festivè sunt appellati. Quis autem M. Catone juris civilis, rerumque rusticarum, atque historiarum etiam peritior? Quale & quantum librorum perlegendorum studium C. Plinii secundi, cujus in oculis habitare prope modum libri videbantur? quem avunculum suum C. Plinius Cæcilius narrat tam parcum temporis, tamque cupidum lectionis fuisse, ut ne cæna quidem a lectione vocaret; quumque aliquando unus quidam de amicis lectorem nonnulla perperam pronunciantem interpellasset, doluerit sanè Secundus, sese illâ interpellatione decem ampliùs versus perdidisse. Quis autem Plinio illo secundo scientior atque eruditior? Quam studiosus, quàmque amans librorum M. Varro, cui quidem Varroni Julius Cæsar Latinarum Græcarumque bibliothecarum dirigendarum atque comparandarum curam commiserat? Quis autem unquam Romanorum doctior Varrone? Qua etiam & quàm vehementi cupiditate librorum Aristoteles incendebatur, quem ajunt libros oppido quàm pauculos Speusippi philosophi talentis Atticis tribus redemisse, primumque libros collegisse, & exemplo suo Egyptiis regibus ad bibliothecam construendam præluxisse? Quis autem Aristotele in omni philosophiâ, atque in omni rerum præclarissimarum scientiâ illustrior? Neque verò ab alio unquam studio, nisi litterarum promovendarum atque propagandarum, illæ olim instructæ a regibus aliisque principibus viris bibliothecæ, omnique librorum genere impensius atque sumptuosius locupletatæ: ut copiosissima illa Alexandrina, cui Ptolemæus Philadelphus Demetrium Phalereum, virum longè doctissimum atque eruditissimum, præfecit, illa, inquam, Alexandrina, ceterarum omnium bibliothecarum celebratissima, multòque magnificentissima, in qua septingenta voluminum millia, ut Attalica, seu Pergamena, in qua ducenta librorum millia, ut Byzantina, in qua centum & vinti librorum millia, ut Sereni Sammonici bibliotheca, in qua duo & sexaginta librorum millia, ut Romanæ illæ publicæ bibliothecæ multis librorum millibus refertissimæ, undetriginta. O Græcas illas, o Egyptias, o Latinas bibliothecas! O illos omnium re-

rum,

rum, omniumque artium atque disciplinarum, totiusque superioris memoriae thesauros pretiosissimos! Atque utinam, Auditores, bibliothecae illae ad nostra usque tempora perstitissent, easque nunc nobis invisere, earumque forulos, & pluteos, & cuneos totos perscrutari atque excutere liceret! Quàm illud non jucundum modò, sed etiam fructuosum, optimis illis atque præstantissimis codicibus oculos nostros pascere, ingeniumque atque animum exsaturare! Quantæ illud delectationis atque voluptatis, dedicatas ibi magnorum hominum atque philosophorum imagines conspicere, atque in iis Heraclitum oculis multo assiduoque fletu occlusis contueri, labris in immoderatos effusosque risus diffluentibus Democritum, distentâ beneque curatâ cute Epicurum, latioribus humeris Platonem, brachio veluti ad disputandum exerto Aristotelem, alios totius antiquitatis sapientissimos viros, quo eorum quisque gestu, quoque oris habitu, & corporis fuerit, per otium contemplari! Quali nos & quanto gaudio in bibliothecis Græcis exsiliremus, si, quæ amissa frustra nunc deploramus, præclarissima summorum ingeniorum monumenta, in oculos fortè nostros, atque in manus incurrerent, libri tot Aristotelis atque Democriti, aliorumque nobilium philosophorum, volumina tot Didymi, atque Aristarchi, aliorumque insignium Grammaticorum, Tragoediae tot Sophoclis, tot Euripidis, tot aliorum clarissimorum Poëtarum carmina, tot orationes summorum Græciæ oratorum, tot denique libri historicorum, aliorumque omnis generis præstantissimorum scriptorum, quorum planè reliquias ex quodam veluti naufragio bibliotheca nobis Photiana servavit! Quali etiam quantâque lætitiâ in bibliothecis Latinis gestiremus nos atque exultaremus, si, quorum jacturâ damnum multò maximum Latinæ litteræ fecerunt, sese illa statim circumspectantibus nobis offerrent, Medea illa Ovidiana, Consolatio illa Ciceronis, ille Ciceronis Hortensius, tot alii Ciceronis libri, tot libri deperditi T. Livii, tot libri Crispi Sallustii, tot etiam Trogi Pompeii, tot etiam libri Oratorum atque Rhetorum, tot libri Historicorum, Poëtarum, Grammaticorum denique Latinorum, quorum aut paucula duntaxat fragmenta, aut nuda etiam ac sola nomina supersunt. Sed, quoniam præclara illa veteris doctrinæ atque eloquentiæ monumenta, incendiorum atque tempo-

K

rum,

rum, five etiam barbariei injuriâ, maximâ ex parte perierunt, cur nos tale illud ac tantum damnum litterarum non, ut possumus, refarcimus? cur ex tanto hoc librorum naufragio tabulas, quas possumus, non arripimus? Neque enim mehercule parum quid superest reliquiarum; sed de veteribus illis bibliothecis, seu potius veterum illarum bibliothecarum veluti residuis, multa certè adhuc reliqua sunt, Auditores, eaque, nisi ego vehementer fallor, in omni rerum præclarissimarum, studiorumque liberalissimorum genere multò jam omnium optima, atque elegantissima: quibus dies noctesque versandis ad omnem doctrinarum elegantiam, atque ad summam perfectamque elequentiam pervenire facile possumus: præsertim quum, patrum nostrorum, nostrâque etiam memoriâ, viri summo ingenio, tam sedulo tamque diligenter ad artes perficiendas litterasque restituendas incubuerint, ut, dum vetustæ illæ bibliothecæ aliis aliisque in dies doctrinarum copiis suppleantur, incredibilis facta sit bonorum utiliumque librorum accessio, &, qui trecentis ante annis a librorum penuriâ, nunc, divino quodam munere, atque hoc mirabili typographiæ compendio, ab immensâ jam librorum multitudine laborare videamur. Quid igitur dubitamus, Auditores, nos quoque, Catonis illius exemplo, helluones librorum nominari? Quid, inquam, dubitamus, in bibliothecas nos abdere, in libris versari, libris nos involvere, in libris tempus consumere, &, quod de codice Iliadis Homericæ Alexander ille Magnus facere consueverat, libros capiti ad somnum captandum supponere? Quid ire nos post veterum illorum vestigia, hominum doctissimorum atque eloquentissimorum, qui bibliothecas in urbe, bibliothecas ruri, bibliothecas in balneis, tanquam instrumentum atque supellectilem domus in primis necessariam, habuerunt, ut, ubi maximè omnium otiosi esse videbantur, ibi minimè omnium esse iis otiosis liceret? Quid nobis parare quàm possumus maximam & festivissimam ad omne studiorum genus copiam librorum, & insignem illum atque percelebrem Grammaticum, Epaphroditum Chæronensem pro viribus æmulari, quem ferunt Romæ libros subinde e mentem, optimorum quidem & selectorum librorum triginta ferè sibi millia comparasse? Quid nos ita facere dubitamus, itaque in optimis & selectissimis libris sapientiam

nobis atque eloquentiam emere, quæ ex frequenti assiduâque librorum bonorum lectione efflorescit ac redundat? Quod si res nobis domi arctior multò est atque angustior, quàm ut quidquam pecuniarum, aut etiam alimentorum nostrorum in libros vel maxime nobis necessarios emendos impendamus, quid ego hîc dicam, Auditores humanissimi? Equidem illud dicam, quod verissime dicendum est, optandum valde esse, ut bene & lautè & liberaliter cum litterarum studiis agatur, quæ nisi adjumento hoc & multorum & bonorum librorum sustententur atque recreentur, languescant penitus, necesse est, certè quidem perfecta, omnibusque numeris absoluta nullo modo esse possint; utque Deus tandem aliquis hîc Pisis, in Museo hoc Etruriæ, in hoc celeberrimo omnium disciplinarum atque artium liberalissimarum emporio, bibliothecam exfuscitet, quæ, quidquid nos in omni doctrinarum atque elegantis litteraturæ genere desiderare unquam possimus, copiosissime nobis atque uberrime suppeditet. Fingite animis, Auditores, bibliothecam hanc Pisis, qualem ac quantam alibi locorum apud celebriores quasque totâ reliquâ Europâ Academias usurpare ipsis oculis licet; fingite, inquam, animis talem ac tantam, pro Academia nostræ dignitate, bibliothecam hanc Pisis: in qua & doctorum hominum imagines, qui satis disertè atque copiosè in libris illis loquantur, vobis ante oculos obversentur, & libris, quibus velitis, ad omnem scientiam atque eruditionem utamini. Quid inde, & quantum non adjumenti modò, sed etiam incitamenti ad eloquentiæ studia atque omnium doctrinarum? Te, Quincte Maxime, te, Publi Scipio, vos, vos præterea, summi atque clarissimi Romanæ civitatis viri, appello, quos solitos ita dicere accepimus, cum majorum imagines intuerentur, animum inde sibi ad virtutem quàm vehementissime inflammari atque accendi. Non ne animos hominum multò etiam vehementius ad sapientiam atque eloquentiam incendi, dicturi facile fueratis, si eas, quas homines longè sapientissimi atque eloquentissimi imagines sui perfectè in libris expressas reliquerunt, contemplarentur? Illæ enim imagines sunt vultus, hæ ingenii atque animorum, mutæ sunt illæ imagines, hæ eloquentes; illæ ad oculos oblectandos, hæ ad animos mentesque pascendas atque erudiendas comparatæ. Atque ut de me ingenuè fatear, Au-

ditores, quod quisque vestrum multò, quàm ego, meliùs atque veriùs de sese habet dicere; ut de me, inquam, fatear, homine quidem parùm ingenioso, parùmque erudito; sed tamen librorum utcunque studioso atque amante, quàm ego vehementer ad eloquentiam incendor, cum Demosthenem ac Ciceronem lego! quàm ego acri atque incredibili amore ad sapientiam inflammor, cum in manus Platonem atque Aristotelem sumo! quàm ego subito, & quàm divino furoris atque Musarum veluti instinctu corripior, cum Poëtas, atque in primis Homerum atque Virgilium lectito! quàm ego ardenti & quàm incitato rerum divinarum studio afficior, cum sacros atque divinos libros pervolvo! quàm ego denique studiosè & quam cupidè rapi eò me sentio, quò sedula me atque attenta bonorum librorum lectio nec opinantem adducit! Te hìc etiam, divine Plato, appello. Tua quum sint multa sapienter dicta, atque præclarè, tum illud dictum est multò omnium sapientissimè, atque præclarissimè, tantam esse pulchritudinem sapientiæ, ut, si ea oculis cerneretur, ardentes amores sui excitaret. Non ne autem oculis ipsi nostris sapientiam in libris tuis cernimus? non ne in libris aliorum summorum hominum atque philosophorum, qui tam graphicè nobis tamque eleganter coloribus sapientiam suis depinxerunt, ut minimè omnium miremur, si, cum libros illos lectitamus, amores sui sapientia in nobis ardentes excitet? Quid si præterea, Auditores, ad scribendum nos conferimus? quando stylus, optimus ac præstantissimus magister est dicendi, neque valde probari ii videntur, qui ita sese libris abdiderunt, nihil ut ex his in lucem atque ad communem fructum & utilitatem proferant. Age porrò, quale & quantum istud est scribere, & quàm multos ac penè infinitos libros requirit, si tamen scribimus ad æternitatem! Ferunt, olim reges Ægypti Ptolemæos Alexandriæ ad bibliothecam illam, quæ multitudine & bonitate librorum ceterarum toto orbe bibliothecarum mater habita est ac magistra, Museum per illustre adjunxisse, in quo docti & litterati viri, in summâ rerum omnium copiâ, libris & Musis operarentur. Nempe quia reges illi prudentissimi, atque perspicacissimi probè, ut puto, intelligebant, doctis iis & pereruditis viris, qui ad bonos libros conscribendos serio sese verèque applicarent, non quietem mo-
cu-

curarumque vacuitatem; sed etiam librorum, quos legerent, quosque consulerent, & ex quibus rerum atque orationis thesauros expromerent, vim maximam præsto esse oportere. O rudes illos atque imperitos, qui, quum ipsi nihil scripserint dignum memoriâ posteritatis, tamen levioris rem momenti esse opinantur, scribere ad æternitatem! Quid est enim, per Deum immortalem, scribere ad æternitatem, nisi, quæ utilissima sunt, quæ pulcherrima, quæ scitu maximè digna, summâ cum elegantia atque eruditione litteris consignare? Quod sine multâ ac diligenti plurimorum atque optimorum librorum lectione quâ unquam fiat? Scripserunt multi ad æternitatem, homines doctissimi, atque eruditissimi, tum veteres, tum recentiores? Scripsit ad æternitatem M. Tullius, scripsit Seneca, scripsit Quintilianus. Scripserunt etiam de nostris hominibus Origenes, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus. Plerique alii Christiani Patres de rebus sacris atque divinis ad æternitatem scripserunt. Quotus autem quisque eorum est, qui non etiam plurima in omni doctrinarum atque elegantiarum genere ex vetustioribus iisque præclarissimis rerum atque eloquentiæ magistris legendo cognoverit, & quod omnino faciendum Seneca monuit, non etiam lectionem atque scriptionem alternaverit? Siquis unquam veterum fuit, qui ad æternitatem scripserit, fuit hic certè C. Plinius, is, qui libros Naturalis Historiæ, opus summæ variæque eruditionis, a nemine quoquam antea Romanorum tentatum, nedum perfectum, ipse mirabiliter conscripsit atque perfecit. Quis autem Plinio non in scribendo modò, sed etiam, ut paullò ante diximus, in legendo frequentior ac diligentior? qui nihil unquam legerit, quod non excerpserit, atque adnotaverit, qui libros etiam aliquâ ex parte prodesse posse dictitaverit, qui tantum diligentia atque laboris in litterarum studia impenderit, ut vel homines studiosissimi atque diligentissimi præ illo maximè desidiosi & inertes videri potuerint, qui denique ad libros illos Naturalis Historiæ conficiendos duo ferè voluminum millia pervolverit, atque ex centenis scriptoribus rerum præclarissimarum observationeque dignissimarum viginti millia collegerit. Tanti constitit Plinio sua illa Naturalis Historia. Cogitate hîc, Auditores, quot & quanta deinde quotidie incrementa rerum arque doctrinarum cognitio hominum

acceperit, quanto deinde plura sunt a recentioribus & acutè exco-
gitata, & feliciter reperta, quæ veteres prorsus ignoraverunt,
quot & quàm immensi terrarum mariumque tractus navigationibus
detecti, quid & quantum novi in coelo atque in astris observatum,
quot & quanta in re medicâ, in re nauticâ, in omni philosophiâ,
admirabiliter animadversa, quæ priscorum omnino hominum dili-
gentiam fugerunt, quid denique & quantum veræ in Deum reli-
gionis, antiquâ superstitione sublatâ, quæ omnium propemodum
gentium animos miserè occupaverat, atque oppresserat, sit homi-
nibus, ad salutem ipsorum sempiternam, divinitus traditum atque
demonstratum. Hæc omnia, aliaque hujus generis plura, lectitan-
do iis planè cognoscenda, qui scribunt ad æternitatem, ut nempe
primùm omnium rei cujusque notitiam ex uberrimis veterum scri-
ptorum fontibus diligenter hauriant, deinde ad recentiores, qui
acceptam a veteribus rerum omnium scientiam cumulatiùs multif-
que partibus auxerunt, recurrant, & cum benè accuratèque per-
spexerint, quomodo & quibus veluti gradibus rerum cognitio, a
rudibus initiis profecta, sese in clarissimam lucem explicaverit,
tum demum omni eruditione atque doctrinâ referti, doctrinam il-
lam atque eruditionem suam, quam ex aliorum libris legendis sibi
comparaverant, ipsi libris suis conscribendis, ad reipublicæ bonum,
amplificationemque litterarum, in alios diffundant. Atque hoc de-
mum est, Auditores, scribere ad æternitatem. Quid si etiam ad
veteres illos, summos omnium doctrinarum atque elegantiarum
auctores & magistros imitandos nosmet convertimus, atque appli-
camus? quod sanè optimum censendum est genus scribendi, si nem-
pe qui maximè omnium veterum in quolibet genere excelluerunt,
nobis ad scribendum de quacunque re præluceant, hoc est, ad eo-
rum exemplum, & quandam veluti æmulationem scripta quoque
nostra conformemus: Age verò, quid ad bene rectèque imitandum
magis necessarium bonâ & assiduâ multorum librorum lectione,
non modò, ut qui optimè omnium, atque præclarissimè scripse-
rint, ipsi per nos dispiciamus; sed etiam ut optima quæque atque
præclarissima & rerum & dicendi exempla ex melioribus quibusque
scriptoribus in usum nostrum seligamus. Quare etiam Horatius in
Arte exemplaria nobis Græca nocturnâ diurnâque manu versanda
esse

esse præcipit, ut Græcos illos eruditionis ac doctrinæ principes atque auctores, a quibus omnis ad Latinos doctrinarum elegantia manavit, quàm possumus diligentissimè, imitemur. Jam verò quis unquam Latinorum, seu oratorum, seu philosophorum, seu poëtarum, non sese totum ad Græcos imitandos contulit? non Græcorum virtutes accuratissimè expressit? non Græcos studiosissimè est æmulatus, &, quò Græcorum similior fuit, non eò etiam melior, non eò sapientior, non eò eloquentior est habitus? Quis enim de oratoribus Latinis sapientior atque elegantior Cicerone? Atqui Cicero sese totum ad oratorum & philosophorum Græcorum exemplar effinxit, tum ceterorum omnium, tum in primis Demosthenis, a quo Cicero, Quinctiliani, gravissimi rhetoris iudicio, magnâ ex parte factus est, quantus ille unquam fuit, idest, summus & eloquentissimus orator. Quis etiam de poëtis Latinis præstantior atque divinior Virgilio? Atqui in Virgilio eximia quæque sunt ac selecta non Græcorum modò; verùm etiam Latinorum Poëtarum; sed tamen in primis Græcorum: de quibus quidem Græcis Theocritum in Bucolicis, Hesiodum in Georgicis, Homerum totum in Æneide Virgilius nobis retulit atque repræsentavit. Quid? in unâ solâque Æneide quum Virgilius utrumque illud Homeri Poëma, Odysseam atque Iliadem, admirabili prorsus singularique artificio delineaverit atque exprefferit, non ne multò etiam artificiosius atque admirabilius utriusque poëmatis exordium, quo Homerus non tam procemiorum legem servasse, quàm constituisse, visus est Fabio Quinctiliano, initio Æneidis suæ conjunxit simul Virgilius atque adumbravit? Quod quum ego alibi ad Homerum primus omnium observaverim, dignum id ipsum judicavi, quod huc etiam vobis, studiosissimi rectæ imitationis adolescentes, veluti præstantissimum quoddam ac singulare ingeniosissimæ imitationis exemplum, in medium afferrem. Quis etiam de Latinis? Sed quid ego, post Ciceronem atque Virgilium, alterum Romanæ eloquentiæ patrem, alterum Romanæ Poësis principem, alia quoque exempla eorum consecræ, qui optimè atque elegantissimè scripserunt, eo quia optima quæque atque elegantissima, qua oratorum, qua poëtarum, sunt imitati? quum & Ciceroni vetustissimi quoque oratores, vel rudes atque impoliti, plurimum adjumenti atque utilitatis

attu-

attulerint, & Virgilius ex fœcibus Ennii, poëta planè minimè omnium culti atque ornati, sese aurum collegisse affirmaverit. Videtis hinc atque perspicitis, Auditores, summis illis viris, summi ut essent & oratores & poëta, studiosam multorum librorum lectionem plurimùm profuisse, non quòd omnia omnium ii semper æmulati fuerint (neque enim omnia omnium semper sunt multò optima atque elegantissima); sed quòd, tametsi unum sibi maximè imitandum proposuerint, tamen non eum unum ac solum sibi imitandum censuerint; quumque aliorum omnia legerint, tamen optima quæque duntaxat atque selectissima in usus suos assumpserint. Ergo, si neque Marcus Tullius sine imitatione summus orator esse potuit, neque Virgilius summus poëta, perfecta autem imitatio multiplici potissimùm lectione nititur; si egregiâ rerum omnium eruditione, summâque eloquentiâ sint ii, oportet, instructi, qui scribunt ad æternitatem, egregia autem rerum omnium eruditio, summaque eloquentia, veluti ex fonte quodam, ex quotidianâ atque assiduâ bonorum multorumque librorum lectione latissimè dimanat; si denique tantum scimus, quantum memoriæ mandamus, oblivioni autem atque inscitiae attenta & accurata lectio in primis medetur, quæ est summa orationis hujus meæ, cur non tandem aliquando fateamur, Auditores, quod ego tandiu oratione demonstro, unumquemque litterarum studiosum in doctrinis atque eloquentiâ tantùm certò profecturum, quantum in bonis multisque omnis generis libris legendis profecerit? O hanc præclaram, adolescentes, o hanc regiam & directam, & apertam viam doctrinarum, atque eloquentiæ! O vos de litterarum studiis, de patriâ, de vobis ipsis optimè meritos, si viam hanc institeritis, si nempe, posteaquam præceptores hos vestros, viros doctissimos atque sapientissimos quam diligentissimè audivistis, iisque ducibus & magistris ad reconditas quasque & exquisitas doctrinas percipiendas usi fuistis, nihilque omnino prætermisistis, quominus eorundem præceptorum vestrorum doctrinam atque eloquentiam imitando ipsimet in vobis effingeretis, tum demum, ad scientiam atque eloquentiam augendam, totos vos bonis cujuscunque generis libris legendis penitus dedatis, itaque discipuli quodammodo efficiamini veterum illorum doctissimorumque scriptorum, a quibus planè ad præ-

præceptores ipsos vestros omnis doctrina atque eloquentia profluit. Amate igitur libros, si verè sapientiam atque eloquentiam amatis, optimi adolescentes. Non vos a libris otium, aut somnus, aut voluptates, aut festi ludorum dies, aut denique amicorum consuetudines atque familiaritates abstrahant. Libri studia vestra atque ingenium alant. Libri vos oblectent atque ornent. Libri vobiscum pernoctent, vobiscum peregrinentur, vobiscum rusticentur. Illud denique vobis sit penitus persuasum, summam vos rerum omnium præclarissimarum scientiam, summamque eloquentiam adepturos esse, si, quo doctissimi quique viri, ipsique præceptores vestri, eò & vos bonis multisque libris assidue accuratèque lectitandis contendatis, ac tandem adspiretis, ut, propter magnam antiquitatis totius, omniumque rerum haustam e libris eruditionem, bibliothecæ quædam animatæ esse videamini.

ORATIO SEPTIMA.

De recto ordine studiorum.

EMINI, me, Patres Auditoresque ornatissimi, recurrente quotannis solemnis hujus statique diei celebritate, quàm maximè potui, omni argumentorum atque exemplorum ex veteri recentique memoriâ peritorum genere, studiosos litterarum adolescentes ad litterarum studia ex hoc amplissimo ad dicendum loco cohortatum fuisse, in ipsasque etiam causas diligenter inquisivisse, cur, quum omnes omnino adolescentes, sapientiæ & doctrinæ causâ, plerique etiam cum magno rei familiaris detrimento, huc sese in Athenas has Pisanas studiosissimè ac frequentissimè conferant, neque iis erudiendis doctissimorum præceptorum cura unquam atque diligentia deesse videatur; tamen perpauci summam omnium rerum doctrinam atque sapientiam adipiscantur. Quis enim vestrum, adolescentes, oratione meâ inflammatus, & privatis magistrorum vestrorum hortationibus impulsus, non sese a desidiâ ad industriam avocavit? non præ amore sapientiæ voluptatis illecebras repudiavit? non semet totum bonis artibus atque disciplinis tradidit? non quotidianam atque egregiam præceptoribus suis operam navavit? non dies noctesque totas, ceteris longè curis sepositis, in bonis & Græcis & Latinis scriptoribus lectitandis contrivit? Ergo, quum perfectæ jam atque exquisitæ sapientiæ obstare nihil videretur, quominus compotes ejus & participes fierent, quæ & quanta memet spes ceperat, certò jam fore, ut, qui bonarum artium rudiores venerant huc adolescentes, summi tandem & philosophi & jurisconsulti & theologi, in omni denique liberalissimâ arte atque scientiâ perfecti, ad patrias suas reverterentur? Sed, quum in tanto hoc labore nihilò, quàm antea meliùs in adolescentibus quibusdam res studiorum procedant, unde tandem credamus, labem hanc studiorum proficisci, nisi ex perversâ

versâ atque inordinatâ studiorum eorundem ratione? quum, si benè studia instituuntur, minimo laboris impendio facillè possint adolescentes ad summam doctrinam pervenire. Quare studiis me litterarum vestris valde consulturum censeo, adolescentes, si de recto nunc studiorum ordine verba nonnulla fecerim, &, qua potissimùm ratione doctrinarum omnium cursum, quem ab his veluti carceribus hodierno die incipitis, ad calcem usque rectâ continue-
tis, commonstraverim.

Neque verò de recto studiorum ordine opus est, Auditores, rem altiùs ab ipsâ rerum naturâ repetere, in qua nihil mehercule utilius, nihil pulchrius, nihil ordine magis necessarium neque esse, neque excogitari potest, non modò ut tanta hæc, tamque diffusa ac patens universitas rerum secum ipsa cohæreat atque concordet; sed etiam ut per partes clarè ac distinctè cognoscatur. Universæ artes atque disciplinæ quum ad summam perfectamque doctrinam in uno eodemque simul homine penitus requirantur, quis omnes eas liberalissimas artes, primo certè adspectu, maximè aliquando inter sese diversas, & suo quamque genere disjunctas, nisi rectum studiorum ordinem tenuerit, assequatur? Disputatum acerrimè olim a doctissimis & sapientissimis viris accepimus, utrum pluribus simul artibus & disciplinis, ad perfectam omnibusque numeris absolutam eruditionem, opera eodem tempore danda sit, an vero ita tempora studiaque litterarum dispertienda, ut in bonis artibus addiscendis una aliam ars subsequatur atque excipiat. Sunt enim, qui multarum simul optimarum disciplinarum studio aut distrahi, aut certè confundi, humanum ingenium, non perfici aut excoli arbitrentur. Sed, quum vita hominis brevissimo temporis spatio coarctetur, ut universo ea disciplinarum orbi percurrendo conficiendoque sufficiat, quid dubitemus primam quoque hominis ætatem pluribus simul disciplinis imbuere, quando ingenii vis multò in omnem partem agilior est atque velocior ad res vel diversissimas percipiendas? An verò putetis, Democritum Abderitam, quæ ad eruditionem aliquo modo pertinent, universa perfectè callere potuisse, nisi a teneris sese annis pluribus simul doctrinis cognoscendis assuefecisset? An Eratosthenem tantam illam omnium rerum scientiam, quantâ vel in paucis unus excelluit,

comparaturum fuisse, nisi primos quoque pueritiæ atque adolescentiæ annos pluribus simul honestissimis artibus excoluisset atque exornasset? an Aristotelem, an Platonem tantam omnium rerum doctrinam, quanta hominum maximis atque sapientissimis contingere unquam potest, adepturos fuisse; nisi vel ab ipsâ primâ adolescentiâ pluribus simul artibus ingenuis atque doctrinis eruditi fuissent? an ceteros doctissimos viros, qui omni sapientiæ ac litterarum laude in primis floruerunt, genere omni eruditionis atque scientiæ præstare ceteris mortalibus potuisse, nisi jam inde ab ineunte ætate in optimas quasque simul disciplinas diligentissimè incubuissent? Quid enim dicam de Theophrasto, cujus illa alibi etiam a nobis percelebrata de brevitæ vitæ querela satis superque ostendit, omnibus eum liberalibus artibus, omnibusque partibus Philosophiæ, jam inde a puero studuisse? Ergo, si illi viri tales ac tanti, tamque multiplici variâque doctrinâ, excolendâ pluribus simul disciplinis adolescentiâ, atque adeo pueritiâ, omnium magnarum rerum atque artium scientiam sunt consecuti; cogitatis ne, temere eos ac confusè, operâque quadam tumultuariâ, studia sua pertractasse, & quocunque casus ac voluntas ferret, eò, tanquam ad scopulos quosdam, tempestate ipsos delatos, adhæsisse? Nihil minùs. Immo verò quò illi doctiores sapientioresque fuerunt, eò etiam meliori certiorque ordine censendi sunt studia omnia sua ad normam veræ solidæque doctrinæ disposuisse, itaque ex multis variisque disciplinis, tanquam ex partibus quibusdam, rectè atque ex ordine distributis, scientiam quandam maximam atque perfectissimam, quæ maximarum quarumque rerum cognitionem comprehenderet atque includeret, quam ipsam vocant sapientiam, concinnasse. Quo si ordine perturbato, sese ii ad philosophiam, atque ad cetera litterarum studia applicuissent, profecto neque Democritus, neque Eratosthenes, a quincuplici, hoc est, ab universo doctrinarum atque eruditionis orbe, translato eleganter a quinque certaminum victoribus vocabulo, quinquertiones nuncupati fuissent, neque Plato quasi quidam Deus philosophorum habitus fuisset, neque princeps sapientiæ atque eloquentiæ Aristoteles, neque dignissimus Theophrastus, qui Aristoteli in scholam Peripateticam succederet. Et quid est, quæso, Auditores, quòd gra-

gravis dicendi auctor Quintilianus, qui primam hominis ætatem multa eodem tempore docendam præcipit; tamen idem ipse Quintilianus, longâ viginti annorum experientiâ atque usu eruditus, oratorem, quem ad summam perfectamque eloquentiam informandum susceperat, per singulos studiorum quorumque gradus magnâ cum curâ ac diligentîâ instituit, nisi quia sine ordine frustra omnis studiorum labor est futurus, atque ex ordinis perturbatione nascatur, oportet, perturbatio totius scientiæ atque doctrinæ? At verò quàm aptus, quàm appositus, atque ad cursum omnium doctrinarum conficiendum quàm accommodatus, ordo ille studiorum, quem futuro oratori necessarium Fabius Quintilianus tradidit, ut puer & Græcè disceret & Latine, & legendi exercitationem ab Homero & Virgilio exordiretur, & aliarum quoque a Grammaticâ disciplinarum studia ingrederetur, & Geometriâ & Arithmeticâ, & Astrologiâ aliisque Mathematicis disciplinis & Dialecticâ instrueretur, itaque ad oratoris demum munus bene ritèque explendum omnium prope maximarum rerum scientiam afferret! Quem quidem studiorum ordinem si vos, adolescentes, minimè omnium plerique tenuistis, quid tandem miramur, si maximis laboribus vestris vestri in litteris profectus minimè omnium respondeant? Quid enim refert multa legere, & libris dies noctesque lectitandis impallescere, ac libris propemodum immori, nisi ea, sine quibus boni scriptores aut omnino non intelligi, aut certè non bene intelligi possunt, præcognita atque explorata habueris? quid veteres recentesque historias pervolutare, nisi & populorum & regionum situm a Geographiâ, temporum autem numerandorum rationem a Chronologiâ perdidiceris? quid in Poëtis assiduè versari, nisi & historias & fabulas & astro-
rum ortus atque occasus reliquosque motus cœlestes cognoveris? quid operam dare medicinæ, nisi Physicen antea pervestigaveris? quid animum atque studium ad jus civile adhibere, nisi ad jus civile & Dialecticam, & totius Romanæ atque adeo Græcæ antiquitatis, priscarumque consuetudinum cognitionem adjeceris? quid in Theologiam, hoc est, rerum divinarum, ex altioribus ac superioribus divinisque prorsus principiis, scientiam, incumbere, nisi reliquas omnes, quæ humanæ sunt, & a Theologiâ verissimè atque
fa-

sapientissimè judicantur, tibi antea disciplinas comparaveris? quid denique studia bonarum artium persequi difficiliora, nisi viam tibi, ex recto doctrinæ ordine, a facilioribus ad difficiliora intelligenda muniveris? Credite mihi, adolescentes, non nisi optimorum studiorum ordine constat summa doctrina, perfectaque rerum omnium eruditio; neque is verè solidèque sapiens, qui multa confusè atque inordinatè, sed qui ordine didicerit. Nisi siquis fortè Therſitam illum Homericum, hominem doctissimum atque sapientissimum judicet, cui Homerus a multâ rerum cognitione multum etiam verborum tribuisse videtur. Sed tamen, quia illa multa, quæ utcunque Therſites sciebat, procul a recto ordine, immo & præposterè, sciebat, quis Therſite apud Homerum stultior atque insipientior? quem temerè loquacem frustra que verbosum Homerus appellat. Neque verò ego injuriâ adolescentes nonnullos, a bonarum litterarum studiis præposterè perversèque institutis, Therſitæ comparaverim: qui tamen adolescentes, propter varia & diversa optimarum disciplinarum studia, sibi met ipsi & scientiâ & eloquentiâ Ulyssem atque Nestorem longè multumque antecellere videntur. O miseram ac deplorandam adolescentium illorum conditionem! o vanos illos & ineptos Therſitas! qui, tametsi bono ingenio præditi, beneque a naturâ ad doctrinas atque ad bonarum artium studia comparati, studia prorsus sua atque ingenia perfundant, qui spem planè suam & suorum frustrantur, qui non otio modò, sed etiam laboribus suis perversè abutuntur, qui sumptuum ac laborum suorum, totiusque suæ adolescentiæ turpem immanemque jacturam faciunt, qui, illotis, ut ajunt, pedibus, in sacra scientiæ penetralia ingredi audent, qui, tametsi penitus rudes omnium illarum bonarum artium, sine quibus ad majores altioresque disciplinas nemini cuiquam aditus patet, & Philosophiam & Medicinam, & Jurisprudentiam, ipsam denique, quæ ceterarum omnium disciplinarum domina ac regina est, & vera ac summa scientia, Theologiam attingunt. At enim rectus doctrinæ ordo in primis postulat, ut Græcè quis sciat. Quis enim Græcæ linguæ prorsus ignarus Platonem atque Aristotelem, principes illos ac duces philosophiæ, reliquosque summos philosophos, benè intelligat, aut vim etiam proprietatemque verborum pernoscat, quibus

bus non satis perspectis, neque ad originem suam reductis, ne ipsæ quidem res Philosophiæ, aut medicinæ, aut juris civilis, aut Christianæ etiam Theologiæ, accuratè exquisitèque percipiantur? Postulat etiam doctrinarum ordo, ut nemo quisquam, nisi in Geometriâ bene eruditus, ad Philosophiam, aut medicinam, aut jurisprudentiam, aut divinorum quoque librorum interpretationem accedat. Quis enim Geometriæ funditus experts, satis rectè de mundo, rerumque naturâ philosophetur, aut bene etiam capiat, quæ philosophi de re civili, ac militari, quæ medici de re chirurgicâ vulnerumque curandorum ratione, quæ jurisconsulti de agrorum fundorumque divisione, quæ denique sacræ, instinctuque divino conscriptæ, historiæ de singulari planèque admirabili arcæ Noëmiciæ, templique Salomonici structurâ commemorant? Postulat idem ipse doctrinarum ordo, ut majorum omnium artium atque disciplinarum studia a Dialecticâ studiosus quisque discendique cupidus auspiceretur. Quis enim sine Dialecticâ de rebus humanis atque divinis rectè tutoque ratiocinetur, quæ planè Dialectica, ut sapientissimè quondam sapientissimus ille Augustinus in libro suo De Ordine, docere docet ac discere? Postulat hic idem doctrinæ ordo, ut ne studiosi optimarum litterarum adolescentes multò, quàm oportet, curiosius omnium rerum scientiam conquirant. Quis enim in rebus minimè omnium utilibus, atque adeo etiam noxiis, percuriosus, ad veram solidioremque doctrinam contendat, & non potius per vanos inutilesque libros, animi, non eruditionis causâ, frustra atque otiosè pervagetur? Postulat denique ordo hic rectus doctrinæ, ut initio quisque a rebus facilioribus ducto, inde ad difficiliora, per quosdam veluti gradus, progrediat, nec ante conquiescat, quàm ad summam rerum omnium maximarum scientiam perveniat. Quis enim unquam difficiliora assequatur, qui facilia minimè omnium perviderit, aut ad summum sapientiæ fastigium adscendat, qui in primis duntaxat sapientiæ gradibus semper sibi manendum existimaverit? Hæc igitur omnia, quum recta studiorum instituendorum ratio necessariò postulet ac requirat, quis ille mihi Theologus, qui locupletissimo reliquarum omnium disciplinarum apparatu, veluti instrumento quodam ac supellectile in primis necessariâ, non sese ad Theologiam præpara-

ra

raverit? Quis ille mihi medicinæ satis peritus, qui nihil sese peritus in Mathematicis, parùm in Physicis exercuerit? Quis ille mihi jurisconsultus, qui leviter Dialecticam, ne primoribus quidem labris Philosophiam moralem gustaverit, nullâque Græcæ Romanæque antiquitatis cognitione aditum sibi ad jus civile patefecerit? Dicat hîc mihi unus aliquis adolescens, sese uni duntaxat ac soli ex omnibus disciplinis studia omnia sua dedicasse, eamque unam ac solam disciplinam abunde sibi ad omnem vitæ usum sufficere, neque Academiæ huic Pisânæ, matri atque altrici uberrimæ omnium doctrinarum, sese unquam nomen dedisse, ut ad omnem hîc erudiretur usum liberalium omnium artium atque disciplinarum; sed ut de majoribus disciplinis certam unam aliquam ac solam, puta Theologiam, aut jurisprudentiam, aut denum medicinam, per omnem vitam profiteretur. Sed tua vehementer te fallit opinio, adolescens, eoque fallit vehementius atque gravius, quò disciplina illa excelsior est atque altior, quam tute tibi pro merito ac dignitate profitendam susceperis. Quis enim in litteris atque doctrinis paullò versatior nesciat, quod a viris doctissimis verissimè atque acerrimè assertum fuit, disciplinas artesque liberalissimas, ex quibus universa perfectaque doctrina coalescit, communi quodam cognationis atque societatis vinculo inter sese contineri atque cohærere, quòque una aliqua disciplina in altiori gradu atque ordine posita est atque constituta, eò illam plura atque majora doctrinarum adjumenta requirere. Nego igitur, posse te, adolescens, perfectum consummatumque Theologum evadere, nisi ad scientiam rerum divinarum, rerum quoque humanarum doctrinam, & totius sacræ profanæque antiquitatis, Græcæque etiam linguæ cognitionem adjeceris. Nego, posse te jurisconsultum, hoc est, juris & æqui sacerdotem, fieri, qualem te esse oportet, numeris omnibus absolutum, ac veluti commune quoddam civium tuorum oraculum, nisi Dialecticam, omnemque philosophiam, reliquasque optimas artes, duces tibi atque magistras juris dicundi adsciveris. Nego, summum te atque perfectum in medicinâ esse posse, nisi ad rem medicam Geometriam atque Astrologiam ceterasque artes Mathematicas adhibueris. Quid? nego, posse te, adolescens, ad eloquentiam adspirare, aut oratoris grave illud & magnum nu-

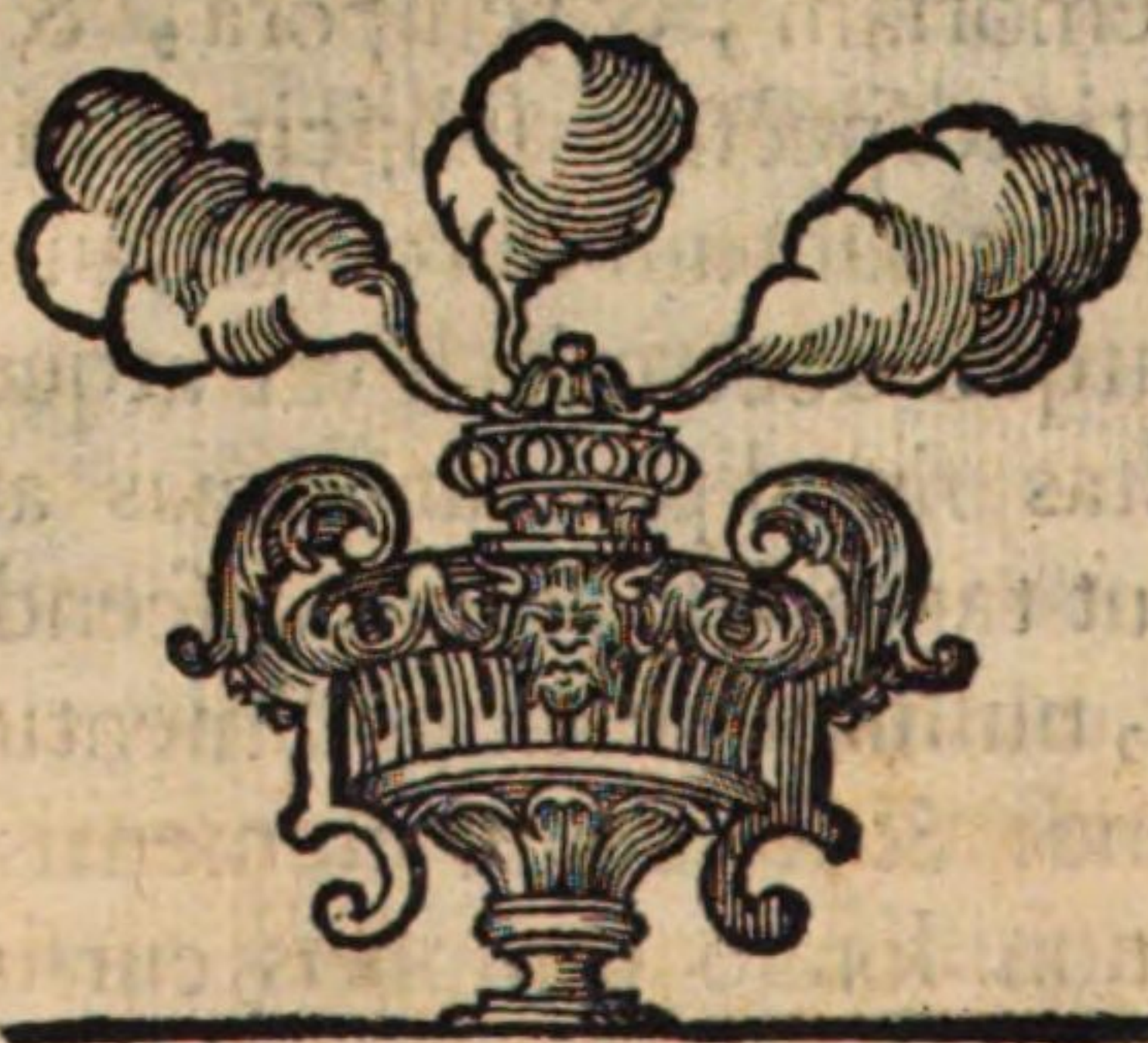
munus sustinere, nisi cum eloquentiâ doctrinarum omnium elegantiam confociaveris. Nego denique, posse te artem ullam, quæ ad doctrinam atque eruditionem pertineat, perfectè assequi, nisi ceteras omnes, quæ connexæ inter sese sunt, atque aptæ, simul obtinueris. Testes appello interpretes illos divinos Religionis Christianæ, viros doctissimos atque sapientissimos, qui Christianam Theologiam tum scriptis suis mirificè illustrarunt, tum omni argumentorum atque eruditionis genere sive adversus impios transfugas ac desertores, sive adversus philosophos externos, acerrimè defenderunt. Quid elegantioris doctrinæ defuit Origeni; quid Hieronymo, quid Augustino, quominus, qui summi Theologi erant, iidem etiam ab omni humanarum disciplinarum scientiâ celebrarentur? Num quia Origenes ab ineunte ætate totum sese ad litterarum sacrarum studium contulit, non etiam Platonem, non Aristotelem, non priscam illam Græcorum sapientiam universam diligentissimè atque accuratissimè excoluit? Num quia Hieronymus divinos libros summâ curâ ac fide est interpretatus; non etiam in omni eloquentiæ humaniorisque eruditionis studio est, quàm qui maximè, versatus? Num quia Augustinus maximus Theologorum fuit, ceterorumque Theologorum magister, Philosophorum doctrinas neglexit, qui in illis etiam omnibus doctrinis, atque in totius vel profanæ antiquitatis cognitione nemini cuiquam visus est vel eruditissimorum atque doctissimorum virorum concessisse? Testes appello priscos illos jurisconsultos, Philosophiæ æquè atque juris antistites, eosque ab omni eruditione atque disciplinâ instructissimos, quorum tanta fuit in jure respondendo sapientia atque auctoritas, ut de eorundem ipsorum responsis atque scitis meritò affirmaverim, quod de duodecim tabularum libello magnificè quondam atque ambitiosè in Oratore suo M. Tullius, iis mehercule priscorum jurisconsultorum responsis Philosophorum omnium bibliothecas & auctoritatis pondere, & utilitatis ubertate superari. Num quia prisci illi jurisconsulti toti in condendo dicendoque jure occupabantur, non etiam Dialecticæ, omnique Philosophiæ dies noctesque studuerunt? aut non etiam sese accuratâ veteris historiæ notitiâ, bonâque omni litteraturâ exornarunt, atque expoliverunt? Testes appello priscos illos principes

cipes atque auctores medicinæ, homines profectò natos ad salutem generis humani, ideoque a cunctis mortalibus, honoris gratique animi causâ, maximè omnium celebratos. Num quia parens ille optimus Medicinæ Hippocrates præcepta primus dedit medendi, itaque sese mediâ gessit, ut neque ipse unquam alios, neque alii eum unquam fefellerint, reliqua doctrinarum genera ignoravit, in quibus ille omnibus longè inter ceteros excelluit? Num quia Galenus curam atque operam in medicinam, secundùm Hippocratem, diligentissimam ac penè incredibilem contulit, non etiam Mathematicas disciplinas, non Dialecticam, non Philosophiam, non Oratoriam, non denique Grammaticam, studiosissimè atque in primis sedulò pertractavit? Testes appello veteres illos oratores, qui tantâ, quantâ fuerunt, eloquentiâ, admirabili illâ, ac divinâ, minimè certè extitissent, nisi omnem rerum quarumque maximarum scientiam consecuti fuissent. Num quia Demosthenes nervos omnes ingenii atque industriæ contendit, ut eloquentiæ sibi in totâ Græciâ principatum vindicaret, adjumenta summæ perfectæque eloquentiæ adspersatus est, quæ sunt reliquæ omnes disciplinæ? Num quia Cicero ita in eloquentiam incubuit, ut, Fabio Quintiliano teste, Cicero, jam non hominis, sed eloquentiæ nomen habeatur, non est etiam quàm diligentissimè persecutus studia reliquarum omnium artium atque disciplinarum? O viros illos sapientissimos, atque immortalitate dignissimos, qui quum ex tot tantisque artibus uni præsertim sese liberalissimæ disciplinæ totos dedissent, ceteras quoque omnes liberalissimas artes atque doctrinas ut sibi adjungerent, tantopere laborarunt, si ne quarum pulcherrimo ornatissimoque comitatu ne illam quidem unam perfectè atque integrè stare posse existimarunt! Hæc vos exempla intueamini, oportet, optimi adolescentes, atque ad horum exemplorum imitationem vos studiaque vestra conformetis, ut, si fortè, magnorum illorum virorum exemplo, uni vos disciplinæ præ aliis omnibus addixeritis, non ab ejus consortio ceteras alias segregandas; sed cum eâ quàm maximè conjungendas arbitremini, illudque unum superesse, ut, ne doctrinarum multitudine atque varietate studia aliquando vestra interturbentur, ea quàm optimo ordine disponatis atque moderemini. Nam quid

ego

ego hîc dicam, Auditores, quàm multos, ingeniosos alioquin & laboriosos homines, studiorum suorum malè institutorum poenituerit, qui, dum uni alicui doctrinæ unicè studerent, aliis disciplinis penitus neglectis, aut confusè, nulloque ordine percursis, post magnos atque etiam incredibiles labores exantlatos, in eâ quoque, quam quærebant, doctrinâ, oleum sese & operam perdidisse tandem animadverterunt? quum e contrario alii vel imbecilliori fortasse ingenio homines, quòd studia omnium doctrinarum sua ordine pertractarunt, in summos doctissimosque viros evaserint. Qua etiam de causâ, Auditores, videre aliquando est, nonnullos de nostris adolescentibus, optimo illos atque acerrimo ingenio, toto quasi decurso præstantissimæ alicujus disciplinæ, ut, exempli causâ, Theologiæ, aut juris civilis, aut medicinæ spatio, alios exiguum sane ex multis laboribus aut vigiliis doctrinæ fructum; alios verò multò maximum atque uberrimum reportasse. Quid enim in disciplinis quibusque difficiliora quæque atque reconditiora explanat atque exponit, nisi ordo? Quid obscuriora quæque illustrat atque patefacit, nisi ordo? Quid totam, seu Barbaram, seu Græcam, seu Romanam antiquitatem, superioremque omnium ætatum memoriam, & tempora, & locorum ac terrarum situs sub unum veluti adspectum subjicit, nisi ordo? Quid tandem laborem illum talem ac tantum in tot ac tantis, tamque variis, honestissimis artibus atque doctrinis levat atque imminuit, nisi ordo? Ordo facit, ut multas simul præclarissimas artes clarè distinctèque doceamur, ordo, ut tanta illa rerum discendarum varietas nullam discantibus moram, nullumque impedimentum inferat, ordo, ut a primis usque legendi & scribendi elementis ad summam rerum omnium scientiam non longo temporis cursu, neque multo sanè labore progrediamur, ordo, ut temporibus omnibus in certa quadam spatia divisis atque distributis, scriptores omnes & Græcos & Latinos, jam inde ab antiquissimis, sua quemque ætatis serie gradatim perlegamus, ordo denique, ut quod ab homine uno in maximâ quaque re, atque in omni doctrinarum genere sciri potest, totum id, quantum per humanas quidem vires licet, cognoscamus. Ordinem hunc studiorum, qui doctissimorum hominum usu atque auctoritate est comprobatus, vobis ego etiam atque etiam com-

mendo, optimi adolescentes, vobis commendant præceptores vestri, homines omni doctrinâ excultissimi atque ornatissimi, qui, tametsi suam quisque, pro commisso sibi munere, disciplinam profiteantur, tamen reliquas vobis vel pernecessarias vel certè perutiles suo ipsi exemplo demonstrant; commendat nostra hæc Academia, quæ studia omnia atque exercitationes vestras in suas quasque horas optimo ordine dispositas esse voluit, ut disciplinæ unius studium obstaret alteri atque officeret. Quem si vos ordinem in studiis his vestris diligenter servaveritis, brevi futurum spero, ut non eam modò, quam professuri præcipuè estis, disciplinam; sed ceteras planè omnes, sine quibus ne illa quidem perfecta esse potest, consequamini.

ORATIO OCTAVA.

De laudibus Lotharingicis & Mediceis.

UOD a Deo Optimo Maximo ego semper precatus sum, Patres sapientissimi, Auditores ornatissimi, ut nostra hæc litterarum studia pacis & otii summâ tranquillitate uterentur, & quod hîc Pisis, loco ad litteras atque doctrinas pertractandas totius Etruriæ maximè opportuno, sapientiæ regnum Medicei principes fundaverant, magis magisque stabiliretur atque propagaretur, ad gloriam Etrusci nominis sempiternam; id tandem, Magno jam Etruriæ Duce, Francisco Lotharingo, divinitus nobis obtigisse, tum ceteris omnibus, qui Etrusco nomine censentur, tum nobis præsertim, ad quos maxima hujus felicitatis pars pervenit, summo opere lætandum. Si qua enim aurea unquam tempora fuerunt, qualia Mediceis certè principibus fuisse olim memorantur, profectò tempora hæc sunt in primis aurea, cum felicitas, quam litteris omnibusque bonis artibus atque disciplinis in Pisano hoc Lyceo Magni illi Medicei Duces dederunt, aucta summè est atque cumulata Magni Ducis nostri Lotharingi liberalitate. An non vaticinatio illa fuit viri doctissimi atque eruditissimi, qui ante centum & viginti annos, quum eandem hanc provinciam, quæ mihi demandata est, humanitatis atque eruditionis sustineret, & de insignibus Lotharingiæ familiæ gentilitiis, quodam veluti numine afflatus, subtiliùs disputaret, tanquam ex Apollinis tripode, pronuntiavit, bene omnino Lotharingæ genti cum Mediceâ gente convenire, hujusque rei indicio esse lilia sex illa aurea, quæ Duces Lotharingi ab Austrasiæ regibus, majoribus suis, insigne olim gentilitium acceperunt: quorum quidem liliorum quædam veluti radix in sex illis Mediceorum insignium orbiculis conspiceretur. Fuit illa sanè divinatio. Neque verò illa insignia quidquam portendere, aut præmonstrare potuerunt. Sed est quædam in animis ho-

hominum nescio quomodo aliunde impressa præsagitio, qua rem sæpe, multò etiam ante, quam eveniat, præsentire divinitus videntur. Præfenserant igitur homines jam inde ab eo tempore, quo Christina illa Lotharinga, vice nepotis sui Ferdinandi Medicei adolescentuli, Etruriæ cum imperio præsidebat, fore aliquando ut Ducibus Lotharingis avitum jam regnum, Etruria esset, &, quæ beatissima tunc erat, Academia hujus Pisanae & litterarum conditio, per Magnos Duces Lotharingos renasceretur. Quòd si tantâ hac fortunâ, tamque admirabili & divinâ, nobis maximè lætandum, quis, quæso, dies ad lætitiâ hanc concelebrandam aptior atque accommodatior, quàm hodiernus hic dies, quem studiis nostris auspiciandis solemnem atque legitimum majores nostri esse voluerunt? Agite, Auditores, gestit oratio jam mea suam Etruriæ, suam litteris, suam Academiae Pisanae felicitatem gratulari, & Lotharingicas simul, & Mediceas laudes, divinas illas atque immortales, prædicare.

Neque verò est dubitandum, Auditores, quin utræque hæ laudes sint cum litterarum laudibus conjunctæ atque consociatæ. Nam Mediceæ quidem gentis quænam magis propria ac præcipua unquam laus, quàm quæ a litteris litterarumque patrocínio, uberimè atque copiosissimè dimanat? Intermortuæ a septingentis amplius annis erant litteræ, bonæ omnes artes atque disciplinæ in fitu & squallore jacebant, omnia barbaries efferaverat, lingua Latina ab elegantia & nitore suo penitus degeneraverat, summâ in ignoratione Græcarum litterarum Latini homines versabantur, humanitas ferè ipsa politiorque litteratura in oblivionem & defuetudinem venerat, elegantioribus quibusque & melioribus studiis nox apud Latinos sempiterna offusa esse videbatur. Quid plura? Græcia, illa, inquam, Græcia, quæ, tametsi plurimum jamdudum sordium contraxerat, tamen qualemcunque veteris eruditionis splendorem, ac veluti scintillam, conservabat, Græcia, inquam, ipsa [dictu valde miserandum!] barbara evaserat, &, quæ sedes olim ac caput humanitatis, arx jam facta erat atque propugnaculum barbariei, Græcæque ipsæ litteræ exules atque extorres e patrio solo profugerant. Hic status erat, hæc facies miserabilis litteraturæ, cum Cosmus Medices ille senior, qui publico civium suo-

suorum decreto suæ pater patriæ est appellatus, accitis undique doctis viris, litterisque Latinis atque Græcis in clientelam receptis, enixus est, atque effecit, ut non Latium modò, sed etiam Græcia universa, in Etruriam commigraret: unde Cosmus, Latinis Græcisque copiis egregiè instructus, bellum barbariei intulit, eamque ex maximâ Europæ parte penitus profligavit. Quæ verò Europæ regio paullò excultior atque humanior, quò, reportatâ tandem a Cosmo pulcherrimâ clarissimâque omnium victoriâ, trophæisque de barbarie perillustribus constitutis, non hujus victoriæ fructus uberrimus pervaserit? Testis est Italia, ad quam e fonte illo Mediceo omnis doctrinarum omnium elegantia copiosissimè profluit. Testis est Gallia, quæ non doctissimis modò atque elegantissimis viris e Cosmi domo in reconditis quibusque atque interioribus litteris exornata est atque exculta; sed etiam scriptis venerandæ antiquitatis codicibus Græcis locupletata. Testis est Germania, ad quam omnis inde diffusa est doctrina atque eruditio. Testis est Britannia, quæ honestissimis hisce atque optimis humanitatis studiis ita inde, tamque ubertim, est irrigata, ut, quum Græca jam tum litteratura magno in pretio atque honore haberi cœpta esset, Plato postea atque Aristoteles, non nisi Græcè, in Oxoniensi Academiâ atque Cantabrigiensi prælegerentur. Testes denique omnes Academiae, atque omnia gymnasia, quæ stribligine antea sermonis utebantur, postea, renatis per Cosmum Medicem litteris, ornatè & purè, hoc est, Latinè, neque Latinè modò, sed etiam Græcè, loqui didicerunt. Sed hæc initia veluti fuerunt renascentium atque repullulantium litterarum. Illa, illa litterarum restitutarum incrementa, cum, quæ Cosmus ille Medices auspiciatò inchoaverat, nepos ejus Laurentius perfecit atque absolvit. Quæ autem promeritis his Laurentii in optimas disciplinas par unquam possit oratio inveniri? aut quid huc tandem, Auditores, afferri, quod dignum ejus ingenio, aut artium liberalissimarum, quas ille protexit, atque fovit, præstantiâ atque amplitudine videatur? quem etiam Laurentium avo suo Cosmo in eo longè præferendum esse ajunt, quòd ille aliorum, hic causâ etiam sui, quippe litterarum optimarumque artium studiosissimus, letissimam sibi atque locupletissimam bibliothecam comparaverit.

Quid

Quid enim per Deum immortalem in universo disciplinarum orbe fuit, quod Laurentius non omnibus numeris absolvendum atque exornandum curaverit? quid in arte Oratoriâ, quid in Poëticâ, quod Laurentius non ad summum fastigium evexerit? quid in Philosophiâ, quod Laurentius non ad altissimum excellentis doctrinæ gradum perduxerit? quid in Græcâ ac Romanâ antiquitate, quod Laurentius e tenebris in lucem non evocaverit? Ille Latinas Græcasque Musas non hospites modò, sed etiam contubernales, sibi esse voluit, ille doctissimos atque eruditissimos ætatis suæ homines in familiaritatem suam recepit, ille, quibus res domestica angustior omnes ad summam doctrinam aditus intercludebat, facilem liberalitate suâ aditum ad interiora quæque atque recondita summarum doctrinarum patefecit, ille honorem litteris ac litteratis hominibus maximum detulit, ille, ut Græcos sibi undique libros, maximèque in Græciâ, redimeret, nulli unquam operæ, nullique sumptui pepercit; atque adeò, quemadmodum Barbari Græcos imperio, sic ille Græciam bonis scriptoribus bonisque libris spoliavit. Quid? maxima hæc Laurentii in litteras merita atque beneficia non ne hîc nobis, in hac ipsâ aulâ, intra hos ipsos parietes, ante oculos obversantur? Adeste huc, huc, inquam, adeste, non animis modò, sed etiam oculis, Auditores. Nam quòd Pisana hæc litterarum studia sedem hîc fixam atque stabilem habeant, quòd hîc in his ædibus, suo veluti in folio, sese sapientia magnificè regièque ostendet, quòd hæc undique gymnasia sapientissimorum doctissimorumque virorum, hoc est, sapientiæ ipsius, vocibus frequenter & assiduè personent, debemus nos Laurentio, qui sacras hæc ædes a fundamentis excitavit atque extruxit, sapientiæque Pisanae, ac doctrinis omnibus dedicavit. Hoc verò tantum est, tamque prolixum ac singulare, Laurentii in litteras beneficium, ut, etiamsi, quæ plurima ac summa Laurentius in litteras beneficia contulit, minimè ipse omnium contulisset, unum ac solum ad laudes hominis in omnem æternitatem celebrandas sufficeret. Quandiu nanque nomen erit litterarum, nomen Academiae Pisanae, nomen Sapientiæ Pisanae, nomen urbis Pisanae, tandiu Laurentii Medicis nomen apud posteros prædicabitur. Hîc ego quid dicam de Petro & Johanne, Laurentii filiis? quorum alterum ferunt

tum

tum in ceterâ omni litteraturâ, tum in Græcis litteris, adeò profecisse, ejus ut doctrinam, Græcique sermonis facilitatem atque elegantiam Græci ipsi, qui frequentes Florentiam ventitabant, valde mirarentur; alter verò, Pontifex Maximus creatus, Leo-
que Decimus appellatus, tam impensè litteras coluit, tamque benignè atque liberaliter litteratos homines est complexus, ut, qui pater orbis terrarum legitimo suoque apud Christianos titulo vocabatur, pater etiam litterarum nuncuparetur, &, quod ad litteras humaniores attinet, aurea Augusti tempora Romæ restituisse putaretur. O tempora illa Leonis Decimi verè aurea, cum summo homines ingenio amplissimis præmiis ad persequenda bonarum artium studia invitabantur, cum iis, qui veteres scriptores deperditos e tenebris eruisent, magna merces persolvebatur, cum doctrina atque eruditio in gradu dignitatis eminentiori collocabatur, cum Pontificis illius maximi atque doctissimi amores atque deliciae studia quæque humanitatis habebantur, cum denique litteræ Græcæ atque Latinæ Leonis Decimi liberalitate altæ atque sustentatæ, incrementa multò omnium maxima accepisse videbantur. Quis hîc vestrum, Auditores, sibi faciliè persuadeat, post Leonem illum Decimum, auctâ jam summis opibus atque honoribus litteraturâ, ad talem hanc & tantam Mediceorum hominum erga litteras beneficentiam quidquam unquam adjici atque adjungi potuisse? Et tamen, Cosmo illo Magno, ad Etruriæ postea principatum evecto, tanta facta est meritorum Medicæ gentis erga litteras bonasque disciplinas accessio, ut clarissima illa atque splendidissima superioris memoriæ exempla, veluti lumen stellarum luce solis, Cosmi Magni, reliquorumque Magnorum generosæ illius stirpis Ducum studiis & liberalitate obscurata quodammodo fuerint atque offusa. Qua enim Cosmus sapientiâ erat, incredibili ac propemodum divinâ, quum in parvo mediocrique imperio magnam Augusti fortunam studiosè æmularetur, industriam omnem suam in eo etiam posuit, ut Augustum ipsum in liberalibus artibus protegendis atque ornandis non æquaret modò, sed etiam superaret. Deus immortalis! Potest ne quidquam majus, atque etiam admirabilius dici, quàm Cosmum Medicem, Ducem illum Etruriæ, imperii magnitudine, & armorum potentiâ, tantò minorem Augusto, multò Augusto

maiores beneficiorum erga litteras magnitudine extitisse? Augustus, maximus ille terrarum orbis imperator, omniumque gentium Romani orbis dominus, pecunias non adeo multas in litteratos homines non adeo multos impendit: neque hæc quantacunque ejus in litteras optimasque artes liberalitas valde diuturna fuit; sed vitæ ejus terminis circumscripta est atque definita. Cosmus, Dux Magnus Etruriæ, multò ille quidem minor dominator, Etruriæ suæ totius thesauros in litteras fovendas atque amplificandas profudit: neque hanc liberalitatem suam passus ipse est secum extinguere, aut ad paucos duntaxat homines pertinere; sed eam ad plurimos longissimè latissimèque propagavit, atque ad omnem posteritatem. Quis enim Academiam hanc Pisanam, lucem Etruriæ, arcem omnium doctrinarum, domicilium ac sedem sapientiæ, labentem ferè hominum negligentia atque inclinatum, reparavit atque instauravit, nisi Cosmus? quis eam jacentem atque afflictam excitavit, nisi Cosmus? quis, studiorum bonarum artium jam pretiis imminutis, nudam antea atque inopem, certis atque annuis beatioris feliciorisque Etruriæ proventibus locupletavit atque auxit, nisi Cosmus? quis liberales omnes disciplinas, quæ hic Pisis a summis & celeberrimis viris docerentur, egregiè perpetuòque dotatas reliquit, nisi Cosmus? quis denique, nisi Cosmus, hanc ipsam Academiam, Summis Summæ doctrinæ atque eruditioni præmiis tributis, nec nisi Summis totoque orbe claris hominibus in Academicorum collegium cooptatis, eò honoris atque dignitatis extulit, ut nulli cuiquam celeberrimarum toto terrarum orbe Academicarum secunda, plurimarum certè esse tunc princeps videretur? Quibus ego te laudibus efferam, Cosme, cujus solerti curâ atque providentiâ bonæ omnes artes atque disciplinæ, earundemque artium præclarissima quæque ac nobilissima studia, non ad Etruriæ modò atque Italiæ; verum etiam Europæ totiusque terrarum orbis, utilitatem, recreata sunt atque refluoruerunt? Benefactum hoc tuum, divinum est atque immortale, neque unius hominis ingenio atque eloquentiâ satis pro dignitate celebrandum. Mitto, Cosme, ceteras virtutes tuas, mitto belli pacisque artes eximias, mitto sapientiam illam tuam singularem, qua quum Etruriæ tuisque populis Summam felicitatem pepereris, verissimum

num re ipsâ comprobasti, quod philosophorum sapientissimus divinè ac sapientissimè protulit, beatas tum demum fore respublicas, in quibus aut philosophi regnarent, aut reges philosopharentur. Optimam hanc Cosmus atque pulcherrimam hereditatem posteris suis Magnis Ducibus Etruriæ Mediceis reliquit: qui omnes quum pro suis quisque viribus, eam auxerint atque amplificaverint, optimorumque Ducum partes universas bene præclarèque expleverint; tamen eorum quisque eò melior atque laudabilior censeferi & potest, & debet, quò propiùs atque perfectiùs Cosmum illum Magnum imitatus est, & tanquam absolutum regnandi exemplar, tum in ceteris aliis rebus, tum maximè in litterarum, Pisanique hujus Athenæi patrocinio, retulit in semetipso atque exprefit. Quò majori nobis nunc gaudio exultandum sit, quòd regnum hoc Etruriæ a Magno illo Cosmo bonis auspiciis, ac virtute fundatum, tandem veluti per manus ad Franciscum III. Lotharingæ Ducem, devenerit. Sentio, me paullatim, Auditores, in eam orationis meæ partem esse delapsum, quæ est de laudibus Lotharingicis: cujus quidem orationis in tantâ rerum copiâ nihil difficilius sit, quàm modum & certam quandam rationem tenere. Nec verò mihi nunc propositum est laudationem panegyricam facere. Nam si artifex ille, & pater eloquentiæ Isocrates, cujus domus officina quædam fuit dicendi, decem, aut etiam, Si Deo placet, quindecim annos fertur panegyricam orationem suam de Atheniensis urbis laudibus elaborasse, quî ego me sperem, mediocri hominem ingenio, ac tenui, seu nullâ potius eloquentiâ, intra perbreve hoc tempus, orationisque hujus meæ angustias, divinas tuas, Magne Dux Francisce, majorumque tuorum laudes satis commemoraturum? Conabor tamen, quantum potero, partem aliquam earum laudum attingere atque delibare. Quanquam, cum maximis modo laudibus Mediceos homines, ac Magnos Duces afficiebam, multò potiori jure heroës quodammodo Lotharingos collaudare ipse mihi videbar: qui a bonarum litterarum patrocinio, atque a ceteris omnibus pacis artibus præclarissimis, eò mihi magis celebrandi esse videntur, quòd militari etiam fortitudine præstiterunt, & pericula plurima atque gravissima, quæ in rem Christianam ab hostibus immanissimis imminebant, armis atque victo-

riis a Christiano longè orbe propulsarunt. Jam verò, constituto Magno Etruriæ Duce Francisco III. Lotharingo, quantâ & quàm incredibili voluptate gens Etrusca perfusa est, cum planè liquidò-que perspexit, Magnos sibi nunquam optimosque Duces defuturos, qui rem Etruscam Etruscique nominis majestatem fervarent atque augerent. Quod quum tute, Francisce, Etruriæ jam tuæ plenè cumulatèque præstiteris, quo te unquam nomine appellem? Tu salutis nostræ auctor, tu Etruscæ dignitatis assertor, tu pristinae nostræ felicitatis restitutor, tu pater nobis patriæ. Tua enim jam Lotharingia, Francisce, nostra hæc Etruria. Hæc tibi domus paterna, hoc tibi avitum regnum, hæc tibi patria, Etruria: quæ a te servata, patrem quoque te suum, amoris atque honoris, gratique animi causâ, agnoscit, confitetur, cunctisque omnium suffragiis appellat. O nos beatos, quibus datus es divinitus pater, & talis pater, qualem neque meliorem, neque nostrum amantiorem, optare nunquam potuissemus! O beatam feliciemque Etruriam; quæ in extremum pene discrimen salutis adducta, sic inde, te auctore atque auspice, evasit, ut nunquam antea beator atque felicior fuisse videatur! O diem illum fortunatum, & melioribus planè lapillis nobis consignandum, quo, miro ordinum omnium Etruriæ consensu, maximoque populorum plausu, Senatu Florentino verba præeunte, atque in ea verba jurante, Sanctissimo jurejurando tibi nos devinximus, tibi nos nostraque omnia libentes volentesque tradidimus, tuosque nos fore, perpetuòque tibi, tanquam optimo & clementissimo patri, subjectos atque obediētes polliciti sumus! Illud enim mehercule initium ac fundamentum totius nostræ felicitatis. Quoniam vero maxima pars felicitatis est securitas, sine qua beata civium vita nullo modo esse potest, quæ & quanta est, Auditores, nostra hæc felicitas, quorum summa atque firmissima est per Magnum Ducem nostrum Franciscum Lotharingum securitas? Quis enim Francisco aut ad bella profliganda, ac repellenda fortior, aut ad pacem & tranquillitatem tuendam sapientior? Minervam, quæ dea est sapientiæ fabulati sunt Poëtæ, humaniorum simul litterarum disciplinis ac bellicis rebus præsidere: ut hac nimirum ratione significarent, utramque illam & militiæ & sapientiæ laudem sociatam inter sese ple-

plerunque esse atque conjunctam. Quotus enim quisque est ab omni hominum memoriâ summorum ducum, atque imperatorum, qui non etiam Sapientiæ atque litterarum liberalissima studia excoluerit, atque in utrâque illâ & sapientiæ & fortitudinis laude non quàm maximè excelluerit? Testem cito Alexandrum illum Magnum, testem C. Julium Cæsarem, testem Carolum illum Magnum, testes Duces Lotharingos, viros fortissimos atque sapientissimos, qui militiæ & litterarum studia superioribus semper temporibus acerrimè consecrati, utrâque illâ simul laude summo opere floruerunt. Sed, quoniam ita naturâ comparatum est, ut quæ unâ in familiâ in varios diversosque subinde homines summa atque præclara dispersa fuerant, in unum aliquando divinitus congregentur, atque convenient; quis, quæ Ducibus singulis Lotharingis præcipua antea atque eximia fuerunt, belli ac pacis ornamenta, non simul omnia in unum tandem Franciscum collecta esse fateatur? quem Divus Carolus Cæsar, qua est sapientiâ, singulari ac pene divinâ, unum omnium dignissimum judicavit, cui filiam suam natu maximam, eandemque regnorum suorum heredem, Tereciam Austriacam, eximia pulchritudine ac Sanctimoniâ feminam, omni que virtute ornatissimam, in matrimonium collocavit. Bellicæ illæ artes sunt, quæ in summo imperatore requiruntur, scientia rei militaris, virtus, auctoritas. Quis autem Francisco rei militaris scientior, qui parvâ manu innumerabiles hostium copias aut vicit, aut repressit, aut retardavit? Quis virtute Francisco præstantior, qui in summis atque gravissimis periculis exemplum sese fortitudinis bellicæ militibus ad imitandum proposuit, summâque innocentia, fide atque temperantiâ bella administravit? Quis propter magnam heroicâ cujusdam atque excellentis virtutis opinionem, auctoritate Francisco illustrior, quem sic reveriti sunt milites ac coluerunt, nulli ut alteri cuiquam imperatori obedientiores sese atque obsequentiores vel in maximis discriminibus præstiterint? Jam verò quum pacis artes variæ ac plurimæ sint, eæque omnes præclarissimæ simul atque difficillimæ, quibus populorum quietè inter sese, & cum finitimis agentium tranquillitas ferè atque felicitas continetur, quis ab iis omnibus artibus non summis ad coelum laudibus Franciscum extollat? Exper-

ta est nuper maximo suo bono & experitur Etruria, quantâ is curâ atque providentiâ populis suis consulat, quàm legitimè atque æquabiliter justitiam administret, quàm rectè atque sapienter clementiâ justitiam temperet, qua & quantâ æquitate summi juris rigorem mitiget, qua & quantâ prudentiâ omnes res civiles moderetur, quàm amantem denique sese suorum & publici boni studiosum exhibeat. Hæc omnia, procul a nobis agente Magno Duce nostro Francisco III. Lotaringho, reique Christianæ causâ difficillimum & gravissimum bellum cum barbaris impiisque hostibus in ultimis Pannoniæ finibus gerente, hæc, inquam, omnia, quæ dixi, beata felixque Etruria sentit interea atque experitur per viros prudentissimos atque sapientissimos, quibus ille vice sui rem Etruscam regendam commisit. Qua ipsâ in re quis divinam verèque singularem Magni Ducis nostri sapientiam non admiretur, qui ipse per sese discreverit, summæque rei Etruscæ viros tales præfecerit, qui de publicis privatisque rebus deliberaturi, fidem semper ac probitatem in consilium adhibeant? aut quis paullò prudentior atque perspicacior animi consiliique ejus magnitudinem non inde facile metiatur atque suspiciat, quòd viros vitæ integritate atque sanctimoniâ, virtutisque ingenii excellentiâ magnos per sese atque illustres, ad rempublicam nomine suo administrandam admoverit? Quòd si ille absens longèque remotus vim beneficentiæ suæ talem ac tantam latè in Etruriam diffundit, quid fore unquam censeamus, si ipse per sese Etruriam inviset, ipse semet Etruriæ spectandum ac fruendum præbeat, concurrentem ad sese Etruriam, sibi que omni lætitiæ gestu plaudentem, ipse amanter complectatur? Atque hæc porro votorum Etruriæ summa est; idque unum ac solum superest ad perfectam atque absolutam Etruriæ felicitatem. Jamque novo hoc suo atque eximio splendore Etruria mirum in modum lætatur, jamque omnino, Franciscæ, ac certissimè sperat, te dominum ac regem suum omnem desiderii sui expectationem adventu tuo brevi esse expleturum, ut tuo ipsa sub imperio in suam pristinam potentiam ac magnitudinem restituatur. Ac videor jam mihi universam Etruriam, sedibus suis veluti relictis, obviam tibi prodeuntem; jamque te triumphali pompâ, inter populorum plausus atque acclamationes, in nobilissimam hanc atque cla-

clarissimam, quondam etiam totius Etruriæ potentissimam urbem, Pisas, jamque in Museum hoc Etruriæ, in hanc nostram Academiam, atque in hoc ipsum magnum sapientiæ atque eloquentiæ gymnasium, ingredientem videre; itaque jucundissimâ hac dulcissimâque cogitatione abripitur atque exultat animus meus, vix ut mihi temperem, quin tibi, quasi præsentî, orationem de laudibus tuis, qualem me certè habiturum esse confido, habeam nunc ex hoc ipso summæ auctoritatis loco Panegyricam. Nunc verò in communi hac Pifarum, totiusque Etruriæ expectatione, quid Pisis, quid litterarum studiis, quid nobis, qui studia hæc litterarum profitemur, hodieque a nomine tuo, veluti tutelaris cujusdam numinis, bonis ominibus ac votis auspicamur, quid tandem matri huic studiorum, florentissimæ huic totoque terrarum orbe celebratissimæ Academiae, de patrocínio ac liberalitate tuâ non sperandum? quando aurea illa litterarum ac doctrinarum tempora, illa, inquam, tempora, quæ hîc Pisis sub Christinâ Lotharingâ heroinâ, florentibus maximè propter præmiorum ubertatem atque opulentiam litteris, fuerunt; Magno jam te Etruriæ Duce, Franciscæ Lotharinge, auctâ atque amplificatâ studiorum nostrorum dignitate, multò etiam beatiora atque feliciora redierunt.

clarissimum, quoniam etiam totius huius potentissimi imperii
Pater, semper in Mithrae hoc saluti, in hanc nostram Aca-
demiā, atque in hoc ipsam magnam sapientia atque eloquentia
gymnasium, in hoc huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
clandestinae, clandestinae clandestinae clandestinae clandestinae, viz
ut noster huiusmodi, ut noster huiusmodi, ut noster huiusmodi
dixit tunc, quoniam me certe huiusmodi huiusmodi huiusmodi
ex hoc ipso huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
convenit huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
is, quod huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
propter huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
numinis, bonis omnibus ac votis supplicamus, quod tandem nostri
hunc huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
patris huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
tandem, quando huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
illa, in huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
que huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
Francisco Lombardo, aut si atque amplius huiusmodi huiusmodi
tem dignum, multo etiam huiusmodi huiusmodi huiusmodi

ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

ANIMADVERSIONES

IN EUSTATHIUM

A D

DIONYSIUM PERIEGETAM.

R O M Æ

EX TYPOGRAPHIO PALEARINIANO.

ANNO REP. SAL. CLD. MDCC. XLII.

CUM APPROBATIONIBUS.

ALEXANDRI POLLIT

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

ANIMADVERSIONES

IN EUSTATIUM

A D

DIONYSIUM PERIEGETAM.

ROMAE

EX TYPOGRAPHIO PALAESTINAE.

ANNO REP. SAL. CL. MDCC. XLII.

COM APPROBATIONIBUS.

ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM
ANIMADVERSIONUM IN EUSTATHIUM
AD DIONYSIUM PERIEGETAM
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Johanni Ducae inscripti ab Eustathio Commentarii in Dionysium. Titulus honoris, πασέβασος. Johannes Ducas, Andronici Camateri filius. Ducas, nomen gentis, & officii. Ducum dignitas. Codinus semel atque iterum emendatus. Τῷ ἐπὶ τῶν δεήσεων munus. Sebastii dignitas Palatina. Ex Sebasto plures factae ab Alexio Comneno dignitates. Magnus Drungarius, alius τῆς βίγλης, alius τῷ σόλῃ. Magnus Drungarius alterius dignitatis accessione cohonestatus.

PROPOSITUM mihi in his libris animadversiones in Eustathium ad Dionysium Periegetam scribere ; eademque simul operâ Dionysium ipsum Periegetam, & antiquam Geographiam, atque adeo, ubi res antiquitatis, & Geographiæ potissimum, tulerit, Græcorum subinde Latinorumque scriptorum loca, commodum illustrare. Inscriptit Eustathius suos in Dionysium Commentarios Johanni Ducae, Andronici Camateri Filio. Titulus est in libris hujusmodi: Πρὸς τὸν πασέβασον Δῆκαν κύριον Ἰωάννην, τὸν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν δεήσεων, ἃ ὑὸν τῷ πασσεβάσῃ Σεβαστῷ, καὶ μεγάλῃ Δρεγγαρίῃ, κυρίου Ἀνδρονίκα τῷ Καμάτορος, Εὐσταθίῃ διακόνῃ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ μαῖστωρος τῶν ῥητόρων, τῷ καὶ ὑπερὸν γεγονότι ἀρχιεπισκόπῃ Θεσσαλονίκῃς, ἐπιστολὴ ἐπὶ ταῖς Διονυσίῃς

τῷ περιηγητῷ Παρεκβολαῖς· μεθ' ἧν προοίμιον εἰς τὸ πρᾶγμα· καὶ
 μὲν τὸ προοίμιον, αὐταὶ αἱ παρεκβολαί. Titulus hīc honoris, παν-
 σέβαστος, qualis ferè apud Latinos, *admodum venerandus*, seu
venerabilis. Idem etiam statim titulus attributus Sebasto, Ma-
 gnoque Drungario, Andronico Camatero, Johannis hujus Ducæ
 patri. ut & in Novellâ II. Manuelis Commeni, τῇ περὶ διαφορῶν
 ὑποθέσεων· πανσέβαστος Σεβαστός, καὶ μέγας Δραγγάριος. Et in
 inscriptione Epitomes Juris Canonici, Constantino Harmenopulo
 auctore: Ἐπιτομὴ τῶν θείων, καὶ ἱερῶν κανόνων, γενομένη παρὰ
 τῷ πανσεβάστῳ Σεβαστῷ, καὶ Νομοφύλακος, καὶ κριτῇ Θεσσαλονίκης,
 κυρίου Κωνσταντίνου τῷ Ἀρμενοπέλῃ. Epistolâ Synodicâ Johannis Ca-
 materi Archiepiscopi Constantinopolitani: Εὐδοκία, τῇ αὐταδέλ-
 φῃ τῷ πανσεβάστῳ Σεβαστῷ, κυρίου Κωνσταντίνου τῷ Βοϊωάννῃ. &
 paullò post: τῆς αὐταδέλφης δηλονότι τῷ πανσεβάστῳ Βοϊωάννῃ.
 Sic honorificè appellat Eustathius Δῆκαν κύριον Ἰωάννην. Quidam
 hīc Δούκαν gentile nomen intelligunt, de gente nimirum, seu fa-
 miliâ perillustri Ducarum: perinde quasi hic Joannes Ducarum
 gentem aliquo necessitudinis, seu affinitatis gradu attigerit; ideo-
 que Ducæ libi cognomen assumpserit. Sed, quum Andronici Ca-
 materi filius idem ipse dicatur, mihi fit magis verisimile, τὸ Δῆ-
 καν, seu, ut codex meus membraneus habet, Δοῦκα, nomen hīc
 esse officii, non gentis; & Johannem hunc fuisse Camaterum, eun-
 demque Ducis, seu Ducæ, dignitate insignitum. Nota illa in Im-
 perio Constantinopolitano Ducum dignitas: quorum longè prin-
 ceps, μέγας Δοῦξ, *magnus Dux*, appellatus. Fuerunt autem &
 alii Johannes Camateri, ut Johannes ille Camaterus ὁ ἐπὶ τῷ Κα-
 νικλείῳ, Patriarcha postmodum Bulgariæ, cujus in Alexio Comne-
 no, Manuelis filio, meminit Niceta; & Johannes Camaterus, Pa-
 triarcha Constantinopolitanus, qui successit Georgio Xiphilino.
 Ceterum malè hīc scribunt Δοῦκαν, ἀποπεριπαμένος· pro quo
 aut legendum, ut in codice meo ms. Δῆκα, a recto Δοῦξ· aut
 Δούκαν, παροξυτόνως, a recto Δούκας. Utriusque simul vocis ex-
 emplum in his verbis Nicetæ: ὁ μέγας Δοῦξ Ἀνδρόνικος ὁ Κοντο-
 στέφανος, ὁ μέγας Ἐταιρειάρχης Ἰωάννης Δῆκας. nisi quòd hīc
 in Nicetâ τὸ Δῆκας cognomen est Johannis, magni illius Hetæ-
 rearchæ, de gente Ducarum; alibi verò nomen est officii atque digni-

dignitatis, ut in Nicetâ in Manuele Comneno lib. 2. μέγαν Δούκαν
 προβαλλόμενος & ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τὸν Κοντοσέφανον Στέφανον.
 Simile olim scripturæ vitium in Codino cap. 5. De Offic. Aulæ
 Constantinopolitanæ, ubi de Ameralii munere: Ὁ Ἀμηνράλιος
 ὑπὸ τὸν μέγαν Δῶκαν δίδσκεται. Namque ibi etiam pro Δῶκαν,
 rectè alii emendarunt Δῶκα, nisi forte malimus Δούκαν, quod per-
 inde est. Sequitur in Titulo de Johanne illo Ducâ: τὸν μὲν τὰ παῦ-
 τα ἐπὶ τῶν δειήσεων. Qui a supplicibus libellis, is Græcis ὁ ἐπὶ
 τῶν δειήσεων. Hoc in Aulâ Constantinopolitanâ munere Johannes
 Andronici Camateri filius postea functus est, quàm ei Eustathius
 suos in Periegetam Commentarios dedicaverat. Hujusce etiam
 muneris functio exposita a Codino Curopalatâ: Ὁ ἐπὶ τῶν δειήσεων
 δέχεται τὰς τῶν αἰτήσεων, καὶ τῶν ἀδικημένων ἀναφορὰς, καβαλ-
 λαεὶα διερχομένῃ τῇ βασιλείῳ. Corrupta erat lectio in iis libris,
 ex quibus Codinum nobis repræsentavit Franciscus Junius. Nam
 pro ὁ ἐπὶ τῶν δειήσεων, scriptum erat ὁ ἐπὶ τῶν δικάσεων, quod
 Junius interpretabatur, *præfectus litium*. Sed scribendum certò
 fuisse, ὁ ἐπὶ τῶν δειήσεων, tum aliunde manifestissimè patet, tum
 ex iis etiam Palatarum Dignitatum catalogis, quos ex veteribus
 libris ad Codinum adjecit Jacobus Goar. Catalogus Officiorum Pa-
 latii editus a Leunclavio in Jure Græco Romano: μὲν ὁ ἐπὶ τῶν
 δειήσεων. Cui sanè catalogo consentit & qui editus est a Bernardo
 Medonio ex ms. codice Caroli Monchalli, Archiepiscopi Tolosani.
 Est & in titulis Andronici Camateri, τῇ πανσεβάστῃ Σεβαστῇ, id-
 est *admodum venerabilis Sebastî*. Dignitas & hæc Sebastî Palati-
 na. Nicephorus Cæsar Bryennius refert, hac dignitate a Nicepho-
 ro Botaniatâ Imperatore donatos fuisse fratres duos Comnenos,
 Alexium & Isaacium. Ac fortasse primo omnium tributa hæc di-
 gnitas fuit Alexio, de quo ita narrat Anna ejus filia: Ταῦτα μὲν
 ἔσω πλεονεκτήματα, καὶ πρὸ τῇ θρόνῳ κατορθώματα, τῇ Κομνηνῇ
 Ἀλεξίῳ, ᾧν ἀπάντων γέρας ἀπέλαβε παρὰ τῇ Αὐτοκράτορος τῇ
 Σεβαστῇ ἀξίῳ, Σεβαστὸς ἀναρρήθεις ἐκ μέσης συγληνῆς. Nam
 prima quidem Sebastî a Constantino Monomacho renunciata multò
 ante fuerat pellex ei in primis chara Scleræna. Inde autem ex Se-
 basto, quod unius tantum Imperatoris cognomen olim, proprium-
 que epitheton erat, variè hoc nomine conformato, ab Alexio illo
 Co-

Comneno, post adeptum Imperium, plures excogitatae sunt dignitates, Sebastocrator, Protosebastus, Panypersebastus. Anna Comnena filia: Τάτων δὲ τῶν ἀξιομάτων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατὴρ προσεξέδρατο. Τὰ μὲν συνθεῖς, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, τοῖς δὲ καὶ παραχρησάμενος. Τὸ μὲν γὰρ Πανυπερσέβαστος, καὶ Σεβασοκράτωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα συντέθεικε καὶ γνώμην, τῇ δὲ τῷ Σεβαστῷ ἀξία παραχρησάμενος φαίνεται. Σεβαστοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνέκαθεν ἐπιθετικῶς ὀνομάζοντο, καὶ ἦν ἐξειδικάζοντως εἰς βασιλέας λεγόμενον τὸ τῷ Σεβαστῷ ὄνομα. Αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον τῶν κατ'ἐνεργεῖαν τὴν τοιαύτην ἀξίαν. Alter Andronici Camateri titulus, καὶ μεγάλῃ Δραγγαρίῃ· idest, magni Drungarii τῆς βίγλης, ut paullo post dicemus. Nam & alius fuit magnus Drungarius τῆς σόλης. quam differentiae notam, perspicuitatis causâ, apposuit Anna Comnena in his verbis de Nicephoro, fratre natu minimo Taronitæ, eodemque Sebasto, magnoque classis Drungario: καὶ Νικηφόρος ὁ ὕστατος ἀδελφὸς μέγας τε Δραγγάριος τῆς σόλης τῶν πρὸς βέλῃ, καὶ εἰς τὴν τῷ Σεβαστῷ καὶ ἔπος ἀνιενέχθη βαθμίδα. De magno utroque Drungario, ejusque discrimine breviter Codinus: Ὁ μέγας Δραγγάριος τῆς σόλης τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει πρὸς τὸν μέγαν Δέκαν, ὃν ὁ τῆς βίγλης μέγας Δραγγάριος πρὸς τὸν μέγαν Δομέσικον. Neque tamen distinxit Manuel Comnenus Novellâ II. τῇ περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων, in illis verbis: Φροντίσαςιν ὁ τε πανσέβαστος Σεβαστὸς, καὶ μέγας Δραγγάριος, καὶ οἱ μεγαλοεπιφανέστατοι, ὁ τε Πρωτοσηκρήτης, καὶ ὁ Δικαιοδόκῃς. Quo etiam loci magnum accipio Drungarium τῆς βίγλης, cujus item fuerit, quod ibidem dicitur, δικαστήριον. Uterque ille magnus Drungarius, ὁ τε τῆς σόλης, καὶ ὁ τῆς βίγλης, illis quidem temporibus, non unâ solâque hac Dignitate Drungaricâ; sed & alterius tituli ac dignitatis accessione cohonestatus videtur, puta, Sebastii, & Curopalatae, aut alterius etiam tituli hujuscemodi. Et de magno quidem Drungario τῆς βίγλης, qui simul fuerit Curopalata, planè constat ex Novellâ Alexii Comneni, περὶ τῶν ἐκκαλεμένων καὶ ἀποφάσεως δικαστικῆς: τῷ Κουροπαλάτῃ Νικήτῃ, καὶ μεγάλῃ Δραγγαρίῃ τῆς βίγλης, τῷ Σκληρῷ, ὑπομνήσαντος. Alexius idem Comnenus in Rescripto ad Joannem Thracesium, magnum Drungarium τῆς βίγλης, quæ est ejus Novella περὶ διαλύσεως μνηστείας· μεγαλεπιφανέστατε

Κυροπαλάτα, καὶ μέγα Δρυγγάριε τῆς βίγλας. Inscripta est Ὑπόμνησις τῇ Κυροπαλάτῃ καὶ μεγάλῃ Δρυγγαρίῃ τῆς βίγλας, κυρίως Ἰωάννης τῷ Θρακησίῃ. Curopalatam & Magnum Drungarium vocat etiam Alexius Comnenus in Novellâ τῇ ὑπαγορευθείσῃ παρὰ τῷ Σαλομῶντι, περὶ τῷ ἐντὸς τῆς ἡμερῶν τῷ ἑξιμήνῃ παράγεσθαι τὴν μαρτυρίαν. τῷ μεγαλεπιφανεστάτῃ Κυροπαλάτῃ, καὶ μεγάλῃ Δρυγγαρίῳ. Ubi sine dubio magnum dicit Drungarium τῆς βίγλης. Unde magni hujus Drungarii τῆς βίγλης facile intelligas δικαστήριον τὸ Δρυγγαρικόν, quod postea nominatur in Exemplo latae sententiae, ad Novellam illam adjecto. Sic Andronicus Comaterus, Johannis Ducæ pater, magnus τῆς βίγλης Drungarius, & idem Sebastus.

CAPUT II.

Inscriptio Eustathiana emendata. Andronicus Camaterus. Tzetzi de eo querimonia. Præter is scripsit de Spiritu Sancto; ideoque a Vecco confutatus. Laudatus is tamen ab elegantia elocutionis. Alii quoque Græci erroris, atque χρίσματος αὐτορες enumerati. Eustathius, diaconus magnæ Ecclesiæ. ἡ Φλώρη μονή. Bandurius confutatus. Flori & Callistrati monasteria diversa. Codinus explicatus. Florentii monasterium idem ac Flori. Florentii duo, alius tempore Arcadii; alius tempore Constantini. Patricii Romani a Constantino Constantinopolim traducti. Martyres per celebres Florus & Laurus. Codini Excerpta emendata. Flori monasterium unde appellatum. Eustathius monachus in Monasterio Flori. Τῷ ἐπὶ τῶν δεινῶν munus. Quo tempore diaconus Eustathius.

Libri editi Eustathii: Ἀνδρονίκος τῷ Καμάτορος. Ubi pro Καμάτορος meus codex, Καματερῶ. Unde confirmatur conjectura Caroli Fresnæi, restituentis, quod restituendum utique est, Καματερῶ. Est ille Andronicus Camaterus, Sebastus, Manuelisque Comneni Imperatoris propinquus, memoratus Cinnamo cum iis clarissimis & perillustribus viris, quos Manuel Imperator Antiochiam misit, ut sibi Mariam, Raimundi filiam, eximiâ puellam pulchritu-

tudine, desponderent: ἐν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος ἦν ὁ Καματηρός, ὃς τὴν ἐπαρχον τότε διεῖπεν ἀρχὴν, ἀνὴρ, Σεβασόπῃτι μὲν ἀξιοθεὶς, ξυγγενὴς δὲ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς ὢν. Idem est Camaterus, a quo Præfecto tunc urbis, atque Eparcho sese, tanquam rudem atque imperitum, contemptui habitum, graviter queritur atque indignatur Johannes Tzetzes:

Τζέτζης δ' ὁ ἀρρήτορόντος, ὁ ἀμαθὴς Ἐπάρχῳ
Τῷ παισεβάσῳ Καματηρῶν ἐκ γένους.

& rursus:

Ὡν βίβλος ὅλη γέγραπται τῷ λογισμῶν τῷ Τζέτζη,

Ὃς ἀμαθὴς κηρύττεται τῷ Σεβασῷ Ἐπάρχῳ.

Videtur & idem esse Camaterus, Drungarius τῆς βίγλης, qui, tempore Manuelis Comneni, edito libro τῷ ἐπὶ ταῖς περὶ τῆς ἁγίας Γνωμῆτος γραφικαῖς χρήσεσιν ἐπιστασιῶν, detortis in pravum sensum suum divinarum litterarum testimoniis, conatus est demonstrare, μὴ ἐκ πατρὸς, καὶ ὅς ὑπάρχειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Quo de Andronico Camatero hæc Johannes Veccus, Patriarcha Constantinopolitanus, ἐν τοῖς Ἀντιρρήτικοῖς· ἡ ὁδὸς, τὴν βίβλον μὲν χεῖρας λαβεῖν, ἦν ἐν ταῖς τῆς αὐτοκρατορίας ἡμέραις Μανὴλ τῷ ἀοιδίμῳ ἐν βασιλεύσει, καὶ αὐτοκράτορσιν, ὡς ἐκ προσώπου ἐκείνου, Ἀνδρόνικος, ὁ τὴν τῷ Δραγγαεῖου τῆς βίγλης ἀνεζωσμένος τότε ἀρχὴν, Καματηρὸς τοῦπίκλιν, ἀνὴρ τὴν σοφίαν ἐκ ἀγεννῆς, συνεγράφατο· καὶ τὸ μὲν, ἐπὶ κάλλει λόγῳ, καὶ φράσει, ταύτης θαυμάσιον ἐπαινεῖσαι, καὶ ἀποδέξασθαι, πρὸς ἐν δὲ μόνον μέρος ἀπαυτῆσαι αὐτῆς, πρὸς ὅπερ καὶ καλῶς ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἠγωνιήσατο, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σοφίας ἀξίως. Doleo ego sanè, egregium illum & doctum virum, quem ab elocutionis elegantia tantopere Veccus admiratur, symbolam & ipsum suam ἐπὶ συγκροτήσει τῆς γνώσεως contulisse. Eiusdem farinae, atque scripta Andronici huius Camateri, fuerunt etiam τὰ Φωτίου, καὶ Νικολάου τῷ Μεθώνης, Φερνῆ τε, καὶ Θεοφυλάκτου τῷ Βελγαρείας, καὶ Μοχάμπανος, & aliorum, de quibus idem Veccus ἐν τῇ ἐπισημειώσει τῷ αὐτῷ ἀπασῶν βίβλων, καὶ γραφῶν συμφονίας· & Josephus Episcopus Methonensis in Apologia contra Marcum Ephesium. quos quidem veritatis Christianæque concordiae oppugnatores laudibus prosequabatur, qui ab eorum partibus stabat, Bulgares nescio quis Rha-

cen-

cendyta in Colloquio Johannis Plusiadeni. Hæc enim verba Rhacendytæ: Ἐχομεν Φώτιον πρῶτον καὶ Λατίνων ἐκθέντα βιβλίον. μετ' αὐτὸν δὲ πολλὰς καὶ καλὰς, καὶ φιλόσοφον Μιχαήλ καὶ Ψελλόν, Νεῖλον Καβάσιλα, Μεθώνης Νικόλαον, Νεῖλον Ῥόδε, Μοχάμπαρά τινά, Φερνὴν τε καὶ φιλόσοφον, Καματηρὸν καὶ γενναῖον, Βαρλαάμ τινά μοναχὸν Καλαβρὸν, Παλαμᾶν καὶ σοφὸν, Θεοφύλακτον Βελγαρίας, ἄλλον Βελγαρίας Ματθαῖον, καὶ ἄλλας πλείους. Atque hæc de Andronico Camatero, Johannis Ducæ patre: ad quem Johannem Ducam epistola est Εὐσταθίου διακόνου ἐπὶ τῶν δεήσεων. Et quidem Εὐσταθίου, τῷ καὶ Φλωρὸν, διακόνου ὄντος καὶ μεγάλης ἐκκλησίας, meminit Demetrius Chomatenus, Archiepiscopus Bulgariae, ad Constantinum Cabasilam, Archiepiscopum Dyrrhachinum. Fuit olim Constantinopoli percelebris ἡ Φλώρη μονή, quam ἀπλῶς Φλωρὸν appellare videtur Chomatenus. Unde colligebat Anselmus Bandurius, monachum ibi Eustathium fuisse. Sed ego non probo, quod ad Excerpta De Antiquitatibus Constantinopolitanis Bandurius scribit, monasterium hoc, quod Florentii & Callistrati dicitur a Codino, appellari idem ab aliis scriptoribus Byzantinis monasterium Sanctorum Flori & Lauri, & interdum tantum μονήν τῆς Φλώρης. Quasi verò unum & idem monasterium fuerit, quod simul & Flori & Callistrati vocaretur. At enim Codinus ea monasteria dicit duo, alterum Florentii, alterum Callistrati: Τὰ Φλωρεντία, καὶ τὰ Καλλιστράτε (παλάτια) ἀπὸ δύο ἀνταδελφῶν ἐποκαλεσμένων ἐκτίσθη. καὶ δὲ καὶ θάνατον αὐτῶν ἐγένετο δύο μοναστήρια ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Et duo planè monasteria illa fuerunt, Flori & Callistrati: quorum cuique suus præfuit Hegumenus, ut patet etiam ex Hegumenorum subscriptionibus ad Actionem IV. Concilii Œcumenici VII. seu Nicæni II. in quibus Hilarion ἡγούμενος τῆς Φλώρης, ut rectè vidit legendum esse Carolus Frefnæus pro vulgato Φλωρῶν. & Gregorius ἡγούμενος τῆς Καλλιστράτε. Nicephorus, Patriarcha Constantinopolitanus, in Breviario: Παῦλός τις μοναχὸς τῆς Καλλιστράτε μονῆς ὑπάρχων, ἀστρονόμος τὴν ἐπισήμην, καὶ Γρηγόριος μοναχὸς, καὶ ἡγούμενος ἐν τῇ Φλώρη μονῇ. Theophanes in Chronographiâ: Παῦλος μοναχὸς τῆς Καλλιστράτε, ὁ καὶ ἀστρονόμος, Γρηγόριος ὁ Καππαδόξ, ὁ καὶ κλεισεβιάρχης γενόμενος, ἔπειτα δὲ μοναχὸς, καὶ ἡγούμενος τῇ Φλώρη.

Suidas in Justiniano Rhinotimeto : Παῦλος, ὁ Καλλιστράτου μονῆς μοναχὸς, ἀστρονόμος, καὶ Γρηγόριος Καππαδόκης, ἡγούμενος τῆς τῆ Φλώρε μονῆς. Neque verò ad Callistrati; sed ad Florentii monasterium ea spectant, quæ subdit Codinus de Paulo Patriarcha : μὴ δὲ τετρακόνσια καὶ εἰκοσιοκτὼ ἔτη Παῦλος Πατριάρχης ἐν τοῖς χρόνοις Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας παρητήσατο, καὶ κατελθὼν τῇ Πατριαρχίᾳ, ἐκεῖσε ἡσυχάσας, μὴ μῆνας τέσσερας τέθνηκεν. Hic enim τὸ ἐκεῖσε non est quidem certè, in monasterio illo Florentii & Callistrati, quæ sunt monasteria duo; sed in monasterio Florentii. Illic enim in Florentii monasterio Paullus ἡσυχάσας μὴ μῆνας τέσσερας τέθνηκεν. Ex quo rectè concludas cum Bandurio, monasterium Florentii, quod vocat Codinus, idem omnino esse atque monasterium Flori, ubi Paullum, Patriarchatu deposito, monachum factum esse, diemque obiisse, Græci scriptores testantur. Jube nos Bandurius videre, quæ suus ille Antiquitatum Constantinopolitanarum scriptor anonymus habet de domo, tractu, ac gerocomio Florentii. Eadem, quæ anonymus ille, habet & Codinus. Sed ea nihil ad monasterium, seu μονήν Florentii. Immo & alius prorsus ab hoc Florentio ille est, qui domum suam traditur moriens in gerocomium commutasse. Florentius namque ille vixit tempore Arcadii. Codinus : Τὰ Φλωρεντία, οἶκος ἦν Φλωρεντίας πατρικίᾳ, καὶ Δουκὸς Ἀντιοχείας, τῇ ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίας τῇ βασιλείᾳ, ὅστις τελευτῶν ἐποίησε τὸν οἶκον αὐτῆς γηροκομεῖον. At verò hic iste Florentius, cujus pariter, atque Callistrati, monasterium a Codino memoratur, fuit pariter, atque Callistratus, nisi ego vehementer fallor, temporibus Constantini. Existimo enim, Florentium hunc & Callistratum de iis fuisse patriciis Romanis, virisque illustrioribus, quos Constantinus ille Magnus in urbem suam Constantinopolim traduxit; eosdemque ipsos fuisse quos, inter ceteros patricios, nominat Michaël Glycas : Ὁρῶν δὲ πῶν αὐτῇ πόλιν ὁ Μέγας ὀλιγάνθρωπον, τὸς ἀξιολογωτέρους Ῥώμης ἐκεῖθεν παρήγαγεν· ἀφ' ὧν εἰσι καὶ οὗτοι. Ὀλύβριος, Βῆρος, Οὐρβίκιος, Καλλίστρατος, Ζωτικός, Εὐγένιος, Εὐβελος, Στέδιος, Φλωρεντίος, Μαυριανός, Σεβῆρος, καὶ Ἰσίδωρος, οἳ τινες οἶκας, ναὺς, καὶ ξενῶνας ἀνέγειραν. Quod enim Excerpta illa Codini Florentium & Callistratum ἀπιδέλφους vocent, id equidem non certâ aucto-

auctoritate nixum puto; sed ex vulgi sermonibus manasse. Florentii autem hujus ædibus proxima fuisse videtur ædes Martyrum celeberrimorum, eorundemque fratrum *διδύμων*, Flori & Lauri: quam etiam ædem his ego Martyribus suspicor Florentium ipsum posuisse. Certè quidem tempore Constantini Magni sacra horum Martyrum reliquiæ Constantinopolim translatae fuerunt, ibique honorificè reconditæ. quod testatur Menologium Græcorum: *ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου φανερωθέντα τὰ τίμια αὐτῶν λείψανα ἐπαση-
χθησαν εἰς Κωνσταντινέπολιν, καὶ ἀπετελέσθησαν ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ νῦν κατακύνται*. Eos autem patricios, quos in novam suam Romam ex veteri Româ Constantinus deduxit, scimus ex Glycâ οἴκους, ναὺς, καὶ ξενῶνας ἀνηγερέναι. Utcunque sese res de Florentio habeat, eo tandem demortuo, quæ ædes ejus fuerant, sunt in Monasterium commutatae. quod Codini Excerpta factum ponunt ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Unde facile corrigi possit numerus annorum, quos a Florentii monasterio condito ad Paulli illius Patriarchæ obitum effluxisse ajunt Excerpta, τεσσακόσια καὶ εἰκοσιονεκτὸς ἔτη. Obiit nanque Constantinus anno cccxxxvii. a quo ad annum usque dcclxxxiv. quo anno in Flori monasterio demortuus est Paullus, effluxerunt τεσσακόσια καὶ τεσσαρακονταεπτὰ ἔτη. Hoc porro monasterium dictum est Flori, seu Florentii nomine in hunc modum de-
curtato, ut ego aliquando suspicatus sum, seu, quod plerique omnes sentiunt, a proximâ æde martyris Flori. Nec alio nomine, nisi Flori, monasterii hujus, seu μονῆς, mentio apud Byzantinos scriptores occurrit. Nam quod affirmat Bandurius, ab iis scriptoribus vocari hoc monasterium *Sanctorum Flori & Lauri*, id ille quidem mihi non facile, opinor, persuaserit. Hoc igitur in monasterio Flori monachus primùm fuerit Eustathius, qui & magnæ Ecclesiæ diaconus, idemque ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Munus τῶ ἐπὶ τῶν δεήσεων inter Officia magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ explicatum a Codino: Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων ἀπέρχεται εἰς τὴν βασιλέα ὑπὲρ τῶν αἰδικομένων. paullòque distinctiùs in Catalogo Officiorum magnæ Ecclesiæ, edito ab Jacobo Goare: ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων ἀναφέρων τῷ Πατριάρχῃ τὰς τῶν δεομένων ἀναφοράς, πεμπόμενος πρὸς τὴν βασιλέα μὲν τῷ Πρεσβυτεράριον. Patriarchatum tum Constantinopolitanum obtinebat Lucas Chrysoberges, cum magnæ Ecclesiæ diaco-

num agebat Eustathius. Fuit autem Chrysoberges Patriarcha quinque & decem annos, ab anno MCLV. usque ad annum MCLXIX. quo anno in Chrysobergæ demortui locum Michaël Anchiali successit.

CAPUT III.

Μαῖσωρ ἢ ῥητόρων, *inter officia Ecclesiæ Constantinopolitanæ.*

Talis Μαῖσωρ Eustathius. Bulengeri hallucinatio. Error Meursii. Μαῖσωρ τῷ κλήρου. Παρεκβολαὶ in Dionysium atque Homerum antè ab Eustathio compositæ, quàm fieret ipse Archiepiscopus Thessalonicensis. Dionysius, κατ' ἐξοχὴν, ὁ Περικνητής. Locus Pindari. Codex Eustathianus Cajetani Moniliæ. Eustathius emendatus. Latonæ contra Mercurium pugna allegoricè explicata. Phrasis Davidica apud Eustathium. Τόκος quid Pindaro. Eustathii lectio restituta. Χρυσῖτις λίθος. Σπμφύλων κάλυμμα πὰ σπμφύλα, per periphrasin. Achillis etymologia. Johannis Ducæ avus paternus, Gregorius Camaterus.

ALTER Eustathii titulus: ἡ μαῖσωρος ἢ ῥητόρων. Scribe μαῖσπορος, a recto μαῖσωρ. Oratoris magnæ Ecclesiæ erat, sacros atque divinos libros interpretari. Codinus De Officiis magnæ Ecclesiæ: Ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ἐρμηνεύειν τὰς γραφάς. Ejus quoque erat, orationes διδασκαλικὰς Patriarchæ nomine conscribere, ut diserte Catalogus editus a Goare: Ὁ ῥήτωρ γραφῶν λόγους διδασκαλικὰς ἀπὸ προσώπου τῷ ἀρχιερέως. Plures autem hi erant magnæ Ecclesiæ oratores: quibus qui præerat, μαῖσωρ ille ἢ ῥητόρων. Sed fallitur Bulengerus De Officiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, cum scribit, Codinum Maistoris, seu Magistri Rhetorum, crebro meminisse. Est quidem Codino ἐν τῇ τετάρτῃ ποντάδι eorum Officiorum, quintus ὁ ῥήτωρ, quem aliorum sacrorum Rhetorum magistrum atque principem fuisse facile ego concesserim. Sed tamen *magistrum Rhetorum* nusquam, quod sciam, dicit Codinus. Neque verò eundem intelligit, ubi de festo τῷ Χειρουργένων in Palatio agi solito: φορέντες καὶ καμίσια ἐπάνω τῷ ἱματίων. ὁ μὲν ποὶ πρωτοψάλτης, καὶ ὁ δομέσικος λαλῶν· ὁ λαμπαδάριος δὲ κρατῶν τὸ χρυσοῦν δισβέμπηλον, ὁ μαῖσωρ, καὶ πάντες οἱ ψάλλται πορφυρᾷ. itemque
ubi

ubi de mensâ Imperatoris, post ψαλμωδίαν absolutam: καὶ καλεῖ (magnus Domesticus) κατ' ὄνομα τὸν τε πρωτοψάλτην, ἢ δομέσι-
κον, ἢ λαμπαδάριον, καὶ ἢ μαῖσoron. Quibus in locis vult Meur-
sius ita simpliciter appellatum Rhetorum magistrum: *quia*, inquit,
alius nemo in toto ordine Ecclesiastico μαῖσoros nomen habebat.
At fallitur etiam Meursius, qui auctor duxque erroris fuisse videtur
Bulengero. Quis enim ibi in Codino non videat, magistrum Cleri,
& ψαλμωδίας, non Rhetorum, esse intelligendum? Et suus fuit
Clero Palatino magister, qui & μαῖσor τῷ κλήρῳ. Catalogus Offi-
cium Palatinorum Metricus, ex Bibliothecâ Mazarinianâ editus
a Goare:

Καὶ τῷ μελωδῶν, οἱ Πρωτοψάλται δύο,
Καὶ ταῖς ἐορταῖς Λαμπαδηφόρος ἄλλος,
Ἀποστολικῶν ὁ Κήρυξ διδασκάπων,
Δομέσικός τε, καὶ Μαῖσor τῷ κλήρῳ.

Additum est de Eustathio: τῷ καὶ ὕστερον γεγονότος ἀρχιεπισκόπου
Θεσσαλονίκης. Ex quo apparet, Eustathium has in Dionysium Πα-
ρεκβολὰς ante elucubrasse, quàm fieret Archiepiscopus Thessaloni-
censis, tum nimirum, cum Diaconi ἐπὶ τῷ δειήσεων, ἢ μαῖσoros
ἢ ῥητόρων munere fungebatur. Sic ab Eustathio adhuc Diacono, &
Oratorum magistro compositas esse Παρεκβολὰς Homericas, qua-
rum non semel in hisce Dionysianis meministi, ostendebamus nos ad
Homerum ex utrâque illâ veteri Commentariorum Eustathianorum
in Iliadem & Odysseam inscriptione: Εὐσταθίῳ μαῖσoros τῷ ῥητό-
ρων, καὶ ἐκκλησιαστικῷ ἐπὶ τῷ δειήσεων, τῷ ὕστερον Θεσσαλονίκης,
Παρεκβολαὶ τῷ Ὁμήρῳ Ἰλιάδος. Et: Εὐσταθίῳ μαῖσoros τῷ ῥητό-
ρων τῷ ὕστερον Θεσσαλονίκης, Παρεκβολαὶ τῷ εἰς τὴν Ὀδύσειαν. Di-
ctus autem Dionysius ὁ Περγηνητὴς, κατ' ἐξοχήν. Ode, cuius ὀφει-
λήτης Pindarus, in laudem est Agesidami, Locri Epizephirii, pu-
gilis. Hæc ibi Pindari verba:

Τὸν Ὀλυμπιονίκαν ἀνάγνωτέ μοι

Ἀρχεστράτῃ παῖδα, πόθι φρενὸς

Ἐμῶς γέγραπται.

Ad hæc verba alludunt illa Eustathii: ὡς ἂν ἔχοι ἀναγνῶναι, ποῖ
τῷ ἐκείνῳ φρενὸς ὁ ἄνθρωπος γέγραπται. Ita scriptum in libris edi-
tis. Sed codex membraneus, quem dono mihi dedit Cajetanus Mo-
nilia,

nilia, vir clarissimus, atque doctissimus, e meâ olim disciplinâ, quem ego deinceps codicem, grati animi & memoriæ causâ, Monilianum vocabo; codex, inquam, Monilianus, ποῦ δ' ἐκεῖνε φρενός. Paullò post in illis verbis: οὐδὲ τὸ δ' Λητῆς χρῆμα ἢ τὴ καθ' ἡμᾶς ἔχον Ἑρμῆ τέτε καυχῆσασθαι. codex idem Cajetani Moniliae, κατακαυχῆσασθαι. quomodo & mihi legendum videbatur in verbis Eustathii ad librum Ὑ Iliad. Οὐ γὰρ δύναται λόγος λήθης καυχῆσασθαι. ubi pro simplici καυχῆσασθαι legebam similiter κατακαυχῆσασθαι. Alludit autem hîc ingeniosè Eustathius ad pugnam Homericaμ δ' Λητῆς, seu Latonæ, contra Mercurium:

Λητοῖ δ' ἀντίση σῶκος ἐλεάνιος Ἑρμῆς.

Quam tamen pugnam Mercurius detrectavit: Λητοῖ, ἐγὼ δέ τοι οὔτι μαχήσομαι. Quod Græci illi magistri accipiunt allegoricè. Est enim iis Λητὼ eadem, atque ἡ λήθη, eademque etiam ἡ νύξ, διὰ τὴν λήθην τῆς κακῶν. quia nempe ὑπνέοντες νυκτός, πάντων ἐπιλανθανόμεθα. At verò Mercurius ὁ λόγος, cuius λήθη Latona: ita ut hæc, Λητὼ quasi Ληθὼ dicta esse videatur. Scholiasta Homericus: Ἑρμῆς δέ ἐστιν ὁ λόγος. Λητὼ δέ, ἀμνημοσύνη, οἷον Ληθὼ τίς τῆς λόγων. Præclarè Eustathius ad Homerum: Λητοῖ δέ, φησιν, ἀντίση σῶκος ἐλεάνιος Ἑρμῆς. οἵπερ αὐθις ἠθικῶς ἐκλαμβάνονται, ὁ μὲν, εἰς λήθην. ὁ δέ, εἰς λόγον, μεταγόμενοι. Καὶ ὁμολογήσει Ἑρμῆς, ὅτι ᾧ Λητοῖ, ἐγὼ δέ τοι οὔτι μαχήσομαι. Οὐ γὰρ δύναται λόγος λήθης κατακαυχῆσασθαι. ἀμαχον γάρ τι χρῆμα ἡ λήθη. Ab hac igitur allegoriâ dicit hîc lepidè Eustathius, Latonam illam oblivionis contra Mercurium, hoc est, sermonem suum, non in eo quidem certè esse gloriaturam, quòd eum sermonem, seu promissum, certando devicerit, diuturnâque oblivione deleverit. Hæc si cognovisset Henricus Stephanus, non ingenium frustra suum in hoc Eustathii loco intelligendo torsisset. Τὰς δ' καρδίας ἀναβάσεις dicit Eustathius, phrasi Davidicâ, ex illo Psal. 83. ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶ. Nec tam alienus Eustathius, quàm quidam eum esse volunt, ubi res postulat, a phrasibus & testimoniis sacrorum librorum. Non satis commodè cum superioribus connecti & coherere videntur illa verba: Οὕτω λιχνόεσθαι τὰ εἰς λόγους μεμαθήκας. Cohærentiùs, & plenius codex Monilianus: Σὺ δέ οὕτω λιχνόεσθαι. Medicæ manûs indigens videtur ille locus: ἢ οὕτω γίνῃ τῷ

τῷ πλείονος. Placebat Henrico Stephano pro γίνῃ scribere γλίχῃ. Meus codex, τίμη. Ἄν καὶ οὕτω τιμᾷ τῷ πλείονος; Elegantiam locutionis Pindaricæ ostendit illud: καὶ ταύτην (ἐπιθήκην) τόκον ὠνόμαζε. Sic enim Pindarus:

Ὅμως δὲ λῦσαι δυνατός ὄξει-
αν ἐπιμορφὰν ὁ τόκος ἀνδρῶν.

Mendosum illud: Οὐ γὰρ κατ' ἐκεῖνό μοι τῷ λόγῳ χρυσῖτις. Emen-
daveram: Οὐ γὰρ κατ' ἐκεῖνον ἢ τῷ λόγῳ χρυσῖτις. Quam ego scri-
pturam totidem penitus verbis expressam postea vidi in codice Mo-
niliano. Χρυσῖτις λίθος dicta Agatharchidi in aurifodinis Ægyptia-
cis, seu Æthiopicis, quæ marmoreo suo nitore abditas auri venas
metallariis patefaciebat: καὶ τέμνεσαι διὰ τὴν πύξας ὑπονόμους πλείο-
τας οὐκ εὐθύς. ἄλλοτε μὲν ἄνω τὴν χρυσίτιδος ἀπονέσεως λίθος,
ποτὲ δὲ κατωτέρω, πάλιν δὲ εἰς τὴν εὐώνυμον κλίσιν, ἐνίοτε δὲ
σκολιὰν, καὶ διεσραμμένην, καὶ παραπλησίαν ταῖς τῶν δένδρων
ρίζαις. Χρυσῖτιν eandem λίθον significat Diodorus in his verbis:
ὑπονόμους δὲ διακόπτοντες, οὐκ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ὥς ἂν ἡ διάφυ-
σις τὴν ἀποσιλβέσεως πύξας ipsa est χρυσῖτις λίθος. Genus loquen-
di παροιμιῶδες· παίζων τε, ὃ φασι, καὶ σπασδαζων. Plautus: nec
joco, nec seriò. Ad hæc, notanda illa verba: οἶνω γυμνῷ σεμφύ-
λων τε καλύμματος καὶ γιγάρτων ἥαχύτητος. Nec enim quidquam
muto: tametsi Holstenius probet scripti codicis lectionem, σεμφύ-
λων τε, καὶ λείμματος. Sicuti enim γιγάρτων ἥαχύτητα dicit τὰ
γίγαρτα, idque per periphrasin; sic etiam σεμφύλων κάλυμμα τὰ
σέμφυλα. quomodo etiam Oceanum ipsum Dionysius per periphra-
sin ἀκαμάτεος ῥόον ὠκεανοῖο. Est autem σέμφυλον, τὸ κάλυμμα τῆς
σαφυλῆς, quod & ἔκδυμα. Suidas: σέμφυλον, τὸ ἔκδυμα τὴν σαφυλῆς.
Pervulgatum illud de Chirone: ὃς μυελοῖς ἐξέτρεφε τὴν Θετίδος.
Hinc, secundum quosdam, nomen Achilli: nempe ἀπὸ τῆς μὴ γά-
σασθαι τῷ χιλῇ· quia nimirum οὐ μετέχευ γάλακτος, ἀλλὰ μυελοῖς
ἐλάφῳ ἐτάρη ὑπὸ Χείρωνος. atque, ut ait Euphorion:

Ἐς Φθίην χιλοῖο κατήϊε πάμπαν ἀγέστος.

Τοῦνεκα Μυρμιδόνες μιν Ἀχιλεῖα φημίζαντο.

Quòd Phthiam a chilo jejunos venerit heros,

Ipsam Myrmidones dixerunt nomine Achilem.

Congestæ Johannis Ducæ laudes, tum a ceteris fortunæ animique
bonis,

bonis, tum etiam a generis nobilitate. Βασιλικῷ, inquit, τὴν τῷ γένους φύσιν. Videtur porro Johannis hujus Ducæ avus paternus fuisse Gregorius ille Camaterus, quem Alexius Comnenus Imperator, collocatâ ei cognatâ quadam suâ, affinitate secum devinxerat. Quo de Gregorio Camatero Nicetas in Johanne Comneno: Γρηγόριος ἕτερος, ὃν Καματηρὸς ἢ ἐπὶ κλησιν. ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος, ἐλλόγιμος μὲν, τὸ δὲ γένος οὐκ εἰς πρεπὴς, οὐδ' ἐπὶ πᾶσι δ' ἐπ' ἀρυφός, τῷ βασιλεῖ δὲ προσληφθεὶς Ἀλεξίῳ, καὶ τοῖς ὑπογραμματοδόμοις καταλεγείς, καὶ καὶ κῆδος αὐτῷ συναφθεὶς, ὡς μιᾷ τῇ ἐκείνου συγγενῶν προσπλακεὶς, Λογοθέτης τ' σεκρετῶν πρὸς βέβλητο. Laus est illa Ducæ Joannis a corporis proceritate: λαμπρῶς τὴν σωματικὴν ἀναδρομὴν. Dicit autem ἀναδρομὴν τὴν αὐξήσιν.

CAPUT IV.

Ulyssis exemplum accommodatum ad Dionysium Periegetam. Eustathii lectio restituta. Dionysius in perlustrando terrarum orbe usus oculo & magisterio Musarum. Dionysius noster, alius a Characeno Plinii. Aliud εἶδεν, aliud λέγειν. Dicere etiam Latinorum Poetarum. Locus Pindari. Poetæ quasi aliâ quadam linguâ locuti. Eustathius emendatus. Κεστός, ὁ ἰμῶς, ἢ χιτῶν διακεκτυπημένος. Muliebris omnis amictus ad ornatum, κεστός. Κεστός etiam, ὑπόμνημα hoc Eustathii. Geographiæ & Chorographiæ differentia. Τὸ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐμπεριχάφειν, in proverbio. Οὐυχίαιον διάσημα τὸ πινάκιον. Alcibiadis arrogantia scitè a Socrate retusa. Πινάκιον, ἐπίπεδον βραχύτατον. Brevis tabella Floro. Ἐπίπεδος καταγραφή Ptolemæo. Tabularum Geographicarum auctor Anaximander. Lucertius illustratus. Anaximandrum secutus Hecatæus Milesius. Quis ille Hecatæus. Tabula ex ære Geographica Aristagoræ.

Accommodat Eustathius ad Dionysium Periegetam Homericum illud de Ulyssæ:

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

hac tamen inter utrumque differentiâ, quod, quum Ulysses ipse per sese, peregrinando, multorum hominum urbes atque mores inspe-

inspexerit, Dionysius & oppida vidit, & hominum mores atque ingenia cognovit, oculo & magisterio Musarum. Hæc enim Eustathii verba de Dionysio: καὶ πολλῶν ἀνθρώπων ἰδὼν ἄστυα, καὶ νόον γνῶς ὀφθαλμῶ καὶ διδασκαλῶ Μουσῶν. Ubi codices meus, & Monilianus, pariter atque Henricus Stephanus ex conjecturâ, καὶ διδασκαλίᾳ. quomodo ego etiam legendum conieceram, cum primum in hunc locum incidi. Quasi verò non oculis ipse suis exploraverit illa Dionysius; sed oculo & διδασκαλίᾳ Musarum. hoc est, quæ ipse per totum terrarum orbem describeret, ei clarè atque perspicuè Musæ fuggerint,

αἱ τε δύνανται

Νόσφιν ἀλημοσύνης πολλὴν ἄλλα μετρήσασθαι,
Οὐρεά τ', ἡπειρόν τε, καὶ αἰθερίην ὁδὸν ἄστρον.
atque adeo oculus & magisterium Musarum viam Dionysio in perlustrando orbe præiverit. Sic enim intelligo hîc Eustathium, non, ut Henricus Stephanus, ut pleraque Dionysius oculo suo inspexerit, partimque αὐτόπτης is fuerit, partim doctus & eruditus a Musis. Clarè ipse de sese Dionysius, cum Caspium mare describit:

Οὐ γάρ μοι βίος ἐστὶ μελαινάων ἐπὶ νηῶν,
Οὐδέ μοι ἐμπορίη παρ' ὧϊος, οὐδ' ἐπὶ Γάγγην
Ἔρχομαι, οἷά τε πολλοὶ Ἐρυθραίου διὰ πόντε,
Ψυχῆς οὐκ ἀλέγοντες, ἴν' ἄσπετον ὄλβον ἔλονται.
Οὐδέ μὲν Ἑρκάνιος ἐπιμίσγομαι, οὐδ' ἐρεΐνω
Καυκασίας κνημίδας ἐρυθραίων τ' Ἀελυνῶν.
Ἀλλὰ με Μουσάων φορέει νόος.

Unde docti viri satis probabiliter contendunt, Dionysium hunc nostrum Periegetam non Characenum illum fuisse, quem Plinius commemorat *terrarum orbis situs recentissimum auctorem*, quemque etiam scribit Divum Augustum, ituro in Armeniam majore filio, ad commentanda omnia in orientem præmisisse. Notanda verborum illorum differentia: οὐ μόνον ᾄδων, ἀλλὰ καὶ λέγων. Namque aliud ᾄδειν, aliud λέγειν. Hoc Oratorum, illud Poëtarum. Nota Musicis differentia. Eustathius ad Iliadem: ἡ ἀρμονικὴ σοφία διαφορὰν οἶδε τῷ ᾄδειν, καὶ τῷ λέγειν, τὸ μὲν ᾄδειν ἀπονέμεσθαι τῇ ἐμμελείᾳ, τὸ δὲ λέγειν πῶ ἀμιλεῖ λόγῳ διδῆσθαι. Veruntamen apud Latinos *dicere*, non Oratorum modò est; sed etiam Poë-

tarum. Homericum illud, Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μῆσα, Flaccus in Arte: Dic mihi, Musa, virum. Et

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?

Ex Pindaro illa: οὐκ εἰς τὸ πᾶν ἐρμηνέων χατίζων, εἴποι ἂν ἡ Θηβαία λύρα. Quippe sic Pindarus Olymp. Od. 2.

Πολλὰ μοι ὑπ' ἀγλαῶ-

νος ὠκέα βέλη

Ἐνδον ἐντὶ φαρέσσας

Φωνᾶντα συνετοῖσιν· ἐς

Δὲ τὸ πᾶν, ἐρμηνέων

Χατίζει.

Ubi ἐς τὸ πᾶν exponebat vetus Scholiasta, εἰς τὸ κοινὸν, καὶ εἰς τὰς πολλὰς, καὶ κυδαιότερους. Et ad vulgus quidem non Pindarus modò; sed etiam ceteri Poëtae Græci plerique omnes, interprete indigent: quippe qui quasi aliâ quadam linguâ locuti esse videantur. Apposita valde ad Dionysianum hoc Poëma similitudo aurariæ: Τοῖς μὲν ἄλλοις ὡς ἐπὶ τινος μεταλλείας τὴν παρ' ἑαυτῷ χρυσῖτιν χύδην ὁ Διονύσιος παραβάλλεται εἰς κατεργασίαν ἐπίπονον. Codex Monilianus, εἰς κατεργασίαν· quod scribendum suspicabatur Henricus Stephanus. idque ego valde probo. Diodorus de metallariis in aurifodinis Ægyptiacis: προσάγει τὴν διὰ τῆς χειρῶν κατεργασίαν. Eustathianum hoc ὑπόμνημα meritò quis κεδὸν vocaverit. Quippe ἐνθάδε οἱ θελκτικὰ πάντα τέτυκτο: Verba Eustathii: Ὁ γὰρ φιλῶν τὸν Διονύσιον, φιλοῖν ἂν καὶ τὸ παρὸν ὑπόμνημα, καὶ τὴν τῷ ἐν αὐτῷ ἀπομνημονομάτων σωρείαν, καὶ εἰς κεδὸν ἂν ἐγχεάφοιτο αὐτόν. Meus codex ἀνεγχεάφοιτο αὐτό. Κεδὸς autem non ἰμᾶς modò διακεκεντημένος, καὶ διαπεποικιλμένος, sed etiam χιτῶν διακεκεντημένος. Immo & muliebris omnis amictus ad speciem atque ad ornatum, dictus per catachresin κεδός. Græci vocant φαντασιῶδες ἔνδυμα. In cesti hujus ordinem, propter operis venustatem atque varietatem, referri vult Eustathius suum hoc ὑπόμνημα· ab eo, qui Dionysium amat. Cestus ille Veneris πολυκέντητος· ὑπόμνημα hoc Eustathii in Dionysium, πολυσύνθετον. Uterque hic cestus, illex amoris; sed alter in Venerem, alter in eruditionem atque doctrinam. Quæ sequuntur, Τίς δ' οὖν ἡ τῆς χωρογραφίας βέλησις, &c. vulgò separabantur a superioribus. Verum

rūm cum iis continenter legenda, ut animadvertit etiam Holste-
nius. Conjunctim certè leguntur in codicibus, meo & Moniliano.
Differt autem Geographia a Chorographiâ, ἐπειδὴ περ αὐτὴ μὲν
ἀποτεμνομένη τὰς καὶ μέρος τόπας, χωρὶς ἑκάστον, καὶ καθ' αὐτὸν
ἐκτίθεται, συναπογραφομένη πάντα σχεδόν, καὶ τὰ μικρότατα τῆς
ἐμπεριλαμβανομένων, οἶον, λιμένας, καὶ κώμας, καὶ δημὰς, καὶ
τὰς ἀπὸ τῆς παρώπων ποταμῶν ἐκφοπὰς, καὶ τὰ παραπλήσια. Ἡ
δὲ Γεωγραφία ἰδιὸν ἐστὶ, τὸ μίαν τε, καὶ συνεχῇ δεικνῦναι τὴν
ἐγνωσμένην γῆν, ὡς ἔχει φύσεώς τε, καὶ θέσεως καὶ μέχει μόνων
τῆς ἐν ὅλαις περιεκτικωτέραις περιγραφαῖς αὐτῇ συνημμένων, οἶον,
κόλπων, καὶ πόλεων μεγάλων, ἐθνῶν τε καὶ ποταμῶν τῆς ἀξιολο-
γωτέρων, καὶ τῆς καθ' ἑκάστον εἶδος ἐπιστημοτέρων. Vide Ptole-
mæi Geographiam statim ab initio. De iis, quæ fieri nequaquam
possunt, in proverbii consuetudinem venit τὸ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐμ-
περιγράφειν. secundum illud Jobi cap. 38. Νεθέψαι δὲ τὸ ὄρος
ἔπ' οὐρανόν· ἀνάγγειλον δὴ μοι, πόση τίς ἐστίν. Hinc Eusta-
thius: Τὸ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐμπεριγράφειν, τοῖς μὲν ἐν παροιμίαις
λαλήσασιν, ὡς ἀδύνατον καταπραχθῆναι, πέπαικται. Malè co-
dex meus, τὸ ὄνυχι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐμπεριγράφειν. Est enim huc
intrusum τὸ ὄνυχι, satis importunè. Est tamen paullò post: ὄνυ-
χιάω που τάχα τινὶ διαστήματι τὴν ἀπείρονα περικλείσαντες.
Ὀνυχίαον διάστημα τὸ πινάκιον, quod quis unguiculo propter par-
vitatem non immeritò comparaverit. Refert Ælianus, Socratem,
ut Alcibiadis ab agrorum numero atque copiâ arrogantiam retun-
deret, πινάκιον ei commonstrasse, ἔχον γῆς περιόδον, eumque
jussisse, suos ibi agros dispicere. Quumque ille, eos ibi agros ne-
quaquam conspici respondisset, Socratem subjunxisse: ἐπὶ τέτοις
μέγα φρονεῖς, οἵπερ οὐδὲν μέρος τῆς γῆς εἰσίν; Idem ipsum πι-
νάκιον, ἐπίπεδον βραχύτατον dicit paullò post Eustathius. Ἐπίπε-
δον πίνακα Strabo. Sic enim Strabo: ἐν τῷ ἐπιπέδῳ γε οὐ διοί-
σει πίνακι τὰς δὲ θείας μικρὸν συννόεσας ποιεῖν κῶνον τὰς με-
σημβρινάς. οὐδὲ γὰρ πολλαχῆς τῶν ἀναγκαῖον, οὐδ' ἐκφανής ἐστίν,
ὥσπερ ἡ περιφέρεια, οὕτω καὶ ἡ σύννοσις, μεταφερομένων τῆς
γραμμάτων εἰς τὸ πίνακα καὶ ἐμπέδον, καὶ γραφομένων δὲ θειῶν. Καὶ
δὴ καὶ τὸ ἐξῆς λόγον, ὡς ἐν ἐπιπέδῳ πίνακι τῆς γραφῆς γινομέ-
νης, ἐκθήσομεν. Brevem tabellam Florus: *Faciam, quod solent,*

qui terrarum situs pingunt : in brevi quasi tabellâ totam ejus imaginem amplectar . Eandem Ptolemæus ἐπίπεδον καταγραφὴν . Alibi sæpe occurrit τὸ ἐπίπεδον, quod intelligitur χῆμα . Μέθοδος porro εἰς τὸ ἐν ἐπιπέδῳ τὴν οἰκωμένην σύμμετρον τῇ σφαιρικῇ θέσει καταγραφὴν, videatur apud eundem Ptolemæum . Quod autem in libris editis legere statim est, μικρῶν διαστάτων, codices, meus & Monilianus, μικρῶν διαστήματι . Tabularum Geographicarum auctor fertur Anaximander . Eustathius : οὐ δὴ πολυμήματος κατάρξαι μὲν ἰσόρηται Ἀναξίμανδρος . Agathemerus : Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκαστὴς Θάλασσαν, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκωμένην ἐν πίνακι γράφειν . Idem testantur Strabo & Diogenes Laërtius in Anaximandro . Sic enim cum doctis viris intelligo verba illa Laërtii de Anaximandro : καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψε . nempe ut idem sit hoc Laërtii, atque illud Strabonis de eodem Anaximandro : ἐκδῆναι πρῶτον γεωγραφικὸν πῖνακα . quomodo etiam accipio illud Suidæ de Anaximandro : ἔγραψε γῆς περίοδον . Anaximandrum in Geographico eodem instituto secutus Hecataeus . Eustathius : Ἐκαταῖος δὲ μετ' αὐτὸν (ἰσόρηται) τῇ αὐτῇ τόλμῃ ἐπιβαλεῖν . Agathemerus : μεθ' οὗ Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ἀνὴρ πολυπλανὴς, δεικνύων, ὥστε θαυμάζειν τὸ πρᾶγμα . Hecataei Milesii secundum Anaximandrum meminit etiam Strabo, excepto quòd Anaximandrum quidem ait ἐκδῆναι πρῶτον γεωγραφικὸν πῖνακα . Hecataeum verò καταλιπεῖν σύγγραμμα . Est ille Hecataeus Milesius, Hegesandri filius, ὁ ἰσοριογράφος, seu, ut vocat Herodotus, λογοποιός . quem Herodotus narrat Aristagoræ Mileti tyranno bellum contra Persas dissuasisse . Ab hoc Hecataeo familiari suo accepisse videtur Aristagoras χάλκεον πῖνακα, ἐν τῷ γῆς ἀπάσης περιόδῳ ἐντετμητο, καὶ θάλασσαν τε πᾶσαν, καὶ ποταμοὶ πάντες . Quam tabellam Geographicam Spartam Aristagoras perlatam, Cleomeni Spartanorum regi ostendit, ut eum ad bellum sollicitaret .

CAPUT V.

Tertius Democritus, qui Tabulas Geographicas dederit. Eustathii sententia restituta. Anaximander, Thaletis discipulus. Vetustissimi Geographi post Homerum enumerati. Democriti κοσμογραφία, καὶ γεωγραφία. Eudoxi Cnidii ἡ γῆς περίοδος. Carthaginem scēta pelle bubulā circumscriptam, vix creditum Dionysio. Carthaginis arx, Byrsa. Hujus ambitus, paullo supra duo millia passuum. Byrsæ tantum mensura, non totius urbis, scēta pellis bubula. Carthaginis totius circuitus ad viginti tria millia passuum. Liviana epitome emendata. Correctus Ado.

Geographorum, qui descriptas nobis terrarum tabulas dederunt, tertius Democritus. de quo ita in libris editis: μετὰ δὲ, Δημόκριτος, μαθητευσάμενος Θαλήτι. Quid? Democritus, Thaletis discipulus? Nihil minus. Repugnant enim tempora. Non dubito, quin, librariorum vitio, transpositis verbis, tota luxata sit sententia, planèque scripserit Eustathius, ut legere distinctè est in codice Moniliano: κατέρχαι μὲν ἰσόρηται Ἀναξίμανδρος μαθητευσάμενος Θαλήτι. Ἐκαταῖος δὲ μετ' αὐτὸν τῇ αὐτῇ πόλμῃ ἐπιβαλεῖν. μετὰ δὲ, Δημόκριτος, καὶ τέταρτος, Εὐδόξος. Et de Anaximandro quidem palam est, discipulum eum fuisse Thaletis. Agathemerus: Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκασῆς Θαλεω. Strabo: Ἀναξίμανδρόν τε, Θαλᾶ γεγονότα γινώσκον. Idem γινώσκον atque ἀκασῆς. Suidas: Ἀναξίμανδρος, μαθητὴς καὶ διάδοχος Θαλήτος. Eundem autem ordinem, quem hîc Eustathius, servat etiam in Geographis enumerandis Agathemerus, nisi quòd Agathemerus inter Hecataum & Democritum, Geographos medios interponit, Hellanicum Lesbium, & Damastem. quo etiam ordine Strabo Geographos post Homerum recensuerat, Anaximandrum Milesium, ejusque civem Hecataum, itemque Democritum, & Eudoxum. Sed de Hecatao, Democrito, atque Eudoxo, non affirmat Strabo, quod hîc Eustathius, eos in tabellâ, ἐν ἐπιπέδῳ βραχυτάτῳ, terrarum orbis descriptionem exhibuisse. Neque verò Democritum, atque

atque Eudoxum ait Agathemerus ἢ οἰκισμένῳ ἐν πίνανι γράψαι, quod dixerat de Anaximandro, itemque de Hecatæo; sed duntaxat ἢ γῆς περιόδου καὶ περιήλους πραγμάτων εἶναι. quod explicandum videtur de historiâ Geographicâ: quanvis sit verisimile, eos quoque orbis terrarum atque marium descriptionem in tabulam contulisse. Democriti κοσμογραφίῳ, itemque γεωγραφίῳ, refert inter ejus scripta Laërtius. Eudoxi verò Cnidii veteribus celebrata est ἡ γῆς περίοδος. De Charthagine, nihil mirabilius, nihilque notius atque pervulgatius, quàm quod hoc loci peropportunè tangit Eustathius: Εἰ δὲ Καρχηδόνα ὑπὸ βοτὶ μετρήθεισαν διὰ θαύματος ὁ Διονύσιος ἄγει. Dionysius:

Καρχηδῶν, ὡς μῦθος ὑπαὶ βοτὶ μετρήθηναί.

Vix credere videtur Dionysius. Adeo ei supra omnem fidem visum fuit, quod passim ferebatur, Carthaginem, urbem illam tantam, unâ pelle bubulâ minutissimè sectâ cingî atque circumscribi potuisse. Ex quo apparet, Dionysium, quod de secto bovis corio in fabulâ erat, id planè ad totam urbem Carthaginem retulisse. Sed alii mensuram illam bubulam ad solam Carthaginis arcem restrinxerunt, quæ Byrsa est appellata. cujus quidem ambitus, si credimus Servio, fuit stadiorum duum & viginti. *Paullò amplius, quàm duo millia passuum*, dat Byrsæ in circuitum Paullus Orosius, ex quo id ipsum in Chronicon suum transcripsit Ado Viennensis. Nec majus loci spatium vetus illa tum Carthago, cum primum condita est, videtur occupasse. Unde illud Numidarum in disceptatione de jure finium cum Carthaginienensibus, apud Livium: *Advenis, quantum secto bovis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad urbem communiendam precario datum. quidquid Byrsam sedem suam excefferint* (Carthaginienenses), *vi atque injuriâ partum habere*. Sequitur apud Eustathium de totius urbis Carthaginis circuitu: ὡς καινόν τι δήπεθεν ὄν, εἰ τετρακτύος πόλεως διάστημα καταμετρήθειν, περιγραφέν ὑπὸ βύρσης τμήματι. At non urbem tantam, quanta postea fuit Carthago, metitum est lorum illud sectæ bubulæ pellis tenuissimum; sed tantum ἀκρόπολιν, τὴν Βύρσαν: Appianus in Lybicus: οἱ δὲ τὸ δέρμα περιτεμόντες, ἐς ἑμάντα ἓνα συνώπων, περιέθηκαν, ἔνθα νῦν ἐστὶν ἡ Καρχηδονίῳ ἀκρόπολις. Nam postea quidem, dilatatis pomeriis, tanta fuit
urbis

urbis illius amplitudo, ut, quemadmodum a Livio proditum fuit, Carthago in circuitu viginti tria millia passuum pateret. Corruptè legunt in epitome Livianâ libri primi & quinquagesimi: *Carthago in circuitu viginti tria millia passus patens*. Ubi pro *passus* vetus meus codex a bonâ manu, *passuum*. Scriptum fortasse a primo per compendium fuerat, *pass*. Unde librarii, parùm scientes Latinitatis, fecerunt *passus*. Valeat rectior illa prisca lectio Sigonii: *Carthago in circuitu mille xxiv. passus patens*. Byrsa, quæ erat ἀκρόπολις, ampliùs duo millia passuum in circuitu, ut diximus, patebat. Quid igitur de reliquæ totius urbis circuitu reputandum? quam postea urbem Byrsæ undique circumdatam scribit, præter alios, Appianus: χρόνῳ δ' ἐνταῦθεν (ἐκ τῆς Βύρσης) ὁρμώμενοι, καὶ τῶν περὶοίκων ἀμείνους ὄντες ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, ναυσὶ τε χρώμενοι, καὶ τῶν θάλασσαν, οἷα φοίνικες, ἐργαζόμενοι, τῶν πόλιν τῶν ἔξω τῇ Βύρσῃ περιέθικαν. Quanto porrò circuitus ille totius urbis amplior? Orosius de Carthagine: *Viginti millia passuum muro amplexa, tota pene mari cingebatur, absque faucibus, quæ IIII. millibus passuum aperiebantur*. Qui universus numerus, faucibus nimirum comprehensis, omnino concordat cum lectione nostrâ Livianâ: *in circuitu viginti tria millia passum patens*. Hinc autem ex Orosio libenter correxerim illud Adonis in Chronico: *Viginti duo millia passuum muro amplexa*. & pro *viginti duo millia*, reposuerim *viginti millia*. Strabo tamen peninsulæ, ubi sita erat Carthago, ambitum ἔχοντα τεῖχος, definit stadiis trecentis & sexaginta. Τοσαύτη Καρχηδών.

CAPUT VI.

Sphæra mundana, & cælestis. Sphæra ἀπλανής, maxima omnium sphærarum. Sphæra terrestris. Sphæra cælestis inventor Anaximander. Harduinus improbatus. Signiferi obliquitas animadversa primùm ab Anaximandro. Plinius explicatus. Sphæra mundana intellecta primùm ab Atlante. Musæi Poema de Sphærá. Diodorus explicatus. An primus Atlas Sphæram materiale[m] construxerit. Sphæra alia κατασκευή, alia καταγραφή. Plinius illustratus. Atlas astrologiæ inventor.
Laer-

Laertius contra Harduinum explicatus. Anaximandri scripta. Sphæra κατ' ἔξοχὴν, mundana. Sphæra ab Anaximandro & fabricata & descripta. Sphæra cœlestis propria κατασκευὴ. Sphæra terrestris, seu Geographica, καταγραφὴ. Sphæra κεκωτὴ constructa ab Anaximandro. Sphæra solida inventio ab Archimede. Sphæra Archimedis explicata. Sphæra Archimedis primum κεκωτὴ, eaque ex ære. Sol & Luna, reliquæque Stellæ ex ligno. Terra ex ligno, eaque marmoreo circulo interstinctâ. Sphæra hujus circuli ænei. Sphæra ex circuitibus κεκωτὴ, quæ & circite. Quomodo ea solida facta ab Archimede. Inclusa in orbe vitreo, ibique polis æneis suspensa. Ovidius explicatus. Sphæra non περιὰ modo, sed etiam κεκωτὴ. Claudianus explicatus. Archimedæ Sphæra recentiorum explicatio. Ovidii lectio contra Nicolaum Heinsium defensa.

DE Sphærâ mundanâ ac cœlesti ut hîc aliquid disputemus, jure a nobis postulant illa verba : τὴν ἀπλανῆ σφαῖραν, ἣ ἔσω τὰ πάντα σφίγγουσιν, εἰς μικρὸν σφαιρικὸν ὄγκον, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, κεγχεῖται, συσρέφει. Sphæra ἀπλανῆς, summa & maxima omnium Sphærarum, quæ credita olim fuit stellifera : dictaque fuit ἀπλανῆς ad differentiam subjectarum Sphærarum, quæ sunt Solis ac Lunæ, ac quinque errantium Stellarum. Itaque non de Sphærâ jam, seu globo terrestri, loquitur hîc Eustathius, qua de Sphærâ præcipit in Geographiâ Ptolemæus, πῶς δὲ τὴν οἰκουμενικὴν ἐν σφαίρᾳ καταγράψειν. sed de Sphærâ mundanâ, seu cœlesti, τῇ ἔσω τὰ πάντα σφίγγουσῃ. Sphæra hujus cœlestis inventionem adjudicat Plinius Anaximandro lib.7. cap.56. Quæ quis invenerit in vitâ: *Astrologiam Atlas, Libyæ filius: ut alii, Ægyptii: ut alii, Assyrii. Sphæram in eâ Milesius Anaximander.* Nec enim audiendus Harduinus, qui Sphæra ibi appellatione non cœlestem globum censerî putat, sed terrestrem, in quo situs gentium describuntur. Quæ explicatio manifestè repugnat Plinio, qui non de Geographiâ ibi loquitur, sed de Astrologiâ; & in eâ Milesium Anaximandrum Sphæram invenisse ait. Erat igitur Sphæra illa Anaximandri Astrologica, non Geographica. Nec verò ipse sibi Plinius contradicit, eo quia supra lib.2. cap.8. ita scripserit; *Obliquitatem*
ejus

ejus (signiferi) intellexisse, hoc est, rerum fontes aperuisse, Anaximander Milesius traditur primus, Olympiade LVIII. Signa deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis, ac Sagittarii. Sphæram ipsam ante multò Atlas. Neque enim dicit ibi Plinius Atlantem Sphæram composuisse; sed intellexisse; neque Sphæram qualemcunque intellexisse; sed Sphæram ipsam: hoc est, Sphæram ipsam coelestem & mundanam. Ipsam autem vocat peculiari notâ excellentiæ & dignitatis. Quam etiam Sphæram refert Laërtius Musæum Atheniensem, Poëtam vetustissimum, primum ποιῆσαι, carminibus exposuisse. Quippè multò ante, quàm Anaximander obliquitatem signiferi, & Cleostratus signa in eo intelligeret, Atlas Sphæram ipsam, hoc est, rationem ipsam sphericam mundi ac cœli, intellexerat. Hoc dicit Plinius, quod vidit etiam Salmasius. Hinc re ipsâ fit manifestum, Atlantem, qui primus mundanæ Sphæræ rationem agnovit, tamen Sphæram minimè fabricasse. Quî enim, signiferi obliquitate non adhuc intellectâ, quam primus postea intellexit Anaximander, Astrologicam Sphæram fabricare unquam potuerit? Scio, videri Diodorum Siculum Sphæræ Astrologicæ inventionem atque descriptionem Atlanti attribuisse, in illis verbis de Atlante: Φασὶ δ', αὐτὸν τὰ περὶ τῆς ἀστρολογίας ἔξαμβῶσαι, καὶ τὸ σφαιρικὸν λόγον εἰς ἀνθρώπους πρῶτον ἐξενεγκεῖν. ἀφ' ἧς αἰτίας δόξαι τὸ σύμπαντα κόσμον ἐπὶ τῇ Ἀτλαντὸς ὤμῳ ὀχεῖσθαι, τὰ μύθῃ τὴν σφαῖρας εἴρεσιν, καὶ καταγραφὴν αἰνιττομένῃς. Hic ego Sphæram, cujus inventor Atlas, non cum Salmasio Sphæram ipsam mundanam atque coelestem αὐτόχρημα accipio, quam non propriè dici posset Atlas invenisse; sed tantumprehendisse, cognovisse, atque, ut loquitur Plinius, intellexisse. Sphæram igitur, quam invenisse Atlas dicitur, significare mihi videtur Diodorus materiale illam, quam ad mundanæ Sphæræ exemplum Atlas construxerit. Nec verò τὸ σφαιρικὸν λόγον, quem Diodorus ait Atlantem hominibus primum in medium protulisse, rationem nimirum sphericam, aliam ego rationem interpretor, nisi artem atque disciplinam Sphæræ fabricandæ atque describendæ. Hanc quia primus, secundum Diodorum, Atlas reperit, ideo etiam dicitur τὸν σφαιρικὸν λόγον εἰς ἀνθρώπους πρῶτος ἐξενεγκεῖν. Atque hæc fabricandæ Sphæræ ratio primum reperta, ipsa est Sphæræ εἴρεσις,

seu inventio, quam Atlanti adserit Diodorus. Quum autem exacta Sphæræ fabricandæ atque describendæ ratio obliquitate maximè signiferi nitatur; si ratio illa ab Atlante reperta fuit, necesse etiam est, Atlas multò ante Anaximandrum signiferi obliquitatem perspexerit, idque ex sententiâ Diodori. Distinguit porro Diodorus Sphæræ δ'ρεσιν, καὶ καταγραφὴν, & utramque adscribit Atlanti: ut proinde Atlas non Sphæræ modò concinnandæ rationem invenierit; sed etiam Sphæram descripserit. Illa est Sphæræ κατασκευὴ, hæc καταγραφὴ. Sed, quidquid de Sphæræ mundanæ inventore senserit Diodorus; illud certè nihil ad Plinium: & satis mihi est, Plinium sibi ipsum minimè contradicere, cum alibi asserit, Atlantem multò ante Anaximandrum Sphæram ipsam intellexisse; alibi verò, Anaximandrum Sphæram in Astrologiâ invenisse. Nam priori quidem loco vult, Atlantem, coelum ipsum αὐτόχρημα, seu mundum, sphæricum esse, primum omnium deprehendisse, quem etiam Atlantem postea astrologiæ inventorem facit; posteriori verò, Anaximandrum Sphæram astrologicam primum omnium composuisse. Quod & de Anaximandro luculentè testatur Laërtius: καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν. ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατασκευάσεν. Attamen hîc etiam Harduinus Sphæram intelligit terrestrem atque Geographicam. Quod planè est vim Laërtii verbis inferre. Non enim dicit Laërtius σφαῖραν eandem, cuius dicit περίμετρον, γῆς καὶ θαλάσσης: quasi scilicet Anaximander terræ atque maris non ambitum modò descripserit; sed etiam Sphæram construxerit. Non id dicit Laërtius, terræ nimirum Sphæram Anaximandrum construxisse; sed, qui terræ atque maris circuitum primus descripsit, Anaximandrum eundem Sphæram quoque, mundanam nimirum, fabricasse. Sensum hunc esse Laërtii, patet ex Suidâ in Anaximandro: ἔγραψε περὶ φύσεως. Γῆς περίοδον. Περὶ τῶν ἀπλανῶν, καὶ σφαῖραν. Vides hîc omnia benè distincta atque discreta. Scripsit Anaximander de naturâ. Scripsit terræ circuitum. Scripsit de Stellis fixis, atque Sphæram. Quænam hæc Sphæra, nisi mundana, atque coelestis, quam ἀπλῶς, καὶ κατ' ἐξοχὴν, Sphæram nominant Mathematici, ut argumento est Sphæra Procli, & Sphæra Aratea Leontii Mechanici, itemque Sphæra Nigidii, tum Barbarica, tum Græcanica? Ut hic intelligas, Sphæram quoque hanc

hanc coelestem Laërtium Anaximandro tribuisse; illudque unum solumque esse inter Laërtium & Suidam discrimen, quod Suidas Anaximandrum ait, Sphæram hanc *χεῖλαι*. Laërtius verò *κατασκευάσαι*. Et credo ego, Anaximandrum in Sphærâ suâ utrumque illud præstitisse, ut eam & fabricaret & describeret. quod de Atlante affirmare videtur Diodorus. Sed Sphæræ tamen coelestis atque astronomicae præcipua ac peculiaris est *καταχολή*. Hinc Leontii Mechanici *περὶ κατασκευῆς Ἀρατείας σφαίρας*. Καταγραφὴ verò pertinet etiam atque præcipuè ad Sphæram Geographicam. Unde Ptolemæus, ubi Sphæræ Geographicæ meminit, *καταγραφὴν* ferè usurpat, non *κατασκευήν*. ut cap. 21. lib. 1. Geographiæ: *ὡς δεῖ τὴν ἐν τῇ σφαίρᾳ καταγραφὴν γίνεσθαι, προεκθάμεθα*. & c. 22. ubi inquit, *πῶς δεῖ τὴν οἰκυμένην ἐν σφαίρᾳ καταχεῖν; ποιησόμεθα δὲ τὴν καταγραφὴν*. tametsi Sphæram quoque ipsam τὴν γῆν, hoc est, quæ terrestrem globum referat, opus sit *κατασκευάσασθαι*, ut in eâ fiat ἡ τῇ οἰκυμένης καταγραφὴ, seu ἐπιγραφὴ, ut videre est apud Strabonem lib. 2. Laërtius autem non ait, Anaximandrum σφαῖραν *καταχεῖν*, seu ἐπιχεῖν, *descripsisse*; sed *κατασκευάσαι, construxisse atque fabricasse*. quod in Sphæram planè mundanam, seu astronomicam, convenit, ut apud Leontium: *πειρασόμεθα, ὡς μάλιστα δυνατόν, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῶν ἄλλων σύμφωνον τὴν ὑποκειμένην σφαῖραν κατασκευάσαι*. apud quem etiam ἡ *κατασκευαζομένη σφαῖρα*. Veruntamen non Sphæram *σερεάν, solidam*, construxisse mihi videtur Anaximander; sed quam vocant *κεκωπὴν*. quam ei fanè perfacile fuit conficere, qui obliquum signiferi gyrum primus omnium intellexisset. Nam solidæ quidem Sphæræ inventionem videntur mihi veteres vindicasse Archimedi. Eam mirabili arte Archimedes concinnaverat, quæ non circulos modò coelumque ac sidera, sed etiam motus ipsos coelestes mechanicâ quadam ratione imitaretur ac referret. Ac, quantum ex veterum ego descriptione colligo, Sphæram hanc suam primò Archimedes effecerat *κεκωπὴν*. Neque enim alioquin, si nempe illa solida fuisset, terra, quæ intus in medio posita erat, aut Solis Lunæque intus in eâ Sphærâ motus conspici potuissent. Quippe Archimedeia illa Sphæra fuit ex ære. *Lactantius: An Archimedes Siculus concavo ære similitudinem mundi ac figuram potuit machinari*

nari, in quo ita Solem & Lunam composuit, ut inæquales motus, ac cœlestibus similes conversionibus, singulis quasi diebus efficerent? Concavum æs vocat Lactantius, idest, cavum, atque sinuosum, ut *concasas altitudines speluncarum* Cicero. Quanquam Sol ac Luna, reliquæque Stellæ factæ fuerint ex ligno. quod me docet Sextus Empiricus lib. i. adversus Physicos, ubi de Sphærâ Archimedis: Τὼ γοῦν Ἀρχιμήδειον σφαῖραν σφόδρα θεωρῶντες ἐκπλητόμεθα, ἐν ἣ ἡλὶός τε καὶ σελήνη κινεῖται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀστέρων, οὐ μὰ Δία ἐπὶ τοῖς ξύλοις, οὐδ' ἐπὶ τῇ κινήσει τῶν τεθιπότες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τεχνίτῃ. Ac similiter ex ligno factam fuisse opinor terram, quæ medium locum tenebat, eamque marmoreo circulo interstinctam, quo oceanus designabatur. Et de circulo hoc marmoreo, quo tanquam oceano, cincta erat terra, perspicuè Martianus:

*Quæ tamen immenso quo cingitur illa profundo,
Interrivata marmore tellus erat.*

Verùm Sphæræ hujus circuli, κείκοι, fuerunt ænei. Hi Latinè *circites*. Festus: *Circites, circuli ex ære facti*. Ab his κείκοις, seu circuitibus, Sphæra ipsa ænea, κεικωτή. Sphæra ex circuitibus, σφαῖρα κεικῶν, ut eam appellat Leontius. Nec alia ferè κεικωτή, nisi ænea, quæ *circite* Martino Capellæ in Astronomiâ: Nos igitur *circulos non ita dicemus, ut liquentis naturæ discrimina corpulentia fingamus; sed ut adscensus descensusque ad nos errantium demonstremus. Neque enim vel axem polosque, quos in Sphærâ æneâ, quæ circite dicitur, ad intelligentiæ compendia affixere mortales, ego robori mundanæ rationis apponam, quum nihil solidius terrâ sit, quod eam valeat sustinere*. Ac statim subdit: *Deinde quum poli velut perforatæ exterioris Sphæræ cavernis emineant, & hiatus quidam cardinesque fingantur*. Quibus ex postremis verbis clarè intelligimus, cur Archimedeæ hujus Sphæræ *concasum æs* dixerit Lactantius, & cur Sphæram, quam A. Gellius κεικωτήν nominat, interpretati sint *pertusam*. Talem esse Sphæram oportuit, in qua Archimedes orbium cœlestium, atque astrorum, Solisque præsertim ac Lunæ certos statosque motus perfectè exprimeret; & talem quum fecisset, quippe ex ære, rationem deinde excogitaret, qua Sphæram illam κεικωτήν, solidam insuper redderet.

ret. Itaque inclusit eam in orbe vitreo, ibidemque polis æneis, circa quos inclusa illa machinula versaretur, suspendit. Unde versus Ovidii in Fastis:

Arte Syracosia suspensus in aere clauso

Stat globus, immensi parva figura poli.

Et quantum a summis, tantum secessit ab imis

Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.

Quid est enim aër ille clausus, nisi aër intus in vitro inclusus, in quo Sphæra illa Archimedis *κεκωτή*, polis æneis in foramina vitrea infertis, suspendebatur? Globum vocat Ovidius, quem Græci Sphæram. Sphæram autem non *σφαῖραν* modò vocant; sed etiam *κεκωτή*. Sic qui globus dicitur Ovido, & ille *κεκωτός*. Quòd si, ut placet doctissimis viris, globus solidus ac totus vitreus intelligitur, & non Sphæra *κεκωτή* intus in orbe vitreo suspensa atque inclusa, quì globus ille dici unquam possit *in aere clauso suspensus*? Jam enim stabit globus ille *suspensus in aere aperto*: quippe quum nihil aliud sit, quod in sese aërem claudat, quo in aëre sit ille globus suspensus. Et valde aberrant viri doctissimi, qui aërem illum clausum explicant de aëre, quem globus ipse suspensus intus in sese claudat atque cohibeat, ad differentiam Sphærae *κεκωτής*, quæ propter hiatus, & *κεῖνων* intervalla, aërem intus non claudit. Quæ sanè inepta est explicatio. Quasi scilicet possit quidquam suspensum stare in aëre, quem intus habet inclusum, & non potius in aëre exteriori, quo continetur atque circundatur. Ut si quis innatare diceretur in aquis, quas in stomachum transmisisset, non quas ingressus fuisset. Ergo, si Sphæra illa Archimedis suspensa stabat *in aere clauso*, oportuit, ipsam alicubi, sive in alio quopiam orbe, inclusam fuisse, ibique suspensam stetisse. Inclusam autem eam fuisse in orbe vitreo, clarissimè testatur Claudianus noto illo Epigrammate in Sphæram Archimedis:

Juppiter in parvo cum cerneret æthera vitro:

Unde & paullò post:

Jam meus in fragili luditur orbe labor.

Orbis fragilis, est orbis vitreus, in quo Juppiter inclusum *æthera* conspexit. hoc est, coelum, seu Sphæram coelestem. Quò etiam respicit illud Martiani Capellæ de tellure, quæ in Sphæra illâ Archimedis,

Pun-

*Puncti instar, medio hæserat una loco.
Hanc tener, & vitreis circumvolitantibus auris,
Aer complectens imbrificabat aquis.*

Sic nihil erat impedimento, quominus per vitrum Sphæra illa ex ære *κεκωτὴν* pulcherrimum sui, suarumque omnium partium, & circulorum atque motuum, spectaculum præberet. Hæc mea est Archimedæ Sphæræ explicandæ ratio. Nam quæ a doctissimis viris ratio affertur, est illa, meo quidem iudicio, multò intricatior. Si enim, quod ipsi volunt, solida illa Sphæra Archimedis, tota fuit ex vitro, quomodo fuit eadem ex ære, atque etiam ex ligno, quod veteres tanien sunt testati? Hæc verò nos simul omnia, neque, ut puto, ineptè, conciliavimus. Ceterum ad versum illum Ovidii:

Arte Syracosia suspensus in aere clauso:
non probo Nicolaum Heinsum, pro arte reponentem arce. Nam retinendum esse arte, convincit vel unus ille versus Claudiani:

Ecce Syracosius transtulit arte senex.

C A P U T V I I.

Thessalarum mulierum fabula, Lunam ad terram detrahentium, aptata ad Sphæram Archimedis. Capella de Sphæra Archimedis. Catena Jovis Homerici, allegoricè explicata. Mare cum terrâ globum unum efficere. Saturni, præcipitis ab Jove acti, allegoria. Homo, cælestis planta. Unde nox fabulosè. Descriptio tempestatis Homerica expressa a Virgilio. Qui cælestes orbes describunt, Musis comparati. Locus insignis Macrobiani de Sphæris octo, & unâ earum maximâ concinentiâ. Octo veteribus Sphæræ cælestes, quarum summa ἀπλανής. Octava Musa, Urania. Musa nona, una & maxima concinentia octo simul Sphærarum. Eustathii lectio restituta. Aquilis Juppiter totam terram dimensus. Delphi, umbilicus terrarum. Mercurius χρυσόρραπις. Mercurii ἡ χρυσὴ ῥάβδος, allegoricè. Πόλεις σπέφειναι, improprie dictum. Qua ratione Eustathius excusetur. Poli etiam, circuli. Mercurius Terrestris, & Cælestis. Locus Homeri de Discordiâ; translatus a Virgilio ad Famam. Idemque ab Eustathio accommodatus ad Pe-

Periegesin . Dionysius Musarum ductu περιηγέμενος . Ipse κατ' ἑξοχὴν ὁ Περιηγητής . Περιηγείδαι , περιήγησις . Περιηγῆσθαι apud Lucianum , & Aelianum , ἀντὶ τῷ διηγῆσθαι . Περιήγησις apud Hermogenem ἀντὶ τῷ ἀφηγήσεως . Περιηγείδαι τὸ καταχευεῖσθαι καὶ μετρεῖσθαι .

VIDETUR quodammodo Archimedes fecisse , quod est in fabulis de mulieribus Thessalis , Lunam ad terram detrahentibus . Hoc ipsum de iis , qui coelestem nobis Sphæram parvo in globo artificiosè repræsentant , observat ingeniosè Eustathius : καὶ ὅπερ ὁ μῦθος τοῖς Θετταλοῖς γυναικᾶς φησι μαγγανδύειν . Codex Monilianus , τὰς Θετταλὰς γυναικᾶς . *Thessalas matres* dixerit Plinius . Ab his *Thessala* , fabula Menandri , *complexa ambages feminarum , detrahentium Lunam* . Fabrica ipsa Sphæra videtur ob oculos poni illis verbis : αὐτοῖς ἄστροις , αὐταῖς ζώναις , καὶ πᾶσι τοῖς οὐρανίοις κύκλοις καὶ τμήμασι . Martianus Capella de Sphærâ Archimedis :

Nam globus & circi zonæque ac fulgida signa

Nexa recurrebant , arte locata pari .

Inducitur Juppiter ille Homericus , τοῖς περὶ Ὀλυμπον θάκοις ἐμπρέπων . idest , ταῖς τῶν θεῶν καθέδραις . Negat autem ille Juppiter , aureâ de coelo catenâ suspensâ , ex qua dii omnes apti sint atque pendeant , sese unquam ab illis de coelo in terram tractum iri . Verùm , si illos trahere ad sese voluerit , tunc utique tracturum sese jactitat , αὐτῇ κεν γαίῃ , αὐτῇ τε θαλάσῃ . ac tum demum catenâ illâ ad summitatem Olympi montis religatâ , omnia inde sublimia suspensum iri . Quæ omnia Mythologi transferunt ad allegoriam . Et quidem nonnulli catenam ibi auream intelligunt τῷ δίκλῳ ἀλύσεως ἐπιπλοκῷ τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ποιήτητας , λεγομένῳ χρυσῷ , διὰ τὸ φύσει πολυτίμητον , καὶ διὰ τὸ ἐκ τῷ ἡλίου ἐν αὐτοῖς χρυσαύγειαν . ἥς δὲ ἐπιπλοκῆς μεταποιηθείσης ποτὲ , ἄνω κάτω , φασὶ γενήσεται τὸ πᾶν μεταστοιχειωθὲν , ἢ μεγάλῳ χειμῶνι ἄνωθεν ἐκ Διὸς ἐν κατακλυσμῷ , καὶ ὕδατος , ἢ μεγάλῳ θέρει καὶ ἐκπύρωσιν . Hoc sensu , quod est Homero ἐρύσσει , dicit hic Eustathius μεταστοιχειῶσαι . αὐτῇ γαίῃ , αὐτῇ θαλάσῃ , τὰ κάτω μεταστοιχειῶσαι βρονθύεται . Hic μετα-

μετασχιῶσαι τὸ μεταπλάττειν . Quod autem Juppiter profite-
tur, tractâ sursum terrâ, sese simul cum terrâ mare sursum esse tra-
cturum, id planè ostendit, quod egregiè animadvertit ad Home-
rum Eustathius, τὴν θάλασσαν ὀχεῖσθαι πᾶσαν ἐπὶ γῆς, μᾶλλον
δ' αὐτῇ συνεσφαιρῶσθαι . hoc est, mare cum terrâ globum unum ef-
ficere . Est etiam in fabulis, Saturnum ab Jove filio præcipitem de
cœlo actum: ὡς ἐκεῖνος πατέρα Κρόνον κάτω βαλὼν . Phurnutus
De Naturâ Deorum: ὁ μὲν γὰρ Ζεὺς ἐκβαλὼν αὐτὸν τῆς βασι-
λείας, κατεπαρτέρωσεν . Id allegoricè de Saturno stellâ explicat
Anonymus, is, qui scripsit περὶ ἀπίσων . quatenus nimirum τὸ
βάθος τῶν πολλῶν ἀσέρων τάρταρος λέγεται . Pulchrum illud de
homine: τὸν ἄνθρωπον, ἐράνιον μὲν φυτὸν ὄντα τε καὶ λεγόμενον .
Ita fanè homo Platoni φυτὸν οὐκ ἐγγεῖον, οὐδὲ ἀκίνητον, ἀλλ' οὐ-
ράνιον . Et quia homo φυτὸν, ideo Priamus, tot liberorum pater,
Euripidi φυτργός . Cœlum porrò fabulatur Hesiodus descensu suo
noctem inducere: ἐκεῖνον μὲν κύκτα ἐπάγειν Ἡσίοδος λέγει .
Hesiodus in Theogoniâ:

Ἦλθε δὲ νύκτ' ἐπάγων μέγας Οὐρανός· ἀμφὶ δὲ γαίῃ

Ἰμείρων φιλόπτος ἐπέχετο .

Hemistichium Homerichum: ὁράρει δ' οὐρανόθεν νύξ . Virgilius:
ponto nox incubat atra . Descriptio tempestatis Homerica, e li-
bro é Odyssæa mirificè expressa a Virgilio lib. 1. Æneidis . Sed ta-
men Homerichum illud, ὁράρει δ' οὐρανόθεν νύξ, melius expref-
sisset Virgilius, si dixisset, *cæloque ruit nox* . Homerichum & il-
lud, ὡς ἄρα ἐρανόθεν ὑπερράγῃ ἄσπετος αἰθήρ . Sic enim Homerus
lib. θ' Iliad. οὐρανόθεν δ' ἄρ' ὑπερράγῃ ἄσπετος αἰθήρ . Quædam
veluti Musæ, coelestibus orbibus assidentes, ii, qui coelestes orbes
describendo veluti ad numeros volvunt: qui nimirum τὰς ποιῆτας
κυλίεσιν οὐρανὸς, μῦσαι τινες οἶον, καὶ τὰς ἀδομένας, προσκα-
θήμενοι, καὶ πρὸς ἐναρμόδιον ῥυθμίζοντες κίνησιν . Quod haustum
est e Gentium Theologiâ . Macrobius in Somnium Scipionis lib. 2.
c. 3. Theologi quoque novem Musas octo Sphærarum musicos can-
tus, & unam maximam concinentiam, quæ constat ex omnibus
esse voluere . Unde Hesiodus in Theogoniâ suâ octavam Musam
Uraniam vocat: quia post septem vagas, quæ subiectæ sunt, octa-
va stellifera Sphæra superposita, proprio nomine cælum voca-
tur .

tur. Et ut ostenderet, nonam esse, & maximam, quam conficit sonorum concors universitas, adjecit:

Καλλιόπη θ', ἡ δὲ προφερεσάτη ἐστὶν ἀπασέων.
 ex nomine ostendens, ipsam vocis dulcedinem nonam Musam vocari. Theologi porrò gentium, qui ita de Musis philosophati sunt, octo duntaxat Sphæras cœlestes statuerunt: quarum summa Stellifera, illa, de qua supra diximus, ἀπλανής. quæ etiam ἀπλῶς cœlum. Unde octava Musa, quæ est Sphæra octavæ, Urania. hoc est, Cœlestis. Nona autem Musa, non Sphæra iis erat nona; sed una & maxima concinentia octo simul Sphærarum. Sed in Eustathii verbis notandum τὸ πρὸς ἐναρμόδιον. Codices nanque meus, & Monilianus, πρὸς ἐναρμόνιον. idest, κίνησιν. Tzetzes ad Hesiodum, ubi explicat, quid per Musam intelligendum sit, si ea sumitur στοιχειακῶς. Στοιχειακῶς δὲ ἡ τῆς ἀσέων, καὶ τῆς παντὸς κόσμου μουσικωπάτη καὶ ἐναρμόνιος κίνησις. Aquilæ, quibus Jupiter totam terram dimensus fuit, omnium sermonibus jactitantur. Οἱ θρυλλέμενοι αἰετοί, δι' ὧν ὁ τῆς μύθου Ζεὺς τὴν ὑφ' ἥλιον κατεμέτρησε. Qui nempe αἰετοὶ ἀφ' ἐνθεν ὑπὸ τῆς Διὸς, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς δύσεως, ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, Delphis sibi simul occurrerunt, itaque medium ibi esse, atque adeò umbilicum terrarum, patefecerunt. Fabulæ hujus meminerunt, Strabo lib. 9. Lucianus de Saltatione, Plutarchus De oraculorum defectu, alii. Claudianus in Fl. Mallii Theodori Consulatum:

Juppiter, ut perhibent, spatium quum discere vellet

Naturæ, regni nescius ipse sui,

Armigeros utrinque duos æqualibus alis

Misit ab Eois, Occiduisque plagis.

Parnassus geminos fertur junxisse volatus:

Contulit alternas Pythius axis aves.

Mercurii ἡ χρυσὴ ῥάβδος, ex Hymno in Mercurium: quam virgam auream Mercurio dederat Apollo. Inde Mercurius Homero χρυσόρραπς. idest, χρυσὴν ῥάβδον ἔχων, ut explicant Scholiasta Homericus, Hesychius, Suidas, Etymologus.

Τὴν μετὰ χέρσιν ἔχων πέτετο κρατὺς Ἀργειφόντης.

Inde etiam Eustathio ἡ χρυσὴ ῥάβδος, ὡς καθ' Ὅμηρον ἔχων ἐκείνος περὶ τοῖς περικινεῖται τὴν τε ἑαφεράν, τὴν τε ὑψέαν. Ubi pro

περικινεῖται codices, meus & Monilianus, περικινεῖται. Sic & πέν-
 διλα Mercurio tribuit Homerus χρύσεια. Virga igitur terrestris
 Mercurii aurea, fuerit ex Eustathio allegoricè ἡ ἀνὰ χεῖρα τῷ τε-
 χνίῃ γραφίς, ἡ διατυπῶσα τὴν περιγίον πίνακα. Τὸν περιγίον
 τὴν γεωγραφικόν. Dictum satis improprie aliquanto post: καὶ πόλεις
 σρέφει. Non enim σρέφονται οἱ πόλοι, ἀλλ' ἡ σφαῖρα σρέφεται
 περὶ αὐτάς. Quid iis notius, qui vel primoribus labris rudimenta
 Sphaerae attigerunt? Poli, extrema sunt axis. Non axis volvitur;
 sed Sphaera circa axem. Theon ad Aratum: ἄξων δὲ ἐστὶ, διάμε-
 τρος τῷ κόσμῳ ἀθεῖα διὰ τῆς πόλων ἐπιζυγνυμένη, μέσσην μὲν
 ἔχουσα τὴν γλῶσσαν, τὰς δὲ δύο πόλεις πέρατα. καὶ ἡ σφαῖρα περὶ
 ταῦτα μένουσα, σρέφεται. Auctor Commentariorum in Aratea Pro-
 gnostica Germanici: *Vertices extremos, circa quos caeli Sphaera*
volvitur, polos nuncupavere. Nihilominus quis inde fortasse Eu-
 stathium excusaverit, quod polos, non axis extrema, seu extremos
 ipsos vertices, sed ipsos circulos extremos, vocaverit. Sic enim ex-
 plicat infra Eustathius Dionysianum illud: ἐς πόλον ἄρκτων. ἀντὶ
 τῆς, περὶ τὸν ἄρκτον πόλον. ἤγουν κύκλον τῷ οὐρανῷ, περὶ ὃν αἱ
 δύο ἄρκτοι εἰλῶνται. Et infra, ubi de Phoenicibus: οὐχ ὅτι αὐτοὶ
 τὸ οὐρανὸν πόλοις, ὅ ἐστι, κύκλοις, ἑταμον. τῷτο δὲ Αἰγυπτίων
 ἔρημα. Hac ratione excusari possit Eustathius. Mercurius non ter-
 restris modò, sed etiam coelestis: & bene distinguit Eustathius.
 Cui tum Graecorum tum etiam Latinorum non dictus locus ille
 Homeri de Discordiâ?

“Ἡ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
 Οὐρανῷ ἐσήμεξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Quem tamen locum omnium præclarissimè expressisse mihi vide-
 tur Virgilius, cum eum transtulit ad Famam, quæ

Parva metu primò, mox sese attollit in auras,

Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Alii aliò transtulerunt. Neque fortasse minùs commodè Eusta-
 thius eundem Homeri locum ad Periegesin, seu orbis terrarum mi-
 nutam, & accuratam descriptionem refert, quæ, si posteaquam ter-
 ras ingressa est, inde ad cœlum atque ad Sphaeram mundanam af-
 surgit, ex Geographiâ fit jam Cosmographiâ: quando nimirum τὰ
 κατ' οὐρανὸν ἐπιβάλλει θεωρεῖν ὁ περιηγέμενος. Magna illa laus

Dio-

Dionysii, ὃν ὁ νῆς τῶν μουσῶν ἄγων, πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ποιεῖ περι-
πολεῖν ἀπλανῶς. Quam etiam ipse sibi laudem vindicat illis versibus:

Ἀλλὰ μὲ Μουσῶν φορέει νόος, αἳ τε δύνανται

Νόσφιν ἀλημοσύνης πολλὴν ἄλλα μεξήσασθαι.

Νόσφιν ἀλημοσύνης · idest, ἀπλανῶς. Verissimum illud de Dio-
nyfio: Εἴληχε δὲ τῶν Περιηγητῶν κληῖσιν. Nam plures quidem οἱ
Περιηγηταί. Sed κατ' ἔξοχὴν ὁ Περιηγητής, noster hic Dionysius.
Strabo, ὁ Γεωγράφος · Dionysius, ὁ Περιηγητής. Exemplum etiam
ex aliis Scriptoribus in medium prolata τῶν περιηγεῖσθαι, καὶ τῶν πε-
ριηγῆσεως: καθὼς καὶ τῶν ῥητόρων τινές, ὁ μὲν, περιήγησαί μοι τὰ
ἐν ἅδῃ, φησί. Locus est Luciani in Dialogo Menippi & Aiaci:
Πρὸς τῶν Πλήτων, ὡς Αἰακῆ, περιήγησαί μοι τὰ ἐν ἅδῃ πάντα.
Dicit Lucianus περιήγησαι ἀντὶ τῶν διηγῆσαι. Addo ego ex Suidā
illud Aeliani: Αὐτὸς δὲ διυπνιδεὶς, τῷ παιδὶ περιηγεῖται, ἃ τε
εἶδε, καὶ ὅσα ἤκουσε, καὶ ἃ τινα εἶπεν. Hic περιηγεῖται ἀντὶ τῶν
διηγεῖται, ut bene Suidas. Alter, qui citatur, Hermogenes: ὁ δὲ
Γεωγράφος ὕβριος τὴν ὁμοίαν λέγει ἀφήγησιν. Sic enim Hermo-
genes De Methodo Eloquentiae cap. 33. περὶ τῶν Τραγικῶς λέγειν.
ubi de Demosthene: ἐν δὲ τῷ καὶ Κόνωνος, αἰκίας καὶ τῶν ὕβριος
περιήγησιν ἐποίησεν, ἀκριβῶς ἕκαστα διηγέμενος, δηλονότι τὴν
φαιδρότητα τῶν πραγμάτων αἴρων εἰς μέγεθος τῇ περιττοτέρᾳ ἑρμη-
νείᾳ, καὶ τὴν ὕβριν ἑαγῶν. Περιηγεῖσθαι etiam idem, quod
καταγράφεσθαι καὶ μεξεῖσθαι. Sic enim infra Dionysius θάλασσαν
τινα εἶρε καταγράφεσθαι, καὶ ἀναμεξήσεσθαι. Scribit hic Eustathius
ἀναμεξήσεσθαι, quod dicit infra Dionysius μεξήσασθαι · nempe
quia μεξήσασθαι dixit Dionysius ex illo Homérico:

Ὅφρ' ἔτι τὴν ὁλοὴν ἀναμεξήσαιμι Χάρυβδιν.

CAPUT VIII.

*Geographiae archηγέτης Homerus. Geographiae perstudiosus Ale-
xander. Eustathius reprehensus. Strabo illustratus. Descri-
ptio Indiae, qua usus Alexander, data Patrocli a Xenocle.
Patrocles praefectus classis regum, Seleuci & Antiochi. Hardui-
nus confutatus. Alius Patrocles, alius Patroclus. Patroclus
auxilio Atheniensibus missus a Ptolemaeo Philadelpho. Stra-*

bo illustratus. Patrocli χάραξ, parva insula, quæ & insula Patrocli. Pausanias explicatus. Ptolemæus ὁ τῆ Λάγῃ apud Pausaniam, non Lagi filius, sed nepos. idest, Philadelphus. Explicatum id loquendi genus, ὁ τῆ Λάγῃ. Differentia inter τῆ τῆ Λάγῃ, & τῆ Λάγῃ. Pausanias correctus. Ὁ τῆ Ἐριχθονίῃ, ex usu Pausaniæ, non Erichthonii filius, sed nepos. Dionysius, non Geographus, sed Periegeta. Geographi munera. Periegesis, περὶ ὁδοῦ γῆς.

COMPERTUM est, veteres multum studii atque operæ in verâ Geographiâ posuisse, cujus sanè ἀρχηγέτης Homerus. Huius etiam perstudiosus fuisse fertur Alexander, de quo ita Eustathius : ὡς μάλιστ' αὐτῷ ἄλλων Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς ἐμπειροτάτων, ὡς λέγεται, χειρὸς ἠκρεβώσατο, δοθείσης αὐτῷ ὑπὸ Ξενοκλέους τῆς γαζοφύλακος. Hic verò aut ego Strabonem non intelligo, aut, si ego intelligo, certè quidem ex oscitantia non intellexit Eustathius. Dicit Eustathius, Alexandro, qui veram regionum descriptionem a peritissimis viris studiosè investigaret atque exquireret, datam hanc descriptionem fuisse a Xenocle, qui gazæ erat præfectus. Non id dicit Strabo; sed ex Patrocle refert, descriptionem illam totius regionis (loquitur autem de Indiâ) τὴν ἀναγραφὴν, quam Alexandro viri peritissimi confecerant, datam postea a Xenocle fuisse Patrocli. Hoc ipse de sese narrabat Patrocles, sese nimirum postmodum a Xenocle descriptionem illam totius Indiæ, qua usus antea Alexander fuerat, accepisse. Strabo : Οὐδὲ τῷ δὲ ἀπίθανον τῷ Πατροκλέους, ὅτι φησὶ τὴν Ἀλεξάνδρῳ συστρατεύσαντας ἐπιδρομάδων ἰσορῆσαι ἕκαστα, αὐτὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἠκρεβώσασαι, ἀναγραφάντων τὴν ὅλλην χώραν τῇ ἐμπειροτάτῃ αὐτῷ. τὴν δ' ἀναγραφὴν αὐτῷ δοθῆναι φησιν ὕστερον ὑπὸ Ξενοκλέους τῆς γαζοφύλακος. Quo quidem loci τὸ αὐτῷ, rectè etiam cum adspiratione scriberetur αὐτῷ, ad perspicuitatem. Fuit hic Patrocles præfectus classis regum, Seleuci & Antiochi: cuius Patroclis meminit etiam Plinius lib. 6. c. 17. Neque rectè putat ad Plinium Harduinus, eundem hunc esse Patroclum, quem Ptolemæi Lagidæ triremium præfectum appellat Pausanias in Atticis. Ille Pausaniæ est Πάριος, qui & Πάτροκλος nominatus est Straboni. Hic Plinii, Patrocles, idem, qui Stra-

Strabonί Πατροκλής . Ille , Ægyptiarum triremium præfectus ,
τεινέρεσιν ναύαρχος Αἰγυπτίας . Hic , Seleuci Nicatoris , filii-
 que ejus Antiochi classis præfectus . Ille , auxilio Atheniensibus , contra
 Antigonum , Demetrii filium ac Macedones , missus a Ptolemæo
 Philadelpho , Ptolemæi Lagidæ filio . Hic , locis ad Caspium mare
 Asiaticis , quæ in Seleuci & Antiochi ditione fuerunt , totique illi
 ad Orientem regioni cum imperio præfuit . quod testatur Strabo .
 Quorum etiam regum gazæ fuit præfectus . Neque alios reges , nisi
 Seleucum & Antiochum , significat Strabo , cum , ut fidem atque
 auctoritatem Patrocli conciliet , testimonio etiam regum utitur ,
 qui tantum ei imperium commiserunt , *ἡ βασιλείων τ' πεπισδ-
 κόπων αὐτῷ πλικαύτῳ ἀρχῇ* . Duo tamen hîc dixi , quæ confir-
 mare me oportet . Alterum , Patroclum , quem vocat Pausanias ,
 sic etiam nominatum fuisse a Strabone . Quod patet ex Strabone in
 Atticâ : *Πρόκειται δὲ καὶ τῶν ἡπείρου Βέλβινα νῆσος , οὗ πο-
 λὺ ἄπωθεν . καὶ ὁ Παξόκλης χάραξ* . Sic legi in MSS. testantur Ca-
 saubonus & Holstenius . Malè in vulgatis *Πρόκλης* , quod facilè as-
 sentior Holstenio ex compendiariâ scribendi ratione natum esse .
 Patrocli autem *χάραξ* , parva quædam juxta Atticam insula vocata
 est : quæ & insula Patrocli , quòd eam Patroclus *χάρακι* , *vallo* ,
 communivisset . Pausanias in Atticis : *καὶ νῆσος ἔρημος οὐ μεγάλη ,
 Παξόκλης καλεμένη . τεῖχος δὲ ὠκοδομήσατο ἐν αὐτῇ , καὶ χάρα-
 κα ἐβάλετο Πάξοκλος , ὃς τεινέρεσιν ὑπέπλει ναύαρχος Αἰγυ-
 πτίας* . Eadem & *Παξόκλης νῆσος* Stephano : unde nomen gentile ,
Παξοκλονήσιος . Alterum etiam dixi , quod mihi nunc confirman-
 dum , Patroclum illum missum auxilio Atheniensibus a Ptolemæo
 Philadelpho , Ptolemæi Lagidæ filio . Hæc enim habet Pausanias :
*ὃς (Πάξοκλος) τεινέρεσιν ὑπέπλει ναύαρχος Αἰγυπτίας , ὃς
 Πτολεμαῖος ὁ τῷ Λάγῳ τιμωρεῖν ἔστειλεν Ἀθηναίοις , ὅτε σφίσιν
 Ἀντίγονος ὁ Δημητρίῳ , στρατιᾷ τε αὐτὸς ἐσβεβληκῶς , ἔφθειρε
 τὴν χώραν , καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης κατεῖργεν* . Hîc Ptolemæi
 Lagi filium vulgò intelligunt . At , quod benè etiam vidit Joachi-
 mus Kuhnus , intellectui huic & repugnant tempora , & repugnat
 ipse Pausanias . Repugnant , inquam , tempora , quòd bellum , de
 quo hîc sermo Pausaniæ , incidit in annum tertium Olympiadis
 cxxix . At verò multò ante demortuus fuerat Ptolemæus Lagi fi-
 lius ,

lius, anno nimirum primo Olympiadis cxxiv. Repugnat etiam Pausanias, qui disertè infra scribit, Ptolemæi hujus Lagidæ, & Berenices filium Ptolemæum, eundemque Arsinoës & fratrem & maritum, hunc ipsum esse, quem supra dixerat auxiliariam classem Atheniensibus contra Antigonum misisse. Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς καὶ πρότερον εἰρηταί μοι, ναυτικὸν ἐσεῖλκεν εἰς τὴν Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐπ' Ἀντίγονον καὶ Μακεδόνας. Ergo is, quem supra dixerat, Ptolemæus ὁ τῷ Λάγῃ, non filius est Lagi, ut ibi vulgò interpretantur; sed Ptolemæi ejus, qui filius fuit Lagi. hoc est, Ptolemæus, Lagi nepos. qui est Philadelphus. Neque verò hic Ptolemæus Pausaniæ dicitur ὁ Λάγῃ, pariter atque Antigonus ὁ Δημητρίῃς, is, qui filius est Demetrii; & Midas ὁ Γορδίῃς, filius Gordii; & Gryllus ὁ Ξενοφῶντος, filius Xenophontis; & Ajax ὁ Τελαµῶνος, filius Telamonis; & innumera alia hujus generis; sed cum articulo casus patrii, Ptolemæus ὁ τῷ Λάγῃ. ut ita, conciso loquendi genere, Ptolemæi Philadelphi patrem significet Ptolemæum τῷ Λάγῃ, filium Lagi. Quod perinde est, ac si diceret: Πτολεμαῖος ὁ Πτολεμαίῃς τῷ Λάγῃ. Similiter atque infra disertè loquitur de Ptolemæo, Philippi, seu Lagi, filio: Πτολεμαῖον Μακεδόνες Φιλίππου παῖδα εἶναι τῷ Ἀμύντῃ, λόγῳ δὲ Λάγου νομίζουσιν. Et de Cecrope Minori, Atheniensium rege: Ἐρεχθέως υἱὸς τῷ Πανδίωνος τῷ Ἐριχθονίῃς. Ferè enim in his articulus cum eo ipso, qui filius dicitur, non cum eo, cujus dicitur, concordat ac cohæret. Ut in his verbis: Πτολεμαῖος ὁ Φιλίππου τῷ Ἀμύντῃ. articulus τῷ, Φιλίππου est, non Ἀμύντου. Et in his aliis: Κέκροψ ὁ Ἐρεχθέως τῷ Πανδίωνος τῷ Ἐριχθονίῃς. prior articulus τῷ, Ἐρεχθέως est, non Πανδίωνος, alter verò, Πανδίωνος articulus est, non Ἐριχθονίῃς. itemque in illis Pausaniæ: Ἀλεξάνδρῃς τῷ Νεοπτολέμῃ. &, Αἰτωλῇ τῷ Ἐνδυμίωνος. articulus τῷ ad Alexandrum refertur, itemque ad Ætolum, non ad Neoptolemum, & Endymionem. Unde videtur mihi corrigendum illud Pausaniæ ibidem in Atticis de utroque Pandione, Majori & Minori, regi utroque Athenarum: Καὶ δὴ καὶ Πανδίων ἐβασίλευσεν ὁ τῷ Ἐριχθονίῃς, καὶ ὁ Κέκροπος τῷ δαυτέρῃ. Corrigendum, inquam, mihi videtur illud ὁ τῷ Ἐριχθονίῃς, & legendum, ὅτε Ἐριχθονίῃς, καὶ ὁ Κέκροπος τῷ δαυτέρῃ. Regnasse Athenis dicitur Pandion uterque, & filius Erichthonii, & filius Cecropis

secun-

secundi. Pandion ille Primus, ὁ Ἐριχθονίης. Pandion secundus, ὁ Κένροπος τῷ δαυτέρῳ. Quod si scribitur ὁ τῷ Ἐριχθονίῳ, ex usu quidem Pausaniæ, intelligi possit, non Erichthonii filius; sed ejus, qui filius sit Erichthonii. Puerilia hæc fortasse alicui videri possint: sed talia tamen sunt, ut ex iis recta veterum scriptorum sententia sæpe dependeat. Munera quædam sunt Geographi, quæ quia Dionysius minimè exsequitur, ideo non Geographus, sed Periegeta, nomine magis generali, appellatur: ὅτι ἔργα τινὰ καὶ ἄλλα Γεωγράφοι εἰσὶν, ὧν οὐ πάνυ τι θιγγάνει αὐτός. Qualia Geographi munera sunt, προεσκέφθαι τῆς ὅλης γῆς τότε χῆμα, καὶ τὸ μέγεθος. ἔτι τε, τίνα μέρος ἐνῇ εἰπεῖν, καὶ πόσον ἐστὶ, καὶ ποῖον. καὶ ἔτι τῷ ἐν τῷ τόπῳ ἐκάσας, ὑπὸ τίνας εἰσὶ τῆς οὐρανίας σφαίρας παραλήλεις. ὧν τὰ τε μεγέθη τῷ νυχθημέρῳ, καὶ τὰς κατὰ κορυφῶν γινομένους τῷ ἀπλανῶν, καὶ τὰς ὑπὲρ γῆν, ἢ ὑπὸ γῆν, αἰεὶ φερομένους, καὶ ὅσα τῷ περὶ οἰκίσεως λόγῳ συνάπτομεν, ὧς εἶσαι προσδιαλαμβάνειν. Quæ ita breviter complexus Ptolemæus. Sed omnium præclarissimè Geographi munera exponit ac persequitur Geographus. Quid autem sit Periegesis, tum aliunde explicat Eustathius, tum etiam ex eo, quia idem valet Periegesis, atque terrarum circuitus: ὅτι περίοδος γῆς καὶ περιήγησις ταυτὸν νοῶσι, καὶ εἰς μίαν ἔννοιαν ἔρχονται. In eandem sententiam Hesychius v. Περίοδος. καὶ ἡ τῆς γῆς περιήγησις. Malè scriptum, ὁ Ἀμαζδὺς Γεωγράφος, pro Ἀμασδὺς, quod bene scribit codex Monilianus. Suidas: Στράβων, Ἀμασδὺς.

CAPUT IX.

Voces Geographicae, ἡ περιήγησις, καὶ ἡ γῆς περίοδος. Harum vocum usus apud Geographum. Iis inscripti libri Geographorum. Quatuor aut quinque Dionysii, Periegesis scriptores. An Dionysius Periegeta, Byzantius? Suidas explicatus, & contra Vossium & Kusterum defensus. Rhebæ fluminis laudes. Rhebæ fluminis descriptio ad Bospori Thracii descriptionem apposita. Kusteri ad Suidam inconstantia. Geographiæ & Chorographiæ differentia. Eustathius collatus cum Ptolemæo, ubi de

*de Geographiâ & Chorographiâ. Μιμεῖσθαι Ptolemæo de pī-
ctore, quod Eustathio διαγράφειν. Eustathius emendatus. Mi-
nutiora quæque conscribatur Chorographia. Geographiæ a Cho-
rographiâ maximum descrimen. Συμπλήρωσις quid apud Eu-
stathium. Dionysii γνωμολογικὴ σοφία. Periegesis βιωφελής.
Plures utilitates Periegesis: quæ maximè etiam utilis mili-
taribus ducibus & regibus. Periegesis studiosi, Hercules, &
Bacchus; itemque Alexander.*

FREQUENTES in re Geographicâ voces ἡ περιήγησις, καὶ ἡ
γῆς περίοδος. Harum vocum usum comprobat Eustathius au-
ctoritate Geographi Amasensis. Διὸ, inquit, καὶ ὁ Ἀμασῆς Γεωγρά-
φος συχνὰ περὶ τὰς τοιαύτας λέξεις εἰλεῖται, οὐ μόνον Γεωγραφίαν
τὴν ἑαυτῷ ἐπισήμῳ ἀξιῶν καλεῖσθαι, ἀλλ' ἐδὲ Περιήγησιν καὶ περίο-
δον λέγεσθαι ἀπαξιῶν. Ubi τὴν ἑαυτῷ ἐπισήμῳ dicit de Geogra-
pho τὴν γεωγραφικὴν ἐμπειρίαν. Non alienum igitur a Geographi-
cæ tractationis dignitate judicat Geographus, si eam, Periegesin,
& Periodum, seu Periodiam, hoc est Circuitionem, appellet; &
περιοδεῖν dicat id, quod est descriptione Geographicâ persequi,
atque perlustrare. Utriusque illius vocis, hæc mihi nunc in Strabo-
ne exempla suppeditant. Lib. 2. καὶ δὴ καὶ ἔνθεν ἀρκτέον τῆς πε-
ριηγέσεως. Quo quidem loci orbem terrarum describere exorditur.
Lib. 14. οὕτω γὰρ ἂν ἔχοι τέλος ἡ πᾶσα τῆς χερρόνησος περιήγη-
σις. Lib. 2. ὅσα ἐν τῇ Εὐρώπῃ διημάρτται, καὶ ἐν τῇ τῆς Λι-
βύης περιοδείᾳ. Lib. 13. τὴν αὐτὴν τῆς περιοδείας τάξιν ἀποδώ-
σομεν. Lib. 8. τὰ τε βάρβαρα ἔθνη περιωδύσαμεν πάντα. Et paul-
lò post: ἅπερ Ὅμηρος μὲν πρῶτος, ἔπειτα καὶ ἄλλοι πλείους ἐπραγ-
ματεύσαντο· οἱ μὲν ἰδίᾳ λιμένας, ἢ περίπλους, ἢ περιόδους γῆς,
ἢ τὸ τοιοῦτον ἄλλο ἐπιγράψαντες. Moris Græcorum fuit, ut libros
suos de Geographiâ, Γῆς περιόδους, seu περιηγέσεις, inscriberent.
Hinc Anaximandri, Γῆς περίοδος, itemque Eudoxi, Pythæ, &
aliorum. Menecratis etiam citatur a Strabone Ἑλλησποντιακὴ Πε-
ρίοδος, & Hecatæi Milesii Γῆς Περίοδος. cuius etiam Hecatæi Εὐ-
ρώπης Περιόδου laudat Athenæus, & Περιήγησιν idem ipse Athe-
næus, & Stephanus. Quàm frequens verò, quàmque usitata illa
Periegesis inscriptio? quando, teste atque auctore Suidâ, quatuor,
seu

seu etiam fortasse quinque, Dionysii, Περίηγησιν scripserunt, Dionysius Byzantius Περίηγησιν τῷ ἐν τῷ Βοσπόρῳ ἀνάπλεα, Dionysius Corinthius Οἰκισμένης Περίηγησιν δι' ἐπῶν, Dionysius Milesius Περίηγησιν Οἰκισμένης, Dionysius, Musonii filius, seu Rhodius ille fuerit, seu Samius, Οἰκισμένης Περίηγησιν. Addit Suidas, sese existimare, Dionysium illum Periegetam Bizantium fuisse, propter Rhebam fluvium: quem nimirum fluvium magnis Dionysius laudibus celebraverit: Ὑπολαμβάνω, ὅτι Διονύσιος ὁ Περίηγητὴς Βυζάντιος ἦν, διὰ τὸ ποταμὸν Ῥήβαν. Sed, quum Rhebas flumen sit Bithyniæ; ut benè concludat argumentum Suidæ, putat Vossius, pro Βυζάντιος legendum esse Βιθυνός. Vossio adhaeret Kusterus. Sed, quod utriusque ego pace dixerim, mentem Suidæ neuter illorum percepit. Quòd Dionysius Periegeta tot tantasque sibi delicias in Rhebâ flumine laudando facit, ideo suspicatur Suidas, hunc Periegetam eundem esse, ac Dionysium Byzantium, eum nempe, quem supra dixerat, descriptionem navigationis per Bosporum elucubrasse: ita ut unus idemque Dionysius, ἐποποιός, & Bosporum Thracium descripserit, & orbis terrarum Periegesin versibus exposuerit. Hæc mens Suidæ. Cur autem ex Rhebæ amnis laudibus colligat Suidas, eundem esse Dionysium Periegetam, atque illum Byzantium, Bospori Thracii Scriptorem? Quia nimirum Rhebæ illius amnis laudibus Bospori Thracii descriptio mirè illustrabatur. Non disputo hîc, quàm firma hæc sit, atque certa conjectura Suidæ. Sed dico, videri mihi Suidam easdem fere Rhebæ fluminis laudes, quas habet Periegesis, in Bospori quoque Thracii descriptione perlegisse, atque inde conjecturam duxisse, ut, propter Rhebam illum amnem, cujus utrobique laudes illæ celebrabantur, Dionysium eundem Byzantium utriusque illius descriptionis auctorem existimaret. Ac profectò limpidissimi illius ac veluti argentei fluminis pulchra & amoena descriptio videtur mihi in Bospori Thracii descriptionem commodissimè cecidisse. Siquidem Rhebas amnis in ore propemodum est illius Bospori, nec longè a Byzantio. Plinius lib. 6. c. 1. *A faucibus Bospori est amnis Rhebas.* Vetus descriptio Ponti Euxini: Τὸ ἱερόν τῷ Διὶ Οὐεὶς ἀπέχει ἀπὸ τῷ Βυζαντίῳ στάδια ρκ'. καὶ ἔστι σκώτατον τῷ ποτὶ τὸ στόμα τῷ Πόντῳ καλέμενον, καθότι εἰσβάλλει εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἀπὸ ἧς τῆς ἱερᾶς Διὸς Οὐρὸς πλέοντι ἐν τῇ δεξιᾷ εἰς Ῥήβαν ποταμὸν, σάδια ὕ. Periegesis Dionysii:

Ῥήβας, ὃς Πόντιο παρὰ σομάτεσιν ὀδᾶει.

Ubi παρὰ Πόντιο σομάτεσιν idem est, atque ἐγγὺς τῷ Ποντικῷ σώματος, ut exponit ibi Eustathius. Unde apparet, Rhebam amnem ad exactam atque accuratam Bospori Thracii descriptionem in primis pertinuisse; ac proinde non improbandum videri, si quis mecum crediderit, diligentem quoque ac curiosum in eo flumine commemorando Dionysium Byzantium fuisse, qui Bosporum illum sibi propriè describendum proposuerat. Ex quo etiam, ut dixi, Suidas conjecerit, Dionysium Periegetam, qui in Rhebâ laudando sibi adeo placet, non alium a Byzantio extitisse. Sed, quod mirere, ipse sibi Kusterus non cohæret: qui, quum locum illum Suidæ corruptum sentiat cum Vossio, & pro Βυζάντιος rescribendum esse Βιθυνός: tamen Suidæ verba, quæ seorsum & separatim a Dionysio Byzantio leguntur, alieno loco posita esse affirmat, & referri debere ad v. Διονύσιος Βυζάντιος. Si enim Dionysius hic Periegeta, ex Suidæ quidem, ut volunt, sententiâ, Bithynus; cur verba illa de Dionysio Bithyno, eò speciatim loci referenda, ubi agitur de Dionysio Byzantio? Atque hæc obiter de Periegesi & Dionysio. Nunc ad Eustathium redeamus. Complectitur ex Eustathio ambitu suo Periegesis Geographiam & Chorographiam. De utraque, & utriusque differentiâ breviter hîc Eustathius: ὦν, inquit, ἡ μὲν Γεωγραφία τὴ καθόλου θεωρίας ἔχειται, καθά φασιν οἱ παλαιοὶ, ὡς εἰάν τις ὅλον τι ἀναγράψῃται σῶμα. Sic autem de Geographiâ Ptolemæus: Τὸ δὲ Γεωγραφικὸν (τέλος ἔχειται) τὴ καθόλου θεωρίας, καὶ τὸ ἀνάλογον τοῖς ὅλοις τῷ κεφαλῇ ἀπογεγομένοις. Totum caput dicit Ptolemæus ad differentiam auris, aut oculi, quæ sunt partes capitis. Verum Eustathius totum corpus, ὅλον τι σῶμα. Ex Ptolemæo etiam habet Eustathius id, quod addit de Geographiâ: Καί ἐστι Γεωγραφία, κατ' ἐκείνας, μίμησις διαγραφῆς τῆς κατελημμένῃς ὅλης μέρους τῆς γῆς, μὴ τῆς ὡς ἐπίπαν συνημμένων αὐτῇ. Sed Ptolemæus non αὐτῇ scribit, sed αὐτῷ. ut id referatur ad τὸ μέρος, non ad τὴν γῆν. Ἡ Γεωγραφία, inquit, μίμησις ἐστὶ διαγραφῆς τῆς κατελημμένῃς τῆς γῆς μέρους ὅλης, μὴ τῆς ὡς ἐπίπαν αὐτῷ συνημμένων. Quæ verò ista sunt τὰ ὡς ἐπίπαν τῷ

κατειλημμένῳ τῇ γῆς μέρει ὅλῳ συνημμένα; Sunt, quæ in Geographiæ Ptolemaicæ margine ex ipso Ptolemæo a docto viro adnotata olim fuerunt, κόλποι καὶ λιμένες, καὶ πόλεις ἐπισημότεραι, καὶ ἀπλῶς τὰ καθ' ἕκαστον εἶδος ἀξιολογώτερά τε καὶ ἐπιφανέστερα. Sic etiam ex Ptolemæo in explicando Geographiæ officio est illud: μέ-
 χει μόνον τῆς ἐν ὅλαις περιγραφαῖς αὐτῇ (τῇ γῇ) συνημμένων. Ptolemæus: καὶ μέχει μόνων τῇ ἐν ὅλαις περιεκτικωτέραις περι-
 γραφαῖς αὐτῇ συνημμένων. Hæc quæ sint, statim exponit Ptole-
 mæus: οἶον, κόλπων, καὶ πόλεων μεγάλων, ἐθνῶν τε, καὶ ποτα-
 μῶν τῆς ἀξιολογωτέρων, καὶ τῆς καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπισημοτέρων. Contra sese habet Chorographia, de qua ita Eustathius: ἡ δὲ Χω-
 ρογραφία μέρος τινὲ τῇ γῆς ἐπιχειρεῖ, ὡς εἴ τις ἐξ ὅλης σώματος
 τι ἀποτεμνόμενος. Lege ἀποτεμνόμενος, ut disertè scriptum in co-
 dicibus, meo & Moniliano. Obversabatur Eustathio illud Ptole-
 mæi de Chorographiâ: ἐπειδὴ περ αὐτὴ μὲν ἀποτεμνομένη τὰς καὶ
 μέρος πόδας, χωρεῖς ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸν ἐκτίθεται. Inde hoc
 Eustathii de pictore, qui ἐξ ὅλης σώματος τι ἀποτεμνόμενος, δια-
 γράφει αὐτό. Puta, τὸ ὠτίον μόνον, ἢ ὀφθαλμόν. Ptolemæus: ὡς
 ἂν εἴ τις οὖς μόνον, ἢ ὀφθαλμόν μιμοῖτο. Μιμεῖσθαι Ptolemæο id
 ipsum, quod hîc Eustathius διαγράφει. Redit Eustathius ad diffe-
 rentiam Geographiæ & Chorographiæ. Οὕτω δὲ, inquit, ἡ μὲν
 Γεωγραφία ὅλον τὸ τῇ γῆς ἐκτίθεται σῶμα, ἡ καταγινόμενη περὶ
 τὰ σμικρότατα. Ubi codex meus itemque Monilianus, οὐ κατα-
 γινόμενη. quomodo certè legendum. At verò Chorographia,
 ἡ τῆς λεπτῶν σωμάτων γινόμενη. Eadem συναπογράφει καὶ τὰ
 βραχύτατα. Chorographia enim Ptolemæο συναπογραφομένη
 πάντα σχεδὸν καὶ τὰ μικρότατα τῆς ἐμπεριλαμβανομένων. Minu-
 tiora igitur ac minima quæque confectatur Chorographia, ut
 quæ varia hîc enumerat Eustathius, atque in iis ποταμὸν ἅπαν-
 τα, ὁδῶν ἐκξοπάς. Ptolemæus: οἶον, λιμένας, καὶ κώμας, καὶ
 δῆμους, καὶ τὰς ἀπὸ τῆς πρώτης ποταμῶν ἐκξοπάς, καὶ τὰ πα-
 ραπλήσια. Non quòd, inquit Eustathius, non in iis etiam ver-
 fetur Geographia; ἀλλ' ὅτι σπανίως, καὶ ἐκ ἐξ ἀνάγκης. Adjî-
 ciendum, quod maximum erat discrimen, ὅτι μᾶλλον τῆς καθόλου πα-
 ρακειμένων. Optimè de hoc discrimine Ptolemæus: παρηκολέθη-
 σεν δὺ λόγως ἅμα καὶ χρησίμως, τῇ μὲν Χωρογραφίᾳ συναποδιδό-
 ναι,

ναι, καὶ τὰ μικρομερέστερα τῆς ἰδιομάτων, τῇ δὲ Γεωγραφίᾳ τὰς χώρας αὐτὰς μᾶλλον τῆς καθόλου παρακειμένων. Perbellè in Dionysium cadit illud: Γαῖαν ὅμῃ καὶ πόντον ἐνὶ ξυνώσας ἀγοσῶ. Versus integer.

Γαῖαν ὅμῃ καὶ πόντον ἐνὶ ξύνωσεν ἀγοσῶ. Συμπλήρωσιν, in qua multus Dionysius, vocat Eustathius orationis clausulam, quæ claudit ac complet unam aliquam narrationem. Laudatur inde etiam Dionysius, quòd, tametsi rarò, tamen & aliquando usus est γνωμολογικῇ φιλοσοφίᾳ. Codex Monilianus σοφία. Libri sui propositum jam inde ab initio paucis versibus exponit Dionysius: μετ' ἔτι πολὺ δὲ καὶ τὸ χρήσιμον τῆς περιηγήσεως. Ubi codex Monilianus, μετ' οὐ πολλά. Plurima fanè in vitam humanam commoda ex Periegesi, quæ meritò dicta βιωφελὴς, διότι τῆς Γεωγραφίας τὸ πλεον ἐστὶ πρὸς τὰς χρείας τὰς πολιτικάς. Illud & commodum est Periegesis, ὅτι νῦν συνάγει τῇ ταύτης ἐμπείρῳ. Unde Periegeta meritò vocetur πολύμυθος. Ad hæc utilis maximè Periegesis & militaribus ducibus & regibus: ὅτι στρατηγοῖς μάλιστα καὶ βασιλεῦσι σύμφορος ἐστὶ. Ducibus, inquam, exercituum, quibus maximè omnium necessaria Itineraria. Vegetius lib. 3. cap. 6. *Primum itineraria omnium regionum, in quibus bellum geritur, plenissime debet (dux) habere perscripta: ita ut locorum intervalla, non solum passuum numero, sed etiam viarum qualitates perdiscat: compendia, diverticula, montes, flumina, ad fidem descripta consideret: usque eò, ut solertiores duces itineraria provinciarum, in quibus necessitas geritur, non tantum adnotata; sed etiam picta habuisse firmentur.* Sed & regibus σύμφορος Periegesis, διότι ἡ Γεωγραφικὴ πᾶσα ἐπὶ τὰς πράξεις ἀναγεται τὰς ἡγεμονικάς, διατιθεῖσα ἡπεύρες, καὶ πελάγη, τὰ μὲν ἐντὸς, τὰ δὲ ἐκτὸς συμπάσης τῆς οἰκουμένης. Feruntur, propter Periegesis utilitatem, Ἡρακλῆς καὶ Διονύσιος in longa sese itinera dedisse, τὴν τῆς κλιμάτων γνώσιν ἀποιδάσκοντες. Διονύσιος scriptum in libris editis. Sed codices, meus & Monilianus, Διόνυσος. Rectè. Eustathius ad Odysseam: Ἡρακλῆς οὖν, καὶ Διόνυσος, κατὰ τὴν ἰσωρίαν, μακρὰς ἀποδημίας ποιησάμενοι, μεγάλοι ἐδόξαν. Strabo lib. 1. ὡς οἱ παλαιοὶ μακροτέρας ὁδοὺς φανένται καὶ αἰγῶν, καὶ κατὰ θάλατταν τελέσαντες τὴν ὕπερον, εἰ χρὴ προσέχειν

ἔχειν τοῖς λεγομένοις· οἶον, Διόνυσος, καὶ Ἡρακλῆς. Διόνυσος, Liber pater. Eodem Periegesis studio fertur etiam Alexander Orientalem Oceanum ambitiosius visere atque inspicere voluisse: ὅτι καὶ Ἀλεξάνδρος διὰ τὸ ἐφιλοτιμήσατο καὶ ἡῶν ἰσορῆσαι ὠκεανόν. *Pervicax cupido visendi Oceanum, adeundique terminos mundi*, hæc Alexandri dicta est a Curtio lib. 9. c. 9.

CAPUT X.

De Sesoistre, rege Ægyptio, ejusque tabulis Geographicis. Idem aliis Sesonchosis, & Sesoosis. Locus de eo Apollonii. Scytharum nomen commune etiam Cholchis. Colchi oriundi ab Ægyptiis. Scriptorum de rebus Sesoistris discrepantia. Herodoti sententia, & dubitatio. Sententia mea de rebus Sesoistris ex veteribus explicata: Sesoistrem militum suorum præsidium ad Meosin collocasse, & Tanaide transmissò, totam Scythiam ad Thraciam usque percurrisse: subactisque Scythis Europæis, quod facere postea non potuit Darius, eadem viâ, qua venerat, retrocessisse. Redire autem coactum clade, quam in Thraciâ acceperat: assumptisque militibus, quos ad Mæotin reliquerat, coloniam de iis ad Phasin collocasse. Valerius Flaccus illustratus. Getarum appellatione Scythæ Europæi & Thraces a Valerio comprehensi. Vir eruditus confutatus. Sesoistris multò antiquior Susaco, Roboami æquali. Josephus illustratus. Sesoistris multò Argonautis vetustior.

ANIMADVERSIONE in primis dignum, quod de Sesoistre, rege Ægyptio, studioque ejus in Geographiam, tradit hoc loci Eustathius: Καὶ Σέσωσις ὅ, φασὶν, ὁ Αἰγύπτιος πολλὴν περιεληλυθὼς γλῶ, πίναξί τε δέδωκε τὴν περίοδοι, καὶ τὴν πινάκων ἀναγραφῆς, οὐκ Αἰγυπτίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ Σκύθαις εἰς θαῦμα μεταδῆναι ἠξίωσε. Nam si hoc de Sesoistre verum, non igitur Anaximander tabularum Geographicarum inventor, primusque auctor, nisi forte apud Græcos. Sesoistris ille, aliis Sesonchosis, & Sesoosis. Sesoistris ejusdem non obscurè meminit Apollonius: a quo etiam Sesoistre videntur fuisse illæ apud Colchos itinerum regionum-

numque atque marium scriptæ tabulæ, quæ apud eos jam inde ab antiquissimis temporibus diligentissimè servabantur. Sic enim Apollonius in Argonauticis :

Μήτηρ Αἴγυπτος ποταμῶν αἰζηῶν.
 Καὶ ποταμὸς Τείων καλλιρροός, ᾧ ὑπὸ πᾶσα
 Ἄρδεται ἡερίη· δίοθεν δέ μιν οὐ ποτε δάει
 Ὀμβρος ἄλις, προχοᾷσι δ' ἀνασυχύουσιν ἄρραι.
 Ἐνθεν δὴ τινά φασι πέριξ διὰ πᾶσαν ὁδῶσαι
 Εὐρώπῳ, Ἀσίῳ τε, βίη καὶ κάρτει λαῶν
 Σφωϊτέρων, θάρσει τε πεποιθότα· μυρία δ' ἄσθ
 Νάπαι' ἐποιοχόμενος, τὰ μὲν ἢ ποθι ναιετάουσιν
 Ἡὲ καὶ οὐ. Πολὺς γὰρ ἄδω ἐπενήνοθεν αἰών.
 Αἶα γε μὴν ἔτι νῦν μένει ἔμπεδον, ὕωνοί τε
 Τῶνδ' ἀνδρῶν, οὓς ὄγε καθίστατο ναιέμεν Αἶαν.
 Οἱ δὲ τοι ρεάπτυσ πατέρων ἔθεν εἰρύοντα
 Κύρβιας, οἷς ἐνὶ πᾶσαι ὁδοὶ καὶ πείρατ' ἔασιν
 Τγρῆς τε Ξαφερῆς τε πέριξ ἐπινεισομένοισιν.

Ex hoc loco Apollonii mihi videtur Eustathius accepisse id, quod nunc prodit de tabulis Geographicis Sesostris, atque adeò Scytharum nomine, quibus Scythis Sesostris tabulas suas tradidit, Colchos, quod alii etiam docuerunt, intellexisse. Sic enim & Phasis Colchicus, fluvius est Scythiæ Plutarcho De Fluminibus, itemque Suidæ; & Phasis, urbs Colchidis, Phasidis fluminis cognominis, πόλις δὲ Σκυθίας eidem Suidæ, & Scholiastæ Aristophanis; Colchi denique ipsi, Scythæ Scholiastæ Pindarico ad Pyth. Od. 4. ubi rationem hanc ex quibusdam reddit, cur Colchos Pindarus κελαινώπας vocaverit: ὅτι, inquit, Αἰγυπτίων ἀποικοί εἰσιν οἱ Σκυθαί. Convenit autem inter veteres, Colchos ab Ægyptiis oriundos fuisse. Sed non æque inter omnes constat id, quod scribit Diodorus, Sesostrin ἐπελθεῖν τὰ τῶν Σκυθῶν ἔθνη μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ, τὸ διορίζοντος τὴν Εὐρώπῳ ἀπὸ τῆς Ἀσίας, ὅτε δὴ φασιν, inquit, τῶν Αἰγυπτίων τινὰς καταλειφθέντας περὶ τὴν Μαίωτιν λίμνῳ συστήσασθαι τὸ τῶν Κόλχων ἔθνος. Nam Plinius Sesostrim Ægypti regem victum ait a rege Colchorum; & si Vexoris, qui ab

ab Justino vocatur, rex Ægyptius, qui primus Scythis bellum indixit, idem est atque Sesostris, quod putant eruditi viri, fatendum jam est ex Justino, Sesostrim, versum a Scythis in fugam, exercituque cum omni apparatu belli relicto, in regnum se recepisse; paludesque Scythas ab Ægypto prohibuisse. Et quidem res Sesostris ex Scriptorum Græcorum discrepantiâ valde sunt confusæ atque intricatæ. quod monuit etiam Diodorus. Herodotus Colchos ab Ægyptiis ortum duxisse ante est suspicatus, quàm quidquam de iis ex aliis sciscitaretur; & hanc conjecturam suam variis argumentis constabilivit, quæ ceteri Scriptores libenter amplexi. Ea sic breviter in unum collegit Eustathius ad Periegetam: *πίσις δὲ τῷ λόγῳ τῷ τῷ, ὅτι τε οὐλόκρανοι, τῷ τῷ, οὐλότρεχες, εἰσὶ, καὶ τῷ Αἰγυπτίους, καὶ μέλανες. ἔτι δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς Αἰγύπτια ἔθνη. ὧν ἐν καὶ τὸ περιτέμνεσθαι, καὶ τὸ λινᾶς ἐδῆταις ἀμπέχεσθαι. καὶ ἡ ζωὴ δὲ, φασί, καὶ ἡ γλῶσσα ἐμπερὴς ὡς τοῖς Κόλχοις, καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις.* Ægyptii autem, Herodoto teste, opinabantur, Colchos de Sesostris exercitu fuisse. Opinioni huic adherere videtur Herodotus. Sed dubitat, utrum Sesostris ipse, cum ad Phasin fluvium subsedit, coloniam ibi suorum militum imposuerit; an verò aliqui ejus milites, detrectatâ militiâ, ibidem substiterint, Colchorumque coloniam condiderint. Priorem partem secutus est Apollonius. Ego, perpensis variis veterum locis, sic sentio, Sesostrim, peragratâ primū Asiâ, in Scythas Europæos per Tanain profecturum, aliquam militum manum, præsidii causâ, ad Mæotin paludem collocasse; idque sibi velle Diodorum illis verbis: *καὶ τὰ τῷ Σκυθῶν ἔθνη (ἐπὶ ἤλθε) μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ, τῷ διαείζοντος τῷ Εὐρώπῳ ἀπὸ τῷ Ἀσίας, ὅτε δὲ φασὶ τῷ Αἰγυπτίων τινὰς καταλειφθέντας περὶ τῷ Μαιώτιν λίμνῳ, συστήσασθαι τὸ τῷ Κόλχων ἔθνος.* Inde, Tanaide transmissio, Sesostrim in Scythas Europæos movisse, totamque illorum regionem non tam armis, quàm victoriis, ad Thraciam usque percurrisse, ibique in Thraciâ expeditionis suæ terminos statuuisse; idque satis indicasse Herodotum illis verbis: *Ταῦτα δὲ ποιεῶν, διεξήνε τῷ ἡπειρον. εἰς δὲ ἐκ τῷ Ἀσίης εἰς τῷ Εὐρώπῳ διαβάς, τῷ τε Σκυθας κατεσρέψατο, καὶ τῷ Ορήϊκας. εἰς τῷ δὲ μοι δοκεῖ, καὶ οὐ προσώπια ἀπὸ κέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρατός.* Ac profecto Sesostrim Scythas eisdem ag-

aggressum fuisse, quos longo post temporum, seu seculorum, intervallo Darius, Hytaspis filius, rex Persarum, ex eo etiam constat, quod paullò post refert Herodotus, Sacerdotem Vulcani minime omnium tulisse, ut Darii statua Sesostris statuæ anteponeretur, eo quia Sesostris Scythas subegisset, quos Darius vincere non potuisset. In confesso autem est, Darium Scythas Europæos invasisse: nisi quòd Darius per Thraciam atque Istrum flumen in Scythiam ingressus est; Sesostris verò ab oppositâ parte Ponti Euxini per Tanain: unde etiam in Thraciam excurrit. Hac verò parte per Tanain viam sibi Sesostrim in Scythiam atque Thraciam patefecisse, id argumento est, quod scribit idem Herodotus, inde a Thraciâ atque Scythiâ Sesostrim retrocessisse, ἐπιστρέψαντα ὀπίσω, *converso retro itinere*, regressum fuisse, atque ad Phasin fluvium subsedisse. Herodotus: Ἐνθῶτον δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦν. καὶ ἐπεὶ τὸ ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθῶτον ἀξικέως εἰπεῖν. Quid enim est, unum aliquem ἐπιστρέψαντα ὀπίσω ἵεναι, nisi eadem viâ, qua venerat, redire? Ergo, si a Thraciâ atque Scythiâ Sesostris ad Phasin reversus fuit; per Phasin antea, atque adeo per Tanain, in Sythiam, ac deinde in Thraciam, penetraverat. Phasin porrò hunc fluvium quidam, quorum meminit Herodotus, & ex Herodoto Procopius Cæsariensis, Europæ atque Asiæ terminum posuerunt. Sed aliquam cladem existimo Sesostrim in Thraciâ accepisse, quæ retrocedere eum, unde venerat, coëgerit. Diodorus: Ὁ βας δ' εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διεξιὼν ἅπασαν τὴν Θράκην, ἐκινδύνισεν ἀποβαλεῖν τὴν δύναμιν, διὰ πάνιν ἔσθης, καὶ πόων δυσχωρίας. Διόπερ ὅρα τὴν στρατιάν ποιησάμενος ἐν τῇ Θράκῃ, σήλας κατεσκέδασεν ἐν πολλοῖς τόποις τῇ αὐτῇ κατακτιθέντων. Supra autem Diodorus finem inter Europam & Asiam, Tanain constituerat. Redeuntem igitur ab expeditione Thraciâ Sesostrim, trajecto rursus Tanaide, assumpsisse secum opinor milites, quos ad Mæotin paludem ab initio reliquerat; &, quia sibi fortasse ab hostilibus incursionibus timebat, coloniam de iisdem militibus, ut in loco maximè idoneo, ad Phasin, propugnaculi instar, collocasse; ipsum verò reliquam partem exercitus domum reduxisse; indeque dixisse Valerium Flaccum:

*ut prima Sesostris**Intulerit rex bella Getis; ut clade suorum**Territus, hos Thebas, patriumque reducat ad amnem,**Phasidis hos imponat agris, Colchosque vocari**Imperet.*

Getarum appellatione videtur Valerius Scythas Europæos atque Thraces comprehendere. Hæc mihi verisimillima videtur de Seso-
stre Colchorumque initiis narratio. Nam quod vir eruditissimus
censet, Sesostrim Argonautarum in Colchos expeditione multò esse
recentiorem, eundemque esse hunc Sesostrim, atque Susacum, re-
gem Ægypti, Roboami Judæorum regis æqualem, id ego planè
falsissimum judico. Neque verò dicit Josephus, quod sibi vir do-
ctissimus persuadet, eundem esse Sesostrim, atque Susacum; sed
in eo per errorem labi Herodotum, quòd res gestas Susaci Sesostri
attribuerit: περὶ οὗ, inquit, de quo nimirum Susaco, πλανηθεὶς
Ἡρόδοτος τὰς πράξεις αὐτῆς Σεσώστρει προσάπτει. Qua de re ipse
viderit Josephus. At enim multò antiquior Sesostris, qui multis
etiam seculis Susacum antecessit. Scholiasta Apollonii: Δικαίαρ-
χος ἐν πρώτῳ, μὲν δὲ Ἰσιδος, καὶ Ὀσίειδος Ὀρον, βασιλέα γε-
γονέναι Σεσόγχασιν λέγει. ὥς γίγνεσθαι ἀπὸ τῆς Σεσογχώειδος
βασιλείας μέχρι τῆς Νείλῃς ἐπὶ διχίλια ϕ', ἀπὸ δὲ τῆς Νείλῃς βα-
σιλείας μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ὑλς'. ὥς εἶναι τὰ
πάντα ὅμῃς ἐπὶ διχίλια ἐννακόσια, λς'. Fabulabatur quidem Di-
cæarchus suo illo tanto numero annorum, quos inter Sesonchosim,
quem vocat, hoc est, Sesostrim, & Olympiadem primam supra
omnem fidem interfluxisse affirmabat: sed tamen inde saltem de
veterum sententiâ colligi & posse & debere ajo, multò Argonau-
tis vetustiore Sesostrim extitisse, neque præter fidem atque pro-
babilitatem, coloniam Colchorum Ægyptiacam ad Sesostrim, ve-
tustissimum Ægypti regem, relatam fuisse.

CAPUT XI.

Platonis peregrinationes, non tam periegesis, quam sapientiæ studio. Hieronymi locus reconcinatus. Ulyssis Homericæ peregrinatio. Periegesis, φιλοσόφον ᾗμα καὶ βασιλικόν. De genere Dionysii. Alii ejus libri. Λιθιακά, cujus Dionysii? an Corinthii? An Dionysius hic Periegeta, Corinthius? An Βασαρκῶν αὐτὸν Dionysius Samius? Dionysius Samius apud Suidam Historicus. Alius hic a nostro Periegeta. Dionysii Samii τὰ περὶ τῶ Κυκλῶ. Assertus ejus libri titulus contra Salmasium. Dionysii Milesii Κύκλος ἰσορικός. Dionysius ὁ Κυκλογραφός. An Dionysius Periegeta scripserit τὰ Ὀρνιθιακά? Dionysius Philadelphensis, qui & cognominatus Διάκωνος, seu Ὑποκόωνος. Dionysii Periegetæ ætas. Exordiorum virtutes. Dionysiani Poematis laudes. Eustathii locus restitutus.

PLATONIS in Periegesin studium peregrinationes quoque, ejus commendarunt. Eustathius: Καὶ Πλάτων δὲ, φασὶ, τῷ παραγματοῦ ἐρῶν, οὐ μόνον ἐπὶ Σικελίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' Αἴγυπτον ἀπεδήμησε. Tritum illud Hieronymi ad Paullinum: Sic Plato Ægyptum, Architam Tarentinum (adiit); eamque oram Italiæ, quæ quondam Magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit, ut, qui Athenis magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiæ Gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus, malens aliena verècundè discere, quàm suā imprudenter ingerere. Quibus ex verbis Hieronymi patet, Platonem non tam Periegesis studio, quàm sapientiæ comparandæ causâ, tam longè peregrinatum. Sed Hieronymi verba, nisi aliunde corrigas, commodo sensu accipias, oportet, assumpto ex superioribus verbo, *adiit*, vel aliquo simili. Neque enim ut Ægyptum & Magnam Græciam, ita Architam Tarentinum, dixerit, opinor, Hieronymus, Platonem peragravisse. Præcesserant illa verba: Legimus in veteribus historiis, quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos, maria transisse, ut eos, quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras

ras Memphiticos vates. Pythagoram & Platonem vult Hieronymus esse eorum exemplo, qui ut coram agnoscerent, quos famâ propter doctrinam atque eruditionem noverant, multum terrarum peragrarè minimè dubitarunt. Scribendum igitur Hieronymo fuerat, in hunc ferè modum: *Sic Pythagoras, ut Memphiticos vates, Ægyptum, sic Plato Ægyptum, atque, ut Architam Tarentinum videret, eam oram Italiæ, quæ quondam Magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragravit.* Valerius Maximus de Pythagorâ: *Ægyptum petiit, ubi litteris ejus gentis assuefactus, præteriti Ævi Sacerdotum commentarios scrutatus, innumerabilium seculorum observationes cognovit:* Et de Platone: *Ægyptum peragravit, dum a Sacerdotibus ejus gentis Geometriæ multiplices numeros atque cælestium observationum rationem percipit; quoque tempore a studiosis juvenibus certatim Athenæ Platonem doctorem quærentibus petebantur, ipse Nili fluminis inextricabiles ripas, vastissimosque campos, effusam barbariem, & flexuosos fossarum ambitus, Ægyptiorum senum discipulus lustrabat.* Quò minùs miror eum in Italiam transgressum, ut ab Architâ Tarenti, a Timæo & Arione & Cæto Locris, Pythagoræ præcepta, & instituta acciperet. Exemplo quoque maximè insigni eorum, qui longas & diutinas terrâ marique peregrinationes suscepèrunt, fuerit Ulysses Homericus: Σεμνύνει δὲ καὶ ὁ Ὀμηρικὸν Ὀδυσσεύς ἐχ' ἥττον πῶν ἄλλων, τὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν ἄσπεα καὶ νόον γνῶναι. Præclarè in hanc rem Strabo: Οἱ γοῦν Ποιηταὶ φρονιμωτάτας τῶν ἡρώων ἀποφαίνουσι τὰς ἀποδημήσαντας πολλαχῶς καὶ πλανηθέντας· ἐν μεγάλῳ δὲ τίθενται τὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν ἄσπεα, καὶ νόον γνῶναι. Hinc meritò veteres collegerunt, τὴν περὶ εὐχῆναι, φιλόσοφον εἶναι τι χῆμα καὶ βασιλικόν. Strabo: Τῆς τῶ φιλοσόφου πραγματείας εἶναι νομίζομεν, εἴπερ ἄλλῳ τινι, καὶ τὴν Γεωγραφικῇ. De Dionysio nostro Periegetâ translatitium est illud: Διονύσιος δὲ, Λίβυς μὲν ἰσορεῖται τὸ γένος. Nam & vulgò hic ipse traditur ὡς Διονυσίῳ Ἀλεξανδρείῳ. Fertur & alios libros Dionysius conscripsisse: Συγγραφεὶς ὅ καὶ ἄλλα βιβλία λέγεται. Codices meus, & Monilianus, Συγγραφεύς. Creditus & idem conscripsisse Lithiaca: τὰ μὲν Λιθιακὰ ἐκείθισαν ἴδια Διονυσίῳ καὶ αὐτῷ, διὰ τὴν τῶ χαρακτῆρος ὁμοιότητα. Et quidem Diony-

nyfius, is, qui scripsit τὰ Λιθιακά, alius Suidæ visus fuit a Dionysio Corinthio. Sed, quum, quæ Dionysius ille Corinthius, ἐποποιὸς, elucubrasse ferebatur, Ὑποθήκας, Αἴτια, Μεταωρολογήματα, καὶ καταλογάδων Ὑπόμνημα εἰς Ἡσίοδον, Οἰκεμένης Περιήγησιν δι' ἐπῶν, eadem tributa etiam inveniret Dionysio τὰ τὰ Λιθιακά γράψαντι, ambigebat Suidas, utrum horum ipse auctorem statueret. Ταῦτα δὲ, inquit, ἔβρον καὶ ἐν Διονυσίῳ τῷ τὰ Λιθιακά γράψαντι. Πότερος οὖν αὐτῶν, οὐκ οἶδα. Inde verò alter quisquam confecerit, eundem prorsus esse Dionysium τὸ τὰ Λιθιακά γράψαντα, atque Dionysium Corinthium. Quòd si Eustathius Dionysio huic nostro Periegetæ τὰ Λιθιακά, διὰ τὴν τῆ χαρακτῆρος ὁμοιοτητα, certò adjudicat; hac ratione Dionysius Periegeta idem fuerit, atque Dionysius Corinthius. Λιθικῶν Dionysii Poëtæ meminit Maximus in Scholiis ad Mysticam Theologiam Dionysii Areopagitæ. Sed ibi sanè reponendum Λιθιακῶν. Indigna autem visa sunt, quæ Dionysio nostro adscriberentur, τὰ Βασιλικά. idest, Διονυσιακά. Τὰ δὲ Βασιλικά, διὰ τὴν ἥλαχύντηα, οὐκ ἄξια τέτε κριθέντα, εἰς τὸ Σάμιον ἀννέχθησαν Διονύσιον. Dionysii quidem τὰ Βασιλικά citat aliquoties Stephanus in Ethnicis. Sed nesciremus, cuinam Dionysio vindicanda ea viderentur, nisi nos hîc Eustathius, διὰ τὴν ἥλαχύντηα, Dionysii Samii visa ea olim fuisse, docuisset. Nam Suidas quidem in iis, quæ scripsit Dionysius Samius, minimè omnium adnumerat τὰ Βασιλικά. Ego tamen suspicor, Dionysium illum, cui auctori tributa sunt τὰ Βασιλικά, alium fuisse a Dionysio hoc Samio Suidæ. Samius ille Dionysius fuit Poëta, qui carmine conscripsit τὰ Βασιλικά. Versus inde quosdam adducit Stephanus. Dionysius hic, de quo meminit Suidas, fuit Historicus, Dionysius, inquam, Musonii filius, quem alii Rhodium dixerunt: qui etiam scripsit Οἰκεμένης Περιήγησιν: nimirum, ut puto, καταλογάδων. Neque enim adhæreo Vossio, qui ex Dionysio hoc Samio, atque ex ejus Periegesi, censet esse versus illos apud Tzetzem:

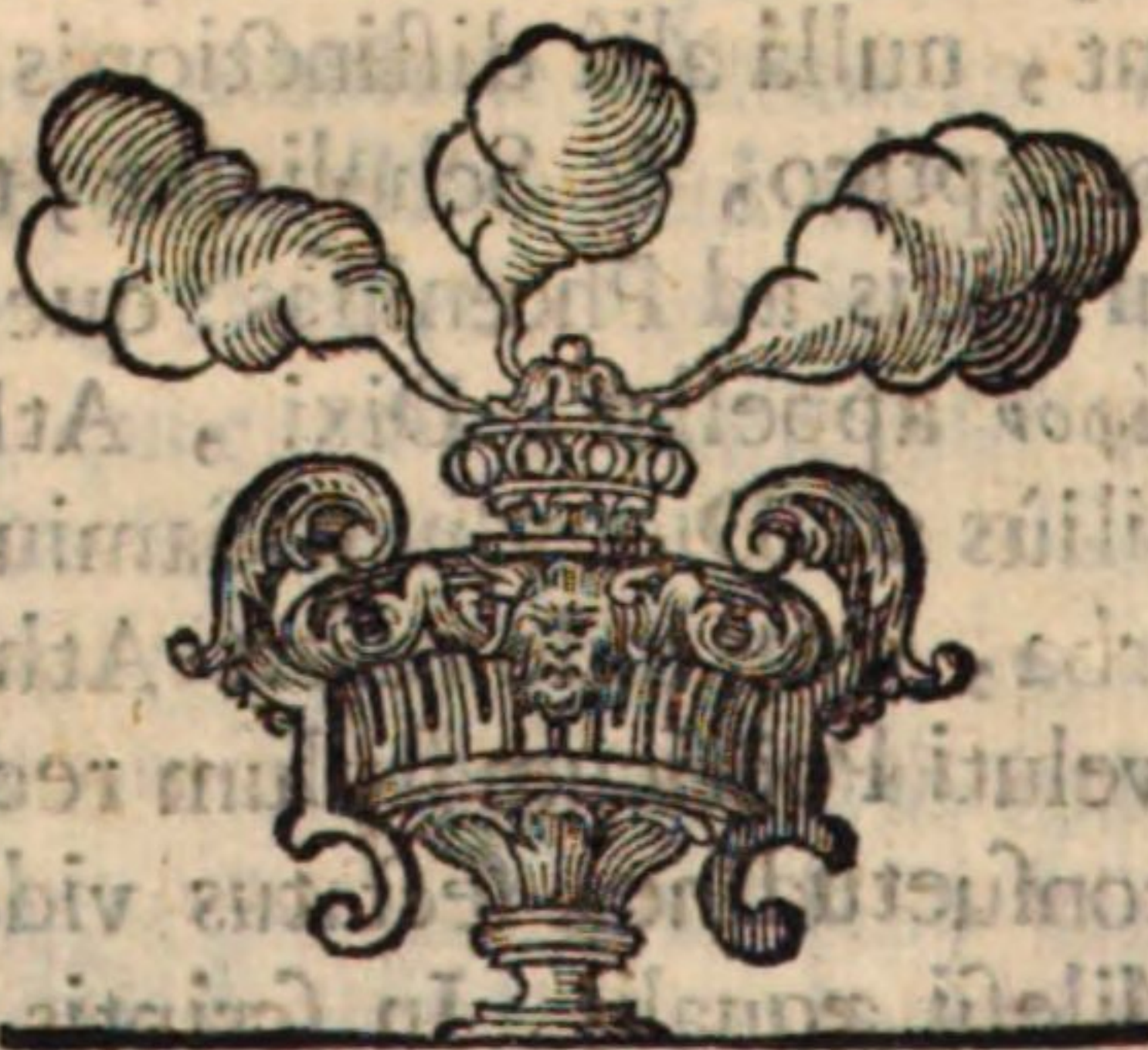
Τῆς γὰρ τοι φιλόπτης Ἀμαζονίδων ἐγένοντο,

Τὴν ποτε δὴ μίχθησαν ἐπ' ἀνδράσι Σαυρομάτησι.

Qua de re nos postea ad Dionysium nostrum Periegetam. Potuit sanè idem ipse, ut complures alii, & Historicus esse, & Poëta. Sed

tamen Dionysius hic Samius, Musonii filius, non est quidem apud Suidam ἐποποιός, qualis Dionysius Mitylenæus, itemque Dionysius tum Byzantius, tum Corinthius; sed ἱστορικός, qualis Dionysius Milesius, cuius item commemorat Suidas Περιήγησιν Οἰκισμένης. Et mirum planè est, si a Dionysio hoc, Musonii filio, scripta sunt τὰ Βασιλικὰ octo & decem ad minus libris, quot eos libros fuisse apparet ex Stephano, non eorum etiam Suidam inter alia Dionysii huius scripta mentionem fecisse. Dionysium Samium ἐν τοῖς περὶ τῆς Κύκλου semel atque iterum citat Athenæus, ejusque verba hæc refert: καὶ αὐτὸν (Κύκλωπα) Ὀδυσσεὺς ὁρῶν ταῦτα ποιεῖντα, πληρώσας τῆς οἴνης κυμβίον, δίδωσι πιεῖν. Falsum hunc titulum librorum Dionysii Samii περὶ Κύκλου autumat vir magnus in Exercitationibus Plinianis, & pro eo legendum, περὶ Κύκλωπος. Sed cur falsum illum titulum, quem in Athenæo constanter exhibent veteres membranæ? An quia Dionysium Milesium legebat in Suidâ Κύκλον ἱστορικόν composuisse, ideo noluit, Athenæum ejus tituli atque argumenti libros Dionysio Samio attribuisse? At enim de libri alicujus Scriptore doctos & eruditos viros sæpe inter sese dissentire videas. ut potuerit Suidas, seu is, ex quo sua illa Suidas transcripsit, ad Dionysium Milesium id ipsum referre, quod Athenæus ad Dionysium Samium, & multò quidem probabilius, retulerat. Alii, qui Κύκλος hunc Scriptorem citant, Dionysium tantum nominant, nullâ aliâ distinctionis notâ, ut Clemens Alexandrinus in Protreptico, & Scholiastæ, tum ille Pindari ad Isthmia, tum ille Euripidis ad Phoenissas: quem etiam Dionysium Tzetzes τὸ Κυκλογράφον appellat. Dixi, Athenæum τὰ περὶ τῆς Κύκλου multò probabilius ad Dionysium Samium retulisse. Siquidem paucula illa verba, quæ inde refert Athenæus, nullo modo antiquum illum, ac veluti Poëticum stylum redolent, quem, pro temporum suorum consuetudine, sectatus videtur Dionysius ille Milesius, Hecatæi Milesii æqualis. In scriptis Dionysii Periegetæ adnumerata etiam τὰ Ὀρνιθιακά. quæ tamen ab aliis relata εἰς ἄλλον τινὰ Φιλαδέλφειαν Διονύσιον. Φιλαδέλφειαν τὴν ἐκ τῆς Φιλαδέλφειας. Ineptiunt, qui Φιλαδέλφειαν exponunt missum a Ptolemæo Philadelpho. quem nempe Plinius testatur missum a Philadelpho in Indiam ad eam regionem perlustrandam. Nomen gen-
tile

tile est Φιλαδελφείας· pariter atque Σάμιος & Μιλήσιος· Ferunt, Philadelphensem hunc Dionysium, διὰ λέξεως ἀκυρολογίαν, cognominatum Διάκνον· Codex Monilianus, Ὑπόκνον· quæ lectio magis arridet Henrico Stephano. Dionysii Periegetæ ætatem quadantenus significat id, quod præ se fert ipse Dionysius, sese vixisse οὐκ ἐπὶ τῷ ὑπάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἀνάκτων· nimirum ἐπὶ τῷ αὐτοκρατόρων· Exordiorum virtutes illæ, περιοχή, προσοχή, καὶ συμπάθεια· quibus nimirum auditorem docilem, attentum, ac benevolum facimus. Multæ Dionysiani hujus Poëmatis laudes, ac præsertim διὰ τὸ ἀκρίνές· ὅπου γε καὶ ἔσπας διδασκαλίας ὁ Διονύσιος ἐν πολλοῖς ἐκτίθεται δι' ἀκρίνειαν· Robertus Stephanus, ἔσπας καὶ διδασκαλίας· quomodo etiam legisse videtur Abel ille, si Deo placet, Matthæus, quantum certè apparet ex qualicunque illâ interpretatione ejus Latina· Henricus Stephanus expunxit τὸ καί· ita ut legeret, ἔσπας διδασκαλίας· Quam lectionem ceteri secuti sunt· Rectè codex Monilianus, ἔσπας τ' διδασκαλίας·

ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM
ANIMADVERSIONUM IN EUSTATHIUM
AD DIONYSIUM PERIEGETAM
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Παρεκβολαί, Excerpta. Vox Grammaticis, seu interpretibus, in primis usitata: quibus etiam in usu Ἐπιβολαί. Periegetæ Exordium sumptum ex Apollonio. Locus Pindari illustratus. Ἀκροῦτα φῦλα, τὰ δυσδιακρίτα, sive etiam τὰ πολυκρίτα. Priscianus defensus. Τὸ ἄ non modò καὶ σέρηνσιν, sed etiam κατ' ἐπίτασιν. Ἡ οἰκουμένη κύκλῳ περιρρέμενη τῷ ὠκεανῷ. Oceanus ἀφόρροος. Αἱ πλημμυρίαι τῷ ὠκεανῷ, καὶ αἱ ἀμπώταις minimè ignoratæ Homero. Varia Etymologia τῷ ἀφόρροος. Orphei versus restitutus. Eratosthenis imitator Dionysius Periegeta. Terram Oceano undique cinctam, notum etiam Homero. Terram Oceano esse coronatam, eleganter dictum Dionysio. Oceanus, veteribus mare Atlanticum. Ptolemæus reprehensus. Neque tamen terra ab Oceano contenta καὶ περιφέρειαν ἰσοδιάσασιν. Herodoti error de Oceano. Ridiculi, quibus terra κυκλοτερής, tanquam ex torno. Terrarum orbis pilæ lusoriæ comparatus. Ἡ οἰκουμένη τρομήκης. Fundè eadem assimilata. Ἡ οἰκουμένη Straboni & Ptolomæο χλαμυδοειδής. Tota terra σφαιροειδής. Terra habitabilis in conos duos a Dionysio divisa, ideoque σφαιροειδής.

HACTENUS in limine versati sumus. Nunc interiora Eustathii ad Dionysium ingredimur. Ecce tibi Ἀρχή τῆς ἐν τῷ κειμένῳ παρεκβολῶν, καὶ λοιπῶν ἐπιβολῶν. Παρεκβολαί Græcis, quæ

quæ Latinis *Excerpta*. Sic Georgii Codini Παρεκβολαὶ ἐκ τῆς βίβλου τῆς χρονικῆς περὶ τῆς πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Et Παρεκβολὴ τῆς ψήφου, Exemplum Latæ Sententiæ, excerptum ex Novellâ Alexii Comneni περὶ τῆς ἐντὸς τῆς ἑξήκοντα ἡμερῶν τῆς ξιμῆνης παράθεσθαι τὴν μαρτυρίαν. Vox in primis iis usitata, qui ex Poëtis aliis-que scriptoribus verba aut loca exciperent, quæ Scholiis atque animadversionibus suis illustrarent. His autem Excerptis quæ explicationes atque observationes addebantur, vocatæ eæ propriè Ἐπιβολαί. Latinè dixeris *Auctaria*, aut etiam *Corollaria*. Genus autem loquendi Grammaticum κατ' ἑλλειψιν est illud, unde τῆς Παρεκβολῶν initium: Ὅτι τὸ τῆς Περιηγητῆς ἐνταῦθα προοίμιον. Plena atque integra locutio: Ἰστέον, ὅτι· aut, Σημείωσαι, ὅτι, ut diximus etiam ad Homerum. Periegetæ Exordium sumptum ait Eustathius, ἐκ Πινδαρικῆς ᾠδῆς. Cur non potius, quod alii adnotarunt, ex illo Apollonii?

Ἀρχόμενος σέο, Φοῖβε, παλαιγενέων κλέα φωνῶν
Μνήσομαι.

Nimis longè est illud Pindaricum, Olymp. Od. 13.

Τεισολυμπιονίκων ἐπαινέων
Οἶκον, ἅμερον ἄσοῖς,
Ξένοισι δὲ θεράποντα, γνώσομαι
Τὰν ὀλβίαν Κόρινθον.

Ubi γνώσομαι exponit Scholiasta εἰς γνώσιν ἄξω, καὶ ὑμνήσω. Celebrat eâ Ode Pindarus ἀθλοφόρον τινὰ Κορίνθιον. Xenophonem nimirum Corinthium σαδιοδρόμον, καὶ πένταθλον. Attamen in utriusque loci collatione, tum Pindarici, tum Dionysiani, valde ingeniosus Eustathius. Dionysius Ὀρέα πόντον, epitheto Homérico. Citat Eustathius ex Dionysio, καὶ ἀνδρῶν φύλα. Dionysius ἀκρεῖτα φύλα. Alii scribebant, ἄσπετα. Sed Eustathium ἀκρεῖτα legisse, ostendit illud ejusdem Eustathii ad librum β' Iliadis: ὡς καὶ ἀκρεῖτα φύλα τὰ δυσδιάκριτα διὰ πληθυσμόν. Ἀκρεῖτα etiam φύλα vetus in Dionysium Paraphrasis explicat τὰ διὰ πλῆθος κείνεσθαι, εἰπὺν χωρίζεσθαι, μὴ δυνάμενα ἔθνη. Sed & ἀκρεῖτα legisse interpretem Dionysii Priscianum, argumento est illa ejus, quavis a contrario sensu, interpretatio: *populosque per orbem Discretos*. Qua ex interpretatione colligere mihi videor, Priscianum in τῷ ἀκρεῖ-

τῷ ἄκριτα accepisse τὸ ἄ, non καὶ σέρησιν, sed κατ' ἐπίτασιν, ita ut idem esse intellexerit τὸ ἄκριτα, atque πολύκριτα. Ut αἰγὴς Etymologo non modò τὸ ἄθραυσον, καὶ σέρησιν, sed etiam τὸ πολύθραυσον, κατ' ἐπίτασιν τῷ ἄ. Et ἄατος non modò καὶ τῷ ἄ σερητικῷ, ὁ ἀβλαβὴς, sed etiam, ἐπιτάσει τῷ ἄ, ὁ πολυβλαβὴς. Itemque ἄβρομοι, non modò καὶ σέρησιν, οἱ ἄνδρ βρόμῃ, sed etiam κατ' ἐπίτασιν, οἱ ἄγαν βρομῶντες, seu πολύβρομοι. Et plura alia sunt καὶ τῷ ἄ ἐπιτατικῷ. Etymologici Magni Auctor: Σημαίνει τὸ ἄ ἐπτά, σέρησιν, ἐπίτασιν, ὁμῶς, κακὸν, ὀλίγον, ἄθροισιν, πλεονασμόν. Στέρησιν, ὡς τὸ ἄφιλος, ὁ ἐσερημένος τῇ φιλίας. ἐπίτασιν, ὡς τὸ ἄξυλος ὕλη, ἢ πολύξυλος. καὶ ἄτλας, ὁ πάνυ καρτερικός. Sicuti etiam τὸ ἄσπετα quibusdam habere visum est τὸ ἄ ἐπιτατικόν. Clarè Etymologus: Ἐπιτατικὰ μόρια, ἐπτά· ἄ, ἄσπετος, ὁ πολὺς. quo fortasse sensu Hesychius: ἄσπετος, λίαν πολὺς, μέγας. Quid nī igitur Priscianus τὰ ἄκριτα in Dionysio sumere potuerit κατ' ἐπίτασιν τῷ ἄ, ἀντὶ τῷ πολύκριτα, itaque ἄκριτα φύλα, *populos per orbem discretos*, hoc est, valde inter sese disjunctos atque remotos, reddiderit? Hæc si docti viri cogitassent, non tot tantasque turbas Prisciano propter illam suam interpretationem movissent. Benè de Oceano: καὶ ἐν ᾧ πᾶσά ἐστιν ἡ γῆ. διότι ἡ οἰκουμένη κύκλῳ περιρρέϊται τῷ ὠκεανῷ. Perbellè dictum a Dionysio ~~θένος~~ ὠκεανοῖο. Legunt vulgò in Dionysio, ῥόος ὠκεανοῖο. Sed elegantius magisque Poëticum, θένος. Homericum est illud, ἀφ' ὁρροῦ ὠκεανῷ. Ex hoc Oceani epitheto probat Strabo, Homerum nequaquam ignorasse τὰ περὶ τὰς πλημμυρίας τῷ ὠκεανῷ, καὶ τὰς ἀμπώτεις. Quod autem explicationis causâ additur, ὠκεανὸς ἀφ' ὁρροῦ, ὁ εἰς ἑαυτὸν ὀρέων, appositum est ad illam etymologiam τῷ ἀφ' ὁρροῦ, cuius Etymologus meminit, ἐκ τῷ ἀφ, καὶ τῷ ὀρῶ τὸ ὀρμῶ. Unde ἀφ' ὁρροῦ Grammaticis ὁ ἐπιθέρμητος, & παλινόρμητος ἐξ ὑποστροφῆς. Qua etiam ex etymologiâ Homericum illud ἀφ' ὁρροῦ ὠκεανοῖο Scholiasta Odysseæ explicat, τῷ κύκλῳ περινοσέυτος τὴν γλῶσσαν, καὶ ἀφ' ἑαυτὴν ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἀφικνεύμενος. Sed & aliæ duæ sunt etymologiæ τῷ ἀφ' ὁρροῦ, altera παρὰ τὸ ἀφ, καὶ τὸ ῥοον, πλεονασμῷ τῷ ὁ, secundum quam Scholiasta Homericus Iliadis: ἀφ' ὁρροῦ, εἰς τὴν πίσω ῥέοντος. & Hesychius: ἀφ' ὁρροῦ, ἀνάπαλιν ῥέοντος. Altera παρὰ τὸ αἶφα,

ex qua idem ille Scholiasta Iliadis : ἀφορρόου , τῇ παχέως ρέοντος .
& Hesychius : ἀφορρός , παχυρρός . cuius quoque alterius etymo-
logiæ meminit Eustathius ad Odysseam : τινὲς ὅ , ἀφορρόον φασὶ
τὸν παχὺ ρέοντα , ὡς οἶον αἰφορρόον . Versus est Homeri lib. Ὑ
Odysseæ :

Ἐν ποροχοῆς ὅ βάλοι ἀφορρός Ὠκεανοῖο .

Porro autem ὁ εἰς ἑαυτὸν ὀρέων idem est , atque εἰς κύκλῳ χῆμα
περιλαβόμενος . Veteres Grammatici apud Eustathium ad Odyf-
seam : ἀφορρόος , ὁ εἰς ἑαυτὸν ἀναλύων ἐν τῷ εἰλεῖσθαι κύκλῳ πε-
ρὶ τὴν γῆν . Sic igitur Oceanus ἀφορρόος . Appositum illud Orphei
de Oceano :

Κύκλον ἀναμάτῃ καλλιρρός Ὠκεανοῖο .

Meus codex , Κύκλον δ' ἀναμάτῃ . Verùm Bochartus , ut consule-
ret metro , addito articulo , fecerat Τὸν κύκλον . Testis citatur
Eratosthenes , cuius in multis imitator noster Dionysius : καθὰ καὶ
Ἐρατοθένης δοξάζει . De Eratosthene , ejusque Geographicis plura
Geographus libro I. & II. Homerum quoque , ceterorum Geogra-
phorum principem , novisse terram Oceano undique cinctam atque
comprehensam , ostendit idem Geographus lib. I. Elegantissimè
mihi semper visus est Dionysius dixisse , terram , veluti insulam ,
Oceano esse coronatam : Διὸ καὶ ἐσεφανώθαι τὴν γῆν φησιν , ἥτοι
κύκλῳ περιειληφθαι , τῷ ὠκεανῷ , ἅτε νῆσον . Auctor Libri De
Mundo , quem Aristotelem esse , sibi vulgò , sed falso , persuadent ,
cap. 3. Τὴν μὲν οὖν οἰκούμενην ὁ πολὺς λόγος εἰς τε νήσους , καὶ
ἡ πείρας διεῖλεν , ἀγνοῶν , ὅτι καὶ ἡ σύμπασα , μία νῆσός ἐστιν ,
ὑπὸ τῇ Ἀτλαντικῇ καλεμένης θαλάσσης περιρρέομένη . Atlanti-
cum vocat ipsum Oceanum . quomodo & Cicero , veteres Græcos
secutus , in Somnio Scipionis : *omnis enim terra &c. parva qua-*
dam insula est , circumfusa illo mari , quod Atlanticum , quod
Magnum , quod Oceanum appellatis . Strabo : Ὅτι ὅ ἡ οἰκόμε-
νη νῆσός ἐστι , πρῶτον μὲν ἐκ τῆ αἰδήσεως , καὶ τῆς πείρας λη-
πτέον . Πανταχῇ δὲ ὅπῃ ποτ' οὖν ἐφικτὸν γέγονεν ἀνθρώποις ἐπὶ
τὰ ἔχματα τῆς γῆς πορεύεσθαι , δέσμεται θάλαττα , ἣν δὴ καλε-
μεν Ὠκεανόν . Καὶ ὅπως δὴ αἰδήσει λαβεῖν οὐχ ὑπῆρξεν , ὁ λό-
γος δείκνυσιν . Hæc de terrarum orbe tunc temporis cognito Stra-
bo . Nec dissimilia Plinius aliique veterum . Ut valdè mirum sit ,

quod

quod scribit Ptolemæus Geographiæ lib. 7. τὴν περὶ τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος θάλασσαν πᾶσαν, καὶ τῶν συνημμένων αὐτῇ κόλπων, παρὰ τε τῷ Ἀράβιον κόλπον, καὶ τῷ Περσικόν, καὶ τῷ Γαγγητικόν, καὶ τὸν ἰδίως καλούμενον μέγαν κόλπον, περιέχεσθαι πάντοθεν ὑπὸ τῆς γῆς. Similiter nimirum atque Caspium mare, quod terrâ undique est inclusum. Jam verò, patefactâ totius Oceani, & aliquoties repetitâ, in orbem navigatione, quis non usurpaverit illud Plinii: *Est igitur in toto suo globo tellus, medio ambitu præcincta circumfluo mari; nec argumentis hoc investigandum, sed jam experimentis cognitum?* Neque tamen vult Dionysius terram ab Oceano contineri καὶ κύκλῳ περιαγωγῇ ἀκρίβη, καὶ περιφέρειαν ἰσοδιάστατον. Est περιφέρεια ἰσοδιάστατος, πρὸς τὴν, ἀφ' ἑνὸς σημείου τῷ ἐντὸς τῆς γῆς κειμένων, πᾶσαι αἱ ἀποσπίπτεσαι εὐθεῖαι, ἴσαι ἀλλήλαις εἰσὶ. Neque verò probat Herodotus τὰς λέγοντας κυκλοτερῆ τὴν γῆν ὡς ἀπὸ τόρνου. Herodotus in Melpomene: Γελῶ δὲ, ὁρῶν γῆς περιόδους γεγράφαντας πολλὰς ἥδη, καὶ οὐδένα νόον ἔχοντας ἐξηγησάμενον. οἱ Ὠκεανὸν τε ῥέοντα γεγράφει πέριξ, τὴν τε γῆν ἐῴσαν κυκλοτερέα, ὡς ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίαν τῇ Εὐρώπῃ ποιεῖσθαι ἴσην. Tria hîc ridet Herodotus, tanquam ineptè & ridiculè conficta, Oceanum circumundique fluentem, terram, tanquam ex torno, rotundam, Asiam parem Europæ. De primo, satis Oceani rudem atque imperitum sese Herodotus prodibit. De secundo, & tertio, habet sibi assentientes Geographos. Et quidem certè ex Herodoto scripsit Eratosthenes de terrâ, ὅτι σφαιροειδὴς ἡ σύμπασα, ὥς ἔκ τῳ τόρνῳ δὲ, ἀλλ' ἔχει τινὰς ἀνωμαλίας. Pilæ lusoriæ orbem terrarum comparabat Seneca Natural. Quæst. lib. 4. c. 11. *Pilæ proprietas est, cum æqualitate quadam rotunditas. Æqualitatem autem hanc accipe, quam vides in lusoriâ pilâ. Non multum illi commissuræ, & rimæ earum nocent, quominus par sibi ab omni parte dicatur. Quomodo in hac pilâ, nihil illa intervalla officiunt ad speciem rotundi, sic nec in universo quidem orbe terrarum editi montes, quorum altitudo totius mundi collatione consumitur.* Egregiè Strabo in eandem sententiam lib. 2. Συγκρύπτειτο γὰρ αὖ τὸ ἔξέχον τῇ γῆς ἐν τῷ πᾶσι μεγέθει μικρὸν ὄν, καὶ λανθάνειν δυνάμενον. ὥστε τὸ σφαιροειδὲς ἐπὶ τέτων, οὐχ ὡς αὖ ἐκ τόρνου

να φαμέν, οὐδ', ὡς ὁ Γεωμέτρης, πρὸς λόγον· ἀλλὰ πρὸς αἰσθη-
σιν, καὶ ταύτῃ παχυτέραν. Non igitur tota terra διαπρὸ περι-
δρομος· quod ait Dionysius. Διαπρὸ, ἥτοι διόλα. Hefychius: δια-
πρὸ, δι' ὅλα, διαμπὰξ, διλυεκῶς. Περιδρομος· idest, περιφε-
ρής. Sic & Hefychio περιδρομοί, τόποι περιφερεῖς. Quod si
ἡ οἰκισμένη τρομήκης, ut Dionysio atque aliis visum fuit, non illa
fanè πᾶσα διαπρὸ περιφερής, ex definitione 15. lib. 1. Element.
Euclidis. Neque igitur illa πᾶσα διαπρὸ περιδρομος. Hinc ἡ οἰ-
κισμένη σφενδόνη assimilata. quæ opinio fuit Posidonii: Τοιαύτη
ᾧ τὸ χῆμα ἡ οἰκισμένη γῆ, καθὰ καὶ Ποσειδωνίῳ δοκεῖ. Agathe-
merus: Ποσειδώνιος ὅς ὁ Σπώϊκός σφενδονοειδῆ (γλῶ συνεῖδε) καὶ
μεσοπλατὸν ἀπὸ Νότις εἰς Βορρᾶν, συνὼ πρὸς ἑῷ, καὶ δύσιν.
Alii aliter τὴν οἰκισμένην figurarunt. Straboni & Ptolemæo ἡ οἰκ-
ισμένη χλαμυδοειδής· quæ τῇ οἰκισμένης figura videtur fuisse inter
veteres percelebrata. Disertè Macrobius: *Veteres omnem habita-
bilem nostram extantæ chlamydi similem esse dixerunt.* Neque ve-
rò τῷ γῆ frustra additum ab Eustathio τὴν οἰκισμένην. Siquidem, si
de totâ terrâ loquimur, & non de eâ tantum parte, quæ sola οἰ-
κισμένη olim credebatur, tota certè terra σφαιροειδής. Et rectè
Plinius: *Neque enim deesse arbitror terris, aut non esse globi
formam: sed inhabitabilia utrinque incomperta esse.* At verò
terra habitabilis in conos duos a Dionysio divisa: Διὸ καὶ εἰς δύο
κῶνας τέμνεται ἡ οἰκισμένη. Quæ est ratio, quare ἡ οἰκισμένη fun-
dæ assimiletur: quia nempe εἰς δύο κῶνας τέμνεται. Dionysius
infra:

Σχῆμα δέ τοι Ἀσίης, ῥυσμός πέλει ἀμφοτεράων

Ἡπείρων, ἐτέρωθεν ἀλίγκιον εἶδει κῶνα,

Ἐλκόμενον καὶ βαιὸν ἐπ' ἀντολῆς मुखὰ πάσης.

Ubi Eustathius: Ὁ τῇ Λιβύης καὶ Εὐρώπης ὁμοῦ τῆς δύο ῥυσμός, ὃ
ἔστιν, ἐλκυσμός, καὶ ἑκτασις, ὃ καὶ εἰς κῶνον, ὡς προεῖρηται, συν-
τελέμενος, χῆμά ἐστι τῇ Ἀσίης, κῶνα δηλαδὴ καταμόνας οὐσης
καὶ αὐτῆς ἐτέρωθεν, οὗ τὸ πλατὺ προσήνεται τῷ τῇ Εὐρώπης, καὶ
τῇ Λιβύης ἔχει. ὡς τὴν μὲν βάσιν ἐκείνην τε, καὶ τὰς τῆς κῶνας κοι-
νὴν εἶναι, τὸ δὲ ὅξυ τὰς τελευτῶν ἐπὶ ἀνατολῆς मुखὸν πάσης, ὃ
ἔστι πρὸς τὴν ἑῷ ὠκεανόν, καὶ τὰς ἐκεῖ τῆς Διονύσεως σήλας. ὥστε
τὸ τῆς ἐτέρου κῶνας ὁμοίως ἀπὸ ξυνόμενον τερματίζεται πρὸς τὰ κατὰ
δύσιν

δύσιν Γάδειρα , καὶ πὰς τῇ Ἡρακλέος σήλας . Διὸ καὶ ὁ ἀρχὴς ἐρρέθη , σφενδόνη εἰκέναι τὴν γῆν .

CAPUT II.

Ἡ οἰκωμένη σφενδονοειδὴς *graphicè descripta* . Ὁξύτερη , & non Εὐρυτέρη, *lectum in Dionysio ab Eustathio* . Ὁξύτερη , vera Dionysii *lectio* *fusè contra doctissimos viros asserta* . Τῆς οἰκωμένης *longitudo ab ortu ad occasum ; latitudo a meridie ad septentriones* . *Rejēctæ argutiæ recentiorum* . Multò major terræ *pars olim cognita ab Oriente ad Occidentem , quàm a Septentrionibus ad meridiem* . Tota hæc *ratio longitudinis & latitudinis* . Longitudo & latitudo δὲ οἰκωμένης a Ptolemæo *definitæ ; itemque ab aliis* . Pomponius Mela *castigatus , & explicatus* . Varia δὲ οἰκωμένης *figura pro variâ & longitudinis & latitudinis mensurâ* . Divisa ἡ οἰκωμένη in *conos duos* . *Conorum horum explicatio* . Hinc ἡ οἰκωμένη σφενδονοειδὴς . Africa ἑαπεζείῳ χήματι *similis* . Quod tamen non impedit , ne Africa simul cum Europâ *conum unum terræ efficiat* . Alter δὲ οἰκωμένης *conus Asiaticus* . Ex utriusque hujus conī *figurâ explicatur vera Dionysii lectio* . Ὁξύτερη *legit in Dionysio Priscianus* .

FIGURAM δὲ οἰκωμένης , assimilem prorsus fundæ , ad mentem quidem Dionysii , *graphicè describit , ac veluti ante oculos ponit Eustathius , illis verbis* : Τῆς ἡ τοιαύτης οἰκωμενικῆς σφενδόνης τὰ ὀξύτερα μὲν πρὸς τε τῇ ἀνατολῇ εἰσι , καὶ πρὸς τῇ δύσει , ἀδὴν κελεύθους ἡελίου καλεῖ . τὰ εὐρύτερα δὲ πρὸς τε τῷ ἀρκτῷ κείται μέρει , καὶ τῷ νοτίῳ . Sic & infra : σφενδόνη εἰκέναι τὴν γῆν , ἥς τὸ ὅξυ ἀμφοτέρωσδε πρὸς πὰς τῇ ἡλίῃ κελεύθους . Hinc planissimè constat , Eustathium , Ὁξύτερη , & non Εὐρυτέρη , legisse in his versibus Dionysii :

ἀλλὰ διαμφίς

Ὁξύτερη βεβαῖα πρὸς ἡελίοιο κελεύθους .

Neque tantum ita legit Eustathius ; sed neque etiam aliter , ex mente certè Dionysii , legere potuit . Atque adeo ego ajo , & quo-

vis

vis pignore opposito, contendere ausim, ita Dionysium scripsisse, neque verò aliter scribere potuisse. Varia quidem fuit veterum in dimetiendâ terrâ, quæ tunc temporis cognita, & culta erat, sententia. Sed tamen de eo omnes consenserunt, portionem terræ, quæ ab hominibus coleretur atque cognosceretur, multò protractiorem esse ab Occidente ad Orientem, quàm quæ ab Austro ad Septentriones porrigeretur. Inde sumpta est a Geographis τὸ οἰκωμένης, longitudo quidem ab ortu ad occasum; latitudo verò a meridie ad Septentriones. Frustra argutantur, ac propemodum ineptè, recentiores, qui ex globosâ orbis terrarum figurâ nescio quam longitudinis hujus atque latitudinis rationem comminiscuntur. Causa veteribus, cur τὸ οἰκωμένης longitudinem eam dicerent, quæ est ab occasu ad ortum; latitudinem, quæ ab austro ad Septentriones, fuit hæc potissimum, quia multò major terræ pars, ut diximus, cognita iis atque explorata erat ab Oriente ad Occidentem, quàm a Septentrionibus ad meridiem: ὅτι καθόλου μὲν, ut ait Ptolemæus, τῷ μείζονι τῆς διαστάσεων προσάπτομεν τὸ μῆκος· ὡμολόγηται ὅ παρὰ πάντων ἀπλῶς καὶ τὸ οἰκωμένης ἢ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τῆς ἀνατολῶν διάστασις, πολλῶ μείζων τῇ ἀπ' ἄρκτων πρὸς μεσημβρίαν. Et bene dicit Ptolemæus, τὸ οἰκωμένης· hoc est, ut idem ipse explicat, τὸ ἐγνωσμένης γῆς. Hanc enim veteres Geographi intelligunt, cum de longitudine atque latitudine τῆς οἰκωμένης loquuntur. Ptolemæus autem longitudinem τὸ οἰκωμένης definit gradibus centum, atque octoginta; latitudinem verò, boream quidem versùs, gradibus tribus & sexaginta; at verò, meridiem versus, sex & decem gradibus. Alii aliter dimetiuntur. Aristoteles Meteorolog. lib. 2. c. 5. Πολὺν γὰρ τὸ μῆκος διαφέρει τῷ πλάτει. Τὸ γὰρ ἀπὸ Ἡρακλείων σηλαῶν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς τῷ ἔξ Αἰθιοπίας πρὸς τὴν Μαίωτιν, καὶ τὰς ἐχάτδ' ὄντας τῆς Σκυθίας τόπας, πλεόν ἢ πέντε πρὸς ἑξία τὸ μέγεθος ἐστίν. Strabo lib. 2. pag. 176. ὥστε τὸ σύμπαν πλάτος τὸ οἰκωμένης, εἴη ἂν ἑλάττω τῆς τετρακισμυρίων (σαδίων) ἀπὸ νότου πρὸς ἄρκτον· τὸ δὲ γε μῆκος περὶ ἑπτὰ κυριακάδας λέγεται. Liber de Mundo: ἥς (οἰκωμένης) πλάτος μὲν ἐστὶ καὶ τὸ βαθύτατον τὸ ὑπεῖρ, βραχὺ ἀποδέον τετρακισμυρίων σαδίων, ὥς φασιν οἱ δὲ γεωγραφίσαντες· μῆκος δὲ, περὶ ἑπτακισμυρίας μάλιστα. Agathemerus lib. 1. c. 1. Πρῶτος δὲ Δημόκριτος

τος πολύπειρος ἀνὴρ συνείδεν, ὅτι προμήκης ἐστὶν ἡ γῆ, ἡμιόλιον
 τὸ μῆκος τῷ πλάτει ἔχουσα. Συνήνεσε τῷ περὶ Δικαίάρχου ὁ Πε-
 ριπαητικός. Εὐδοξος δὲ τὸ μῆκος διπλᾶν τῷ πλάτει. ὁ δὲ Ἐρα-
 τοδένης πλεῖον τῷ διπλᾷ. Vide & Plinium lib. 2. cap. 108. Unde
 etiam facilè colligas, Pomponium Melam, ubi sic ait: *Hæc ergo
 ab ortu porrecta ad occasum, & quia sic jacet, aliquanto,
 quàm ubi latissima est, longior, ambitur omnis Oceano*; Pompo-
 nium, inquam, Melam multò melius dicturum fuisse, si dixisset,
multo, quàm ubi latissima est, longior. Et multò quidem illa
 longior, *quia sic jacet*. porrecta nimirum ab ortu ad occasum.
 Οὐ γὰρ ὑπερβάλλει τὰ καύματα, καὶ τὸ ψυχὸς καὶ μῆκος, ἀλλ' ἐπὶ
 πλάτος, ut bene Aristoteles in Meteorologicis. Et Martianus Ca-
 pella: *Nam utrinque* (idest, a meridie ad Septentriones) *in-*
temperati aeris nimietate contrahitur. Hæc autem est ratio,
 cur ἡ οἰκούμενη multò sit longior ab ortu ad occasum, quàm ubi
 latissima a Septentrionibus ad meridiem. Quam quidem rationem
 minimè perceperunt, qui in Pomponio legendum censuerunt,
qua sic jacet. Hinc pro variâ & longitudinis & latitudinis men-
 surâ, varia afficta est a veteribus figura τῇ οἰκούμενῃ. Crates fecit
 eam ἡμικύκλιον, Hipparchus ἑξαπείσοειδῆ, alii οὐροειδῆ, Strabo,
 ut diximus, χλαμυδοειδῆ, Posidonius denique σφενδονοειδῆ. Po-
 sidonii sententiam quum sequatur Dionysius, non potuit non fa-
 cere τὴν οἰκούμενην πρὸς τε τῇ ἀνατολῇ, καὶ πρὸς τῇ δύσει ὀξύ-
 τέραν. Dividit nanque τὴν οἰκούμενην in conos duos, alterum Asiæ,
 alterum Europæ simul & Africæ: qui ambo coni bases quidem si-
 mul habeant a meridie ad Septentriones; vertices verò, alterum,
 Asiaticum nimirum, ad ortum; alterum, qui nempe est Europæ
 simul & Africæ, ad occasum. Unde clarè apparet, τὴν οἰκούμενην
 media quidem utrinque esse latiora, a Septentrionibus, & meri-
 die; extrema verò, πρὸς ἡλίοιο κελεύθου, ad occidentem nimi-
 rum & orientem, ὀξύτερα, *acutiora*. Qualis profecto est figura
 fundæ, medio latiori, extremis strictioribus, atque arctioribus.
 Sic & Posidonio σφενδονοειδῆς ἡ οἰκούμενη, quæ μεσοπλατὴς μὲν
 ἀπὸ νότου εἰς βορρᾶν, στενὴ δὲ πρὸς ἑω καὶ δύσιν. Non est illa
 quidem Posidonio πλατεῖα πρὸς ἑω, καὶ δύσιν. Sed μεσοπλα-
 τὴς ἀπὸ νότου εἰς βορρᾶν, στενὴ πρὸς ἑω καὶ δύσιν. Neque igitur

Dionysio ἡ οἰκισμένη potuit esse διαμφίς πρὸς ἡελίοιο κελύθας, hoc est, πρὸς ἑῷ καὶ δύσιν, ἑρύτερη, sed debuit omnino esse ὀξυτέρη. Dionysius de Africâ:

Ἦτοι μὲν Λιβύη τεταυσμένη ἐς νότον ἔρπει,
Ἐς νότον ἀντολίῳ τε, τραπεζίῳ εἶδος ὁμοίη.
Ἀρξαμένη πρώτισα Γαδειρόθεν, ἥχι περ ἄκρῃ
Εἰς μυχὸν ὀξυνθεῖσα τιταίνεται Ὠκεανοῖο.
Οὖρον δ' Ἀράβης τεκμαίρεται ἄγχι θαλάσσης
Εὐρύτερον.

Vides hîc Africam Γαδειρόθεν, a Gadibus, hoc est ab Occidente, εἰς μυχὸν Ὠκεανοῖο, ὀξυνθεῖσαν τιταίνεσθαι, eandemque prope a finu Arabico terminum habere εὐρύτερον. qua parte nimirum basis est utriusque conî. Eustathius: ὁ δὲ Διονύσιός φησιν αὐτὸ (τὸ τῆς Λιβύης εἶδος) τραπέζειν εἰκέναι χήματι γεωμετρικῷ τετραπλόρῳ, ἔχοντι τὴν ἄνω πλοῦραν ἐλάττωνα τῆς ὑποτεινέσης, ὡς ὑπόκειται.

Καὶ ὅτ' ἡ Λιβύης συνᾶται μὲν ὀξυνόμενα τὰ πρὸς τοῖς Γαδείροις, τετέσι, τὰ ἑσπέρεια. εὐρύνεται δὲ τὰ πρὸς ἑῷ καὶ Αἴγυπτον. Καὶ οὕτω μὲν οἱ τῶν παλαιῶν ἀκριβέστεροι, οἱ καὶ συνεχέχασιν τῷ τῷ Διονυσίῳ σκοπῷ, λέγοντες, ὅτι ἡ Λιβύη ἐς μυχὸν μὲν ὀξύνεται ὠκεανῷ τ' πρὸς τοῖς Γαδείροις. τὸν οὖρον δὲ αὐτῆς τὸν εὐρύτερον Ἀραβίης τεκμαίρεται ἄγχι θαλάσσης. Ad eandem mentem Festus Avienus:

*Ergo solum, terræque Libystidis ora per austrum
Tenditur, eoæ procul in confinia lucis.
Gades, principium est: caput hujus cæspitis autem
Arctius angusto conducit littora tractu,
Oceanique Salum cuneo subit istius oræ.
Terminus immensis Arabum concluditur undis.
At latus hoc terræ diffusius explicat agros,
Arvaque tenta patent.*

Et

Et Priscianus:

*Incipiens Libya, tenuisque a Tethyos undis,
Oceanus Tyrias qua pulsat gurgite Gades,
Tenditur ad notias partes, & Solis ad ortus,
Et mensæ formam reddit mensoribus artis,
Quam tradunt terræ non æquam margine cuncta.
Terminat hæc fines Rubri prope littora ponti
Latos.*

Neque verò quòd Africa trapezii speciem quandam referat, id sanè officit, quominus ipsa simul cum Europâ conum unum efficiat: quando utraque simul ad Occidentem figuram facit multò acutiorē atque arctiorē; latiorē verò ad basim, qua utraque cohæret cum Asiâ. Rursus Dionysius de Europâ simul atque Africâ:

Ἀμφὼ δ' ἴσον ἔχουσιν ἐπ' Ἀσίδα νεῖατον ἵχνος.

Ἡ μὲν πρὸς βορέην, ἡ δ' εἰς νότον. εἰ δέ κε θείης

ταύτας ἀμφοτέρας γαῖαν μίαν, ἡ κεν ἐπιπρὸ

σχῆμα πέλοι κώνε, πλοῦρῆς ἴσον ἀμφοτέρῃσιν.

Ὅξυ μὲν ἐσπέριον, πλατὺ δ' ἀνατολίῳ ὑπὸ μέσῳ.

Itemque Eustathius: Εὐρώπη, καὶ Λιβύη τὸ νεῖατον ἵχνος, ἡ γοιωτὴν βάσιν, καὶ τὸ ἐὼν πλατὺ τέρμα ἐαυτῇ, ἴσως ἐπὶ τῇ Ἀσίᾳ ἔχουσιν. ὑπόκειται ὅτι ἡ Ἀσία, ὥσπερ βάσις, αὐταῖς. καὶ θείης, φησὶν, ἀμφοτέρας ταύτας, γαῖαν μίαν, μὴ μεσολαβέμεν ὑπὸ τῇ ἐσπερίας θαλάσσης, κώνε ἂν γένοιτο σχῆμα, πλοῦρα ἴσον ἀμφοτέραις. ὁ ὅξυ μὲν τὸ ἐσπέριον, πλατὺ δὲ τὸ ἀνατολικὸν τὸ πρὸς τῇ Ἀσίᾳ. Et Festus Avienus:

Sed tamen Hesperii qua spectant æquoris undam,

Ambæ producto coeunt sibi cæspite terræ.

Qua matutinus Sol istas ignibus afflat,

Latior ambabus species distenditur.

Et Priscianus:

Linea nanque Asiæ similis disjungit utranque.

Hæc notias spectat partes, aquilonis at illa.

Ast ambas unam si terras esse putemus,

Assimulant conum, laterum compagibus æquis:

Cujus ad occasus est summum, lata sub ortu.

Similia infra de altero cono τῆς οἰκωμένης, Asiatico nimirum, Dionysius. quo de cono hæc ex Dionysio Festus Avienus:

*Vastius est Asiæ diti caput, indeque sensim
In matutinas oras conducitur axis.*

Et Priscianus:

*Ast Asiæ fines ambarum linea monstrat,
Et formam, contra positarum in imagine coni.
Paullatim trahitur tamen hæc orientis ad oras.*

Hæc aliquantò nos fusiùs ex Dionysio, ejusque interpretibus, inde ut planè constaret, quod supra diximus, Dionysium de totâ terrâ habitabili scripsisse, quod scribere eum debuisse contendimus,

ἀλλὰ διαμφίς

Ὁξυτέρῃ βεβαῦα πρὸς ἡελίοιο κελεύθερος.

Nam si Africa simul atque Europa, veluti unus quidam conus, in unum veluti verticem, acutiorem illum atque angustiores, ad Occidentem concurrunt; si Asia, coni instar, ad Orientem contrahitur; si utriusque hujus coni, quæ media est basis, latior illa est a Septentrionibus ad meridiem, quæ omnia docet atque inculcat Dionysius, quî idem ipse potuit totam habitabilem terram non facere διαμφίς ὀξυτέρῃ, utrinque nimirum ad Solis vias, hoc est, tum ad ortum, tum ad occasum? Quòd si ὀξυτέρῃ scripsisset, turpiter ipse sibi contradixisset. Et ὀξυτέρῃ legit sine dubio in Dionysio Priscianus, ut ostendit hæc ejus interpretatio:

*Non tamen assiduo teres undique margine circum
Clauditur hæc, bifido sed brachia littore pandens,
Arctatur rapidos cursus ad Solis utrinque.*

C A P U T I I I.

Inquisitum in Avienum. Avieni lectio defensa. Aliorum explicatio improbata. De figurâ τῆς οἰκωμένης γεωγραφικῶς locutus Dionysius. Latitudo ab eo longitudini opposita. Africæ & Europæ χῆμα, itemque Asiæ, apud Dionysium. Trium harum partium terrarum orbis longitudo & latitudo, comparatè ad longitudinem & latitudinem totius οἰκωμένης. Trium continentium longitudo & latitudo, παράλληλοι longitudini & latitud-

titudini totius οἰκωμένης. Hispania versa ἐπὶ μῆκος ὑπείροιο. Conorum duum terrestrium, basis in medio communis a Septentrionibus, & meridie; vertices, alter ad Occidentem, alter ad Orientem. Ἡ οἰκωμένη, χλαμυδοειδής. Extrema longitudinis μυεῖζοντα. Angustiora, quæ ad ortum & occasum; latiora, quæ a meridie ad Septentriones.

SED quid faciamus Avieno, qui legisse videtur in Dionysio ὀρυτέρη; Quippe sic Avienus:

Oceani nam terra salo præcingitur omnis,
Parva ut cæruleo caput effert insula ponto.

Nec tamen extremus teres est sinus undique in orbem,
Qua colitur populis, qua tellus paret aratro:

Sed matutino qua cælum Sole rubescit,
Latior, accisi curvantur cæspitis arva:

Cetera protentus.

Sunt, qui pro *Latior* legant *Arctior*. Sed sine antiqui codicis testimonio, quam mihi fidem emendationis hujus suæ faciant? Sunt, qui τὸ *latior* in Avieno eodem sensu accipiant, atque τὸ ὀρυτέρη, quod ipsi quidem dixisse volunt Dionysium. Qui enim in Dionysio legunt ὀρυτέρη, ii etiam censent, non propriè hac voce Dionysium latitudinem significare, quæ longitudini opponitur; sed generalius cujuscunque spatii magnitudinem, quale etiam spatium est ab ortu ad occasum. Itaque τὴν οἰκωμένην utrinque ad Solis vias ὀρυτέραν, seu latiore, intelligunt ipsi longiorem. Verùm hac ista explicatione nihil ego vidi magis præposterum, magisque contrarium Dionysio, qui in Periegesi hac suâ γεωγραφικῶς, quàm qui maximè, de figurâ τῆς οἰκωμένης loquitur; quumque eam assimilet fundæ, τὸ ὀρυὸν opponit τῷ ὀξεῖ. hoc est, latitudinem longitudini. Sic enim Africa a Gadibus

Εἰς μυχὸν ὀξυρθεῖσα τιταίνεται Ὠκεανοῖο.

Οὐρον δ' Ἀρράβινος περμαίνεται ἀγχι θαλάσσης
Εὐρύτερον.

Et Africa simul atque Europæ χῆμα

Ὁξὺ μὲν ἑσπεριον, πλατὺ δ' ἀντολίῳ ὑπὸ μέσῳ.
longius nimirum atque angustius ad occidentem; latius verò, orientem

tem versus, qua parte Asiam contingit. hoc est, a Septentrionibus & meridie. Itemque *χῆμα* Asia

Ἐλκόμενον καὶ βαιὸν ἐπ' ἀντολίνης μυχὰ πάσης,
tractum paullatim ad orientis recessum. Quæ verba denotare videntur tractum ipsum longitudinis. quo etiam sensu *χῆμα* ipsum Asiae dicitur Dionysio *ῥυσμός* ambarum aliarum continentium, hoc est, *έλκυσμός*, καὶ *ἐκτασις*. Neque verò dixeris, longitudinem hanc atque latitudinem Africae, Europæ, Asiae, partium esse, non totius *οἰκωμένης*. Nam quæ harum partium longitudo & latitudo dicitur, hæc profecto utraque dicitur, non simpliciter, sed comparatè, & cum respectu ad longitudinem atque latitudinem totius *οἰκωμένης*. Et rectè Strabo: Καθόλα ὃ νοητέον, ὅτι οὐχ ὡσαύτως λέγεται μῆκος καὶ πλάτος ἐπὶ ὅλῃ, καὶ μέρους. ἀλλ' ἐφ' ὅλου μὲν τὸ μείζον διάστημα καλεῖται μῆκος. τὸ δ' ἔλαττον, πλάτος. ἐπὶ μέρους δὲ μῆκος μὲν τὸ παράλληλον τῷ τῷ ὅλου μήκει τμήμα ἐκείνου, ὁπότερον ἂν ᾖ μείζον, καὶ τὸ ληφθὲν διάστημα ἐν τῷ πλάτει μείζον ἢ τῷ ληφθέντος ἐν τῷ μήκει διαστήματος. Διὸ καὶ τὴν οἰκωμένην ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν μηκωομένης, ἀπὸ δὲ ἀρκπὼν ἐπὶ νότον πλατυνομένης, καὶ τῷ μὲν μήκους ἐπὶ παραλλήλῃ τινὸς τῷ ἰσημερινῷ γραφομένης, τῷ δὲ πλάτους ἐπὶ μεσημβρίᾳ, δεῖ καὶ τῶν μερῶν λαμβάνεσθαι, μήκη μὲν τὰ παράλληλα τῷ μήκει τμήματα αὐτοῦ, πλάτη δὲ τῷ πλάτει. Sic igitur & Dionysius, quam Europæ, Africaeque, & Asiae dat longitudinem & latitudinem, utramque hanc dat παράλληλον longitudini atque latitudini totius *οἰκωμένης*. Ergo, si Africae simul atque Europæ τὰ ὀξύτερα, hoc est, longiora, sunt ad Occidentem; Asiae verò ad Ortum; necesse quoque est, ἡ οἰκωμένη sit utrinque ὀξυτέρη, & ad Occidentem & ad Ortum; atque adeo de totâ *οἰκωμένη* scripserit Dionysius:

ἀλλὰ διαμφίς

Ὀξυτέρῃ βεβαῦσα πρὸς ἡελίοιο κελύθεας.

quod nempe seorsum scripserat de partibus τῆς οἰκωμένης. Quumque agens de illis partibus, τὸ ἄρύτερον opposuerit τῷ ὀξυτέρῳ, non potuit fanè de totâ *οἰκωμένη* dicere id ἄρύτερον, quod est multò longius, atque ὀξύτερον, itaque unius atque alterius vocis significationem commiscere inter sese, atque confundere. De longitu-

gitudine quoque τὸ οἰκωμένης, quatenus hæc longitudo opposita est latitudini, Dionysium cogitasse, cum terram faceret & μὴν πᾶσαν διαπρὸ περιέδρομον, ἀλλὰ διαμφίς ad Solis vias extensio- rem, argumento est, quòd Hispaniam in angulo extremo Europæ versam dicit ἐπὶ μῆκος ὑπείροιο, *in longitudinem continentis*, illis versibus de Europâ:

Τῆς ἥτοι πυμάτῳ μὲν ὑπὸ γλαχίνα νέμονται,

Ἀγχι σιλάων, μεγαθύμων ἔθνος Ἰβήρων,

Μῆκος ἐπ' ὑπείροιο τετραμμένον.

Veruntamen fatendum est, Dionysium longitudinem atque lati- tudinem τὸ οἰκωμένης ejusque partium, non per sese atque præcisè, aliorum quorundam Geographorum more, considerare; sed quate- nus ex terræ cognitæ longitudine ab ortu ad occasum, ejusque la- titudine a meridie ad Septentriones, duplicis hinc inde coni fi- gura confurgit, cujus in medio basis sit communis a Septentrioni- bus, atque a meridie; verticum verò alter spectet ad occidentem, alter ad orientem. Hanc figuram duplicis coni, unius ad ortum, alterius ad occasum, mediâ ac communi utriusque basi, præcipuè respicit ἐν τῇ οἰκωμένῃ Dionysius. Nihil autem magis repugnat cono, quam verticem latiore esse suâ basi. Ergo, si in cono ba- sis ipsius est latitudo; acumen verò est verticis, quî potuit un- quam Dionysius τῷ οἰκωμένῳ utrinque ad Solis vias ἐρυτέρῳ dicere, qua vertex ipse est utriusque terrestris coni, unius ad occi- dentem, alterius ad orientem? Sic verò & Geographus, quum, pro longitudinis ac latitudinis ratione τῷ οἰκωμένῳ figuret χλα- μυδοειδῆ, appositè ad chlamydis figuram, extrema etiam longitu- dinis utrinque dicit μυερίζειν, hoc est in acutum cogi atque co- arctari. Sunt autem extrema ea longitudinis ad orientem & occi- dentem. Verba Geographi: "Ὅτι μὲν οὖν ἐν τῷ (τῷ παραλλη- λογραμμῷ) εἰσὶν ἡ οἰκωμένη, φανερόν ἐκ τῆς μήτε τὸ πλάτος αὐ- τῆς τὸ μέγιστον ἔξω πίπτειν αὐτῆς, μήτε τὸ μῆκος. "Ὅτι δ' αὐτῆς χλαμυδοειδὲς τὸ σχῆμά ἐστιν, ἐκ τῆς τὰ ἄκρα μυερίζειν τὰ τοῦ μήκους ἐκατέρωθεν· κλυζόμενα δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης, καὶ ἀφαιρεῖν τῷ πλάτους. Τῷ δὲ δήλον ἐκ τῆς περιπλοσάντων τὰ τε ἑῶα μέ- ρη, καὶ τὰ δυσμικὰ ἐκατέρωθεν. Est autem μυερίζειν, τὸ κατὰ μὲν ἑῶα εἶναι σπινθῆσαι, καὶ λεπταίνεσθαι. Id ipsum paullò post Geographus

συνάγεσθαι εἰς σκῶν, in his verbis : "Ὡς δὴ λον, ἐφ' ὅσον συνάγεται τὰ ἄκρα τῆ οἰκουμένης καὶ μήκος ὑπὸ τῆ περιεχυμένη πέ-
λάγῃς εἰς σκῶν. Atque ita etiam alii, qui terram habitabilem simili-
liter figurarunt, locuti sunt, ut angustiora ea dicerent, quæ sunt
ad ortum & occasum; latiora verò, quæ a meridie ad Septen-
triones.

CAPUT IV.

*Ciceronis sententia de figurâ τῆ οἰκουμένης contra doctos viros explicata. Vertices etiam, poli, si sermo de universo terra-
rum orbe. Universus terrarum orbis cingulis quinque redi-
mitus. Hoc respectu, longitudo terræ, sicuti & cæli, a po-
lo ad polum; latera ab ortu & occasu. Aristoteles correctus.
Aliter philosophandum de οἰκουμένῃ. Alia Ciceroni conside-
ratio universæ terræ, alia terræ τῆ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης.
Utriusque differentia. Τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης vertices ad
orientem atque occidentem. Hujus etiam unus cingulus ha-
bitabilis, borealis Ciceroni. Eidem terræ universæ cinguli
duo habitabiles, alter borealis, alter australis. Vertices,
extrema longitudinis; latera, latitudinis. Τῆς οἰκουμένης
longitudo ab ortu ad occasum. Insignis hallucinatio Macro-
bii. Confusa a Macrobio ἡ οἰκουμένη cum globo terrestri. Κυ-
κλοτερὴν ut esset ἡ οἰκουμένη, id veteribus creditum ἀδύνατον.
Macrobian ratio improbata. Circulus Borealis multò latior,
quàm latera ipsa ab eo circulo ad Tropicum. Circulus Borealis
apud Græcos varius. Semicirculus borealis partibus fere dua-
bus & septuaginta, qualibus latera utrinque a Tropico ad
Borealem sint tribus atque quadraginta. Macrobian opinio ab-
surda. Longitudo Tropici partibus centum & quinque fere
atque sexaginta. Zonæ temperatæ latera, a meridie Tropicus,
a Septentrionibus circulus Borealis. Zonæ ejusdem vertices,
ab ortu, & occasu. Ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη chlamydi similis.
Latitudo τῆ οἰκουμένης minimè confundenda cum longitudine.*

HINC illud Tullii in somnio Scipionis : Omnis enim terra,
quæ colitur a vobis, angusta verticibus, lateribus latior,
par-

parva quædam insula est. Vertices dicit Cicero τὰ ἀκρα ἢ οἰ-
κισμένους, quibus utrinque, & ad orientem & ad occidentem, fit
terra angustior, quæ a nobis colitur. Hic tamen fallunt, qui &
ipsi falluntur, docti viri, qui *vertices*, quibus terra fit angusta,
polos intelligunt; *latera* verò, quibus fit ipsa latior, ea, quæ ab
ortu & occasu. Quæ explicatio, de situ quidem terræ tunc tempo-
ris cultæ atque notæ, apertè est falsa. Scio equidem, vertices vo-
catos etiam polos. Quid notius? Ipse paullò ante Cicero munda-
nos polos, *cæli vertices* vocat: *Cernis autem eandem terram,*
quasi quibusdam redimitam, & circumdatam cingulis: c qui-
bus duos maximè inter se diversos, & cæli verticibus ipsis ex
utraq; parte subnixos, obriguissè pruina vides. Sed ibi Cice-
ro universum terrarum orbem, solidum illum & globosum, non
τὸν οἰκισμένον, considerat: orbem, inquam, terrarum, cingu-
lis illis quinque redimitum, quorum medius & maximus, Solis ar-
dore torreatur, duo sint habitabiles: *quorum*, inquit, *australis*
ille, in quo qui insistent, adversa vobis urgent vestigia, ni-
hil ad vestrum genus. Hac ratione si orbis terrarum spectetur,
quinam ejus vertices, nisi poli? *quoniam terra*, inquit Plinius,
a verticibus duobus, quos appellaverunt polos, centrum cæli
est. Apulejus de Mundo: *Hi vertices, quos immobiles diximus,*
ita sunt, ut supra caput alter appareat ex parte Boreæ, qui
septentrionalis vocatur; alter autem Antarteticus humo tegat-
ur. Hoc etiam modo longitudo terræ, sicuti etiam cœli, fuerit
a polo ad polum; latera verò, quæ utique sunt latitudinis, utrin-
que fuerint, ab ortu nimirum & occasu. quomodo de cœlo philo-
sophatur Aristoteles: Λέγω δὲ μήκος αὐτῆς τὸ κατὰ τὰς πόλους διά-
στημα. καὶ τῶν πόλων, τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω. Διαφορὰν ὅτι ἐν
μόνοις τέτοις ὁρῶμεν τὴν ἡμισφαιρίων, τῶν μὴ κινεῖσθαι τὰς πόλους.
ἅμα δὲ καὶ εἰώθαμεν λέγειν τὰ πλάγια ἐν τῷ κόσμῳ, ὃ τὸ ἄνω,
καὶ τὸ κάτω, ἀλλὰ τὰ παρὰ τὰς πόλους, ὡς τέττα μήκους ὄντος.
Τὸ ὅτι εἰς τὸ πλάγιόν ἐστι τὸ παρὰ τὸ ἄνω, καὶ τὸ κάτω. Τέτων
δὲ πόλων, ὃ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς φαινόμενος, τὸ κάτω μέρος ἐστίν. ὃ
δὲ ἡμῖν ἀδηλος, τὸ ἄνω. Δεξιὸν ὅτι ἐκάστου λέγομεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ
τῆς κατὰ τὸν τόπον κινήσεως. τὰ δὲ ἔραντ' ἀρχὴν τῆς περιφορᾶς, ὅθεν αἱ
ἀνατολαὶ τῶν ἀστρων. ὥστε τὰτ' ἂν εἴη δεξιόν. ὃ δὲ αἱ δύσεις, ἀρι-

σερόν . Correximus obiter Aristotelem in illis verbis : τὰ παρὰ τὰς πόλους . & , τὸ παρὰ τὸ ἄνω . ubi pro παρὰ vulgò legunt περὶ . Sed παρὰ legebat Argyropylus , quantum apparet ex ejus interpretatione . Vertit enim , *præter* . Quale igitur coelum Aristoteli , talis & terra fuerit , si per sese universa spectetur . Verùm de οἰκουμένη , quod ad longitudinem , atque ad latitudinem attinet , idem ipse Aristoteles longè aliter philosophatur in Meteorologicis : ubi ridiculè facere eos scribit , qui τὴν οἰκουμένην γράφουσι κυκλοπερῇ , & ejus quidem longitudinem porrigit ἀπὸ Ἡρακλείων σιλωῶν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς . latitudinem verò ἐξ Αἰθιοπίας πρὸς τὴν Μαιῶτιν , καὶ τὰς ἐγκατόοντας τῆς Σκυθίας πόπους . Itaque & Cicero alia est consideratio universæ terræ , alia terræ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης . Universa terra , cingulis est quinque redimita . Τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης cingulus est unus habitabilis , isque borealis . Illius longitudo a polo ad polum . Hujus ab ortu ad occasum . Illius vertices , poli . Hujus , τὰ ἅκρα terræ ipsius habitabilis , atque cognita , ad orientem atque occidentem , ut paullò ante dicebamus . Cicero de hoc nostro cingulo boreali : *Hic autem alter subiectus aquiloni , quem incolitis , cerne , quàm tenui vos parte contingat . Omnis enim terra , quæ colitur a vobis , angusta verticibus , lateribus latior* . Jam verò si hîc Cicero vertices , polos , ut volunt , intelligit ; malè igitur cingulum hunc alterum , quem nos incolimus , subiectum dicit aquiloni . Neque enim uni solique aquiloni erit subiectus ; sed etiam austro . Siquidem poli sunt ii , quibus omnis terra , quæ colitur a nobis , tanquam verticibus , coangustatur . Ergo hic alter cingulus , subiectus aquiloni , confunditur cum australi : quem tamen australem cingulum ait Cicero nihil ad nostrum genus pertinere . Miror , doctos viros id minimè omnium attendisse . Si Cicero dixisset , omnem hanc terram nobis notam atque cultam , angustam esse *vertice* , aliquid fortasse commodi sensûs eruere inde potuissent . Nunc , cum dicit , *verticibus* , si vertices sunt poli , restat , ut Cicero utrumque polum dixerit , & borealem & australem , quibus cingulus hic nostræ terræ habitabilis ex utraque parte coarctetur . Atqui non jam hæc fuerit terra culta , & veteribus nota , cujus est cingulus hic borealis ; sed terra universa , cujus cingulos duos , maximè inter sese diversos , dixerat paullò

paullò ante Cicero *cæli verticibus ipsis ex utrâque parte subnixos*. Ergo hujus cinguli habitabilis, qui & borealis est, vertices, quibus quidem verticibus idem hic cingulus in angustum contrahatur, alii sunt Ciceroni a verticibus iis cœli, quibus cinguli duo extremi, & borealis, & australis, sunt utrinque subnixa. Quinam autem terræ hujus veteribus cognitæ alii unquam vertices esse possint, quàm ejus utrinque extrema, qua ipsa est longior? Vertices enim, extrema sunt longitudinis, ut latera latitudinis. Ideoque terræ universæ vertices Aristoteli atque Ciceroni poli duo, alter borealis, alter australis; quia totius globi terrestris longitudinem a polo, ut diximus, ad polum dimetiebantur. Quum autem *ὁ οἰκισμὸς* longitudo secus sese habeat, & ab ortu porrecta sit ad occasum, ejus quoque vertices ab ortu sint, oportet, & occasu: quippe quum *ὁ οἰκισμὸς* intervallum multò majus sit ab ortu ad occasum, quàm a meridie ad Septentriones. Intervallum autem majus, longitudo; minus, latitudo. Nihil exploratius atque certius. Itaque hallucinatus videtur Macrobius, qui Ciceronis locum ita explicat, ut terram hanc nostram habitabilem verticibus angustiores faciat ad boream, lateribus ab utrâque parte latiores, hoc est, ab oriente & occidente. Sic enim Macrobius: *Quòd autem dixit nostram habitabilem angustatam verticibus, lateribus latiores, id eadem descriptione poterimus advertere. Nam quantò longior est Tropicus circus Septentrionali circo; tantò zona verticibus, quàm lateribus, angustior est: quia summitas ejus in arcum extremi circuli brevitate contrahitur; deductio autem laterum cum longitudine Tropici ab utrâque parte distenditur*. Profecto si id Cicero voluisset, terram, quæ colitur a nobis, non verticibus, sed vertice, angustam dixisset. Unus nanque a Septentrionibus vertex, alter a meridie. Deinde consideratio illa Macrobianæ est globi terrestris, qui a Tropico, boream versùs, arcuùs semper ad perficiendam rotunditatem contrahitur. qua quidem ratione latera bene utrinque fuerint a Tropico extremo, ab oriente nimirum & occidente, non modò usque ad circulum; sed etiam ad polum usque ipsum, borealem. Verùm non hoc modo terram sibi notam ac cultam veteres respiciebant, cum ei figuram tribuerent; sed quàm longè ea & quàm latè pateret. *Κυκλωπερὴ* nanque ut es-

set ἡ οἰκκμένη, id fanè veteribus creditum fuit ἀδύνατον κατὰ τε τὰ
 φαινόμενα, καὶ κατὰ τὸν λόγον. Eam igitur respiciebant, ut diximus,
 longam ab ortu ad occasum, latam a Septentrionibus ad meridiem.
 Ptolemæus: εἰκότως ᾧ ἂν καλοῖμεν τὴν ἐκκειμένης ἐπιφανείας τὴν
 ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμᾶς διάστασιν, μῆκος. τὴν δ' ἀπ' ἀρκτων
 πρὸς μεσημβρίαν, πλάτος ὅτι τε καὶ τῆς κατ' οὐρανὸν κινήσεων
 τὰς παραλλήλους ταύταις ἐμωνύμως προσαγορεύομεν, καὶ ὅτι κα-
 θόλου μὲν τῇ μείζονι τῆς διαστάσεων προσάπτομεν τὸ μῆκος. ὁμο-
 λόγηται δὲ παρὰ πάντων ἀπλῶς καὶ τὴν οἰκκμένης ἢ πρὸς δυσμᾶς
 ἀπὸ τῆς ἀνατολῶν διάστασις, πολλῶν μείζων τὴν ἀπ' ἀρκτων πρὸς με-
 σημβρίαν. Ergo si ἡ οἰκκμένη, καὶ ἐγνωσμένη lateribus latior est
 Ciceroni, illa utique latera non ab oriente & occidente fuerint, ubi
 extrema sunt longitudinis; sed a Septentrionibus & meridie. Sed
 illud est mirabile in Macrobio, quòd zonam hanc quidem tempera-
 tam, verticibus, quàm lateribus, angustiores ideo esse dicit,
quia summitas ejus in arcum extremi circuli brevitate contra-
bitur. Quasi scilicet circulus ille extremus multò sit breviori spa-
 tio, quàm illa, quæ vocat latera, utrinque deducta, &, pro Tro-
 pici longitudine, distenta. Atqui circulus ille borealis, hinc inde,
 inter ortum nimirum & occasum, multò quidem certè majori lati-
 tudine est, quàm ipsa sint latitudinis latera, quæ ab utrâque parte
 Macrobius distendit a circulo Tropico ad Septentrionalem; idque
 maximè secundùm sententiam Græcorum, quibus circulus ille Se-
 ptentrionalis μέγιστός ἐστι τῆς αἰεὶ θεωρουμένων κύκλων, καὶ ἐφαπ-
 τεται τῷ ὀρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὲρ γῆν ἀπολαμ-
 βάνεται. adeo ut pro obliquitate nostræ habitationis circulus ille
 mirum in modum variet, &, quòd nos magis ad boream accedimus,
 eò circulus ille Septentrionalis major fiat; ubi verò nos, qui cin-
 gulum temperatum incolumus, a boreâ, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν
 οἰκῶμεν, quàm maximè absumus, in ipsis nempe zonæ temperatæ
 finibus sub Tropico, semicirculus ille Septentrionalis, quo cingu-
 lus noster habitabilis, boream versus, definitur, minor esse ne-
 queat partibus fere duabus & septuaginta, qualibus certè partibus
 illa utrinque latera, a Tropico circulo ad Septentrionalem, sint
 tribus atque quadraginta. Quî verò unquam fiat, ut vertex latior
 sit lateribus suis? Siquidem Macrobio zonæ hujus temperatæ ver-
 tex,

tex, circulus est, seu potius semicirculus Septentrionalis; latera verò, illa, quæ ab utrâque inde parte ad Tropicum deducuntur. Quòd si Macrobius Tropici longitudinem ponit ab ortu ad occasum, cur non etiam zonæ temperatæ longitudinem ab ortu ad occasum? qua etiam ratione zonæ ejusdem latitudo fuerit a Tropico circulo ad Septentrionalem. Etenim, ut supra etiam dictum est, τὸ μείζον διάστημα, μήκος. τὸ ἑλάττω, πλάτος. At verò intervallum inter utrumque illum circulum partium est trium & quadraginta, quales utique partes longitudo illa Tropici habet centum, & quinque ferè atque sexaginta; semicirculus verò Septentrionalis duas & septuaginta. Hoc si fit, quemadmodum faciendum esse ratio ipsa suadet, quis non videat, zonæ hujus latera, quæ latitudinem ejus utrinque determinant, hinc a meridie esse Tropicum, inde a Septentrionibus circulum borealem? Illa enim latera, quæ angulum minimè omnium faciunt. Strabo: Πλοῦράν δὲ λέγομεν τὴν ἀγώνιον γραμμὴν. ἀγώνιος δ' ἐστίν, ὅταν ἢ μὴ συναντήσῃ πρὸς ἀλλήλα τὰ μέρη, ἢ μὴ ἐπὶ πολὺ. Ex quo etiam sequitur, vertices hinc inde zonæ nostræ habitabilis, quibus longitudo ejus utrinque absolvitur, alterum esse ab ortu, alterum ab occasu. Hic est sensus Ciceronis, cum omnem terram, quæ colitur a nobis, angustam verticibus dicit, lateribus latiore. verticibus nempe ad orientem, & occidentem, quibus cingulus hic noster habitabilis est angustior; lateribus vero ad Septentriones & meridiem, quibus cingulus hic idem est latior. Macrobius, qui sensum Ciceronis minimè omnium percepit, neque etiam vertices terræ hujus nostræ habitabilis explicat. Addit Macrobius: *Denique veteres omnem habitabilem nostram extentæ chlamydi similem esse dixerunt.* Inde autem magis confirmatur, quod dixi, τὸ οἰκούμενης angustiora, atque adeo vertices, esse ab oriente & occidente; latera verò latitudinis, a Septentrionibus & meridie. Id ipsum enim chlamydis figurâ veteres expressum voluerunt. Strabo: Τὸ μὲν δὴ χλαμυδοειδὲς σχῆμα, οἰκούμενη ἐστὶ. τὸ δὲ πλάτος οὐκ ἐξέσθαι ἔφαμεν αὐτῆς ταῖς ἐχάταις παραλλήλοις πλοῦραῖς, ταῖς διοριζούσαις τὸ οἰκήσιμον αὐτῆς, καὶ τὸ ἀοίκητον ἐφ' ἑκάτερα. αὗται δ' ἦσαν, πρὸς ἄρκτους μὲν, ἢ διὰ τὸ Ἰέρνης. πρὸς δὲ τῇ δὲ καυμένη, ἢ διὰ τὸ Κινναρωμοφύει. αὗται δὲ προσεμβαλλόμεναι ἐπὶ τε πρὸς ἀνατολὰς, καὶ ἐπὶ πρὸς δύσεις, μέχρι

τῷ ἀνταρρόντων μερῶν τῇ οἰκισμένης, ποιήσασί τι παραλληλόγραμμον
 πρὸς τὰς ἐπιζυγνύσας διὰ τῷ ἄρκτων αὐτάς. Ὅτι μὲν οὖν ἐν
 τῷ ἐστὶν ἡ οἰκισμένη, φανερόν, ἐκ τῷ μή τε τὸ πλάτος αὐτῆς τὸ
 μέγιστον ἔξω πίπτειν αὐτῇ, μή τε τὸ μῆκος. Ὅτι δ' αὐτῆς χλα-
 μυδοειδὲς τὸ σχῆμά ἐστιν, ἐκ τῷ τὰ ἄκρα μυερίζειν τὰ τῷ μήκους
 ἑκατέρωθεν. Ex his omnibus patet, in explicandâ τῇ οἰκισμένης fi-
 gurâ minimè confundendam esse latitudinem cum longitudine, ne-
 que eam adeo, sive a Dionysio, sive a Dionysii interprete Avieno
 confundi potuisse.

CAPUT V.

*Salmasius confutatus. Error Salmasii in explicando Avieno. Si-
 nus, non maris modò; sed etiam terræ. Livii lectio restitu-
 ta. Sigonii error. Avienus ex Virgilio illustratus. Κόλπος
 Græcis dictus etiam de terrâ. Polybius emendatus. Livius il-
 lustratus. Casaubonus reprehensus. Polybius explicatus. Sin-
 vessæ urbi nomen a Sinu. Strabonis locus restitutus. Vescia,
 urbs Ausonum, unde Sinus Vescianus. Vescianum, nomen
 villæ. Vescianus qui Græcis, Latinis Vescinus. Livii locus
 tentatus. Sinveffa, olim Sinope. Salmasianæ sententiæ ab-
 surditas. Oceanus latior ad Occidentem, quàm ad Orientem.
 Avieni sententia de figurâ τῇ οἰκισμένης a nemine adhuc uno
 intellecta. Avienus legit in Dionysio Ὀξυτέρη. Cæspes quo
 sensu dictus ab Avieno. Accisus cæspes Avieno is, qui est ad
 Occidentem. Terræ sinus ad Orientem latior; ad Occidentem
 accisus; ad Septentriones & meridiem protentus. Eadem sen-
 tentia Posidonii. Posidonium in figura τῇ οἰκουμένης secutus
 Dionysius. Accisa terra, ubi eadem Ὀξυτέρη, utque angustior.
 Nostra Dionysii atque Avieni contra doctos viros explicatio.
 Unde Avienus terram latiore ad Orientem posuerit. Caus-
 sa mutatæ Dionysianæ scripturæ. Scriptura ea depravata
 in Dionysii codicibus multò frequentior.*

SED, ut unde digressi aliquantulum sumus, ad Avienum redea-
 mus, Salmasius ὁ πάλιν audacter affirmat, Avienum scriptum

reperisse in Dionysio ὄρυττον . quæ & vetustissima , inquit , est lectio . Sed , quum concoquere non posset , terram latiore dici ad orientis fines , ubi illa est arctior , de mari , vel oceano ipso hoc dictum , non de terrâ , accepisse , itaque verba illa , οὐ μὲν πάντα ἔκ τινος περὶ δρόμος , de oceano Avienum sumpsisse , quasi subintelligeretur θάλασσα , καὶ γῆμα σημαίνοντα . Habemus igitur confidentem Salmasium , concoquere Avienum minimè potuisse dictum τὸ ὄρυττον de terrâ , qua angustior illa est , atque arctior , ad fines orientis . Ergo , fatente Salmasio , Avieni sententiâ , de terrâ quidem scribere debuit Dionysius ὄρυττον , & non ὄρυττον . Quòd enim Avienus legebat in Dionysio ὄρυττον , ideo loqui eum de Oceano , de Salmasii quidem sententia , existimavit . Certissimum autem est , Dionysium de terrâ , quam & fundæ similem facit , verba illa protulisse : Οὐ μὲν πάντα ἔκ τινος περὶ δρόμος . Ergo etiam certum est , Dionysium ὄρυττον scripsisse , certè quidem , vel ipso iudice Avieno , scribere debuisse . Accipere porrò verba illa de Oceano , non est Dionysii sententiam explicare ; sed sententiæ Dionysii vim apertam inferre . Neque verò de Oceano accepit Avienus . Hic est error Salmasii . Putat Salmasius , de Oceano accipiendum teretem illum sinum , quem dicit Avienus in illo versu :

Non tamen extremus teres est sinus undique in orbem .

Atqui Avieno extremus ille ac teres sinus , non Oceani est ; sed terræ extremæ , quæ in flexuosos littorum suorum anfractus infundentem sese undique atque insinuantem Oceanum recipit ; planèque est illa Dionysii πάντα χθών , οὐ μὲν πάντα ἔκ τινος περὶ δρόμος . quæ etiam Prisciano

Non tamen assiduo teres undique margine circum .

Nam & de terrâ dicitur sinus , quæ sinuosis curvisque littoribus mare veluti complectatur . Exempli passim translatitia . Quale illud Livii lib. 28. *segetibus tamen , quæ prope maturitatem erant , maximè in sinu Æniaco vastatis* . Sic enim ibi legebam pro vulgato *Æniano* . Æniacus sinus , ut Maliacus . Stephanus : καὶ τὸ κρητικὸν , Αἰνιὰκός κόλπος . Livius lib. 36. *Proernam inde recepit* (Manius Acilius Consul) & *quæ circa eam castella erant* . *Ducere tum porrò in sinum Maliacum cæpit* . Et lib. 37. *Cum tre-*
decim

decim millibus peditum, & quingentis equitibus consul veniebat. Jam in sinum Maliacum venerat. Ubi Sigonius ad eundem lapidem offenderat, ad quem hîc in Avieno Salmasius, ut sinum non de terrâ, sed de mari duntaxat, dici existimaret. Quare etiam rescripserat, *in finem Maliacum*. Florus lib. 2. de Annibale: *in ultimum se Italiae recepit sinum*. Sic & India, illa quidem propior Oceano, *extremi sinus orbis* Virgilio lib. 2. Georgicor. Ad hunc Virgilii locum respiciebat sine dubio Avienus, cum de terrâ, quam undique universam Oceanus ambit, ad Dionysii mentem, scriberet:

Nec tamen extremus teres est sinus undique in orbem. Alii *extremo*. Sed mihi placet *extremus*. ut sit *sinus extremus*, quemadmodum Virgilio *orbis extremus*. Extremi orbis sinum vocat Indiani Virgilius. Sinum extremum, universum terrarum orbem Avienus. Nec tamen, inquit, sinus extremus, hoc est, ipsa terra extrema, quippe ad Oceanum sinuosa, undique in orbem est teres. Hoc est planè, quod ait Dionysius, οὐ μὲν πᾶσα διαπρὸ περιδρομος. teres nimirum, seu κυκλοτερής. Paraphrasis in Dionysium: οὐ πᾶσα μὲν διόλα ὑπάρχει κυκλοτερής. Sic κόλπος Græcis, non maris modò est; sed etiam terræ. Polybius Histor. lib. 10. Τὸν δὲ σῆτον φθείρας, καὶ παρελόμενος ἦδ' περὶ τῆς Αἰνείας κόλπον κατοικούντων, ἐπανῆλθεν. Hîc ego corripiebam, περὶ τῆς Αἰνιανῶν κόλπον. Est idem ille sinus Æniacus, ubi maximè narrat Livius, & certè quidem ex Polybio, Philippum Macedoniae regem, segetes, quæ prope maturitatem erant, vastasse. Nec illa Polybii verba, ἦδ' περὶ τῆς Αἰνείας κόλπον κατοικούντων, rectè interpretatus est Casaubonus, *accolarum sinus Æniensium*. ex illo nempe errore, quo & Casaubonus credidisse videtur, sinum, maris tantummodo esse, non terræ. Quod tamen non credit Livius, qui segetes dicit, non juxta sinum Æniacum; sed *in sinu Æniaco*, seu *Æniano*, vastatas. Neque enim οἱ περὶ τῆς Αἰνιανῶν κόλπον κατοικούντες, sunt accolæ sinus Æniaci; sed ipsi potius incolæ, qui sinum nempe Æniacum incolunt, atque ibi habitant. Accolas si dicere Polybius voluisset, dixisset utique παροικούντας, seu κατοικούντας. Strabo lib. 5. Ἡ δὲ Σινέσσα ἐν Σερπείνῳ κόλπῳ ἱδρύται, ἀφ' οὗ καὶ τὸ νομα. Σῆνος ἦδ' ὁ κόλπος. Vult Strabo, Sin-

ves-

vessæ urbi nomen esse a sinu, eo quia nimirum sita eadem in si-
 nu. Sed quis est ille sinus? Corrupta nanque est in Strabone vox illa,
 Σετίνω. quomodo legisse videtur vetustior interpres. Viri docti
 probabant ἐν Σιτίνω κόλπω. pro quo ego scripsissem Σητίνω. Sed
 nihil, neque Setia, neque Setini longius inde remoti, ad Sinves-
 sam. Malim ego, ἐν Βεσκιάνω, seu Βεσκιανῶ, κόλπω. Vescia,
 urbs Aufonum, in illis finibus: unde *Vescianus*. Stephanus: Βε-
 σκία, πόλις Αὐσόνων. τὸ ἐθνικὸν Βεσκιάνης, ὡς Ἀντιάτης. καὶ
 Βεσκιανός, ὡς Ἀδελιανός. Inde sinus dictus mihi videtur Vescia-
 nus. Villæ etiam ibi nomen, Vescianum apud Ciceronem lib. 15.
 epist. 2. ad Atticum. Alii ἐν Οὐισκίνω κόλπω. Sed illud magis
 est ad gustum Græcorum; hoc, Latinorum. Vescianus enim qui
 Græcis, hic Latinis Vescinus. Livius lib. 10. *Placuit, ut duæ co-
 loniæ circa Vescinum, & Falernum agrum deducerentur: una
 ad ostium Liris fluvii, quæ Minturnæ appellata; altera in
 saltu Vescino, Falernum contingente agrum: ubi Sinope dici-
 tur Græca urbs fuisse; Sinveffa deinde a colonis Romanis ap-
 pellata.* Quòd si illud etymon placet, ut Sinveffa appellata sit a
 sinu, in proclivi etiam mihi fuerit suspicari, Livium non in sal-
 tu Vescino scripsisse; Sed in sinu Vescino. ut, quia Sinope in sinu
 Vescino sita erat, ideo eam coloni Romani *Sinveffam* appellave-
 rint. Plinius lib. 3. cap. 5. *Oppidum Sinveffa extremum in ad-
 jecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam. Hinc
 felix illa Campania est. Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles.*
Beatos Campaniæ sinus dicit Tacitus: quorum certè unus, Ve-
 scianus hic seu Vescinus, sinus ad Sinveffam. Atque hæc satis de
 terrarum, qui dicitur, sinu. Nunc iterum ad Avienum. Illud
 etiam est absurdi in Salmasii sententiâ, quòd quum sinum illum, apud
 Avienum, de Oceano accipiat, dicere facit Avienum, latiore
 esse Oceanum, ubi Sol oritur; ideoque terras ibi in angustiam
 constringere. Atqui terra habitabilis angustior illa quidem est ad
 occidentem, quàm ad orientem. Nam quæ ejus ad Eurum ver-
 gunt, hoc est, ad orientem hibernum, ea fanè sunt latiora. Agathe-
 merus ex Posidonio: *συνὴ (τὴν οἰκισμένην) πρὸς ἑω, καὶ δύ-
 σιν. τὰ πρὸς ἄρον δ' ὁμοίως πλατύτερα πρὸς τὴν Ἰνδικὴν.* Qua-
 re etiam Oceanus latior est ad occidentem, ubi terra habitabilis

angustior, quàm ad orientem, ubi eadem latior. Et tamen vult Salmasius, Avienum *ἡλίοιο κελάρθας*, *Solis vias*, quas vocat Dionysius, de oriente tantùm exponere. Ita Salmasius Avienum totum pervertit, dum perverti ab eo facit Dionysium. Quid igitur nobis censendum de Avieni sententiâ, quam nemo adhuc unus doctissi morum virorum intellexit? Ego planè cenſeo, legiſſe Avienum in Dionysio de terrâ habitabili, *ἀλλὰ διαμφίς Ὀξυτέρη*, & hanc istam Dionysii sententiam versibus suis, quanvis aliquantò obscurius, reddidiſſe. Neque enim verum, quod Salmasius ait, Avienum *ἡλίοιο κελάρθας* de oriente tantùm exposuisse. Ad utranque illam & orientis & occidentis Solis viam pertinent illa verba:

Sed matutino qua cælum Sole rubescit,

Latior, accisi curvantur cæspitis arva.

Angustiam nanque atque coarctationem τὸ οἰκασμένης ad occasum denotant illa: *accisi curvantur cæspitis arva*. Cæspitem dicit etiam alibi Avienus de terrâ, seu potius tractu ejus habitabili, ut,

Gades principium est: caput hujus cæspitis autem

Arctius angusto conducit littora tractu.

Et rursus:

Sed tamen Hesperii qua spectant æquoris undam,

Ambæ producto cocunt sibi cæspite terræ.

Et:

tellus Europa columnis

Proxima, magnanimos alit æquo cæspite Iberos.

Sed hîc cæspitem vocat accisum, ad differentiam alterius cæspitis, qui non est ita accisus, sed latior, ad orientem. Utrunque quidem, tum ab Oriente, tum ab Occidente, terræ sinus contractior est atque angustior. Sed tamen aliquantò est latior terræ sinus, *matutino qua cælum Sole rubescit*. ad Indiam nimirum extremam. Qua verò terræ sinus ad occasum pertinet, est ille quidem aliquantò arctior: perinde quasi de ejus latitudine mare quidquam acciderit. Ideoque Avienus *accisum cæspitem* eleganter vocat eum, qui est ad occidentem. Ergo Avieno terræ sinus, ad orientem quidem, dicitur latior; ad occidentem verò, curvatus atque accisus: *cetera*, inquit, *protentus*. nimirum qua est ad Septentriones, atque ad meridiem. qua parte latitudo est terræ habitabilis. Appo-

sitè

positè omnino ad mentem Posidonii, quem auctorem secutus est in figurâ τῆ οἰκισμένης Dionysius. Fecit enim Posidonius ille Stoicus τὴν οἰκισμένην, ut diximus, σφενδονοειδῆ, καὶ μεσοπλατὸν ἀπὸ νότος εἰς βορρᾶν, συνὴν πρὸς ἑω, καὶ δύσιν· τὰ πρὸς ἄρρον δ' ὁμοίως πλατύτερα πρὸς τὴν Ἰνδικὴν. Quòd igitur Avienus terræ habitabilis sinum, orientem versus, latiore scripserit, non id sanè argumento est, legisse eum terram habitabilem in Dionysio utrinque ad Solis vias εὐρυτέραν. Sed, quum terræ habitabilis sinum ab oriente latiore ita dixerit, ut statim cæspitem etiam accisum, atque curvatum subjunxerit; *cetera* verò *protentum*, terræ ejusdem sinum affirmaverit, inde potius colligendum, legisse eum in Dionysio Ὀξυτέρη· ideoque, tametsi τὴν οἰκισμένην aliquantò ab oriente latiore, quàm ab occidente, cum Posidonio fecerit; tamen utrinque, & ad ortum & ad occasum, angustiores illam cum Posidonio eodem agnovisse. quod quidem acciso illo cæspite satis significat. Est enim ἡ οἰκισμένη Ὀξυτέρη, ubi eadem accisa. Accisa autem est terra habitabilis utrinque & ad orientem & ad occidentem. Siquidem, ut recte Strabo, τὰ ἄκρα μυερίζει τὰ τῆ μήκους εκατέρωθεν· κλυζόμενα δ' ἀπὸ τῆ θαλάττης, καὶ ἀφαιρεῖ τὴν πλατῆς. Et rursus: συναγεται τὰ ἄκρα τῆ οἰκισμένης καὶ μήκος ὑπὸ τῆ περιεχυμένης πελάγους εἰς συνόν. Unde etiam patet, Avienum τὴν οἰκισμένην in latitudinem a meridie ad Septentriones protendisse. Verbis autem illis de terræ sinu: *Cetera protentus*, adumbrare Avienus voluit Dionysianum illud de terrâ habitabili, Σφενδονῆ εἰοικῆ· quippe quòd ἡ οἰκισμένη, a boreâ ad meridiem latè protenta, similitudinem fundæ, in medio utique latioris, præ se ferat. Hæc mea est Dionysii atque Avieni contra doctissimos viros explicatio. Verum quòd Posidonius τῆς οἰκισμένης τὰ πρὸς ἄρρον πλατύτερα πρὸς τὴν Ἰνδικὴν statuerit, sicuti sanè id fuit in causâ, cur Avienus scripserit:

Sed matutino qua cælum Sole rubescit,

Latior;

ita etiam ab eadem causâ factum opinor, ut viri malè eruditi τὴν Ὀξυτέρη, quod sine dubio scripserat Dionysius, ipsi in Εὐρυτέρη commutarent. Profecto contra mentem ipsius Posidonii, qui συνὴν πρὸς ἑω καὶ δύσιν docuit esse τὴν οἰκισμένην. Et tamen deprava-

vata illa ac vitiosa scriptura frequens adeò esse coepit, ut Robertus Stephanus liquidò testatus sit, sese in exemplari quodam suo adnotatum reperisse, ὅτι ἡ ἐπιπολάζουσα γραφή ἐν πᾶσιν, ὡς εἰπᾶν, δεισκομένη τοῖς ἀντιγράφοις ἐστὶν ὁρμητέρα. Quam etiam vitiatam scripturam secutus est is, qui Græcam Paraphrasin scripsit in Dionysium. Nobis certum est, quod hactenus ostendimus, Dionysium scripsisse ὁρμητέρα. quomodo etiam disertè scribit bonus ille codex Monilianus. Nunc ad alia transeamus.

CAPUT VI.

De duplici cono ἡ οἰκωμένης. Conorum duorum similitudine, ad explicandam ἡ οἰκωμένης figuram, parum concinne usus Aristoteles. Εὐτελὲς visum, vocare insulam τὴν γῆν. Ἡ οἰκωμένη, parva insula comparatè ad universum orbem terrarum. Insulaὶ δὲ δειέλοι, αἱ δὲ περὶ ὅλους. Kusterus notatus. Hesychius correctus. Sicilia, ληκμηρία Lycophroni. Insulae cur δειέλοι. Hujus vocis varia etymologia. Ithaca quo sensu Homero δειέλος. Europa in antiquis tabulis ad Septentriones dilatata; Africa e contrario coarctata. Notata a Ptolemæo Tabularum Geographicarum vitiosæ descriptiones. Σφενδόνη variegata accepta. Σφενδόνη Γύγξ in Proverbiis Græcorum. Ὁπίδοσφενδόνη apud Comicos. Ἡ οἰκωμένη in tres continentes divisa. Ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκωμένη. Reliqua veteribus ἄγνωτος γῆ. Africam cur primam Dionysius recensuerit. Dionysius vulgò creditus genere Alexandrinus. Hinc ab Eustathio petita ratio, cur ab Africâ descriptionem terræ sit Dionysius auspicatus. Mens Eustathii a recentioribus minimè percepta. Ea explicata. Cur Geographiam suam Strabo ab Europâ exorsus fuerit. Quæ eadem causa fuit Ptolemæo, Plinio, atque aliis, ut ab Europâ inciperent. Similiter ad Bæotiam Homerica a veteribus quaesitum, cur a Bæotis Homerus inceperit.

DE duplici πῆς οἰκωμένης cono, quo tota nititur οἰκωμένης ejusdem cum fundâ similitudo, manifestè ad Dionysii men-

mentem patet ex his verbis Eustathii: ὥς τε τῶν δύο κώνων ὁμῶς καὶ πὰς βάσεις ὄντων, τὸ μὲν πὰς κορυφὰς ὄξυ, πρὸς ἑω κείσθαι καὶ δυσμάς· τὸ δὲ καὶ πὰς βάσεις εὐρύ, πρὸς νότον καὶ βορρᾶν. Sciendum autem est, conorum etiam duum similitudine ad explicandam τῆς οἰκωμένης, veluti tympani cujusdam, figuram, usum esse in Meteorologicis Aristotelem; sed longè aliter, &, siquid ego quidem iudico, parum concinnè. Nam utriusque hujus conì verticem Aristoteles ponit in meditullio terræ, & alterius quidem basim, tropicum facit; alterius verò, circulum nobis semper conspicuum, seu borealem. Uno atque altero hoc circulo interclusa est ἡ οἰκωμένη. Aberrant ab Aristotelis mente viri docti, qui aliter explicant. Quòd Dionysius insulam vocet τὴν ἀπείρονα γλῶ, videtur id Eustathio εὐδείας καὶ σμικροπρεπέσεων. Ciceroni quidem ἡ οἰκωμένη, quæ a nobis nimirum colitur, *parva quædam insula*: sed comparatè ad universum orbem terrarum. Illa notabilis differentia inter terram, & alias insulas, quòd terra, insula est ἀπείριτος, aliæ insulæ, εὐδείελοι· αἵτινες, διὰ τὸ μὴ ἄπειρον, εὐδείελοι λέγονται. idest, διὰ τὸ εὐπεραντον, ut Eustathius ipse ad Odysseam. Unde insulæ εὐδείελοι, αἱ εὐπεριόριστοι· cuius vim vocis non intellexit ad Suidam Kusterus. Scholiasta Homericus ad Homericum illud, Ἰθάκῃ εὐδείελον· εὐπεριόριστον, ἢ εὐδῆλον, καὶ φανεράν, καθὼς νῆσός ἐστι. Πᾶσαι δὲ αἱ νῆσοι, συγκρινόμεναι ὑπείροις, εὐδηλόταται ἔχουσι τὰ ὅρια. Corrigendus Hesychius v. εὐδείελον· ubi scriptum, εὐπόριστον. Malè etiam in Hesychio τὸ εὐδῆλον, quæ est explicatio τῆς εὐδείελον, viri docti mutare conabantur in εὐδείλον. Eustathius ad libr. 1. Odys. Εὐδείελος δὲ, καὶ κοινὸν ἐπίθετον, ἢ εὐδῆλος, ἡγουν εὐπεριόριστος, καὶ εὐόρατος, ἀπὸ τῆς δῆλον, ὅς οὐ, καὶ διάλυσιν, δέελον. ὥς τὸ, δέελον δ' ἐπὶ σῆμα ἔθηκε. καὶ κατὰ σύνθεσιν, εὐδέελον, καὶ ἐπενθέσει τῷ ἰ, εὐδείελον τὸ εὐπεριόριστον, καὶ εὐκατάληκτον. Quare etiam Sicilia, utpote insula, Lycophroni ληκτιρία, nempe quia insulæ ὑπὸ θαλάσσης περιέχονται, καὶ λήγειν δοκῶσιν, ὑπ' αὐτῆς περιεχόμεναι. Sive, ut ait Eustathius, ἐπεὶ ὁ μὲν ἄπειρος τόπος, εἰδὲ εὐδείελος· ὁ δὲ ληκτίριος, πάντως καὶ εὐδείελος διὰ τὸ εὐπεραντον. Hinc apparet, cur dictæ insulæ εὐδείελοι· quippe definitæ, suisque terminis circumscriptæ. Sed & alia duplex est vocis hujus etymologia, non ita connexa atque conjuncta

cum ratione illâ insularum, altera ἀπὸ τῆς δειλῆς, altera ἀπὸ τῆς εἰλῆς. Secundum alteram τὸ εὐδείελον idem fuerit, atque εὖ πρὸς δειλῶ κείμενον, ὃ ἐστὶ, πρὸς δύσιν. Secundum alteram verò τὸ εὐδείελον idem atque εὖ τῆς εἰλῆς ἔχον, ὃ ἐστὶν, εὐκρατον. ita ut sit ex εὐείλον, pleonasmō τῆς δ'. Posteriori hoc sensu dicta fuerit fortasse Homero Ithaca εὐδείελος, ὡς εὖ τῆς εἰλῆς ἔχευσα, ὃ ἐστὶν, εὐκρατος, καὶ οἶονεὶ εὐήλιος. Qui antiqui terrarum orbis tabulas descripserunt, ii quidem Europam latius ad Septentriones protenderunt; Africam verò e contrario coarctarunt. Et Europam quidem protenderunt, ὡς ἂν ἔχοιεν ἐγγραφεῖν δικελευσθεὶς τὰ ἐν αὐτῇ πολλὰ ἔθνη. Notati verò pariter Ptolemæo, ὅσοι τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τῆς πίνακος ἀπένειμαν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὸ μῆκος, καὶ καὶ τὸ πλάτος, διὰ τὸ πολύχουν καὶ πυκνὸν εἶναι τὰ ἐνταυρομένω. τὸ δὲ ἐλάχισον, τῇ μὲν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ μῆκος. τῇ δὲ Λιβύῃ, καὶ τὸ πλάτος διὰ τὸ ἐναντίον. Contrariâ igitur ratione Africam coarctarunt, διὰ τὸ πολὺ τῆς ἐκεῖ ἀοίκητον. ἵνα μὴ ἔγκειται, φασὶ, τῇ πίνακι χωρίον διάκενον. Fecerunt ii nimirum, contraquam postulat ratio ipsa Geographiæ. Necesse nanque est, ut rectè præcipit Ptolemæus, in descriptione universâ, διὰ τὸ δεῖν συντρεῖν τὰς πρὸς ἀλλήλας τῶν μερῶν τῆς οἰκισμένης λόγους, τὰ μὲν συνοχωρεῖσθαι διὰ τὸ συνεχὲς τῶν ἐνταυρομένων. τὰ δὲ παρέλκειν ἀπορίᾳ τῶν ἐγγραφομένων. Ceterum pro ἔγκειται, codex Monilianus ἐγκένηται. quemadmodum etiam exemplar unum Stephanorum. Σφενδόνη porrò, cui assimilatur ἡ οἰκισμένη, dupliciter accipi potest, aut pro τῇ λιθοβολῶ ὀργάνῳ τῇ εἰς λίθων βολᾷ, καὶ πέμψεις ἐπιτηδείῳ, aut pro αὐτῇ τῇ σφενδόνῃ τῇ δακτυλίᾳ. Ex hac ipsâ autem σφενδόνῃ τῇ δακτυλίᾳ Σφενδόνη Γύγξ in Proverbiis Græcorum. Est autem & σφενδόνη in mundo muliebri. Unde ὀπιδοσφενδόνη παρὰ τοῖς Κωμικοῖς. Ὀπιδοσφενδόνη παρ' Ἀριστοφάνει Pollux inter muliebris mundi nomina. Nihil apud mortales vulgatius divisione τῆς οἰκισμένης in tres continentes: τὴν ὅλῃν γῆν, καίπερ μίαν εἶσαν φύσει καὶ συνεχῇ, οἱ ἄνθρωποι τελευτᾷς ἐπ' ἡπείροις ἐδάσαντο. Agathemerus: Διαίρεται δὲ ἡ ὅλη οἰκισμένη εἰς ἡπείρους τρεῖς, Ἀσίαν τε, καὶ Λιβύην, καὶ Εὐρώπην. Quæ aliis simpliciter οἰκισμένη, Gemino atque Ptolemæo expressius atque distinctius ἢ καθ' ἡμᾶς οἰκισμένη. cujus tres, ut diximus, continentes.

Nam

Nam reliqua quidem veteribus ἄγνωστος γῆ. Geminus in Isagoge : Διαίρεται δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκούμενη εἰς μέρη τρία , Ἀσίαν , Εὐρώπην , Λιβύην . Terræ igitur , tametsi uni , tamen tria nomina : τῇ γῇ μιᾷ ἔση τριφάσια κεῖνται ὀνόματα . Herodotus lib. 4. Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι , ἐπ' ὅττι μὴ εἴσῃ γῇ ἐνόματα τριφάσια κείνται , ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν . Libyam , seu Africam ut primam recenseret , visus est quibusdam Dionysius de industriâ fecisse , ex amore & charitate suâ in patriam : οἷα Λίβυς , φιλῶν τὰ οἰκεῖα , καὶ οὕτω τὸ ἑαυτῷ ἔθνος τῶν λοιπῶν προτιθέμενος . Quippe genere Alexandrinus , ut plerique crediderunt . Neque hæc opinio temerè videtur olim invaluisse ; sed certo auctore in vulgus manasse . Siquidem in Græcis scholiis proditum est , Dionysium hunc Periegetam filium fuisse Dionysii Alexandrini . Eustathius quoque , quum hunc Dionysium genere Afrum arbitraretur , ideo eum conjicit , amore patriæ , descriptionem suam orbis terrarum ab Africâ , patriâ suâ , auspiciatum fuisse . Mentem hanc Eustathii non sunt sanè afsecuti recentiores plerique omnes , qui Eustathium hoc usum fuisse volunt argumento , ut genere Afrum Dionysium fuisse ostenderet , eo quia is nimirum Periegeseos exordium ab Africâ duxisset . Quo argumento quid levius aut futilius ? ut siquis Ptolemæum genere Europæum fuisse colligat , quòd Geographiam ille suam ab Europâ exorditur . Neque ut inde Dionysii patriam demonstraret , in mentem unquam venit Eustathio . Sed , quum id Eustathius pro certo haberet , patriam nimirum Dionysii esse Africam , ideo suspicatur , amore erga patriam suo ductum Dionysium fuisse , ut primam Africam numeraret . Perinde ac si Eustathius diceret , mirum non esse , si Dionysius , quippe Afer , patriæque suæ amans , Africam primam reliquarum terræ partium nominaverit . Hoc autem , non est Afrum genere Dionysium argumentis atque conjecturis probare , hoc est , ex eo quòd Africam primam describit , Africam quoque ejus patriam , sumpto inde argumento , censere ; sed ejus , quem genere Afrum aliunde esse constat , charitatem erga patriam considerandam proponere . Non ita , inquit , erga patriam affectus fuit Strabo : qui , tametsi patriâ Amasenus , tamen Asiam suam non præferendam sibi duxit Europæ . Ὁ πόινω Ἀμασεὺς Γεωργάφος , οὐχ' οὕτω προσαθῶς ἔχων , ἄλλως μετεχειρίσατο τὴν περιήγησιν .

Et quidem Strabo justissimam causam habuit, cur ab Europâ inciperet. Ἀρκτέον δ' ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, inquit, ὅτι πολυχήμεων τε, καὶ πρὸς ἀρετῇ ἀνδρῶν δόφυσάτη, καὶ πολιτῶν, καὶ ταῖς ἄλλαις πλεῖστον μεταδεδωκῆα τῶν οἰκείων ἀγαθῶν. Quam etiam causam habuisse præ oculis videntur Ptolemæus, Plinius, alii, qui Descriptionum suarum Geographicarum initium ab Europâ fecerunt. Sed hic similiter fecisse mihi videtur Eustathius, atque cum ad Boeotiam Homericam quærit, quid causæ sit, cur a Boeotis Homerus inceperit. Sicuti enim plures ibi causas ex veteribus comminiscitur, cur primos Græcorum Homerus Boeotos recensuerit; sic etiam hoc loci, quod Dionysius genere Afer esse ferebatur, ex amore ejus erga patriam causam ingeniosè excogitat, cur Descriptionem orbis terrarum suam ab Africâ exorsus fuerit. Verùm hic habet locum, quod ad Boeotiam acutè animadverterat Aristarchus, nempe si Homerus ab aliâ gente, præter Boeotos, exordium sumpsisset, causam nos tunc etiam exquisituros fuisse. Nam similiter etiam, si Europam Dionysius aut Asiam primo loco nominasset, causam adhuc aliam Eustathius investigasset. Adeò harum rerum Græci importunè curiosi.

CAPUT VII.

Africæ fines; Occidentalis, Gadiræ; Orientalis, Canobicum ostium Nili. Urbs Canobus de Canobi nomine appellata. Helenium insula, quæ & Canobus videtur appellata. Heleneum herba. Heleneus locus. Canobus insula deserta. De situ urbis Canobi. Distantia urbis Canobi a Pharo; itemque ab Alexandriâ. Conciliata inter sese dissidentia Strabonis & Plinii loca. Fossa Canopica. Canobus in astra relatus. Aratum Canobi Stellæ nequaquam meminisse. Aratum Sphæram suam ad Macedonicum & Hellespontiacum clima accommodasse. Posidonius reprehensus. Canobus in climate Hellespontico inconspicuus: qui in Græciæ climate conspici potuit. Eudoxus rectè reprehensus ab Hipparcho. Eudoxum Cnidi de speculâ suâ Canobum spectasse. Causa, cur non ita facilè Canobus Athenis prospiceretur. Cur Posidonius Canobum

nobum negaverit in Græciæ tractu videri posse. Vulgò creditum, Aratum Sphæram suam ad clima Græciæ composuisse. Hinc clima Macedonicum habitum pro Græco. Θεσις Aratea pro vero Græciæ climate eversa ab Hippurcho. Veterum Astronomorum de Arati Sphæra hallucinatio: ut & Attali, & Achillis Tatii.

DE Gadiris Eustathius suo sese loco dicturum profitetur: περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ ρηθήσεται. Codices, meus & Monilianus, ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Africæ fines, Occidentalis, Gadir; Orientalis, τὸ Κανωβικὸν σόμα τῆς Νείλες. Solinus de intimis gentibus Libyæ: *Quod ab Atlante ad usque Canopitanum ostium panditur, ubi Libyæ finis est, & Ægyptium limen, dictum a Canopo, Menelai gubernatore ibi sepulto in ea insulâ, quæ ostium Nili facit, gentes tenent diffonæ.* Testatum illud de urbe Canobo, de Canobi nomine a Menelao appellatâ: καὶ τὴν πόλιν ἐπ' αὐτῆς Κανωβὸν ὀνομαζει. Conon narratione octavâ: καὶ Μενέλαος, καὶ Ἑλένη θάπτουσιν αὐτὸν (Canobum) ἐπ' Αἰγύπτῃ, οὗ νῦν ἐπαώνυμος ὤνισαι πόλις. Aristides in Ægyptiacâ: ὁ ποίνῳ Κανωβὸς ὄνομα ἐστὶ Μενελάου κυβερνήτης, ὡς Ἑκαταῖος τε δὴ φησιν ὁ λογοποιὸς, καὶ τὸ κοινὸν τῆς φήμης. οὗ τελευτήσαντος περὶ τὸν τόπον τῆτον λείπεται τὸ ὄνομα ταυτὶ, φημι, ὡς Ἕλληνες λέγῃσι. Tacitus Annalium lib. 2. c. 60. *Nilo subvehebatur (Germanicus), orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani ob sepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempestate Menelaus Græciam repetens, diversum ad mare, terramque Libycam delatus.* Ibi & Helenium insula: ἐνθα πού καὶ νῆσος τὸ Ἑλένιον, τῇ Ἑλένῃ παρώνυμον. Insula hæc Helenium eadem mihi esse videtur, atque Canobus insula, de qua paullò post: quæ sanè insula utroque hoc nomine, & ab Helenâ, & a Canobo, appellata fuerit. Ibi etiam, ni fallor, herba Heleneum, quam ex Helenæ lacrymis enatam fuisse fabulantur, cum serpentis morfu necatum Canobum deflevit. qua de herbâ Heleneo hæc Etymologus: Ἑλένειον, βοτάνη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένη, εἴρηται, ὅτι ἐκ τῆς δακρύων τῆς Ἑλένης ἀνεφύη, ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῆς κυβερνήτης Μενέλαος ἐδάκρυσεν, ὑπὸ αἰμορροΐδων ἀποθανόντι. Alius omnino ab hac insulâ Ἑλένειος τόπος πρὸς τῇ

Κανώβω apud Stephanum: cuius loci incola eidem Stephano, Ἐλε-
 νειδής. Nam Canobus quidem, insula deserta, ut Scylax testatur:
 ubi Canobi gubernatoris tumulus. De situ urbis hujus Canobi hæc
 sequuntur: Φασὶ δὲ, τὴν Κανώβον ταύτην Ἀλεξανδρείας ἀπέ-
 χεῖν στάδια ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, περὶ ὁδὸν αὐτῆς. Strabo lib. 17. Κά-
 νωβος δ' ἐστὶ πόλις ἐν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίοις ἀπὸ Ἀλεξανδρείας
 περὶ ἰῶσιν, ἐπώνυμος Κανώβου τοῦ Μενελάου κυβερνήτου, ἀποθα-
 νόντος αὐτόθι. Eandem distantiam Canobi a Pharo ponit Aristides
 in Ægyptiacâ. Pharos autem distabat tunc a continente stadia sum-
 mûm septem. Centum porrò & viginti stadia, sunt xv. millia pas-
 suum. Atqui Alexandriæ a Canobico ostio distantiam aliquantò mino-
 rem, hoc est, minùs tribus millibus passuum, facit Plinius lib. 5.
*Alexandria, a magno Alexandro condita, in Africæ parte, ab
 ostio Canopico xli. millia passuum.* Videtur autem Plinius Ca-
 nopicum ostium aliquantò latiùs sumere, ducto ejus initio ab urbe
 Canopo, quæ sita erat ad mare, & ab ostio ipso Nili, atque adeò
 ab Heracleo, aliquantulùm distabat. Nanque urbs quidem Cano-
 pus xli. millia passuum aberat ab Alexandriâ. Ammianus Marcelli-
 nus lib. 22. *Canopus inde duodecimo disjungitur lapide: quem,
 ut prisca memoria tradunt, Menelai gubernator, sepultus ibi,
 cognominavit.* Itemque Epiphanius in Ancorato: Κανωβός τε, ὁ
 Μενελάου κυβερνήτης, καὶ ἡ τῆς γυνὸς Εὐμενεθίδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 τεθαμμένοι τιμῶνται πρὸς τῇ ὁχθῇ τῇ θαλάσσης, ἀπὸ δεκαδύο ση-
 μείων διεσῶτες. Tota illa distantia Canobi ab Alexandriâ differen-
 tia potest debetque ita explanari, ut centum illa & viginti stadia
 Strabonis, mensura sint itineris terrestris; duo verò & decem pas-
 suum millia Plinii atque aliorum, navigationis per fossam Canopi-
 cam. Neque verò frustra adjecit Strabo illud de itinere terrestri,
 περὶ ἰῶσιν. Nanque ab Alexandriâ ad urbem Canopum viri atque
 mulieres ut plurimùm per fossam Canopicam naviculis deveheban-
 tur. Percelebre mehercule nomen Canobi, quod & in astra relatum
 fuit: ἐκ δὲ τοῦ Κανώβου ἐκεῖνα τοῦ κυβερνήτου καὶ ἀστὴρ, ἐπεὶ περ φαί-
 νόμενος, Κανώβος ἐπωνόμασαι, ἀφανὴς μὲν τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι
 καὶ κλίματι, ἀπὸ δὲ Ῥόδου ἀρχόμενος φαίνεσθαι. Cleomedes:
 ἐξῆς φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, ὅτι Κανώβος καλούμενος ἀστὴρ, λαμ-
 πρὸτατός ἐστιν πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπὶ τῇ πηδαλίῳ τῇ Ἀργεῖ.
 Οὗτος

Οὕτως ἐν Ἑλλάδι καὶ ὅλως ὁράται. ὅθεν οὐδ' ὁ Ἄρατος ἐν τοῖς Φαι-
 νομένοις μιννήσκειται αὐτῷ. Rectum hoc, quod observat Posido-
 nius de Arato, Aratum Canobi Stellæ nequaquam meminisse,
 quippe qui τὰ Φαινόμενα sua ad Macedonium & Hellespontiacum
 clima exegerit. quo sanè in climate Canobus inconspicius. Ad
 hunc positum Aratum Sphæram suam accommodasse, monuit etiam
 Achilles Tatius in Isagoge cap. 35. θέσις τίς ἐστὶ καὶ τὸ Ἑλλησπον-
 τιακὸν, καὶ τὴ Μακεδονίας κλίμα. παρὰ δὲ Ἀντιγόνῳ διατείναν
 Ἄρατος, τὴ Μακεδονίας βασιλεῖ, πρὸς τὸ αὐτόθι κλίμα καὶ τὴν
 διδασκαλίαν τῶν φαινομένων πεποιήται. Sed tamen illud falsum,
 quod ait Posidonius, Canobum ἐν Ἑλλάδι, seu ἐν τῇ Ἑλλαδικῇ
 κλίματι, οὐδὲ ὅλως ὁράσθαι. Distabat Canobus, secundum Hip-
 parchum, a polo australi gradibus octo atque triginta, & semisse.
 Erat igitur ille quidem iis omnibus inconspicius, quibus polus bo-
 realis altior gradibus octo atque triginta, & semisse. ut profecto
 sunt ii, qui in climate habitant Hellespontiaco, τῇ καὶ διὰ Ῥώ-
 μης, quibus dies æstivus longissimus, horarum est quinque & de-
 cem æquinoctialium. Hinc de nostris his regionibus Vitruvius:
Nanque uti Septentriones circum axis cardines versantes non
occidunt, neque sub terram subeunt; sic & circa meridianum
cardinem, qui est propter inclinationem mundi subiectus terræ,
sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes su-
pra terram. Itaque eorum figurationes, propter obstantiam ter-
ræ, non sunt notæ. Hujus autem rei index est Stella Canopi,
quæ his regionibus est ignota. At verò in climate illo Græciæ,
 certè ubi polus Borealis intra gradus octo, aut certè septem & tri-
 ginta, est elatus; quid erat impedimento, quominus Canobus ex
 editioribus quidem locis conspiceretur? Et rectè Hipparchus Eu-
 doxum eâ de causâ coarguit, quòd de climate illo Græciæ asse-
 ruisset, Canobum, quippe νοτιώτερον, ἐν τῇ αἰεὶ ἀφανεῖ κύκλῳ
 φέρεσθαι. Nam qui Athenis semper apparet circulus borealis, abest
 a suo polo gradibus septem & triginta; qui verò in Rhodo, gradi-
 bus sex & triginta. Constat igitur, quod ait Hipparchus, ὅτι ὁ
 αἰθὴρ οὗτος βορειότερός ἐστι τῷ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀφανὲς κύκλῳ, καὶ δύ-
 νатаι ὑπὲρ γῆς φερόμενος βλέπεσθαι. καὶ δὴ καὶ θεωρεῖται ἐν τοῖς
 περὶ τὴν Ῥόδον τόποις. quippe quum Canobus, Hipparchi, ut

dictum est, tempore, a polo australi, gradibus octo atque triginta, & semisse, abesset. sic Eudoxus ipse fertur Cnidi in eodem, atque Rhodus est, climate, de speculâ suâ Canobum spectasse. Auctor Strabo. Sed, quum Athenis polus borealis ad septem & triginta gradus assurgeret; tamen, cur inde non ita facile Canobus prospiceretur, in causâ erat celerior coelestis orbis conversio, quæ eam statim stellam ex Horizonte, atque ex hominum conspectu auferbat. Quæ etiam erat causa, cur Canobus in Rhodo, ubi tamen uno gradu altius, quàm Athenis, sese attollebat, curiosè ex editis locis observaretur: quia nempe, ut ait Cleomedes, ὁφθεῖς ἐπὶ τῷ ὀρίζοντι, ἀθέως καὶ πλεὺς σποδὺν τῷ κόσμῳ καταδύεται. Cur igitur, inquires, Posidonius Canobum negat in Græciâ prorsus tractu videri, quem tamen eundem Canobum affirmat sese in Rhodo conspiciendum primùm præbere? Equidem ego existimo, Posidonium clima illud Græciâ, quod dicit, non aliud a Macedonico atque Hellepontico intellexisse. Etenim quum Arati tunc Sphæra in manibus hominum magnâ cum celebritate versaretur, vulgò etiam creditum est, atque jactitatum, Sphæram illam suam Aratum in Græciâ atque ad clima Græciâ composuisse. Quum verò neminem omnino fugeret, quæ de Tropico æstivo Aratus ex Eudoxo scripsisset, ea in clima Macedonicum atque Hellepontiacum aptè convenire, hinc interpretes atque enarratores Arati Græciam cum Macedoniâ quodammodo confuderunt, &, quod clima verè erat Macedonicum, pro Græco habuerunt. Hæc tota est veterum Astronomorum, qui in Aratum scripserunt, de Græco climate hallucinatio. Θεσιν illam quidem Arateam pro vero Græciâ climate meritò evertit Hipparchus. Sed tamen id minimè omnium obstat, quominus Græci Arati interpretes clima illud Macedonicum pro uno, & eodem, atque ipsius Græciâ, climate venditaverint. Attalus, interpres Arati vetustior, ad Aratea carmina de Tropico æstivo: Διὰ δὲ τῆς φανερόν ποιεῖ, διότι πλεὺς ὅλῳ παραγματεῖν ἐν τοῖς περὶ πλεὺς Ἑλλάδα τόποις πεποιήται. Παρ' ἐκείνοις γὰρ εἰν ἡ μακροτάτη ἡμέρα πρὸς πλεὺς μικροτάτῳ νύκτι, ὡς τὰ εἰς πρὸς τὰ γ'. Vidit etiam, falsusque est Achilles Tatius Isagoge suâ in Phænomena Arati, cap. 35. situm illum Sphærae Arateæ Hellepontico & Macedonico climati congruere; sed ita tamen, ut supra, cap. nimirum 25.

Græ-

Græciæ etiam clima illud vocaverit, quod Hellesponti esset ac Macedonia, cuique Sphæræ Arateæ situs responderet. Achilles Tatius: καὶ πάντως τὴν θέσιν τῆ σφαίρας, ἢ τις καὶ τὸ κλίμα τῆ Ἑλλησπόντου, καὶ τῆ Μακεδονίας ἐστὶ, καὶ τῆ Ἑλλάδος, τῆ ἡλίου γενομένου ἐπὶ τῆ θεωρῆς τροπικῆς, ἡ μεγίστη ἡμέρα ἐστὶν ὥρων ιε'. ἡ δὲ ἐλαχίστη, ὥρων θ', πανταχῆ τῆ ἡμερονυκτίαι καὶ ὥρων ὄντος. Posidonius igitur, qui Rhodi philosophabatur, atque ibi Canobum ad ipsum Horizontem spectabat, eâ opinione deceptus, quòd Sphæra Aratea, quæ ad clima Macedonicum aptata erat, ad Græciæ clima composita esset, facile inde adduci potuit, ut Canobum conspici prorsus in Græcia inficiaretur: cuius quidem Canobi Aratus nequaquam meminisset.

CAPUT VIII.

Eustathii locus restitutus. Canobus, stella australis a Rhodo primum apparens, Alexandria ad quartam partem signi in medio cælo supra Horizontem conspicua. Rhodus atque Alexandria sub eodem meridiano. Octava & quadragesima pars meridiani circuli interjecta inter Rhodum & Alexandriam. Quinque stadiorum millia interjecta inter Rhodum & Alexandriam. Via hinc Posidonii ad totum terrarum orbem dimetiendum. Certissima Posidonii de terræ totius ambitu argumentatio. Macula de Procli Sphæra sublata. Canopus ut plurimum Latinis, qui Græcis Κάνωβος. Ratio, cur Græcis etiam Κάνωπον dici oportuerit. Nili ostio nomen etiam Canobo. Eustathius reprehensus. Ostium Nili Canobicum idem & Heracleoticum. Heracleum, oppidum & templum Herculis. Ab hoc Heracleo ostium vocatum Heracleoticum. Ἡρακλειωτικὸν dictum, & Ἡρακλειωτικόν. Inquisitum in sententiam Plinii. Error Harduini. Ptolemæus illustratus. Mutatus a quibusdam ordo verborum Plinii. Naucraticum ostium, de illorum sententiâ, idem atque Bolbitinum. In eandem sententiam correctus a nobis locus Plinii. Naucratis urbs sita ad magnum flumen, intus in Delta. Unde ab eâ urbe potuerit Bolbitinum ostium Naucraticum denominari. Naucratis a

*Milesiis condita. Naucraticum videri etiam posse dictum
Naucratioticum.*

DE coelesti eodem Canobo restituendus est sequens hic locus Eustathii : ὃς ἐν τῷ μεσερανεῖν, τρίτον λέγεται ζωδίου μέρος ἀπέχειν. Legendum est ex codice Moniliano : τέταρτον λέγεται ζωδίου μέρος ἀπέχειν · nimirum τῷ ὀρίζοντος. Malè codex meus, ἐπέχειν · quam scripturam sequitur Henricus Stephanus. Canobus, stella australis maximè splendida in summo navis Argūs gubernaculo, quæ a Rhodo apparere incipit, atque Horizontem veluti stringere, Alexandria deinde, cum coelum medium ad libellam attingit, distare conspicitur ab Horizonte quartam partem signi, quæ est pars octava & quadragesima totius orbis signiferi, eademque planè æqualis parti octavæ & quadragesimæ circuli unius meridiani. Quippe circuli ambo sunt maximi, & signifer, & meridianus, atque adeò inter sese æquales. Sunt autem Rhodus atque Alexandria sub eodem meridiano. Unde, quantum signiferi spatium Canobus stella a Rhodo ad Alexandriam supra Horizontem attollitur, alterum tantum meridiani spatium necesse est inter Rhodum & Alexandriam intercedere. Ergo, si stella illa, quæ in Rhodo insulâ primùm sese in Horizonte conspicuam præbet, deinde Alexandria octavam & quadragesimam signiferi orbis partem supra Horizontem attollitur, octava quoque & quadragesima pars meridiani circuli interjecta sit, oportet, inter Rhodum & Alexandriam. Quoniam verò quinque stadiorum millibus abest Rhodus ab Alexandriâ, quum totum id intervalli pars sit octava & quadragesima maximi in terrâ circuli, qui subiectus est meridiano coelesti, eique respondet, inde Posidonius facillimam sibi viam straverat ad totius terrarum orbis magnitudinem ducentis & quadraginta stadiorum millibus, parte nimirum illâ octies & quadragies multiplicatâ, dimetiendam. Cleomedes ex Posidonio : ἀπὸ δὲ τῆς ἀρκτικῶν ὡς πρὸς μεσημβρίαν ἴκσιν ἀρχὴν τῷ ὀράσθαι ἐν τῷ Ῥόδῳ λαμβάνει (Κανωβὸς ὁ ἀστὴρ), καὶ ὀφθεῖς ἐπὶ τῷ ὀρίζοντος, εὐθέως καὶ τὴν τροφὴν τῷ κόσμῳ καταδύεται. Ὅποταν δὲ τὸς ἀπὸ Ῥόδου πεντακιχίλις σταδίους ἀφελούσαντες, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γυνώμεθα, δέσκεται ὁ ἀστὴρ ἕως ἔσθρος ἀπέχων τῷ ὀρίζοντος, ἐπειδὴν ἀκριβῶς μεσερανήσῃ, τέταρ-

τον ζωδίον, ὃ ἐστὶ πεσαρακοσόγδοον τῷ μεσημβρινῷ τῷ διὰ Ῥόδου,
καὶ Ἀλεξανδρείας. Ἀνάγκη τοίνυν καὶ τὸ ὑπερκείμενον τῷ αὐτῷ
μεσημβρινῷ τμήμα τῷ ὁρίζοντος τῷ μεταξὺ Ῥόδου, καὶ Ἀλεξαν-
δρείας, πεσαρακόσον, καὶ ὁγδοον μέρος αὐτῷ εἶναι, διὰ τὸ τῷτο
καὶ τὸ ὁρίζοντα τῷ Ῥοδίων τῷ ὁρίζοντος τῷ Ἀλεξανδρέων ἀφίστα-
σθαι. Ἐπεὶ οὖν τὸ τῷτο τῷ τμήματι ὑποκείμενον τῷ γῆς μέρος,
πεντακιχιλίων σαδίων εἶναι δοκεῖ, καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις τμήμασιν
ὑποκείμενα, ἐκ πεντακιχιλίων σαδίων ἐστί· καὶ ὁ μέγιστος κύκλος
τῷ γῆς εὐρίσκεται μυριάδων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν, εἰάν ὥσιν οἱ ἀπὸ
Ῥόδου πεντακιχίλιοι· εἰ δὲ μὴ, πρὸς λόγον τῷ ὁρίζοντος. Καὶ
ἡ μὲν Ποσειδωνία ἐφοδος περὶ τῷ καὶ τῷ γῆς μεγέθους τοιαύτη.
Coarguunt hæc, scio, variè recentiores. Sed, si ponimus ea, quæ
ponenda esse voluit Posidonius, certissima est ejus de terræ totius
ambitu argumentatio. Turpe autem mendum jam inde ab antiquâ
Aldi editione Procli Sphæram infedit in illis verbis: ὁ δὲ ἐν ἄκρῃ
τῷ πηδαλίῳ τῷ Ἀργεῖς κείμενος λαμπρὸς ἀστὴρ, Κάνωβος ὀνομά-
ζεται. Οὗτος μὲν ἐν Ῥόδῳ μόλις θεωρήτός ἐστιν, ἢ παντελῶς ἀφ'
ὕψηλῶν τόπων ὁρατός· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ ἐστὶ παντελῶς ἀφανής.
Σχεδὸν δὲ τέταρτον μέρος ζωδίου ἀπὸ τῷ ὁρίζοντος μετεωρισμένος
φαίνεται. Ubi non est dubitandum, quin Proclus scripserit: ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ δὲ ἐστὶ παντελῶς ἐμφανής. ut certè quidem Geminus, ex
quo suam illam Sphæram Proclus concinnavit. Plinius lib. 2. cap. 70.
Adeoque manifestò assurgens fastigium curvatur, ut Canopus
quartam ferè partem signi unius supra terram eminere Alexan-
driæ intuentibus videatur; eadem a Rhodo terram quodammodo
ipsam stringere; in Ponto omnino non cernatur, ubi maximè sub-
limis septentrio. Et quidem Canopus Latinis ut plurimum scribi-
tur, qui Græcis Κάνωβος διὰ τῷ β'. Sed & Græcis observatum,
scribi debuisse Κάνωπον urbem διὰ τῷ π'. Eustathius: Ὁ δὲ τῷ
Ἐθνικῷ γεγραπὸς φησὶν, ὅτι ἔδει μὲν Κάνωπον τῷ πόλιν διὰ
τῷ π'. γεγράφεται δὲ ὁμῶς διὰ τῷ β'. Observaverat id Stephanus.
Sed cur Canopus dici, & non Canobum oportuerit, rationem
hanc affert Etymologus: ἐπειδὴ οὐδὲν εἰς ὅς λῆγον ὑπὲρ δύο συλ-
λαβὰς, παραληγόμενον τῷ ὦ, ἔγει τὸ β' ἀρκτικὸν τῷ τελευταίας
συλλαβῆς, ἀλλ' ἢ ἕτερον, ἢ τὸ π'. Κρόνωπος· ἄνθρωπος. οὕτω καὶ
Κάνωπος. Porro autem ἀπὸ τῷ Κανώβε καὶ τὸ σόμα Νείλε, ὡς
εἰκός,

εἰκὸς, Κανωβικὸν ἐπωνόμασαι. Cui quidem Nili ostio nomen etiam fuisse videtur Canobo. Conon Narrat. viii. καὶ τῆς Νείλῃς σωμα-
των τὸ τελευταῖον ὁ Κάνωβος, ἢ Κανωβικὸν, ἐκ τῆς κυβερνήτης τῆς
ὀνομασίαν ἔλκει. Ostium idem Canobicum, si credimus Eustathio,
dictum quoque Heracleum: Τῷ δὲ τινες τὸ Κανωβικὸν σόμα τῆς
Νείλῃς καὶ Ἡράκλειον καλεῖσθαι φασιν. At enim ostium Nili Ca-
nobicum, Ἡρακλειωτικόν· oppidum & templum Herculis, Ἡρά-
κλειον. Utrumque dicit Stephanus Ἡράκλειον καὶ Ἡρακλειωτικόν·
quæ sunt omnino distinguenda. Malè Eustathius vetusque Paraphra-
sis in Periegesin, ostium Nili Canobicum vocatum ajunt Ἡράκλειον,
quod dicere debebant Ἡρακλειωτικόν. Vetera scholia: Καλεῖται
δὲ καὶ Ἡρακλειωτικὸν τῷ τὸ σόμα τῆς Νείλῃς. Ὅτε δὲ ἐπανῆκε
φέρων τὰ χρύσεια μῆλα ὁ Ἡρακλῆς, πεζὸς διέβη τὴν Λιβύην
πᾶσαν, καὶ τὴν Ἀσίαν ἐθεάσατο· εἰς Ἀμμωνος δὲ ἥκων, μεγα-
λοπρεπῶς ἐθύσε τῷ δαίμονι· καὶ κεῖθεν διέβη εἰς Αἴγυπτον, ἀφ'
οὗ τὸ σόμα Ἡρακλειωτικὸν ἐκλήθη. Heracleum porro situm erat
post Canobum urbem, ante ostium Canobicum. Strabo: Μετὰ δὲ
τῷ Κάνωβον ἐστὶ τὸ Ἡράκλειον τὸ Ἡρακλέους ἔχον ἱερόν· εἶτα τὸ
Κανωβικὸν σόμα, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Δέλτας. Heracleum idem Ste-
phano, Ἡρακλειούπολις, ἢ καὶ τὸ Κανωβικὸν σόμα. Atque ab
hoc isto Heracleo ostium Nili Canobicum, vocatum etiam Ἡρα-
κλειωτικόν, seu Ἡρακλειωτικόν. Nanque ab Ἡράκλειον, τὸ ἐθνι-
κόν, Ἡρακλειώτης, & Ἡρακλειώτης. Unde κητικόν, Ἡρακλειω-
τικὸς, & Ἡρακλειωτικός. Strabo lib. 2. ἐνταῦθα γὰρ ἐστὶ τὸ ἔχον
σόμα τὸ καλέμενον Κανωβικόν τε, καὶ Ἡρακλειωτικόν. Alibi scri-
ptum in Strabone Ἡρακλειωτικόν· ut lib. 17. Δύο μὲν οὖν ταῦτα
τῆς Νείλῃς σόματα, ὧν τὸ μὲν Πηλεσιακὸν καλεῖται. τὸ δὲ Κανω-
βικόν, καὶ Ἡρακλειωτικόν. Ptolemæus: Νείλῃς σόματα ἐπτά.
Ἡρακλειωτικὸν σόμα. Additum est ex codice Palatino, τὸ καὶ Κα-
νωβικόν· ut Ptolemæus dicat, Hecracleoticum ostium idem esse
atque Canobicum. Et sic Diodorus: καὶ τελευταῖον Κανωβικόν, ὃ
τινες Ἡρακλειωτικὸν ὀνομάζουσιν. Et Solinus: ab ostio fluminis
Nili, quod Heracleoticon alii, alii Canopicon appellant. Sed
turbat hîc nonnihil Plinius, qui diversum ponere videtur Hera-
cleoticon ostium a Canopico. Naucratis, inquit, unde ostium qui-
dam Naucraticum nominant, quod alii Heracleoticum, Cano-
pico,

pico, cui proximum est, præferentes. Harduinus ad hunc Plinii locum notat sic Ptolemæum, Canobico prætermisso, Heracleoticum nominare, quod Canobico proximum fuisse, censuisse ait Dionysium Periegetam, Eustathio teste. Sed, quod Heracleoticum ostium nominat Ptolemæus, idem est atque Canobicum, ut disertè legitur in codice Palatino. *Heracleoticum* nominat etiam Ammianus Marcellinus pro Canopico. Dionysius verò Periegeta nusquam locorum censuit, neque verò eum censuisse testatus est usquam Eustathius, Heracleoticum ostium proximum Canobico fuisse. Illud unum ex malè intellecto Strabonis loco affirmat Eustathius, ab iis, qui unum & idem Nili ostium, Heracleum & Canobicum faciunt, Strabonem dissentire. Qua de re nos paullò post. Quid igitur hîc dicemus ad Plinium, qui Heracleoticum ostium proximum planè facit Canopico? Si enim proximum Canopico, non igitur ipsum Canopicum. Quidquid repugnet Salmasius, & post Salmasii vestigia, Harduinus, mihi quidem non penitus aspernanda doctorum virorum emendatio, qui, mutato verborum ordine, legendum censent: *Canopico, quod alii Heracleoticum, cui proximum est, præferentes.* omnino ad mentem ceterorum omnium scriptorum, quibus Nili ostium Canobicum idem, quod Heracleoticum. Itaque dixerit Plinius, ostium, a quibusdam Naucraticum a Naucrati urbe nominatum, præferri ab iisdem Heracleotico, seu Canopico, cui est proximum. Proximum autem Canopico Bolbiticum, seu Bolbitinum ostium fuerit, quod quidam Naucraticum, Plinio teste, nominaverint. Ego tamen in hanc eandem sententiam, servato ordine verborum Plinii, uniusque vocis mutatione, scribere malim: *Naucratis, unde ostium quidam Naucraticum nominant, quod alii Naucratioticum, Canopico, cui proximum est, præferentes.* Sita quidem erat Naucratis ad magnum flumen, πρὸς τῷ μεγάλῳ ποταμῷ, ut tradit Ptolemæus. Collocat eam Ptolemæus ἀπὸ δυσμῶν, idest, a latere magni fluminis occidentali. aliter atque Strabo. Neque enim Naucratis Straboni magno flumini ab occasu adiacebat, extra Delta; sed intus in Delta, ad latus fluminis orientale; ideoque τοῖς ἀπὸ χειρὸς ἀναπλέουσιν ἐπὶ Μέρου sinistra ad flumen ipsum Naucratico occurrebat. Et clarè Strabo: ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἐν τῷ Δέλτῳ ἐπὶ μὲν τῷ ποταμῷ Ναύκρατις. Ab ea tamen urbe vi-

deri

deri possunt nonnulli, Bolbitinum ostium, quod Canopico proximum erat, Naucraticum denominasse, eo quia Milesii, qui Naucraticum urbem condiderunt, ad Bolbitinum primum ostium triginta numero navium classem appulissent. Quibus de Milesiis hæc Strabo: χρόνῳ δ' ἀναπλώσαντες εἰς τὸ Σαῖτικὸν νομὸν, καταναυμαχίσαντες Ἰναρον, πόλιν ἐκτίσαν Ναύκρατιν, οὐ πολὺ δὲ Σχεδίας ὑπερθεῖν. Dixerit igitur Plinius, ostium quosdam a Naucrati, Naucraticum nominasse, quod alii Naucratioticum. Gentile hujus urbis, non Ναυκρατίτης modò; sed etiam Ναυκρατιώτης, tanquam a Ναυκράτιον, seu Ναυκρατία. ut ab Ἰταλία, Ἰταλιώτης. Inde τὸ κητικὸν, Ναυκρατιωτικός. Et sic Bolbitinum ostium alii pro Naucratico Naucratioticum nominaverint. Sed quum id nominis de ostio quidem Bolbitino minùs celebre esset, magis autem de Canobico τὸ Heracleoticum frequentaretur; hinc ego suspicer, sciolos, qui apud Plinium statim legerent Canopico, Naucratioticum in Heracleoticum commutasse, itaque veram Plinii sententiam pervertisse.

CAPUT IX.

Superior Pliniani loci explicatio a nobis improbata. Urbs Naucratis nihil ad ostium Bolbitinum, sed ad Canobicum. Ea urbs, unum ac solum in Ægypto emporium, quò merces per ostium Canobicum devehebantur. Canobicum ostium, non Bolbitinum, a Naucrati urbe denominari potuisse Naucraticum, seu Naucratioticum. De Canobico ostio, non de Bolbitino, accipiendus locus Plinii. Vera Pliniani loci a nobis emendatio. Canobus urbs ab ostio Canobico aliquantulum remota, ad sex, seu quinque ferè passuum millia. Ostium Naucraticum, idem, quod Heracleoticum, seu Canopicum. Sententia Plinii explicata. Oppida in honore, quæ nomen dederunt ostiis Nili. Heracleum oppidum ad ipsum ostium Heracleoticum. Eustathii in citando Strabone hallucinatio. Heracleum, Stephano Heracleopolis. Κανωβισμός, Canobica lascivia & mollities. Canobus insula, eaque deserta. Harduini error. Fabula de Canobo. Hemorrhoidis morsus peni-

nitus exitialis. Κεκλασμένας τὰς ῥάχας αἰμορροΐδες. *Canobus urbs per anachronismum apud Æschylum*. Τέμενος Κανώβε *per periphrasim*. Τόπος τῆς Κανώβης ἰδιόκτιστος. *Varia lectio, ἰδιόκτιστος*. *Canopus, Deus Ægyptiorum*. Τὰ χύσια μῆλα, *in Herculis laboribus, quid Mythologis*. *Varia explicatio*. Τὰ χύσια μῆλα, *Varronis oves*.

ATQUE id quidem, si ita locus Plinii de ostio Bolbitino, quod Naucraticum appellatum fuerit, cum doctis viris explicatur. Veruntamen hæc mihi nullo modo placere potest explicatio. Quis verò unquam placeat, quando Naucratis, ad Agathodæmonem, seu magnum, quod diximus, flumen sita, non ad ostium Bolbitinum, sed ad Canobicum, idemque Heracleoticum, spectabat? Herodotus in Euterpe num. 179. Ἦν δὲ ποταμὸν μέγαν ἢ Ναύκρατις ἑμπορίον, καὶ ἄλλο ἔδεν Αἰγύπτῳ· εἰ δέ τις ἐς τῷ τι ἄλλο σομάτων τοῦ Νείλου ἀπικοίτο, χελῶ ὁμόσαι, μὴ μὲν ἐκόντα ἐλθεῖν· ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μήγε οἷα τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντέας πλέειν, τὰ φορτία ἔδεε περλάγειν ἐν βάσει περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι δὲ ἀπικοίτο ἐς Ναύκρατιν. Ergo, si, quæ aliunde a mercatoribus merces, atque onera in Ægyptum apportabantur, ea Naucraticum, quod unum ac solum in Ægypto emporium erat, per Canobicum ostium de-vehi oportebat, patet, Canobicum propriè ostium, non Bolbitinum, ad urbem Naucraticam pertinuisse, atque adeo Canobicum, non Bolbitinum, ab urbe Naucrati Naucraticum, seu Naucraticum, denominari potuisse. Et verò magnus ille fluvius, ad quem positam Naucraticam diximus, effluit in mare per Canobicum. Quod disertè docet Ptolemæus: Μέγα Δέλτα καλεῖται, καθὼ ἐκτρέπεται ὁ μέγας ποταμὸς καλέμενος Ἀγαθὸς Δαίμων, καὶ ῥέων διὰ τῷ Ἡρακλεωτικῷ σώματος, εἰς τὸ καλέμενον Βαβασιακόν, ὃς ἐκρεῖ διὰ τῷ Πηλεσιακῷ σώματος. Ubi pro ῥέων scribendum cum Salmasio, ἐκρέων. Sic magnum Delta definit Ptolemæus magno illo fluvio Agathodæmone, qui per ostium Canobicum effluit: quatenus nimirum magnus hic fluvius in Bubasticum, seu Bubasticum, divertit, amnem sic appellatum, qui amnis ostio effluit Pelusiaco. Quare de Canobico omnino ostio, non de Bolbitino, id accipiendum, quod

Plinius ait, ostium quosdam Naucraticum, quod alii Heracleoticum, nominasse. Hinc ad Plinium dicimus, videri nobis locum illum Plinii ita legendum: *Naucratis, unde ostium quidam Naucraticum nominant; quod alii Heracleoticum, Canopo, cui VI. M. pass. proximum est, præferentes.* Verba illa, *sex millia passuum*, sunt a veteribus libris: quæ verba nescio, cur recentiores editiones pleræque omnes omiserint. Canobum urbem ab ostio ipso Nili Canobico aliquantulum abfuisse, ostendit illud Strabonis: Μετὰ δὲ τὸ Κάνωβον ἐστὶ τὸ Ἡράκλειον τὸ Ἡρακλέας ἔχον ἱερόν· εἶτα τὸ Κανωβικὸν σόμα, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Δέλτας. Neque verò de intervalli mensurâ a Plinio ferè dissentit Ptolemæus, cui Canobus ab ostio Heracleotico distat gradûs unius unciâ, hoc est, quinque millibus passuum: quippe quum Ptolemæus Canobum collocet ad gradum longitudinis ξ, L' δ, hoc est, gradum sexagesimum cum dodrante; ostium verò Heracleoticum ad ξ, L' γ, hoc est, gradum pariter sexagesimum cum dextante, atque adeò tota καὶ μῆκος Canobi, ostiique Heracleotici distantia, segmentorum sit quinque, quallium unus totus gradus est sexaginta. Facile verò in Plinio fuit mutare τὸ *Canopo*, quod scripsisse ipsum Plinium opinor, in *Canopico*: quum τὸ *Canopico ostio* semel atque iterum, tertioque etiam, paullò ante præcesserit. Itaque existimo, Plinium velle, Heracleoticum ostium, quod idem est atque Canopicum, quosdam ab urbe Naucrati Naucraticum, seu Naucratioticum, nominasse; & sic eos Naucratin Canopo oppido, cui idem ostium sex millia passuum proximum erat, prætulisse. Quum enim ostium Canopicum a proximo oppido Canopo appellaretur; tamen eos a Naucrati vocare id ostium Naucraticum maluisse, eâ fortasse de causâ, quam ex Herodoto attulimus, quia Naucratis emporium erat Ægypti, eòque merces per ostium Canopicum importabantur. Id honoris habitum Naucrati. Οὕτω μὲν δὲ Νάυκρατις ἐπετίμητο, ut Herodotus ait. Hoc igitur fuit Naucratin Canopo præferre, quod dicit Plinius, eum Naucrati honorem præ Canopo deferre, ut ostium non a Canopo Canopicum, sed a Naucrati Naucraticum, denominarent. Quò pertinet illud Plinii de oppidis ad Nilum sitis: *Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostiis.* Hæc mihi esse videtur Pliniani loci sententia. Hinc
autem

autem discimus, Canopum oppidum ab ostio ipso Canopico, eodemque Heracleotico, atque etiam, secundum quosdam, Naucratico, sex millia passuum abfuisse. At verò ad ipsum ostium fuit, ut diximus, Heracleum. Unde lux his verbis Taciti Annalium lib. 2. de Germanico: *Nilo subvehebatur orsus oppido a Canopo*. Et paullò post: *Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se, & antiquissimum perhibent, eosque, qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum ejus adscitos*. Neque verò benè citat Eustathius Strabonem, in his verbis: 'Ο δὲ Γεωγράφος διιστᾷ, τὸ μὲν Ἡράκλειον σόμα ἰσορῶν καὶ Ἡρακλῆες ἔχειν ἱερόν· τὸ δὲ Κανωβικόν, ἀρχὴν εἶναι λέγων τῆ ἐν Αἰγύπτῳ Δέλτα. Nam Geographo quidem idem est Nili ostium Heracleoticum, atque Canopicum. Neque Heracleum, ostium est Nili; sed urbs ibi Herculi sacra, quæ & Stephano Heracleopolis. Verba hæc Geographi: Μετὰ δὲ τῷ Κανωβον ἐστὶ τὸ Ἡράκλειον τὸ Ἡρακλῆες ἔχον ἱερόν· εἶτα τὸ Κανωβικόν σόμα, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Δέλτα. Eustathius ex eodem Strabone: Ἐμφαίνει δὲ ἐκεῖνος καὶ τρυφᾷν τοὺς Κανωβίτας, ἐν οἷς λέγει τὸ Κανωβισμόν, καὶ τὸ ἐκεῖ λαμυρίαν. Sunt autem verba hæc Strabonis lib. 17. ubi de Eleusine: ἐστὶ δ' αὕτη κατοικία πλησίον τῇ τε Ἀλεξανδρείας, καὶ τῇ Νικοπόλεως, ἐπ' αὐτῇ τῇ Κανωβικῇ διώρυγι κειμένη, διαίτας ἔχουσα, καὶ ἀπόφεις τοῖς καπυεῖζεν βελομένοις καὶ ἀνδράσι, καὶ γυναιξὶν ἀρχὴ τις Κανωβισμῶ, καὶ τὸ ἐκεῖ λαμυρίας. De Canobicâ lasciviâ atque molitie nonnulla etiam paullò post Strabo. Notarunt ceteri voluptariam hanc & mollem vitam Canobitarum. Papinius in Sylvis:

Curva Therapnæi lasciviat ora Canopi?

Egesippus de M. Antonio: *Vicit eum Canopæa luxuries*. Rursus de Canobo insulâ: Ἐστὶ δὲ, ὡς ἰσορῶσιν τινες, καὶ νῆσός τις Κανωβος. Scylax: Ἐπὶ δὲ τῷ σόματι Κανωπικῷ ἐστὶ νῆσος ἐρήμη, τὸ ὄνομα Κανωπος, καὶ σημεῖα ἔστιν ἐν αὐτῇ τῇ Μενέλειω, τῇ κυβερνήτῃ τῇ ἀπὸ Τροίας, ᾧ ὄνομα Κανωπος, τὸ μνηῆμα. Mela: *Parva & Canopos, Nili ostio, quod Canopicum vocant, obvia est. Menelai gubernator Canopus, ibi fortè moriens, nomen insulæ, illa ostio dedit*. Plinius: *Insularum ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, a Canopo Menelai gubernatore, ut fe-*

runt, dicta. Harduinus eo refert illud Taciti de Canopo oppido, a Spartanis condito, *ob sepultum illic rectorem navis Canopum*. Atqui Canopus oppidum, non fuit in eâ insulâ, quæ deserta erat; sed in continente ad ipsum mare, ut diximus, inter Alexandriam, & ostium Canopicum. Jam autem monuimus, Helenium insulam, quam ibi memorat Eustathius, eandem nobis videri, atque insulam Canopum. Sequitur narratio de Canobo, gubernatore illo navis Menelai: ὅτι κοιμώμενος ὁ Κάνωβος καὶ τὸ αἰγιαλὸν περιπέπτω-
κον αἰμορροΐδι. Fabula hæc apud Nicandrum in Theriacis: unde eam fabulam in Historiam suam Animalium transtulit Ælianus. Vide Scholiastam Nicandri. Hæmorrhoidis morsum penitus exitialem ostendunt illa: ὡς δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἄφικτα τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἔθνη-
σκον ἐκ τῆς δήγματος. Dioscorides in Theriacis: Αἰμορροΐς δὲ, καὶ
διψάδος τοῖς πλείστοις τῶν πορονομένων ἀπηγορεύθησαν, ὡς ἀβρο-
θητοί, αἱ δὴξεις. Inde mortuus Canobus, αἰμορραγῶν διὰ τῆς σό-
ματος, καὶ τῆς μυκτῆρων, καὶ τῆς παντὸς σώματος. Helena valde commota miserabili casu Canobi, τὴν αἰμορροΐδα συχῆσα, ἔθλα-
σε τὴν αὐτῆς ἀκάνθαν. Nicander:

Τῇ δ' Ἑλένῃ μέσον ὀλκὸν ἀνέκλασε. θραῦσε δ' ἀκάνθα

Δεσμὰ πείριξ νωταῖα, ῥάχιν δ' ἐξέδραμε γύων.

Ἐχίδνῳ, non αἰμορροΐδα, dicit Conon, cujus morsu Canobus est interemptus. Ὅφιν verò generatim Scholiasta recentior Æschyli, itemque Paraphrasis, & Scholia in Periegesin Dionysii. Hinc fabulosè explicatum, quod ipsa fert natura hæmorrhoidis: καὶ
τὸ ἐντεῦθεν κεκλασμέναι τὰς ῥάχιν αἰμορροΐδες εἰσὶ. Nicander:

Ἐξοθεν αἰμορροΐ, σκολιοπλανέες τε κεράσαι

Οἶοι χολόεσσι κακηπελίῃ βαρύθοντες.

Quod ad urbis Canobi situm attinet, Æschylus in Prometheus:

Ἔστι πόλις Κάνωβος ἐχάτη χθονός,

Νεῖλα πρὸς αὐτὰς σόματι, καὶ προχώματι.

Quod per anachronismum dictum esse de Canobo, observat Scholiasta. Hanc autem urbem dicit per periphrasin Dionysius τέμενος
περίπυσον Ἀμυκλαίοιο Κανώβου. Sic & infra θέλων εἰπεῖν ἐν μιᾷ
λέξει, ὠκεανός, φησὶ περιφραστικῶς, ἀκαμάτε ῥόον ὠκεανοῖο,
ἡγεῖται αὐτὸς ὁ ὠκεανός. Ubi legendum, ῥόος. At verò τέμενος

Κα-

Κανώβη, οἶονεἰ ἱερὸν, ἢ τόπος τῷ Κανώβῳ ἰδιόκτητος. Codices, meus & Monilianus, ἰδιόκτητος. Sed ego loco non facile dimoverim τὸ ἰδιόκτητος. Scholiasta recentior Æschyli ad Prometheus: καὶ Μενέλαος νεῶν αὐτῷ (Κανώβη) καὶ πόλιν κτίζει ἐπ' ἄνυμον. De Canopo, deo Ægyptiorum, Suidas. Hic jam pene oblitus eram, quod supra de Hercule ex aliis Eustathius refert, ὅτι Ἡρακλῆς φέρων ἐξ ἐπιταγῆς Εὐρυθέως τὰ χρύσεια μῆλα, καὶ θέλων Λιβύῃ πᾶσαν ἐξισορῆσαι, ἦλθε καὶ εἰς τὰ τῷ Νείλῳ σώματα. Notanda τὰ χρύσεια μῆλα, de quibus hæc Diodorus lib. 4. Τελδοταῖον δ' ἄθλον λαβὼν (Hercules) ἐνεγκεῖν τὰ τῷ ἑσπερίδων χρυσᾷ μῆλα, πάλιν ἐπιδόσεν εἰς τὴν Λιβύην. Περὶ δὲ τῶν μῆλων τῶν δαπεφωνήκασιν οἱ μυθογράφοι· καὶ τινες μὲν φασιν, ἐν τισὶ κήποις τῷ ἑσπερίδων ὑπάρχειν καὶ τὴν Λιβύην μῆλα χρυσᾷ, πρέμνα συνεχῶς ὑπὸ τινος δράκοντος φοβερωτάτη· τινὲς δὲ λέγουσι, ποιμένας πορβάπων κάλλει διαφερέσας κεκτῆσθαι τὰς ἑσπερίδας. χρυσᾷ δὲ μῆλα ἀπὸ τῶν κάλλους ὠνομάσθαι ποιητικῶς, ὥσπερ καὶ τὴν Ἀφροδίτῃ χρυσῷ καλεῖσθαι διὰ τὴν δὲσπείαν. Ἕνιοι δὲ λέγουσιν, ὅτι πορβάτα τὴν χόαν ἰδιόκτεσαν ἔχοντα καὶ παρόμοιον χρυσῷ, τετόχεναι ταύτης τῇ πορσηγορίας. δράκοντα δὲ τῷ ποιμνίῳ ἐπιμελητῇ καθεσάμενον, καὶ ῥώμῃ σώματος, καὶ ἀλκῇ διαφέροντα, πρεῖν τὰ πορβάτα, καὶ τὰς λησδεῖν αὐτὰ πολυμῶντας ἀποκτείνειν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξέσαι διαλαμβάνειν, ὡς ἂν ἕκαστος ἑαυτὸν πείθῃ· ὁ δὲ Ἡρακλῆς τὰ φύλακα τῶν μῆλων ἀνελὼν, καὶ ταῦτα ἀποκομίσας πρὸς Εὐρυθέα, καὶ τὰς ἄθλας ἐπιτελεσάμενος, προσεδέχετο τὴν ἀθανασίας τῷ ξέειναι. Iis, qui τὰ χρύσεια μῆλα oves interpretarentur, adhæsit M. Varro lib. 2. De Re Rusticâ c. 1. De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Græca & Latina lingua, & veteres Poetæ, qui alios vocant πελυάρνας, alios πολυμήλας, alios πολυβέτας, qui ipsas pecudes propter charitatem aureas habuisse pelles tradiderunt: ut Argis Atreus, quam sibi Thyesten subduxisse queritur, ut in Colchide Æeta, ad cujus arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, ut in Libyâ ad Hesperidas, unde aurea mala, id est, secundum antiquam consuetudinem, capras & oves Hercules ex Africâ in Græciam exportavit. Ea enim sua voce Græci appellarunt μῆλα.

CAPUT X.

De terminis Europæ & Asiæ. Nilus Dionysio, terminus Asiæ & Africæ. Terminus borealis Asiæ ad Europam, Tanais; Australis, Hellespontus; maximè australis, tractus maris ad ostium Nili Canobicum. Correcta vetus Paraphrasis in Periegesin. Tanaidis alterum nomen apud Barbaros, Silis. Alii Barbarorum fluvii Græcis nominibus appellati, ut Nilus, & Eridanus. Eridanus nomen Græcum. De fontibus Tanaidis. Ἀγνώστος γῆνι veteribus, borealis. Ptolemæus castigatus. Mæotis, mater Ponti; & hac ipsâ de causâ Mæotis appellata. Stephanus restitutus. Mæotis, Scythicè Temerinda. Mæotis, mater & nutrix piscium. Tanais, alius a Pontico. Restitutum Faxartis fluvii nomen apud Arrianum & alios. Fluvius hic Faxartes, ab Alexandri militibus Tanais nominatus; idque assentationis causâ in Alexandrum. Alexandri aræ ad Tanaim Ponticum. Ab eadem assentatione in Alexandrum alius mons Caucasus in Indiâ. Tanais uterque distinctus ab Arriano. Alexandri ex morbo periculum ad Faxartem.

DE terminis Europæ & Asiæ hæc ex Dionysio Eustathius: "Ὅτι Εὐρώπης καὶ Ἀσίας νοτίον μὲν μεσόγειον ὁ Ἑλλήσποντος, νοτιώτατον δὲ ὁ Νεῖλος. Immo verò τὸ σῆμα ὑπερτεταμένον ἐς σόμα Νεῖλος, ut Dionysius ait. Nempe quod ab Hellesponto ultra est διαχωρίσματος (hoc enim τὸ σῆμα) ad ostium Nili Canobicum, hoc utique μεσόγειον est νοτιώτατον Europæ atque Asiæ. Etsi enim Hellespontus terminus est australis Europæ atque Asiæ; tamen σῆμα illud, seu διαχώρισμα ab Hellesponto ad ostium Nili, terminus utrinque est maximè australis. Nanque ipse quidem Nilus Dionysio Periegetæ atque aliis, terminus est atque confinium Asiæ & Africæ. Dionysius infra de Nilo:

"Ὅς ῥά τε καὶ Λιβύῃ ἀποτεμένεται Ἀσίδος αἰης.

Strabo lib. 2. Εἰσπλέσσει ποίνῃ ἢ καὶ σήλας πορθμὸν, ἐν δεξιᾷ μὲν ἐστὶν ἡ Λιβύη μέχρι τῆς τοῦ Νεῖλου ῥύσεως. ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἀντίπορθμος ἡ Εὐρώπη μέχρι τοῦ Ταναΐδος. πελοῦτῳσι δ' ἀμφοτέρω

φότεραι περὶ τῷ Ἀσίαν. Plinius lib. 3. c. 1. *Hinc intranti dex-
 tra Africa est; laeva Europa: inter has Asia est. Terminum
 amnes, Tanais & Nilus.* Arrianus De Expedit. Alexandri lib. 3.
 οἷς γε δὴ ἡ Διβύη ἀπὸ τῆς Ἀσίας τῆς ἄλλης τῷ Νείλῳ ποταμῷ δια-
 κέκεται. Appositè ad mentem hīc Dionysii Agathemerus: "Οροι
 δὲ, τὸ μὲν Εὐρώπης πρὸς Διβύην, ὃ καθ' Ἡρακλέους σήλας πορθ-
 μός, καὶ τὸ δι' αὐτῆς πληρωμένον ἐπ' ανατολῇ μέσον πέλαγος ἄχρι
 τῆς Κανωβικῆς στόματος τῆς Νείλου. Τῆς δ' Ἀσίας, πρὸς μὲν τῷ
 Διβύῳ τὸ αὐτὸ τῷ στόμα τῆς Νείλου, καὶ ὃ ἐπ' ὀρθῇ τῆς ποτα-
 μῆς πόρος ἐπὶ μεσημβρίαν. πρὸς δὲ τῷ Εὐρώπῳ ὁ Τάναϊς πο-
 ταμὸς εἰς τῷ Μαιῶτιν ἐμβάλλων λίμνῳ. ἢ δὲ εἰς τὸ Εὐξείνον
 ἐκφέρεται Πόντον. ἕτος δὲ εἰς τῷ Προποντίδα. ἢ δὲ εἰς τὸ Ἑλ-
 λήσποντον, μεθ' ὃν τὸ Αἰγαῖον ἐπὶ μεσημβρίαν ὁμοίως ἀναπέπτα-
 ται πέλαγος. Terminus borealis Asiæ ad Europam, Tanais; au-
 stralis verò terminus, Hellespontus; maximè denique australis,
 Ægæum mare, seu tractus ille maris ad meridiem, atque ad ostium
 Nili Canobicum. His terminis, tum boreali, tum minus magisque
 australi, divisa Europa ab Asiâ. Hæc sententia est Dionysii, quam
 minimè percepisse videntur docti viri. Corrigenda vetus Paraphra-
 sis in Periegesin: τὸ δὲ νότιον μέρος Ἑλλήσποντός ἐστι. σημεῖον δὲ
 (ὃ ἐστὶ διαχώρισμα) ὑπερτείνουσαι νοτιώτερον, Ἡρακλεωτικὸν
 στόμιον. Legendum est, additâ præpositione, εἰς Ἡρακλεωτικὸν
 στόμιον. De termino boreali statim Eustathius: πρὸς βορρᾶν δὲ τῷ
 Εὐρώπῳ ὁρίζει τὴν Ἀσίαν ὁ Τάναϊς. Scylax: ποταμὸς Τάναϊς ὁρί-
 ζει Ἀσίαν, καὶ Εὐρώπῳ. Et rursus: Ἀπὸ Ταναΐδος δὲ ποταμῆς
 ἀρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ Σαυ-
 ρομάται. Mela lib. 1. c. 1. *Quod terrarum jacet a freto ad ea flu-
 mina, ab altero latere Africam vocamus; ab altero Europen: ad
 Nilum, Africam; ad Tanain, Europen. Ultra quidquid est,
 Asia est.* Tanaidis alterum nomen apud Barbaros, *Silis*: Τάναϊς
 Ἑλληνιστὶ καλούμενος, Σίλις, ὡς φασὶ τινες, παρὰ τοῖς παροι-
 κῆσι βαρβάροις ὠνόμασαι. Plinius lib. 6. cap. 7. *Tanain ipsum
 Scythæ Silin vocant.* Sed & alia Barbarorum flumina Græcis nomi-
 nibus appellata: καὶ ἄλλοι ποταμοὶ ἐν βαρβάροις ῥέοντες, ὁμοίως
 ἑλληνίζονται τῇ κλήσει. Stephanus: ἑλληνίδαι δὲ τὰ πολλὰ τῶν
 βαρβαρικῶν ὀνομάτων, ὡς Νικάνωρ φησί. Talis Nilus. Dionysius
 infra:

Σῆρις ὑπ' Αἰθιοπῶν κικλήσκεται· οἱ δὲ Συήνης
 Ἐνναέται σρεφθέντι μετ' ἔνομα Νεῖλον ἔθεντο.
 Neque verò Eridanus, nomen est barbarum; sed Græcum, ὑπὸ
 Ποιητῆ τινος ποιηθέν, ut Herodotus ait. Tanaidis alii ignotos fon-
 tes arbitrantur: Τῇ δὲ Ταναΐδος ἄλλοι μὲν φασὶ μὴ γνωρίζεσθαι
 τὰς πηγὰς. Strabo in primis lib. II. Φέρεται μὲν οὖν (Τάναϊς)
 ἀπὸ τῆς ἀρκτικῶν μερῶν, ἢ μὲν ὡς ἂν καὶ διόμενον ἀντίρρως τῇ
 Νείλῳ, καθάπερ νομίζουσιν οἱ πολλοί· ἀλλὰ ἐωθινώτερος ἐκείνης,
 παραπλησίως ἐκείνῳ τὰς ἀρχὰς ἀδήλως ἔχων. At verò Ptole-
 mæus Tanaidis fontem collocat ad quartum & sexagesimum gradum
 longitudinis; octavum verò & quinquagesimum latitudinis borea-
 lis; itaque Europam ab Asiâ, boream versus, dividit τῇ τε Ταναΐ-
 δι ποταμῷ, καὶ τῇ ἀπὸ τῆς τοῦ τὴν ἀγνώστον γλῶττι μεσημβρι-
 νῇ. Ἀγνώστον γλῶττι dicit Ptolemæus Borealem, quam non satis
 compertam veteres habuerunt. Nec falsò Agathemerus: Τὰ δὲ
 ἄνω τῆς ἐκβολῶν τῇ Ταναΐδος ἀγνοεῖται εἰς βορρᾶν. Et Plinius:
Ab ostio Tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecere:
Artemidorus ulteriora incomperta existimavit, quum circa Ta-
naim Sarmatarum gentes degere fateretur ad Septentriones ver-
fas. Potuisset autem Ptolemæus etiam dicere, καὶ τῇ ἀπὸ τῆς
 τοῦ τὴν ὑπερβόρειον ὠκεανὸν μεσημβρινῇ. Nec verò Tanais ad di-
 visionem Europæ ab Asiâ sufficeret, nisi ab eo linea ad Oceanum
 usque Septentrionalem duceretur. Herodotus tamen Tanain ex
 palude magnâ influere ait in paludem adhuc majorem· nimirum in
 Mæotin. Mæotis non multò minor Ponto, quæ & mater Ponti. ἡ
 Μαιώτις ἢ πολὺ ἐλάττων τῇ Πόντῃ ἐστίν. Herodotus in Melpo-
 mene num. 86. Παρέχεται δὲ καὶ λίμνῳ ὁ Πόντος ἐκδιδῶσαν εἰς
 ἑαυτὸν, οὐ πολλῷ τῷ ἐλάττω ἑαυτοῦ· ἡ Μαιώτις τε καλεέ-
 ται, καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου. Dionysius infra de palude Mæo-
 tide:

Τῇ μὲν τε πέρι Σκύθαι ἀμφινέμονται,
 Ἄνδρες ἀπειρέσιοι, καλέεσι δὲ μητέρα Πόντε.
 Ἐκ τῆς δὲ Πόντιο τοῦ μυρίου ἔλκεται ὕδωρ.
 Procopius De Bello Gothico lib. 4. c. 6. Κακῆϊνο δέ μοι ἐν τῇ πα-
 ρόντι εἰρήσεται, ὡς τῶν δὴ τῇ τὰ ποταῦτα σοφῶν οἱ μὲν τὴν
 Μαιώτιν οἶονταί τι λίμνῳ ἀπεργάζεσθαι τὸ Εὐξείνιον πόντον, καὶ
 αὐτῇ

αὐτὴ τὸ μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τὸ δὲ ἐν δεξιᾷ τῇ λίμνης χωρεῖν· μητέρα δὲ διὰ τὸ τοῦ Πόντου καλεῖσθαι τὴν λίμνην. Quod autem palus illa mater est Ponti, inde visa est quibusdam Mæotis appellata. Eustathius ad Dionysium: τὴν δὲ ποταμὸν Μαιῶτιν, μητέρα τὸ Πόντον καλεῖσιν· ὅθεν καὶ τῆς τινὲς φασὶ λαχεῖν αὐτὴν τὸ ὄνομα. Μαῖα γὰρ ἡ ἑσπέρως. Διὸ καὶ ὁ Περιηγητής φησιν, ἐξ αὐτῆς Πόντος τὸ μυρίον ἔλκεται ὕδωρ. Hinc docti viri facile restituebant locum illum mutilum Stephani: ὡς Μαιῶτις λίμνη, ἣν φασὶ κληθῆναι ἀπὸ τῆς Εὐξείνης Πόντου. Quem quidem locum ita supplebant: ἣν φασὶ κληθῆναι ἀπὸ τῆς μαῖαν εἶναι τὴν Εὐξείνην πόντον. Quamquam valde etiam probanda conjectura Salmasii legentis: ἣν φασὶ κληθῆναι μητέρα τὴν Εὐξείνην πόντον. Inde etiam Scythæ Mæotin vocarunt *Temerinda*. Plinius lib. 6. cap. 7. *Mæotin Temerinda* (Scythæ vocant), *quod significat matrem maris*. Eodem ab etymo dicta aliis Mæotis, mater & nutrix piscium. Tzetzes Chiliade viii.

Μαιῶτις λίμνη τίς ἐστὶν ἔγγιστα τῇ βορέα.

Μαιῶτις ἢ παρ' Ἑλλήσιν αὕτη πλατεῖ τὴν κληῖσιν,

Ὡς μήτηρ καὶ μαῖα γένος παντὸς ἰχθύων,

Ὅποσοι πρὸς τὴν Εὐξείνον παρ' ἡμᾶς χωρεῖσι.

Scire hîc oportet, ὅτι Ἀρρίανος καὶ ἄλλον Τανάϊν ἰσορεῖ Σκυθικόν. Arrianus de Expeditione Alexandri lib. 3. Τῷ δὲ Τανάϊδι τῷ, ὃν δὴ καὶ Ὁρξάντῳ ἄλλῳ ὀνόματι πρὸς τῶν ἐπιχωρίων βαρβάρων καλεῖσθαι λέγει Ἀριστόβελος, αἱ πηγαὶ μὲν ἐκ τῆς Καυκάσου ὄρους καὶ αὐτῶν εἰσὶν· ἐξίησι ἢ καὶ οὕτως ὁ ποταμὸς ἐς τὴν Ἑρκασίαν θάλασσαν. Vocat Arrianus Ὁρξάντῳ, corruptè, ut putant, quem alii ferè Ἰαζάρτῳ, atque in iis Dionysius:

Τὸν μὲν, ἐπὶ ποταμοῖσιν Ἰαζάρταο νέμονται

Τόξα Σάκαι φορέοντες.

Malè hic fluvius Suidæ Ἰαζάρτης. Corruptum etiam erat id nominis apud Plutarchum in Alexandro, ubi pro Ἰαζάρτῳ scripserant Ὁρεζάρτῳ· itemque apud Solinum, apud quem pro *Jaxartes* codex meus vetustior in membranâ legebat *Laxates*. Fluvium hunc Jaxartem milites Alexandri Tanain nominaverunt: quem etiam, pariter atque Tanain illum Ponticum, *Silin* a Scythis vocatum scribit Plinius lib. 6. cap. 16. in illis verbis: *Ultra Sogdiani, oppidum*

Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro Magno condita. Aræ ibi sunt ab Hercule, & Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide, atque Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Jaxarte, quod Scythæ Silin vocant; Alexander militesque ejus, Tanain putavere esse. Hinc a veteribus aliquando Scriptoribus confusus uterque inter sese Tanais; idque etiam nonnulli ad gloriam Alexandri Magni longius latiusque propagandam pertinere existimant: si Alexander nimirum Magnus eò quoque, ubi Asia ab Europâ dividitur, victoriis suis penetrasse crederetur. Strabo: ἐπειδὴ γὰρ ὁμο-
λόγητο, ὅτι ἐκ πάντων διείργει τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὁ Τά-
ναϊς ποταμὸς, τὸ δὲ μεταξὺ τῆς θαλάττης, καὶ τῆς Ταναΐδος πολὺ
μέρος τῆς Ἀσίας ὄν, οὐχ ὑπέπιπτε τοῖς Μακεδόσι, στρατηγεῖν ἐ-
γνώριστο, ὥστε τῇ φήμῃ γε καὶ κείνων δοῦναι τὴν μερῶν κρατεῖν τῆς Ἀ-
λεξάνδρου. Unde etiam statutæ Alexandro aræ ad Tanain illum
Ponticum. Ptolemæus: Ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Ταναΐδος πο-
ταμῶ ἱδρυνται οἱ τε Ἀλεξάνδρου βωμοί, καὶ οἱ Καίσαρος βωμοί.
Orosius lib. 1. c. 2. *Europa incipit, ut dixi, sub plagâ septentrio-
nis a flumine Tanai, qua Riphæi montes, Sarmatico aversi Ocea-
no, Tanaim fluvium fundunt: qui præteriens aras ac terminos
Alexandri Magni, in Roxolanorum finibus sitos, Mæotidas au-
get paludes.* Et hac ipsâ de causâ Strabo supra scripserat, Mace-
dones, ut Alexandri ambitioni inservirent, Caucasum Promethei
Ponticum a montibus Colchicis ad montes Indicos, amplius trigin-
ta stadiorum millibus distantes, transtulisse. Atque hinc etiam Ale-
xandri Columnæ ultra Caucasum Ponticum, ad duos ferè & quin-
quaginta latitudinis borealis gradus apud Ptolemæum. Sed benè
utrumque illum Tanain, tum Ponticum, tum Indicum, distinguit
Arrianus: Ἄλλος δ' ἂν εἴη Τάναϊς, ὑπὲρ ὅτε λέγει ὁ Ἡρόδοτος
ὁ λογοποιὸς, ὃ γδοον εἶναι τὴν ποταμὸν τὴν Σκυθικὸν Τάναϊν, καὶ
ῥέειν μὲν ἐκ λίμνης μεγάλης ἀνίχοντα, ἐκδιδόναι δὲ ἐς λίμνην
ἑστὶ μείζω τὴν καλεσμένην Μαιῶτιν. Καὶ τὴν Τάναϊν τῶν εἰσὶν, οἱ
ὄρον ποιεῖσι τῆς Ἀσίας, καὶ τῆς Εὐρώπης. οἷς δὲ ἀπὸ τῆς μυχῆς τῆς
πόντε τῆς Εὐξείνης ἢ λίμνη τε ἢ Μαιῶτις, καὶ ὁ ἐς ταύτῃν ὄξιν
ποταμὸς ὁ Τάναϊς οὗτος, διείργει τὴν Ἀσίαν τε καὶ τὴν Εὐρώ-
πην. Ad alium Tanain, qui Jaxartes est, referendum periculum
Ale-

Alexandri: ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπικινδύνως διεπέρασε. Narrat Arrianus, Alexandro Tanain amnem trajecturo exta nihil boni portendisse, Aristandrumque vatem periculum denunciasse; Alexandrum nihilominus flumen transmisisse, & post Scythas fugatos, contracto ex potu vitiosæ aquæ morbo, in summum vitæ discrimen adductum fuisse; itaque Aristandri vaticinium exitum habuisse. Morbum hunc Alexandri tangit etiam Plutarchus: τὸ Ἰαξάρτιον ὕδατος ποταμὸν, ὃν αὐτὸς ᾤετο Ταναῖν εἶναι, καὶ τὰς Σκύθας ἔφεταμενος, ἐδίωξεν ἐπὶ σαδίας εκατὸν, ἐνοχλεμένος ὑπὸ χαρροίας.

CAPUT XI.

Ὅλκός τὸ σῶμα τῆ ὀφείας. *Trium maximarum terrarum orbis continentium termini, minores aliæ, secundum quosdam, continentes. Sic Asiæ & Europæ terminus, isthmus inter Caspium & Euxinum mare. De isthmi hujus maximâ latitudine. Sed hic isthmus non satis ad separandam Europam ab Asiâ. Eo in Isthmo Caucasus Promethei. Alius isthmus, terminus Africæ atque Asiæ: qui est inter sinum Arabicum, & mare Ægyptium. Σαρβωνίς, aliis Σιρβωνίς, & Σερβωνίς. Σιρβωνίδος λίμνης ἐκρηγμα. Strabo emendatus. De isthmi hujus spatium a Pelusio ad mare Rubrum. Urbs Arsinoe μὴ τὸ μυχὸν τῆ Ἀραβίης κόλπου. Brevius hujus isthmi spatium a Pelusio ad secessum sinus Heroopolitici. Sinus Arabici duplex μυχὸς, alter Elaniticus, alter Heroopoliticus. Sed neque hic isthmus satis ad divisionem Africæ & Asiæ. Africæ terminus, & Asiæ accuratissimè designatus a Ptolemæo. Definitio τῆ ἰσθμοῦ. Dionysius excusatus. Curtius notatus. Isthmum quem vocare consueverint Græci. Isthmus Asiaticus. Plinius explicatus.*

DICTUM illud per metaphoram: πόντος ὀλκὸν ἐλίπων. Κυεῖως γὰρ ὀλκός τὸ σῶμα τῆ ὀφείας. Suidæ Ὅλκός κυεῖως τὸ τῷ δρακόντι σύρμα. Sed Scholiasta Nicandri hæmorrhoi ὀλκόν, interpretatur σῶμα, ad verba illa Nicandri: Τῆ δ' Ἑλένη μέσον ὀλκὸν ἀνέκλασεν. Alii maximas tres totius terrarum orbis continentes minoribus aliis continentibus inter sese discriminant: τὰς

ποιαύτας τρεῖς μεγίστας ἡπείρους ἀπ' ἀλλήλων ἡπείροις σμικροτέ-
 ραις διαχωρίζουσιν. Agathemerus: "Ενιοι δὲ τὰς προκειμένας ἡπεί-
 ρας ἰσμοῖς διορίζουσιν. ἀπὸ μὲν Ἀσίας τὴν Εὐρώπην τῇ μετα-
 ξὺ Κασπίας θαλάσσης, καὶ τῇ Πόντῃ. τὴν δὲ Λιβύην τῇ μεταξὺ
 τῇ Ἀραβίᾳ κόλπου, καὶ τῇ κατὰ τὸ Πηλῆσιον θαλάσσης. Strabo lib. i.
 Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν ἡπείρων εἰπὼν (Eratosthenes) γεγονέναι πο-
 λὺν λόγον, καὶ τὰς μὲν τοῖς ποταμοῖς διαμερεῖν αὐτάς, τῇ τε Νεί-
 λῳ, καὶ τῇ Τανάϊδι, νήσους ἀποφαίνοντας. τὰς δὲ τοῖς ἰσμοῖς, τῇ
 τε μεταξὺ τῇ Κασπίας, καὶ τῇ Ποντικῆς θαλάσσης, καὶ τῇ μεταξὺ
 τῇ Ἐρυθρᾷ, καὶ τῇ ἐκρήγματος, τὰς δὲ χερρόνησους αὐτάς λέγειν,
 οὐχ ὁρᾶν φησι, πῶς ἂν εἰς πρᾶγματα κατατρέφοιτο ἢ ζήτῃσις αὐ-
 τῇ. Hi igitur Asiae atque Europae terminum statuunt τὴν μέγιστον
 καὶ πλατυτάτην ἰσμόν, τὴν μεταξὺ Κασπίας, καὶ Εὐξείνης, isthmum
 sane maximum ac latissimum, intervallo trium millium stadiorum,
 hoc est, CCCLXXV. m. passuum. Strabo de hac terrarum inter ma-
 ria duo, Caspium & Ponticum, intercapedine: ἢ ἀπὸ τῇ ἐκβο-
 λῆς τῇ Κύρῃ μέχρι τῇ Κολχίδος ὅσον ἑξαχιλίων ἑξα σταδίων ἀπὸ
 θαλάττης ἐπὶ θαλάτταν, δι' Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων, ὥστε ἰσμὸς λό-
 γον ἔχειν. Hinc Plinius lib. 6. c. 11. *Aliqui inter Pontum & Cas-
 pium mare CCCLXXV. millia passuum, non amplius, interesse
 tradiderunt.* Attamen subdit Plinius, Cornelium Nepotem ccl.
 passuum millibus spatium illud definisse. Alia vide apud Strabo-
 nem lib. xi. Sed ad separandam penitus Europam ab Asia non satis
 hic isthmus fuerit, nisi terminus ad Oceanum usque borealem pro-
 trahatur. Atque id in causâ fuisse pro Agathemero, cur pro ter-
 mino Europae atque Asiae alium quoque isthmum poneret, ὃς ἀπὸ
 τῇ मुखὲ τῇ Μαιώτιδος λίμνης ἐπὶ τὴν πρὸς ἄρκτους θάλασσαν διή-
 κει. Διαρρέει δὲ, inquit, τὴν ἰσμόν τῆτον ποταμὸς Τάναϊς. Porro
 autem in maximo illo isthmo, medio inter Euxinum, & Caspium
 mare, ὃ θρυλλέμενός ἐστι τῇ Προμηθεὺς Καύκασος. Strabo lib. xi.
 Ἔστι δ' ὅρος τῆτον ὑπερκείμενον τῇ πελάγῃς ἑκατέρω, τῇ τε Πον-
 τικῇ, καὶ τῇ Κασπίῳ, διατειχίζον τὴν ἰσμόν, τὴν διεύγοντα αὐτῇ.
 Ἀφρίζει δὲ πρὸς νότον μὲν τὴν τε Ἀλβανίαν, καὶ τὴν Ἰβηρίαν.
 πρὸς ἄρκτον δὲ τὴν τῇ Σαρμάτῳν πεδίαν. At verò de alio isthmo,
 qui terminus est Africae atque Asiae, hæc Eustathius: ἄλλον δ' αὖθις
 ἰσμόν μέγαν τὴν μεταξὺ Ἀράβικῃ κόλπῃ, καὶ Αἰγύπτῃ, ὅρον εἶναι
 φασι

φασι Λιβύης καὶ Ἀσίας. Dicit hunc isthmum τὸ μεταξὺ Ἀραβί-
 κῆς κόλπε, καὶ Αἰγύπτου. Non propriè tamen Αἰγύπτου, sed Αἰ-
 γυπτίας θαλάσσης. Etsi enim hic isthmus Ægyptum ab Arabiâ &
 Judæâ disternat; tamen non est ille inter sinum Arabicum, &
 Ægyptum; sed inter sinum Arabicum, & mare Ægyptium, seu Me-
 diterraneum. Ita de hoc isthmo, qui terminus est Africæ, atque
 Asiæ, veteres Geographi. Agathemerus: οἱ δὲ ἰσθμὸν τὸ ἀπὸ Σαρ-
 βωνίδος λίμνης, καὶ Ἀραβίης κόλπε. Vocat Agathemerus Σαρ-
 βωνίδα, quam alii Σιρβωνίδα, seu certè per ἑ, Σερβωνίδα. Sir-
 bonidis hujus, seu Serbonidis lacus, dictum fuit ἑκρηγμα ad mare
 Pelusiacum, ubi eruperat. Ἐκρηγμα Σιρβωνίδος λίμνης est
 etiam apud Ptolemæum in Casiotide. Strabo lib. 16. Καὶ αὕτη μὲν
 οὐκ ἢ ἀπὸ Γάζης λυτὰ πᾶσα, καὶ ἀμμώδης. ἔτι δὲ μᾶλλον
 ἐφεξῆς τοιαύτη ἢ ὑπερκειμένη ἔχουσα τὴν Σιρβωνίδα λίμνην πα-
 ράλληλον πρὸς τῇ θαλάττῃ, μικρὰν δίοδον ἀπολείπουσιν μεταξὺ,
 μεχρὶ τῷ Ἐκρηγματος καλεμένῃ, μῆκος ὅσον δακτυλίου σαδίων,
 πλάτος δὲ τὸ μέγιστον πεντήκοντα. τὸ δὲ Ἐκρηγμα συγκέχασται.
 Εἴτα συνεχὴς ἄλλη ποσαύτη ἢ ἐπὶ τὸ Κάσιον, καὶ κεῖθεν ἐπὶ τὸ
 Πηλεσίον. Ubi in Strabone depravata erant illa: τοιαύτῃ ὑπερκει-
 μένῃ ἔχουσι τὴν Σιρβωνίδα: quæ nos correximus, ut nobis qui-
 dem certè vetus interpret legisse videbatur. Hinc isthmus idem
 Straboni ὁ μεταξὺ τῷ Ἐρυθρῷ, καὶ τῷ Ἐκρηγματος. qui nempe
 est inter sinum Arabicum, & mare Pelusiacum. ut idem ipse
 isthmus alibi Agathemero ὁ μεταξὺ τῷ Ἀραβίης κόλπε, καὶ τῷ
 καὶ τὸ Πηλεσίον θαλάσσης. Strabo lib. xi. τὸ ἀπὸ Πηλεσίης ἰσθμὸν
 εἰς τὴν Ἐρυθράν. Hunc autem isthmum, quem Dionysius μακρὸν,
 καὶ ἀθέσφατον, Eustathius verò μέγαν appellat, Agathemerus vo-
 cat σκρόν, per comparisonem nimirum ad isthmum illud maxi-
 mum atque latissimum, qui Asiam atque Europam terminat. Aga-
 themerus: Χωρίζεται δὲ καὶ ἡ Ἀσία τῷ Λιβύης ἰσθμῷ πάλιν σε-
 νῶ. Τῆτον δὲ ἢ ἀπὸ τῷ καὶ τὸ Πηλεσίον θαλάσσης ἐπὶ τῷ μυχὸν ἀνιῶσα
 τῷ Ἀραβίης κόλπε γαυμή. Spatium hujus isthmi a Pelusio ad mare
 Rubrum faciebat Posidonius mille & quingentorum stadiorum. At
 non videtur hoc spatium stadia mille excessisse. Plinius lib. 2. cap. 68.
*Idem siquidem Oceanus infusus in multos, ut dicemus, sinus,
 adeo vicino accessu interna maria allatrat, ut centum xv. milli-*
bus

bus passuum Arabicus sinus distet ab Ægyptio mari; Caspius vero CCCLXXV. millibus a Pontico. Sunt, qui pro centum XV. millibus passuum, legant hîc in Plinio, CXXV. millibus passuum. ut alibi, nimirum lib. 5. c. 11. Agrippa a Pelusio Arsinoen, Rubri maris oppidum, per desertum CXXV. M. passuum tradit. ut ita totum inter utrumque mare intervallum sit mille omnino stadiorum. At enim sita erat urbs Arsinoe $\mu\chi$ τ $\mu\chi\acute{o}\nu$ $\tau\tilde{\epsilon}$ $\text{'Αραβί}\alpha$ $\kappa\acute{o}\lambda\pi\alpha$, ut Ptolemæus docet. nempe post sinum intimum Heroopoliticum. Brevius autem aliquantò intervallum fuit a Pelusio ad intimum ipsum secessum sinus Heroopolitici: ubi nimirum Heroopolis, seu urbs Heroum. Duplex Arabici sinus $\mu\chi\acute{o}\varsigma$, alter ab Oriente Elaniticus, seu Ælaniticus; alter ab occasu Heroopoliticus. Ad alterum hunc sinum Heroopoliticum tametsi a Pelusio compendium itineris fieret; tamen iter per loca arenosa ac desertum agebatur. Strabo lib. 16. $\Delta\iota\tau\acute{o}\varsigma$ δ' $\epsilon\acute{\iota}\sigma\iota\nu$ ($\acute{o}$ $\tau\tilde{\epsilon}$ $\text{'Αραβί}\alpha$ $\kappa\acute{o}\lambda\pi\alpha$ $\mu\chi\acute{o}\varsigma$). $\acute{o}$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ $\epsilon\acute{\chi}\omega\nu$ $\tau\acute{o}$ $\pi\acute{o}\rho\acute{o}\varsigma$ $\tau\tilde{\eta}$ $\text{'Αραβί}\alpha$, $\kappa\alpha\iota$ $\tau\tilde{\eta}$ $\Gamma\acute{\alpha}\zeta\eta$ $\mu\acute{\epsilon}\rho\omicron\varsigma$, $\acute{o}\nu$ $\text{'Ελανί}\tau\iota\omega$ $\pi\acute{o}\rho\sigma\alpha\gamma\omicron\rho\acute{o}\delta\acute{\upsilon}\sigma\iota\nu$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ $\epsilon\nu$ $\alpha\upsilon\tau\tilde{\eta}$ $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\omega\varsigma$. $\acute{o}$ δ' $\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ $\tau\acute{o}$ $\pi\acute{o}\rho\acute{o}\varsigma$ Αἰγύπτω $\kappa\chi$ $\tau\iota\omega$ 'Ηρώων $\pi\acute{o}\lambda\iota\nu$, $\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ $\acute{o}\nu$ $\epsilon\kappa$ $\text{Πηλεσί}\alpha$ η $\upsilon\pi\acute{\epsilon}\rho\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$ $\epsilon\pi\iota\tau\omicron\mu\omega\tau\acute{\epsilon}\rho\alpha$. $\delta\iota$ $\epsilon\rho\acute{\eta}\mu\omega\nu$ $\delta\epsilon$ $\kappa\alpha\iota$ $\acute{\alpha}\mu\mu\omega\delta\acute{\omega}\nu$ $\chi\omega\epsilon\acute{\iota}\omega\nu$ $\alpha\acute{\iota}$ $\upsilon\pi\epsilon\rho\beta\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota\varsigma$ $\epsilon\pi\iota$ $\kappa\alpha\mu\acute{\eta}\lambda\omega\nu$. Hæc igitur est isthmi hujus ad Ægyptum inter mediterraneum mare, & Arabicum sinum intercapedo. Neque tamen hic ipse isthmus sufficit ad Africam ab Asiâ dirimendam, eâ ratione, qua ne ipse quidem Nilus sufficere est existimatus; ideoque ad divisionem hanc perficiendam, sinum quoque Arabicum additum ad isthmum voluerunt. Strabo lib. 1. Οἱ $\chi\alpha\epsilon\iota\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\rho\omicron\iota$ $\tau\tilde{\eta}\delta'$ $\delta\iota\alpha\iota\rho\upsilon\acute{\omega}\pi\omega\nu$ $\tau\iota\omega$ 'Ασίαν $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ Λιβύης , $\acute{o}\rho\omicron\nu$ $\delta\iota\phi\upsilon\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\rho\omicron\nu$ $\eta\gamma\omicron\upsilon\acute{\omega}\tau\alpha\iota$ $\tau\tilde{\epsilon}\tau\omicron\nu$ $\tau\tilde{\eta}\delta'$ $\eta\pi\acute{\epsilon}\rho\omega\nu$ $\acute{\alpha}\mu\phi\omicron\iota\nu$ $\tau\tilde{\eta}$ $\kappa\acute{o}\lambda\pi\omicron\nu$, η $\tau\tilde{\eta}$ Νεῖλον . Τὸν $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\delta\tilde{\eta}$ $\delta\iota\eta\kappa\epsilon\iota\nu$ $\pi\alpha\rho$ $\acute{o}\lambda\acute{\iota}\gamma\omicron\nu$ $\pi\alpha\nu\tau\epsilon\lambda\acute{\omega}\varsigma$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\theta\alpha\lambda\acute{\alpha}\tau\tau\eta\varsigma$ $\epsilon\pi\iota$ $\theta\acute{\alpha}\lambda\alpha\tau\tau\alpha\nu$. $\tau\tilde{\eta}$ $\delta\epsilon$ Νεῖλον $\pi\omicron\lambda\lambda\alpha\pi\lambda\acute{\alpha}\sigma\iota\omicron\nu$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ $\acute{\omega}\kappa\epsilon\alpha\nu\tilde{\epsilon}$ $\delta\iota\acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota\nu$, $\acute{\omega}\varsigma\epsilon$ $\mu\eta$ $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\nu$ $\pi\acute{\alpha}\sigma\alpha\nu$ $\tau\iota\omega$ 'Ασίαν $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ Λιβύης . Africae terminum, quo ipsa penitus ab Asiâ secernitur, plenissimè simul atque accuratissimè veterum omnium Geographorum designavit Ptolemæus his verbis: $\chi\omega\epsilon\acute{\iota}\zeta\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\tau\alpha\upsilon\tau\iota\omega$ (Λιβύω) $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ 'Ασίας , $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}$ $\tau\acute{\alpha}\varsigma$ $\theta\alpha\lambda\acute{\alpha}\pi\alpha\varsigma$ $\tau\acute{\alpha}\varsigma$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ $\pi\epsilon\rho\acute{\iota}$ $\tau\acute{o}$ $\text{Πρά}\pi\omicron\nu$ $\acute{\alpha}\kappa\rho\omega\pi\acute{\eta}\epsilon\iota\omicron\nu$ $\tau\tilde{\eta}$ Αἰθιοπίας , $\mu\acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota$ $\tau\tilde{\eta}$ $\text{'Αραβί}\alpha$ $\kappa\acute{o}\lambda\pi\alpha$, $\kappa\alpha\iota$ $\tau\tilde{\eta}$ $\kappa\alpha\theta'$ 'Ηρώων $\pi\acute{o}\lambda\iota\nu$ $\mu\chi\acute{o}\varsigma$, $\mu\acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota$ $\tau\tilde{\eta}$ $\kappa\alpha\theta'$ $\eta\mu\acute{\alpha}\varsigma$ $\theta\alpha\lambda\acute{\alpha}\pi\eta\varsigma$, $\acute{\iota}\delta\mu\omega\delta'$ $\delta\iota\omega\epsilon\acute{\iota}\zeta\omicron\nu\tau\iota$ $\tau\iota\omega$ Αἴγυπτον $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\tau\tilde{\eta}$ 'Αρα

Ἀραβίας, καὶ τὴν Ἰσδαίαν· ἵνα μὴ τε διασπῶμεν τὴν Αἴγυπτον, τῇ Νεῖλῳ ποιεῖμενοι τὸ μερισμὸν, καὶ ὅτι βέλτιον πελάγεσιν, ὅταν ἐνῇ, καὶ μὴ ποταμοῖς, χωρίζειν τὰς ἡπείρους. De significatione τῆς ἰσθμῆς sunt illa verba: ἰσθμὸς λεγόμενος σιωνήθως καὶ κοινότερον τῷ μεταξὺ δύο θαλασσῶν σκηνὴ τῶν ποταμῶν. Suidas: ἰσθμὸς γὰρ ἐστὶ γῆς σκηνή, ἐκατέρωθεν ἔχουσα θάλασσαν· πορθμὸς δὲ, θάλασσα ἐκατέρωθεν ἡπείρου ἔχουσα ἐπικειμένην. Etymologici Magni Auctor: ἰσθμὸς, ἔσθ' ὁ μόνον ὁ λαιμὸς, ἀλλὰ καὶ σκηνὴ γαῖα μεταξὺ δύο θαλασσῶν· πορθμὸς δὲ, σκηνὴ θάλασσα μεταξὺ δύο γαιῶν. Hæc quum sit significatio τῆς ἰσθμῆς, videre nos jubet Eustathius, ut Dionysius τῇ λέξει παράχρησάμενος, ἰσθμὸς ἐνταῦθα ἐπὶ ληθῶν εἰπεῖν τὰς οὕτω πλατυτάτας καὶ πολυτερεῖς ἡπείρους. Mihi verò mirandum, notari in Dionysio, tanquam insolentiùs atque audaciùs dictum, quod dicere in consuetudine est Græcorum Geographorum. Sic igitur & infra Dionysius ἡπείρου πλατὺν ἰσθμὸν λέγει τὸ μεταξὺ τῆς Εὐξείνης πόντης, καὶ τῆς Ἰωνικῆς κόλπου. Nimis progressus est Curtius, ut, quidquid hoc est isthmi Asiatici, quod oppido quàm latissimè patet, *angustissimum Asia spatium* diceret. *Inter hæc maria (Ponticum & Cilicium) angustissimum Asia spatium esse comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, sed magnâ ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet; ac, nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret.* Isthmum quidem, illum more suo vocant Græci; non tamen angustissimum. Strabo lib. 12. Ἐστὶ δ', ὡς περὶ Χερρόνησον μεγάλης ἰσθμὸς ἔσθ', σφριγγόμενος θαλάτταις δυσὶ, τῇ τε τῆς Ἰωνικῆς κόλπου μέχρη τῆς Ἰσχυρίας Κιλικίας, καὶ τῇ τῆς Εὐξείνης, μεταξὺ Σινώπης τε, καὶ τῆς Τιβαρηνῶν παραλίας. ἐντὸς δὲ τῆς ἰσθμῆς λέγομεν χερρόνησον τὴν προσεσπείριον τοῖς Καππάδοξιν ἄπασαν, ἣν Ἡρόδοτος μὲν ἐντὸς Ἄλυσος καλεῖ. Et lib. 14. Τὸ μὲν οὖν ἀληθὲς ὁ ἰσθμὸς τὴν περὶ τὴν Χερρόνησον, ἔσθ' ἐστὶν ὁ ἀπὸ Ταρσῆς, καὶ τῆς ἐκβολῆς τῆς Κύδου μέχρη Ἀμισῆ. Τὸ δὲ ἐλάχιστον ἔσθ' Ἀμισῆ διάστημα ἐπὶ τῆς Κιλικίας ὄρεος, τῶν ἐστίν. Ἐνταῦθεν δ' ἐκατὸν εἰκοσιν εἰσὶν εἰς Ταρσὸν στάδιοι· καὶ κεῖθεν ἔσθ' πλείους πέντε ἐπὶ τὴν ἐκβολὴν τῆς Κύδου. Καὶ μὲν ἐπὶ γὰρ Ἰωνὸν, καὶ τὴν κατ' αὐτὴν θάλατταν, ἔσθ' ἄλλη ὁδὸς σιωνοματέρα ἐστὶν ἔσθ' Ἀμισῆ τὴν διὰ Ταρσῆς,

σοῦ , οὐτ' ἐκ Ταρσῆ ἐπὶ Ἰαδὸν ἐγγυτέρω εἶναι , ἢ ἐπὶ Κύδνον .
 Totum hoc isthmi Asiatici intervallum , qua quidem brevissimum
 est , definitum a Plinio ducentis passuum millibus : *Amisum libe-*
rum , a sinope cxxx. m. pass. ejusdemque nominis sinus tanti re-
cessus , ut Asiam penè insulam faciat , cc. mill. passuum haud
amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum . Ille Plinii
 ejusdem nominis sinus non est Sinopicus , ut putat vir doctus ; sed
 Amisenus .

CAPUT XII.

Ἀκάματον Ὠκεανῆ δένος . *Indulget Eustathius ingenio . Homer-*
icum ῥόος ὠκεανοῖο . Metrica lex in citandis Poetarum locis ne-
glecta Eustathio . Vctustissimis quibusque Poetarum Oceanus
fluvius ; quod vix creditum Herodoto . Mare extra Columnas
Atlanticum Herodoto , qui tamen pernegat Oceanum . Herodo-
tus Latine versus a Matthæo Palmerio Pisano . Herodoti locus
restitutus . Oceanus , mare externum . Opinio de Oceano flumi-
ne ad allegoriam translata . Oceanus , mare magnum aliis &
Atlanticum . Phavorini locus apud Stephanum restitutus .
Oceani nomen non valde olim veteribus notum . Oceani etymo-
logia Græca . Nilo antiquissimum nomen , Ὠκεάνης . quod Græ-
cè Ὠκεανός . Inde fortasse Oceanus , fluvius existimatus , quod
est externum mare . Nilus , Ægypti fluvius , Herodoti tempori-
bus , vocatus : qui , temporibus Homeri , Ægyptus . Homerus
Hesiodo antiquior . Scholiasta Hesiodi defensio . Nili nomina .
Antiquissimum , Oceanus ; recentissimum , Nilus ; inter hæc me-
dia , Aetus , & Ægyptus . Nilus dictus etiam Triton . Ocea-
num mare minimè ignoravit Homerus .

ΚΙΤΑΤ Eustathius in Dionysio ἀκάματον Ὠκεανῆ δένος . "Οτι
 ἀκάματον τὸ τῷ Ὠκεανῆ δένος λέγει , διὰ τὸ τῷ σοιχείῃ ἀνέ-
 κλειπτον . Suspicio , ingenio hîc suo Eustathium indulgisse , ut pro
 ἀκαμάτῃ ὠκεανῆ ῥόον scriberet ἀκάματον ὠκεανῆ δένος . Neque
 enim Eustathius ipse supra dubitare nos finit , quin , quemadmo-
 dum legimus nos , ipse etiam in Dionysio legerit , ἀκαμάτῃ ῥόος
 ὠκεανῆ

ὠκεανοῖο . Homericum est ῥόος ὠκεανοῖο . Et Priscianum legisse in Dionysio ῥόος , indicio est hic ejus versus , quo Dionysianum verbum interpretatur :

Circuit Oceani gurges tamen undique vastus .

Homericum est πῦρ ἀνάματον , lib. εἰ Iliad. Hesychius : ἀνάματον πῦρ , ἀπειρον πῦρ . Citat etiam Eustathius Ἰνδικὸν κύμα θαλάσσης , quod Dionysius Ἰνδικὸν οἶδμα . Sed pro more suo Eustathius facit , ut in citandis Poetarum locis metricam sæpe legem negligat . Dionysius , ubi de Oceano , οὐ ποταμὸν νοεῖ τὸ ὠκεανόν , καὶ τὰς πολλὰς τῆς Ποιητῶν . Quippe vetustissimi quique Poetarum Oceanum fluvium esse quendam sunt opinati . Princeps ipse Poetarum Odyssei lib. λ'.

Τὼ δὲ κατ' ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κύμα ῥόοιο .

Et Hesiodus in Theogoniâ :

Κέρης ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο .

Quod vix postea creditum Herodoto . Certè quidem Herodotus Homeri superiorumque Poetarum figmentis fluvium hunc Oceanum accensuit in Euterpe : Οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν ὠκεανὸν εἶναι . Ὅμηρον δὲ , ἢ τινα τὸ πρότερον γενομένων Ποιητῶν , δοκέω τὸ οὐνομα εὐρόντα εἰς τὼ Ποίησιν ἐσσεύεσθαι . Quare neque in Melpomene fidem Græcis habet de Oceano : Τὸν δὲ ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσιν (Ἑλλήνων οἱ τὸ Πόντον οἰκέοντες) ἀπὸ ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον , γλῶσσι περὶ πᾶσαν ῥέειν , ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνύσιν . Immo & ridere sese ait , οἱ ὠκεανὸν τε ῥέοντα γράφουσι πέριξ , τὼ τε γλῶσσι ἐῴσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τὸν . Perneget igitur Herodotus Oceanum : qui tamen mare extra Columnas Atlanticum vocat . Quod præclarè animadvertit Theon , Scholiasta doctissimus Arati : ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐπαραδέχεται τὸ ὠκεανόν . τὸ σύμπαν δὲ λέγει πλάσμα εἶναι Ποιητικόν . Ἀτλαντικὸν δὲ αὐτὸ πέλαγος καλεῖ . Locus est Herodoti in Clio : Τὼ μὲν δὲ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν , καὶ ἡ ἐξω σιλήων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη , καὶ ἡ Ἐρυθρὴ , μία τυγχάνει ἐῴσα . Jacobus Gronovius ex codice Mediceo pro πᾶσαν scribebat πᾶσα . ita ut esset : πᾶσα δὲ , τὼ Ἕλληνες μὲν ναυτίλλονται . Sed paullò aliter , & quidem , me judice , concinnius , totum hunc locum legisse videtur Matthæus Palmerius Pisanus , qui Herodotum fecit Latinum . Latina

hæc Herodoti interpretatio, nondum, quod sciam, typis edita, ad manus nuper meas, beneficio Clarissimi Viri, Philippi Palmerii, patricii Pisani, pervenit; &, quantum ex eâ interpretatione colligo, videtur mihi Palmerius totum illum Herodoti locum ita legisse: Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα ἐστὶ ἐπ' ἐωϋτῆς, ἡ συμμίσγασα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ, τὴν Ἑλλήνες ναυτίζονται. Πᾶσα μὲν ᾧ, καὶ ἡ ἔξω σηλείων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία συγχάσσει ἐῴσα. ἡ δὲ Κασπίη, ἐστὶ ἑτέρα ἐπ' ἐωϋτῆς. Sic enim Palmerius eum locum reddiderat: *Caspium verò mare a ceteris separatum, neque alteri, quod Græci navigant, immixtum, se suo spatio continet. Etenim, quum extra Columnas, quod Atlanticum nuncupatur, atque Rubrum, unum esse pelagus contingat, Caspium alterum habetur; Ubi illis verbis: alteri, quod Græci navigant, expressum, quod Græcè est, τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ, τὴν Ἑλλήνες ναυτίζονται. Aliter, quàm illis Poetis, visum est doctis illis & sapientibus viris, quorum vestigia Dionysius persequitur: τοῖς σοφοῖς, οἳ ἔξω θάλασσαν καλεῖσι τὸν Ὠκεανόν. Tzetzes Chiliade VIII.*

Ὠκεανὸς τοῖς Ποιηταῖς, ῥήτορι, φιλοσόφοις,
 Ἱστορικοῖς τε σὺν αὐτοῖς, καὶ τοῖς γεωγραφοῖς,
 Τοῖς μὲν δοκεῖ τις θάλασσα, γλυκεῖα δὲ ὑπάρχειν,
 ἥτις καὶ θάλασσα ἐκτὸς καλεῖται παρ' ἐκείνοις,
 ὧς νῆσον, περικλείουσα τὴν οἰκωμένην πᾶσαν,
 Καὶ πᾶσας τὰς θαλάσσας δὲ καθ' ἡμᾶς γεννώσα.
 Ἄλλοις δοκεῖ δὲ ποταμὸς, κυκλῶν τὴν οἰκωμένην.

Alios, quibus flumen esse Oceanus videtur, intelligit præcipuè Tzetzes vetustissimos Poetarum: quorum tamen opinionem ad allegoriam transtulit Aristoteles lib. i. Meteorolog. c. 9. Δεῖ δὲ νοῆσαι τῶτον (κύκλον), ὥσπερ ποταμὸν ῥέοντα κύκλῳ ἄνω καὶ κάτω, κοινὸν αἶρος, καὶ ὕδατος. πλησίον μὲν ᾧ ὄντος τῷ ἡλίῳ, ὁ τῆς αἰτμίδος ἄνω ῥεῖ ποταμὸς· ἀφισαμένῃ δὲ, ὁ τῷ ὕδατος κάτω· καὶ τῷ ἐνδελεχὲς ἐθέλει γίνεσθαι κατὰ γε τὴν τάξιν· ὥς, εἴπερ ἠνέττοτο τὸ Ὠκεανὸν οἱ πρότερον, τάχ' αὖ τῶτον τὸ ποταμὸν λέγοισιν τὸν κύκλῳ ῥέοντα περὶ τὴν γλῶ. Ceteri, qui de Oceano planè ac propriè locuti sunt, omnes mare appellarunt, non illud quidem dulce, γλυκὺ, quod Tzetzes ait; sed externum, quod alii ma-
 gnum,

gnum, alii etiam Atlanticum, vocarunt. Unde Phavorinus ἐν ταῖς παντοδαπαῖς ἰσορρίαις. Προσαγορεύουσι δὲ τὴν ἑξω θάλατταν, ἐκείνων μὲν οἱ πολλοὶ τῆς βαρβάρων, ὠκεανόν· οἱ δὲ τὴν Ἀσίας οἰκῶντες, μέγαλιν θάλατταν· οἱ δ' Ἕλληνας, Ἀτλαντικὸν πέλαγος. Corruptè legitur hic Phavorini locus apud Stephanum. Sed pro ἐκείνον, quod ibi vulgò legitur, rescribo ego ἐκείνων· ut sit ἐκείνων τῆς βαρβάρων. Videtur Phavorinus, pro regionum varietate, varia barbarorum genera distinxisse; itaque dicit, barbarorum illorum, de quibus antea nimirum loquebatur, plerisque passim externum mare, oceanum nominare; eos verò, qui Asiam incolunt, magnum mare; at verò Græcos, mare Atlanticum. Atque hinc satis constat, Oceani nomen non valde aliquando Græcis cognitum fuisse; neque admodum mirandum esse, quòd Herodotus tam parùm sibi notum Oceanum habuerit: quum tamen, ut diximus, mare extra columnas Atlanticum, pro aliorum nimirum Græcorum consuetudine, appellet. Sed si Oceanus, nomen est Barbaris usitatum, cur, quæso, voci huic barbaræ Græci etymologiam dant Græcam? Quod enim in aliis ferè omnibus vocibus solent, hîc etiam pro more & ingenio suo Græci magistri faciunt, ut ex linguæ suæ fontibus Oceanum derivent. Stephanus: ἐκλήθη δ' οὕτω παρὰ τὸ ὠκέως νάειν, ὃ ἐστὶ ρεῖν. Eustathius ad Iliadem: Τὸ δὲ ὠκεανὸν λέγεσθαι ἀπὸ τῆς ὠκέως νάειν, ὥσπερ καὶ ρεῖαν, τὴν δ' αὐτὴν καὶ ρεῖλιν, ἀπὸ τῆς ρεῖν, καθαμίληται. Theon ad Aratum: ὠκεανὸς ἧ, ἡ ἐκτὸς καὶ μεγάλη θάλασσα καλεῖται, παρ' ὅσον ὠκέως ρεῖ. Alias etymologias Oceani vide apud Etymologiarum Scriptorem, atque alios. Nilo, Diodoro auctore, antiquissimum nomen fuit Oceames, Ὠκεάμης· quod Græcè, inquit, idem est atque Ὠκεανός. Diodorus: τὸ ἦ ποταμὸν ἀρχαιοτάτον μὲν ὄνομα χεῖν Ὠκεάμην, ὃ ἐστὶν Ἕλλησι Ὠκεανός. Ergo quem barbari *Oceamen* fluvium, Græci *Oceanum* dixerunt. Ab Oceano hoc flumine ego suspicor ad Oceanum mare translata appellacionem fuisse; indeque Poetas vetustissimos ansam arripuisse, ut externum mare, flumen nuncuparent. Oceanum dictum flumen quum Homerus invenisset, existimat Herodotus, eum id nominis in Poesim suam retulisse. Negat autem prorsus Herodotus, sibi ullum compertum esse fluvium Oceanum. Neque enim annis ille Ægyptius, Herodoti

doti temporibus, Oceanus; sed Nilus, vocabatur. Amni eidem, temporibus Homericis, nomen erat Ægyptus. Et sic Homerus eum nominat lib. δ' Odyssæ:

Πεῖν γ' ὅτ' ἂν Αἰγύπτῳ διῖπετός ποταμοῖο.

Et lib. ξ'.

Στῆσα δ' ἐν Αἰγύπτῳ ποταμῷ νέας ἀμφιελίσσας.

Vetus Scholiasta: Αἴγυπτος, ὁ Νεῖλος πρότερον ἐκαλεῖτο. Immo neque improbable est, quod εἰκός, seu simile esse veri Strabo affirmat, temporibus illis Homericis, Nili nondum nomen usurpatum fuisse. Unde Grammatici Græci colligebant, videri Hesiodum recentiorem esse Homero, quòd quem Homerus Ægyptum, Hesiodus Nilum nominaverit. Scholiasta Hesiodi ad versum illum Theogoniæ:

Νεῖλον τ' Ἀλφειόν τε, καὶ Ἡερδανὸν βαθυδίνῳ.

ἐκ τῆς φαίνεται Ἡσίοδος Ὀμήρῳ νεώτερος. καὶ ὅς Ὁμηρος Αἴγυπτον καλεῖ τὸ Νεῖλον. Et frustra ibi repugnat vir doctus: quia, ut Homerus Hesiodo antiquior esse demonstratur, satis est Scholiastæ, Græcos Ægypti ante nomine, quàm Nili, flumen illud cognitum habuisse. Nomina Nilus subinde mutavit: quorum quidem nominum antiquissimum, ut dictum est, Oceanus; recentissimum atque postremum, Nilus. Diodorus: τὸ ποταμὸν ἀρχαιότατον μὲν ὄνομα χεῖν Ὠκεάνῳ, ὅς ἐστιν Ἑλλῶσις Ὠκεανός· ἔπειτα, διὰ τὸ γινόμενον ἔκρηγμα, φασὶν Ἀετὸν ὀνομασθῆναι· ὕστερον δ' Αἴγυπτον ἀπὸ τῆ βασιλεύσαντος τῆ χώρας προσαγορεύθῃαι· μαρτυρεῖν δὲ καὶ τὸ Γοιητῶν, λέγοντα.

Στῆσα δ' ἐν Αἰγύπτῳ ποταμῷ νέας ἀμφιελίσσας.

Κατὰ δὲ τὴν καλεμένην Θῶνιν ἐμβάλλοντος εἰς θάλαππαν τὸ ποταμῷ, τῶτον τὸ τόπον ἐμπόριον εἶναι τὸ παλαιὸν τὴν Αἰγύπτῳ· τελουταίας δὲ τυχεῖν αὐτὸν, ἥς νῦν ἔχει προσηγορίας, ἀπὸ τῆ βασιλεύσαντος Νειλέως. Quæ Ægyptii linguâ suâ patrio flumini nomina indiderant, videntur Græci Græcè ea reddidisse, atque adeo, quæ barbara erant Nili nomina, Græca ipsi fecisse. Hinc etiam eundem fluvium, ante quam Nilum dicerent, a nomine ter mutato Tritonem, ut ferunt, vocarunt. Tzetzes ad Lycophronem: Τείπων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρεῖς μειωνομάθη. πρότερον δὲ Ὠκεανός ἂν ἐκαλεῖτο· δεύτερον Ἀετὸς, ὅτι ὀξέως ἐπέρρυσσε· τρίτον Αἴγυπτος.

τὸ δὲ Νεῖλος νέον ἐστίν. Ergo, ut ad Oceanum redeamus, quin-
 annis ille Ægyptius jam inde a principio Oceanus nuncupatus fue-
 rit, videtur inde mihi apud antiquissimos Poetas illa Oceani flumi-
 nis nomenclatio ad mare externum transiisse. Neque verò Home-
 rus Oceanum mare ignoravit; sed quòd Oceanum fluvium de mari
 ipso externo diceret, fuit id utique licentiæ & libertatis Poeticæ.
 Eustathius lib. ξ' Iliad. ad Homericum illud: καὶ ἂν ποταμοῖο
 ῥέεθρα Ὠκεανῶ. Τὸ δὲ ποταμοῖο ῥέεθρα Ὠκεανῶ, Ποιητικῆς
 ἀδείας λόγος. Ἡ δὲ ἀληθεῖα Ὠκεανὸν οἶδε τὴν ἑξω θάλασσαν.
 Διὸ καὶ ὁ Ποιητὴς λίμνῳ που ἔφη αὐτόν. Οὐ δὲ ἠγνόει τὸ ἀλη-
 θές, εἰ καὶ ἄλλως Ποιητικῶς τὰ πλείω λαλεῖ. Et lib. λ' Odyss.
 εἰ καὶ ἐν ἄλλοις ὁ Ποιητὴς ἐμφαίνει θάλασσαν εἶναι τὸν Ὠκεανὸν,
 καὶ τὰς φιλοσόφους· ἀλλ' ἐνταῦθα ποταμὸν φανερώς αὐτόν λέγει,
 Ποιητικῶς φράζων, οὔτε τὴν ἀληθείας ἐθέλων ἀπέχεσθαι, καὶ τῇ
 ποιήσει δὲ τὰ εἰκότα χαριζόμενος.

CAPUT XIII.

Oceanus fluvius quibusdam, alius ab Oceano mari. Homericorum versuum ex Cratete explicatio. Oceanus ποταμός, pars maris Oceani. Θάλασσα ἢ καὶ Κίρκῳ duplici modo apud Homerum intellecta, tum de mari interno, tum de externo. Navigatio Ulyssis Homericæ ab Oceano ad Circæam insulam. Oceanus, Homero λίμνη. Fluminum proprium, fontes habere & ostia. Multiplex nomen Oceani. Oceanus Atlanticus & Hesperius. Zephyrus Locrus· idest, Locricus. Locri Epizephyrii a Zephyro, sive a promontorio Zephyrio. Oceanus glacialis & Cronius. Arimaspi, & Hyperborei. Ἀρειμανεῖς, & Ἀρειμανιοί. Etymologus emendatus. Æschylus illustratus. Arimaspi, gens unocula. Jocus Plautinus explicatus. Unoculi, Romanis coclites. Arimasporum unde appellatio, sicuti etiam Nisitarum. Arimaspi, nomen Scythicum. Ἀείμασσαι, & Ἀειμασποί.

FUERUNT tamen, qui Oceanum verè proprièque fluvium, aliumque prorsus atque omnino a mari Oceano facerent, ex ver-
 bis Homericis, initio lib. μ' Odyss. Αὐτὰρ

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπον ῥέον Ὠκεανοῖο
 Νηῦς, ἀπὸ δ' ἵκετο κύμα θαλάσσης ὄρυπόροιο.
 Eustathius ad lib. ξ' Iliadis : Ὅτι δὲ καὶ ἰδίως ἦν ἐκεῖ που ἐμ-
 βάλλων ποταμὸς εἰς τὸ κυκλῶντα τὴν γλῶθ' Ὠκεανὸν, ὁμώ-
 νυμος ἐκείνῳ, παρασημειῖνται ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα τινές. Sed Home-
 ricorum horum versuum multò est probabilior illa ex Cratete apud
 Strabonem explicatio : Βαθύρρην μὲν γὰρ καὶ ἀφόρρρον λέγει, ὁμοίως
 δὲ καὶ ποταμὸν τὸ ὅλον Ὠκεανόν. λέγει δὲ καὶ μέρος τῷ Ὠκεανῷ
 τι ποταμὸν, καὶ ποταμοῖο ῥέον, ἔ τῷ ὅλῳ, ἀλλὰ τῷ μέρει, ὅταν
 οὕτω φησὶν.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπον ῥέον Ὠκεανοῖο
 Νηῦς, ἀπὸ δ' ἵκετο κύμα θαλάσσης ὄρυπόροιο.
 Οὐ γὰρ τὸ ὅλον, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ Ὠκεανῷ τῷ ποταμῷ ῥέον μέρος ὄντα
 τῷ Ὠκεανῷ. ὅν φησιν ὁ Κράτης ἀνάχυσιν τινα, καὶ κόλπον ἐπὶ τὸ
 νότιον πόλον ἀπὸ τῷ χειμερινῷ τροπικῷ διήκοντα. Τῶτον γὰρ δύναται
 ἂν τις ἐκλιπὼν, ἔτι εἶναι ἐν τῷ Ὠκεανῷ. τὸ γὰρ ὅλον ἐκλιπόντα ἔτι
 εἶναι ἐν τῷ ὅλῳ, οὐχ οἷόν τε. Ὅμηρος δὲ γε οὕτω φησὶ, ποτα-
 μοῖο λίπον ῥέον, ἀπὸ δ' ἵκετο κύμα θαλάσσης. ἢ τις οὐκ ἄλλη
 τίς ἐστιν, ἀλλὰ Ὠκεανός. Γίνεται οὖν, ἐὰν ἄλλως δέχηται, ἐκβάς ἐκ
 Ὠκεανῷ, ἦλθεν εἰς τὸν Ὠκεανόν. Hoc modo quum Homerus inter
 Oceanum ποταμὸν, & Oceanum θάλασσαν distinguat, Oceanus
 ποταμὸς non totus est Oceanus; sed pars Oceani. Locum hunc Stra-
 bonis citat atque illustrat Eustathius ad Odyssæam : Ὁ δὲ Γεω-
 γράφος φησὶν, ὅτι ἐν τῷ, ἐπὶ ποταμῷ λίπε ῥέον Ὠκεανῷ, μέρος
 τι Ὠκεανῷ ὁ ποταμός. Ἀλλως γάρ, φησιν, οὐκ ἂν λέγοιτο, ὅτι
 ἐκ τῷ Ὠκεανῷ ἦλθεν εἰς τὸν Ὠκεανόν. ὥστε, καὶ τὸ Γεωγράφων, δοκεῖ
 λέγειν Ὅμηρος, ὡς ἐκ τῷ μεγάλῳ Ὠκεανῷ, τὸ ἔξω δηλαδὴ θα-
 λάσσης, περὶ ᾧ πλάττεται μυθικῶς καὶ ἢ τὴν Κίρκης εἶναι νῆσον,
 πλεύσας εἰς ἄδην διὰ ποταμῷ Ὠκεανῷ, εἶτα διὰ τῷ αὐτῷ αὐθις
 ποταμῷ ἐπαλιννόσθησεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνθα ᾧ ἢ Κίρκη. Ἐ-
 πάγει γάρ. ἀπὸ δ' ἵκετο κύμα θαλάσσης ὄρυπόροιο Νῆσον εἰς
 Αἰαίαν. ὥστε ἀπὸ θαλάσσης Ὀδυσσεὺς διὰ ποταμῷ Ὠκεανῷ εἰς ἄδην
 ἐλθὼν, εἶτα διὰ τῷ αὐτῷ ποταμῷ ἐνεχθεὶς, εἰς τὴν καὶ Κίρκην ὄ-
 ρυχορον ἀποκατέστη θάλασσαν. Quamquam θάλασσα ἢ καὶ Κίρκη
 possit etiam, ac fortasse debeat intelligi in Homero mare internum,
 seu mediterraneum, quòd Ulysses ex Oceano ad Æxam insulam re-
 na-

navigaverat. Cujus etiam explicationis meminit Eustathius in verbis, quæ statim sequuntur: ἢ τίς ποτε αὐτῇ θάλασσα, εἴτε ἢ ἔξω καὶ τῷ ὠκεανόν, εἴτε καὶ μάλιστα ἢ καθ' ἡμᾶς ἐσπερία ἢ μὲν τῷ μέγαν ὠκεανόν, πρὸς τῇ οἰκισμένη μὲν ἀληθῶς οὖσα περὶ πρὸ τὰ Τυρρῶνικα, ἢ Σικελικά· τῷ δὲ μυθῷ μεταγομένη, ὅποι περ ἐκείνῳ δοκεῖ, τῷ καὶ ἀποσυνώσαντι τῷ ἀπείριστον, ἢ ἀπέραντον ποταμόν εἰς πανημέριον πλῆν. Utroque igitur modo intelligi potest θάλασσα, quæ ibi ab Homero vocatur, tum externum mare, seu Oceanus, tum etiam nostrum hoc occidentale, idque maximè quod est mediterraneum, περὶ πρὸ τὰ Τυρρῶνικα, ἢ Σικελικά· ita ut fabula illa Homericæ navigationem Ulyssis ab Oceano atque a Cimmeriis ad insulam illam mediterranei maris Circæam intra diei unius spatium concluderet. Priori modo, si ἡ θάλασσα externum mare intelligitur, Oceanus ποταμός pars est, ut diximus, maris Oceani; altero verò modo, si nimirum ἡ θάλασσα, mare intelligitur mediterraneum, Oceanus ποταμός de toto accipi debet Oceano. Hunc autem Homerus vocat etiam alibi λίμνω, lacum, in illo versu:

Ἡέλιος δ' ἀνόρκε, λιπὼν περικαλλέα λίμνω.

Scholiasta: λίμνω, νῦν τῷ ὠκεανόν. Et notat Eustathius, id appellationis in Oceanum magis convenire, quàm appellationem alteram ποταμός, seu fluminis. Fluminum nanque & fontes sunt, ex quibus oriantur, & ostia, per quæ tandem exeant. Quæ ambo ut maximè propria sunt fluminum, sic minimè omnium cadere possunt in Oceanum. Eustathius ad librum γ' Odys. Κρεῖττον δὲ, λίμνω λέγειν τῷ ὠκεανόν, ἢ περ ποταμόν. Ποταμός γὰρ ἀνάγκη τις τε πηγὰς δῆναι, καὶ τὸ τῇ ἐκβολῇς κατέντημα. Ὁκεανός δὲ οὐκ ἂν ἔχη ταῦτα. Διὸ οἱ σοφοὶ ὠκεανόν θέλοντες εἰπεῖν, τὴν ἔξω θάλασσαν φασίν. Neque verò de multiplici Oceani nomine omittendum illud: Ὁκεανός, εἰς ὃν, πολλαῖς ἐπωνυμίαις ἤρμοςαι. Agathemergus: ἡ δὲ μεγάλη θάλασσα, καὶ τὴν ὅλῃν οἰκισμένην περιρρέουσα, κοινῶ μὲν ὀνόματι Ὁκεανός καλεῖται, καὶ κλίματα δὲ διαφόρους ἔχει ἐπωνυμίας. Sic, exempli causâ, Oceanus Atlanticus & Hesperius, ὁ μὲν Λοκροῖο παρ' ἐχάτιν ζεφύροιο. Zephyrus Locrus· hoc est, Locricus. Locri verò dicti Epizephyrii, ὡς πρὸς ἀνέμῳ ζεφύρῳ κείμενοι. Quanquam & alia quibusdam esse videa-

tur appellationis hujus ratio: καὶ ἄλλω λόγῳ Ἐπιζεφυεῖς καλεῖσθαι τινὲς τὰς ποιεῖν Λοκρεῖς. Porro autem a Zephyrio promontorio Locros appellatos fuisse Epizephyrios, diximus & nos ad librum β' Iliadis. Sic & Oceanus glacialis, atque Cronius, ἵνα παῖδες ἀρειμανέων Ἀειμασπῶν. Gens Eustathio Scythica, Arimaspi. Stephanus: Ἀειμασποὶ, ἔθνος Ὑπερβορέων. Alii quidem Herodoto Arimaspi ab Hyperboreis: sed Hyperboreorum generalior aliquando fuisse videtur appellatio. Strabo lib. II. Οἱ δ' ἔτι πρότερον διελόντες, τὰς μὲν ὑπὲρ τῆς Εὐξείνης, καὶ Ἰσθμοῦ, καὶ Ἀδελφῶν κατοικῶντας, Ὑπερβορεῖς ἔλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀειμασπῆς. Antimachus Hyperboreos eosdem censuit, atque Arimaspos, ut testatur Stephanus. Arimaspos hos Dionysius quidem ἀρειμανέας, ἢ ἀρειμανίης λέγει. perinde quasi Eustathius duplici modo scriptum repererit in codicibus Dionysii, ἀρειμανέων, & ἀρειμανίων. Et utroque modo rectè sese habet scriptura. Malè apud Etymologum ἀρειμάνειος, pro quo sine dubio reponendum ἀρειμάνιος. Ἀρειμάνιος, inquit, ὁ πολεμικός. ὥσπερ παρὰ τῷ ἀρει δοτικῷ γίνεται ἀρείφατος ὁ πολεμικός, τετέστιν, ὁ ἐν πολέμοις ὀνομαζόμενος, ἢ ὁ πεφονδούμενος. τὸ αὐτὸν ἔσθ' οὖν καὶ ἀρειμάνιος διὰ τὸ εἰ διφθόγγα, παρὰ τῷ ἀρει δοτικῷ. Ortum mendum fuit ex illis verbis, quæ inepti librarii aliter, atque debebant, acceperunt, διὰ τὸ εἰ διφθόγγα. Suidas: Ἀρειμάνιος, ὁ ἐν τῷ Ἀρει μαινόμενος. De Arimaspis Æschylus: Αἰγύλος δὲ μονῶπα στρατὸν ὀνομάζει. Æschylus in Prometheus:

Γρύπας φύλαξαι, τὸν τε μονῶπα στρατὸν

Ἀειμασπὸν, ἵπποβάμον', οἱ χρυσόρρυτον

Οἰκῶσιν ἀμφὶ νᾶμα Πλέπωνος πόρος.

Sic Solino Arimaspi, *unocula gens est*. Unoculi, Latinis coclites, Unde jocus Plautinus in Curculione:

Unocule, salve. Cur. quæso, derides ne me?

De Coclitem profapiâ te esse arbitror.

Mam i sunt unoculi.

Id Turnebus non de Romanorum Coclitem familiâ; sed de Arimaspis dictum intelligebat. quod ego tamen non censeo. Existimo enim, Lyconem illum Plautinum vim vocis simpliciter attendisse, quippe quòd cocles Romanis idem esset atque unoculus; ideoque

Cur-

Curculionem unoculum, tanquam de Coclito profapia, scurriliter derisisse; itaque ad Horatium illum Coclitem lepidè allusisse. Per-
vulgatum illud Plinii: *Qui altero lumine orbi nascerentur, Cocli-
tes vocabantur; qui parvis utrisque, Ocellæ; Luscini injuriæ
cognomen habuerunt*. Nec opus erat, Lyconem ad Arimaspas re-
spicere. Subjungitur ratio, cur Æschylus Arimaspas μονῶπας nun-
cupaverit, διότι τοξικώτατοι ὄντες, ἐπιμύσει ἢ ἕτερον ὀφθαλμόν,
διὰ τὸ πρὸς τὴν βολὴν ἄσποχον. Contra atque ab eadem causâ tra-
dit Plinius Nifitas, Æthiopiarum populos, appellatos: *quod signifi-
cat, inquit, ternum & quaternum oculorum viros: non quia sic
sint; sed quia sagittis præcipuâ contemplatione utantur*. Inde
verò ductum Scythicè nomen Arimasporum. ἀεὶ μὲν γὰρ τὸ ἐν,
Σκυθισί, μασσός δὲ, ὁ ὀφθαλμός. Scholiasta Æschyli, editus a
Stanlejo, ad Prometheus: Ἀριμασποὶ καλεῖνται διὰ τὸ ἓνα ὀφ-
θαλμόν ἔχειν. ἀεὶ γὰρ, καὶ γλῶσσαν, τὸ ἐν, καὶ μασσός ὁ ὀφθαλ-
μός, καὶ αὐτὸ καὶ γλῶσσαν. Paullò tamen aliter Herodotus in Mel-
pomene: καὶ οὐνομάζομεν αὐτὰς Σκυθισί Ἀριμασπές. ἀεὶμα γὰρ ἐν
καλέουσι Σκύθαι, αἰεὶ δὲ ἢ ὀφθαλμόν. Matthæus Palmerius, qui
Herodotum vertit Latinè, videtur hîc in Herodoto suo legisse Ἀρι-
μάσπας, non Ἀριμασπές. scribit nanque *Arimaspas*. Eosdem
Ἀριμάσπας vocat Orpheus in Argonauticis. Pomponius Mela:
*Hominum primi sunt Scythæ, Scytharumque, quæis singuli ocu-
li esse dicuntur, Arimaspe*. ubi tamen alii legunt *Arimaspi*.

CAPUT XIV.

*Gryphes, custodes auri. Arimasporum cum gryphis pugna. So-
linus contra Salmasium defensio. Lapides, guttis auri notati,
eruti a gryphis. Smaragdi in aurifodinis. Solini peccatum.
Gryphi in rebus Indiæ fabulosi. Idem malè adscripti Æthio-
piæ. Loquendi genus & Plinii & aliorum in partitionibus
illustratum. Valerii locus restitutus. Pegasi auribus equinis
in Æthiopiâ. Hyperborei si sunt, esse & Hypernotios, ar-
gumentum Herodoti. Hyperborei qui esse dicantur. Hyper-
borci verè οἱ βορειότατοι. Virgilius explicatus, & contra doctos
viros defensio. Servius reprehensus. Abaris ille Hyperboreus.*

Heraclidis de eo commentarius. Riphæi montes supra Arimaspos. Hyperborei ultra Riphæos montes. Olen Lycius, Poeta vetustissimus. Nivem nunquam in Riphæis montibus deficere.

SUPRA Arimaspos, quos diximus, Gryphes, auri custodes. Ἰσορεῖ δὲ Ἡρόδοτος καὶ τὰς χρυσοφύλακας Γρυῖπας ἀνωτέρω τῶν Ἀριμασπῶν οἰκεῖν. Herodotus in Melpomene: Ἰωνιδόνων ὑπεροικέειν Ἀριμασπῆς, ἄνδρας μονοφθάλμους. ὑπὲρ δὲ τῶν, τὰς χρυσοφύλακας γρυῖπας. τῶν δὲ, τὰς Ὑπερβορέας, κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. Arimasporum cum gryphis, auri causâ, pugnas plenius descripserat in Arimaspeis Aristeus ille Proconnesius, ex quo hæc Pausanias in Atticis: Τέτις τὰς γρυῖπας ἐν τοῖς ἐπέσιν Ἀλκίμαχος ὁ Προκοννήσιος μαχεῖσθαι περὶ τῆς χρυσοῦς φησιν Ἀριμασποῖς ὑπὲρ Ἰωνιδόνων. καὶ δὲ χρυσὸν, ὃν φυλάττεισιν οἱ γρυῖπες, ἀνιέναι τῷ γλυφῇ. εἶναι δὲ Ἀριμασπῆς μὲν ἄνδρας μονοφθάλμους πάντας ἐκ γενεῆς. Et Plinius lib. 7. cap. 2. *Arimaspi, quos diximus, uno oculo in fronte mediâ insignes: quibus assidue bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum volueri genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris custodientibus & Arimaspis rapiantibus, multi, sed maxime illustres, Herodotus & Aristeus Proconnesius, scribunt. De his Arimasporum pugnis cum gryphis nonnihil etiam tetigerat Herodotus in Thaliâ: Πρὸς τὴν ἄρκτον τῆς Εὐρώπης πολλῶν πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται εἶναι. ὅπως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔχω οὐδὲ τὸ αἴτιον εἰπεῖν. λέγεται δὲ ὑπὲρ τῶν γρυῖπων ἀρπάζειν Ἀριμασπῆς, ἄνδρας μονοφθάλμους. Solinus cap. 5. In Asiaticâ Scythiâ terræ sunt locupletes, inhabitabiles tamen. Nam, quum auro & gemmis affluant, grypes tenent universa, alites ferocissimæ, & ultra omnem rabiem sævientes: quarum immanitate obsistente, ad venas divites accessus difficilis ac rarus est. Quippe visos discerpunt, velut geniti ad plectendam avaritiæ temeritatem. Arimaspi cum his dimicant, ut intercipient lapides, quorum non aspernabimur persequi qualitatem. Agit deinde Solinus de smaragdis, & cyaneis, ac crystallo. Nec malæ penitus fidei damnandus erat a Salmasio Solinus, perinde quasi id, quod ait de Arimaspis dimican-*

cantibus cum gryphibus, ut lapides intercipient, ipse sibi finxisset, locum ut hîc sibi faceret tractandi de lapidibus. Nec enim, inquit Salmasius, Arimaspi cum grypibus dimicant; ut intercipient lapides; sed aurum ut rapiant, quod servant grypes χρυσοφύλακες. Atqui aurum, quod gryphes effodiunt, lapides sunt, iique guttis auri, veluti scintillis quibusdam, notati. Philostratus de Vitâ Apollonii lib. 3. c. 48. "Ον δὲ ορύττεσι χρυσὸν οἱ γρυῖπες, πέτραι εἰσὶν, οἷον πινυθῆσιν, ἐσιγμέναι ταῖς τῷ χρυσῷ ῥανίσιν, ἃς λιθοποιεῖ τὸ θεῖον τῷ τῷ ῥάμφος ἰχθυί. Quales etiam lapides in aurifodinis Æthiopicis a robustioribus hominibus τυπίσι σιδηραῖς, inde ut aurum colligerent, cædebantur, Diodoro teste lib 3. Non igitur existimandus est Solinus sibi temere omnino confinxisse, sed Ab aliis accepisse id, quod scribit de lapidibus, quorum intercipientorum causâ Arimaspi in Scythiâ cum gryphibus decertarent. ab his lapidibus, ex quibus aurum colligebatur, occasionem Solinus arripit agendi de lapidibus Scythicis, & primùm de Smaragdis. *Smaragdis*, inquit, *hic locus patria est*, nempe *Scythia*, quam dixerat, *Asiatica*. Alibi autem scimus, Smaragdos in aurifodinis innasci, ut de aurifodinis ad finem Arabicum Strabo testatur. In eo peccasse videtur Solinus, quòd gryphas nimis per Scythiam illam, quam Asiaticam vocat, propagaverit, atque adeo ad Smaragdos ceterosque lapides longè extenderit, quod de auro a gryphibus custodito fabulabantur. Veruntamen Philostratus gryphas in Indiâ collocat, & quod Herodotus alique Scriptores de Arimaspis pugnantibus cum gryphis, id ipsum de Indis ex Ctesîâ refert Ælianus libro 4. De Animalibus cap. 27. Et gryphos quidem alii etiam tribuunt Indiæ, eosque rebus Indiæ fabulosis accenset Arrianus libro quinto de Expeditione Alexandri. Sed non adsentior docto viro adscribenti gryphas Æthiopîæ, ex verbis illis Plinii lib. 10. cap. 49. *Pegasos equino capite volucres, & gryphas auritâ aduncitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopiâ*. Non percepit vir doctus genus hoc loquendi Plinianum, quale est etiam aliorum veterum Scriptorum, ut pronomen *ille* in partitionibus de propinquiori; *hic* de remotiori accipiatur. cuiusmodi planè illud Sallustii de Bello Jugurthino: *Interim, Romanis omnibus, hostibusque praelio intentis, magnâ vi utrinque, pro*

gloriâ atque imperio his, illis pro salute certantibus, repente a tergo signa canere. & Val. Maximus lib. 5. cap 8. *Brutus, par gloria Romulo, quia ille Urbem, hic libertatem Romanam condidit.* & Quinctiliani lib. 10. c. 2. *Quo fit, ut minùs sanguinis ac virium declamationes habeant, quàm orationes: quòd in illis vera, in his affinulata materia est.* Quibus hoc conftruendæ orationis genus displicebat, mutaverant illud Valerii, & fecerant: *Par Romulo gloriâ L. Brutus.* Sic igitur & Plinius in illo loquendi genere, *illos in Scythiâ, intelligit gryphas, quos proximè dixerat; hos in Æthiopiâ, quos priùs nominaverat, Pegafos equino capite volucres.* Pomponius Mela lib. 2. c. 1. de de Scythiâ Europeâ: *Deinde est regio ditis admodum soli, inhabitabilis tamen: quia gryphi, sævum & pertinax ferarum genus, aurum terrâ penitus egestum mirè amant, mirèque custodiunt, & sunt infesti attingentibus.* Et lib. 3. cap. 9. de Æthiopiâ: *sunt miræ aves cornutæ Tragopanes, & equinis auribus Pegasi.* Hinc etiam Solinus gryphas Scythiæ, Pegafos vindicat Æthiopiæ: nisi quòd Solinus Scythiam illam vocat, ut diximus, Asiaticam. Supra Gryphas Hyperborei: de quibus ex Herodoto Eustathius notat, ὅτι ὡς περ εἰσὶ τινες Ὑπερβόρειοι, οὕτω καὶ Ὑπερνότιοι. Herodotus autem non affirmat; sed argumentatur in Melpomene, si sunt Hyperborei, esse & alios Hipernotios: εἰ δὲ εἰσὶ τινες Ὑπερβόρειοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ Ὑπερνότιοι ἄλλοι. De loco hoc & argumento Herodoti egregiè disputat Strabo lib. 1. Peccasse autem in eo Herodotum ait, quòd Hyperboreos ipse tales existimaverit, quales a Poetis finguntur: παρ' οἷς ὁ βορέας οὐ πνεῖ. quum tamen Hyperborei revera dicendi sint βορειότατοι. Hoc modo Hypernotii non ii fuerint, παρ' οἷς ὁ νότος οὐ πνεῖ, seu οἱ ὑπὲρ τὸν νότον, sed οἱ νοτιώτατοι. Sic bene dixerit Virgilius:

Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris.

Argutiæ sunt illæ docti viri, dictum id a Virgilio videri contra opinionem Græcorum, ipsamque vocabuli notionem, quasi Hyperborei trans Aquilonem incolant. Oræ nanque Hyperboræ Virgilio, αἱ βορειόταται. Sic eæ e Græcis explicandæ. Strabo: Ὑπερβόρειος τὰς βορειότας φασὶ λέγεσθαι. Contra notionem ipsam vocabuli id potius est, quod ad Virgilium notat Servius, Hyperboreos mon-

tes sic dictos, *quòd supra, idest, ultra eos, flat boreas*. Hyperboreus, decantatus ille Abaris: ὁ Ἀβαεὶς ὁ ὑμνέμενος, Ὑπερβόρειος ὡς. Codices, meus & Monilianus, Ἀβαεὶς, ποροπαροξυτόνως. Herodotus: Τὸν δὲ περὶ Ἀβάειος λόγον τὸ λεγόμενον εἶναι Ὑπερβόρειον ἔλεγον, λέγων, ὡς τὸν οἷσόν περιέφερε καὶ πᾶσαν τὴν γλῶσσαν σιτέμενος. Multa olim veteres, & fabulosa de hoc Abari, de quo etiam commentarium scripserat Heraclides. Cognomentum εἰ Αἰθροβάτη, ὅτι ἄρα οἷσόν τὸ ἐν Ὑπερβόρειοις Ἀπόλλωνος δορυθέντι αὐτῷ ἐποχέμενος, ποταμὸς τε καὶ πελάγη καὶ τὰ ἄβατα διέβαινον, ἀεροβατῶν ἔσπον τινὰ, ut de eo ajunt Jamblichus & Porphyrius. Eundem in templis versari consuevisse, neque quid unquam edere, aut bibere visum fuisse, Jamblichus testatur. Eusebius in Chronicis Abarin refert ad Olympiadem quartam & quinquagesimam. Sed de tempore alii dissentiunt. Hyperboreorum etiam montes Riphæi. Hi quidem montes supra Arimaspos: τὰ ἄνω τῶν Ἀριμασπῶν Ῥιπαῖα ὄρη. Damastes ἐν τῷ περὶ ἐθνῶν. Ἄνω δ' Ἀριμασπῶν τὰ Ῥιπαῖα ὄρη, ἐξ ὧν τὸ βορέαν πνεῖν· χιόνα δ' αὐτὰ μήποτε ἐκλείπειν. Quòd si ex Riphæis montibus boreas, fuerint planè Hyperborei ii, qui ultra montes Riphæos. Homines esse quosdam, qui supra boream ventum incolerent, primus versibus mandavit Olen Lycius. Pausanias lib.5. εἶναι δὲ ἀνθρώπους, οἳ ὑπὲρ τῶν ἀνέμων οἰκῶσι τὸ βορέαν, πρῶτος μὲν ἐν ὕμνῳ τῷ εἰς Ἀχαΐαν ἐποίησεν Ὡλλῷ ὁ Λύκιος. Olenis hujus Lycii meminit Herodotus in Melpomene. At enim, qui ultra montes istos, si Deo placet, Riphæos, ii certè non supra boream, sed maximè ad boream, ideoque βορειότατοι. Tales, qui verè sunt Hyperborei. Proditum est, in montibus illis Riphæis nivem nunquam deficere: ἐνθα χιὼν ἔδέποτε ἐπιλείπει. Ideo Virgilius:

Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem,

Arvaque Ripæis nunquam viduata pruinis.

Glacies hyperboreas dicit Virgilius τὰς βορειότατας. Plinius lib.4. c.12. *Mox Riphæi montes & assiduo nivis casu, pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata a rerum natura, & densa mersa caligine: neque in alio, quàm rigoris opere, gelidisque aquilonis conceptaculis.*

CAPUT XV.

Oceanus Hyperboreus. Appellationes variæ Oceani borealis, magno frigori cognatæ. Oceani borealis natura non bene quondam explorata. Unde Oceanus Cronius. Rejēcta recentiorum opinio. Error Harduini. Χρόνος Sarmatiæ fluvius. Rubo fluvius sese effundens in sinum Chilipenum. Rubæ promontorium, unde Oceano Cronio initium. Oceani septentrionalis aliæ alibi appellationes. Saturni stella frigida. Ei attributa in mare Boreale dominatio. Ἀποτελεσματικοί, Mathematici. Fabula de Saturni genitalibus projectis in Oceanum septentrionalem, translata ad allegoriam a Porphyrio. Cronium etiam mare, Sinus Adriaticus, a Croniâ insulâ. Cronia insula, eadem atque Corcyra. Eadem olim Δρεπάνη. quæ & Lycophroni Ἄρπη. Drepanon, oppidum Siciliæ. Appellationis hujus ex fabulis ratio. Corcyræ ex Apollonio descriptio. Utrâ ex falce, an Saturni, an verò Jovis, Corcyra dicta Drepane. Aliis ita dicta a falce Cereris. Vera Drepanes, & Drepani etymologia a figurâ falcis. Icarium mare ab Icarîâ insulâ. Orientis periphrasis. Occidentis simul & Orientis periphrasis Homerica. Oceanus ad Orientem, Dionysio Eous & Indicus. Aliis Eous, alius ab Indico. Oceanus Indicus a meridie. Ἡὼς sæpe de Oriente. Ἡὼς, λέξις πολυσήμαντος. Homerus illustratus.

HINC ut ad Oceanum variaque ejus nomina redeamus, ὠκεανὸς πεπηγὼς τε καλεῖται, καὶ Κρόνιος, καὶ νεκρός. Agathemerus: Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῖς ἄρκτοις, πᾶς μὲν Ἀρκτικός καὶ Βόρειος λέγεται ἡ δὲ αὐτὴ τὸ μὲν ἀνατολικώτερον Σκυθικός ὠκεανός, τὸ δὲ δυτικώτερον Γερμανικός τε καὶ Βρετανικός καλεῖται. ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος σύμπας καὶ Κρόνιον πέλαγος, καὶ Πεπηγὸς, καὶ νεκρὸν ἐπονομάζεται. Idem etiam Oceanus Ptolemæo Ὑπερβόρειος. Et addit Codex Palatinus: ὁ αὐτὸς καλεῖται πεπηγὼς ὠκεανός, καὶ Κρόνιος, ἢ νεκρός. Solinus ex Plinio: Oceanum septentrionalem ex parte, qua a Paropamisso amne Scythia alluitur, Hecataeus Amalchium ap-

appellat, quod gentis illius linguâ significat congelatum. Philemon, a Cimbris ad promontorium Rubeas Morimarufam dicit vocari, hoc est, Mortuum mare. Ultra Rubeas id, quidquid est, Cronium nominant. Omnes hæ Oceani illius borealis appellationes permagno illi frigori convenientes atque cognatæ. Φυχρὸς ἔν ὧς ἀληθῶς ὁ τόπος, καὶ διὰ τὸ κλήσεις αὐτῇ συγγενεῖς τῇ ἄγαν ψυχρότητι. Qualis est etiam appellatio maris concreti. Plinius: A Thule unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur. itemque maris pigri. Solinus: Ultra Thulen pigrum & concretum mare. Piger Oceanus Prisciano in Periegesi: At boreæ qua gens fervens Arimaspa sub armis, Dicitur ille piger.

Avienus:

*Hic densata sali stant marmora, pigraque ponti
Se natura tenet.*

Sed appellationes hujuscemodi plerunque ortæ ex non bene illis temporibus exploratâ naturâ illius maris. Quis enim hodiernorum nautarum non re ipsâ falsum comperiat, quod Tacitus affirmat in Vitâ Agricolæ: *Mare pigrum, & grave remigantibus perhibent, ne ventis quidem proinde attolli?* Et De moribus Germanorum: *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac propè immotum.* Quid autem sit, quamobrem Oceanus idem Cronius vocetur, explicatur illis verbis: Κρόνιος δὲ καλεῖται, διὰ τὸ λέγεσθαι τῷ ἐκεί τῶν ἄρχων ἃ ἑτέρα Κρόνυ. Nugantur recentiores, qui Oceanum illum dictum suspicantur Cronium, quasi Gronium, quasi scilicet a Gronlandiâ veteres Græci hanc Oceani borealis appellationem sint mutuati, aut verò notitiam Gronlandiæ ullam habuerint. Contra Harduinus nugari ait veteres, qui ἀπὸ τῆς Κρόνυ, hoc est, a stellâ Saturni frigidâ, Oceani Cronii appellationem deducunt. Neque ipse tamen aliquantò melius, aut etiam verius, nomen illud deducit ἀπὸ τῆς Κρόνυ ποταμῆς, cujus in Sarmatiâ fluminis meminisse ait Ptolemæum lib.3. cap.5. Amnis ille, cujus in Sarmatiâ Ptolemæus meminit, non Κρόνος est; sed Χρόνος. neque verò hic Chronus in Oceanum influit, quem veteres Cronium, ultra Rubeas promontorium, nominant; sed in sinum Venedicum. Venedico huic sinui in sinu magno Codano proximus est Chilipenus, in quem

quem Rubo sese fluvius effundit . Unde facile etiam perspicere poterat Harduinus non posse Rubeis promontorio , quod ipse Harduinus in extremâ Norvegiâ , septentriones versus , positum fatetur , undeque Oceanus Cronius incipit , nomen esse a Rubone hoc anne . quod tamen Harduinus suspicatur . Totius quidem Oceani septentrionalis videntur apud plerosque fuisse appellationes illæ Cronii , Mortui , Congelati , ut apud Ptolemæum & Agathemerum . Verum alii non totius illius Oceani appellationes eas generales ac communes esse voluerunt ; sed pro locis proprias ac peculiare , ut alibi aliter septentrionalis idem Oceanus vocaretur . Sic ex Hecataeo , a Paropamisso anne , qua idem ipse Oceanus Scythiam alluit , appellatus est Congelatus ; ex Philemone verò , a Chersoneso Cimbricâ ad Promontorium Rubeas , Mortuum mare ; ultra Rubeas , Cronium . Visus est autem Mathematicis in mare illud Boreale Saturnius dominari , quia frigidus : ὃς εἰς ψύξιν τίθεται , ψυχρὸς ἀπὸ τῆς ἀποτελεσματικῶν ἐκλαμβάνομενος . Henricus Stephanus mavult alteram lectionem , ἀποτελεσμάτων . ego ἀποτελεσματικῶν , quæ lectio codicum est , mei & Moniliani . Ἀποτελεσματικοί , Mathematici , qui τῆς ἀποτελεσμάτων scientiam profitentur ; & scientia ipsa ἀποτελεσματική . Existimant autem οἱ ἀποτελεσματικοί , Saturni stellam frigidam esse , ejusque esse , refrigerare . Proclus Diadochus ex Ptolemæo : Ὁ δὲ Κρόνος ψύχει , καὶ ξηραίνει , ἐπεὶ δὴ τὴν θερμασίαν τὴν τῆς Ἄρεος , καὶ τῆς ἀναθυμιάσεων τὴν γῆς πλεῖστον ἀπέχει . ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχρὸν πλεονέχει , τὸ δὲ ξηρὸν μειωώτερον . At verò longè aliter fabula . Ὁ δὲ μῦθος καὶ τὰ τῆς Κρόνου ἐκτεμῶν αἰδοῖα , ἐκεῖ ρίπτει . Hac de fabulâ præclare Porphyrius in Commentario de Antro Nympharum : Παρὰ δὲ τῷ Ὀρφεῖ ὁ Κρόνος μέλιτι ὑπὸ Διὸς ἐνεδρεύεται . πληθεὶς δὲ πέλιτος μεθύει , καὶ σκοτίζεται ὡς ἀπὸ οἴνου , καὶ ὑπνοῖ . ὡς παρὰ Πλάτωνι ὁ Πῶρος τῆς νέκταρος πληθεὶς . οὐπω δὲ οἶνος ἐστὶν . Φησὶ γὰρ παρ' Ὀρφεῖ ἡ Νύξ τῷ Διὶ , ὑποτιθεμένη τὴν διὰ μέλιτος δόλον .

Εὐτ' ἂν δὴ μιν ἴδῃαι ὑπὸ δρυσὶν ὑψικόμοισιν
 Ἔργοισιν μεθύοντα μελιασάων ἐριβόμβων ,
 Αὐτίκα μὲν δῆσον .

ὃ καὶ πάχει ὁ Κρόνος , καὶ δεθεὶς ἐκτέμνεται , ὡς Οὐρανός . τῆς Θεολόγου δι' ἡδονῆς δεσμεῖσθαι , καὶ κατέχεσθαι τὰ θεῖα εἰς γένεσιν αἰνι-

αἰνιστομένῃ, ἀποσπερματίζειν τε δυνάμεις, εἰς ἡδονὴν ἐκλυθέντα. ὅθεν ἐπιμυθία μὲν συνεσίας τὸ Οὐρανὸν κατιόντα εἰς γλῶττιν ἐκτέμνει Κρόνος· ταυτὸν δὲ τῇ ἐκ συνεσίας ἡδονῇ παρίσταται αὐτοῖς ἡ τῆς μέλιτος· ἀφ' οὗ δολωθεὶς ὁ Κρόνος ἐκτέμνεται. Sic ex theologiâ gentium pulchrè ad allegoriam a Porphyrio translata fabella hæc de abscissis ab Jove Saturno patri genitalibus. Hæc Eustathius projecta dicit in Oceanum Septentrionalem, quæ alii in mare Jonium. Nam & pars, seu sinus maris Jonii, mare Cronium. Παρὰ δὲ γὰρ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ποιητῇ εἴρηται Κρονία λεγομένη θάλασσα. Sinus Adriaticus maris Jonii, mare Cronium Apollonio lib. 4. Argonautic. in illo versu:

Δὴ ῥα τότε Κρονίῳ Κόλχοι ἄλλα δ' ἐκξομολόντες.

Scholiasta: τὸ Ἀδελίαν φησί. Scholiasta antiquus Æschyli ad Prometheus: καὶ Ἀπολλώνιος Κρονίῳ ἄλλα τὸ Ἰόνιον (κόλπον) φησὶν· οὕτω δὲ ἐκαλεῖτο. Isaacius Tzetzes ad Lycophronem: πρότερον δὲ Κρόνιος, καὶ Πέας κόλπος ἐλέγετο· εἶτα Ἰόνιος οὗτος ἐκλήθη. Mare hoc Cronium appellatum Eustathius ait a Croniâ insulâ: καὶ ὁ μυχὸς τῆς Ἰονίας κόλπου ἀπὸ νήσου τινὸς Κρονίας καλεμένης τῇ τοιαύτῃ κλησὶν λαχών. Hæc autem insula Cronia, eadem mihi esse videtur, atque Corcyra, quæ & Phæacia, & Scheria; quæ etiam dicta olim fuit Drepane ἀπὸ τῆς δρεπάνης, a falce, qua resecta fuerunt virilia Saturno. Quare etiam Lycophron eandem insulam Ἀρπύην vocat:

νήσον δ' εἰς Κρόνον συγκαμένῃ

Ἀρπύην περάσας, μεζέων κρεανόμον.

Tzetzes: τῇ Φαιακίᾳ νήσῳ, τῇ Κέρκυρᾳ, ἐν ἣ ἡ κεχωσμένον τὸ δρέπανον ἐν ᾧ ὁ Ζεὺς Κρόνον ἐξέτεμε. Fuit etiam Drepanon oppidum Siciliae, idem quoque sic vocatum ἀπὸ τῆς δρεπάνης, a falce, Saturni. Sed Tzetzes ad Lycophronem inter Drepanum, seu Drepanen, insulam, & Drepanum, Siciliae oppidum, ita distinguit, ut Drepane insula id nominis habuerit a falce, qua Jupiter Saturnum exsecuit; Drepanum oppidum a falce, qua Saturnus ipse pudenda Coelo amputavit. Tzetzes: Ἔστι δὲ Σικελικὸν χωρίον Δρέπανον καλεόμενον, ἀπὸ τῆς κεκρύφθαι ἐκεῖ τὸ δρέπανον, μεθ' οὗ Κρόνος ἀπέτεμεν Οὐρανὸν τὰ παιδογόνα· quam etiam appellationis rationem de oppido Siciliae Drepano memorat Servius

ad Virgilium : *quòd Saturnus post amputata virilia Cælo patri ,
illuc falcem projecit , quæ drepanon dicitur Græcè .* Volunt ta-
men alii , Drapanen quoque insulam dictam a falce hac οὐρανοτόμῳ
atque his favere videtur Apollonius. Describitur Apollonio Corcyra.

πορθμοῖο παροιτέρη Ἰονίοιο ,
Ἀμφιλαφῆς , πίειρα , Κεραυνίνη , εἰν ἀλὶ νῆσος ,
ἥτις ὑπο δὴ κείθαι δρέπανον φάτις . ἴλατε , Μῆσαι .
Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω πορότερον ἔπος . ὧ ἀπο πατρὸς
Μήδεα νηλεῶς ἔταμε Κρόνος .

Utrâ ex falce , an qua Cœlum Saturnus , an verò qua Saturnum Jup-
piter exsecuit , Corcyra insula dicta sit Drepane , in dubio reliquit
Timæus . Utrumque enim erat in fabulis , tum Saturnum Cœlo pa-
tri , tum Saturno patri Jovem genitalia abscidisse . Inde igitur Dre-
panen hanc insulam , seu Corcyram , Croniam intelligo , quæ ma-
ri Jonio , seu Adriatico , nomen Cronio imposuerit . Alii Drepa-
nes insulæ etymologiam petunt a falce Cereris . Mihi verò necesse
aliquando est Græcas fabellas confectari , ut , quando omnia ferè
jam Græci fabulis repleverunt , quæ ex fabulis fuerit appellandorum
sæpe locorum ratio , ostendam . Neque enim sum nescius , tum
Drepanen insulam , tum Drepanon , oppidum Siciliae , id nominis
accepisse a figurâ τῆς δρεπάνου , quam referebant : quod vel ipsis qui-
dem fabellis Græci Sapientes viri adumbrarunt . Sic autem a Cro-
niâ insulâ dictum volunt Cronium illud mare , ὡς καὶ ἀπὸ Ἰκάρου
τινὸς νῆσος , κατὰ τινος , τὸ Ἰκάριον λεγόμενον πέλαγος . Strabo
lib. 14. Παράκειται δὲ τῇ Σάμῳ νῆσος ἡ Ἰκαρία , ἀφ' ἧς τὸ Ἰκά-
ριον πέλαγος . Alia Oceani ad Orientem nomina : quæ ut doceat
Dionysius , Orientem περιφράζει , ὅπερ πρῶτις φαίνεται ἀνθρώ-
ποις ἥλιος . Periphrasis Orientis est & illa interpretum , Festi Avieni :

*Ast qua prima dies rutilo sustollitur ortu ,
Aureus & tremulas latè rubor inficit undas .*

Et Prisciani :

Unde tamen primo conscendit lumine Titan .

Occidentis simul & Orientis periphrasis Homerica : ὅπῃ ζόφος , ὅπῃ
ἡώς , ὅπῃ ἥελιος φασίμβροτος εἰς ὑπὸ γαῖαν , ὅπῃ ἀννέται . hoc
est , ὅπερ δύσις , ὅπερ ἀνατολή . Immo & periphrasis simul hæc est
Septentrionum , atque Meridiei , atque adeo quatuor simul car-
di-

dinum, seu plagarum Mundi, τ̃ τεσσάρων κλιμάτων, si eos audimus, qui ἡὼ hīc apud Homerum τὸ νότιον μέρος, ζόφον verò τὸ ἀρκτικὸν μέρος, accipiunt. qua de re Strabo lib. 10. Nos enim Eustathio adhæremus. Oceanus igitur ad Orientem, Dionysio Eous & Indicus: ἔνθα καὶ τ̃ ἡῶν, καὶ τ̃ Ἰνδικὸν εἶναί φησιν ὠκεανόν. Agathemerus: τὸ μὲν κατ' ἀνατολὰς Ἐῶν πέλαγος καὶ Ἰνδικὸς ὠκεανός. Verum aliis Oceanus Eous, alius est ab Indico. Mela lib. 1. c. 2. *Eous ab Oriente, a Meridie Indicus.* Plinius lib. 5. c. 13. *Tri- bus hic e partibus cæli alluens Asiam: Scythicus a Septentrione, ab Oriente Eous, a Meridie Indicus vocatur, varièque per sinus & accolæ in complura nomina dividitur.* Sic Ptolemæo *Indicum pelagus*, quod est ad Meridiem. Oceanus porro ad Orientem, dictus Eous, quia ἡὼς sæpe dicitur de Oriente: ἡὼς γὰρ πολλάκις καὶ ἡ ἀνατολή. ut apud Homerum lib. μ' Iliad.

Εἴτ' ἐπὶ δέξι' ἰῶσι πρὸς ἡὼ τ' ἡέλιόν τε,

Εἴτ' ἐπ' αἰσερὰ τοί γε, ποτὶ ζόφον ἡερόντα.

Vetus Scholiasta ad hunc locum: Δεξιά, τὰ ἀνατολικά καλεῖ. αἰσερὰ δ', τὰ δυτικά. Πρὸς ἡὼ, πρὸς ἀνατολήν. Huic ipsi explanationi adjungit ibidem alteram Eustathius; sed tamen ita, ut ἡὼ καὶ ζόφον utrobique exponat ἀνατολήν, καὶ δύσιν. Et lib. κ' Odyss.

ὦ φίλοι, εἰ γάρ τ' ἴδμεν, ὅπῃ ζόφος, εἴδ' ὅπῃ ἡὼς.

Scholiasta: Οὐ γὰρ ἴσμεν, ὅπῃ δύσις, ἢ ὅπῃ ἀνατολή. Eustathius: ἔνθα ζόφον μὲν τὴν δύσιν εἰπὼν, ἡὼ δ' τὴν ἀνατολήν, ἡρμηνεύσε τὰς λέξεις διθὺς πλατύτερον. Siquidem ἡὼς, λέξις πολυσήμαντος, atque inter alia significat τ̃ τόπον, ὅθεν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. quemadmodum in loco hoc Homericō accipiendam esse hanc vocem, docuit Aristarchus. Et sic sæpe ἕως ἀντὶ τ̃ ἀνατολῆς. Strabo lib. 16. ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν ἄμα, καὶ τὴν ἕω. Unde ἑῶς, ὁ ἀνατολικός. Juvenalis:

Omnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque

Auroram & Gangem.

Usque auroram, μέχρι τ̃ ἕω, μέχρι τ̃ ἀνατολῆς, usque ad Orientem.

CAPUT XVI.

Oceanus ad meridiem Dionysio, Erythræus atque Æthiopicus. Erythræi atque Æthiopici Oceani differentia. Erythræum idem & Rubrum mare, aliud a sinu Arabico. Arabia δὲ δαίμονος latus Orientale, sinus Persicus; Occidentale sinus Arabicus; Australe, Rubrum mare. Rubrum mare Persidi ad Meridiem. Sinus Arabicus effusus e mari Rubro. Mare Rubrum etiam sinus Persicus. Mare Rubrum quo sensu geminum dictum a Plinio. Irrumpere τὸ εἰσεχεῖν. Ερυθρὰ θάλασσα. Mare Erythræum ab ἐρυθρὰ. sive ab Erythrâ rege. Sinus quoque Arabicus speciatim Erythræus. quod & κατ' ἑξοχὴν Rubrum mare. Septuaginta Interpretes illustrati. Mare Rubrum, sinus etiam Persicus. Josephus illustratus. Rubri maris sinus duo, Arabicus & Persicus. Israelitarum ex mari Rubro, in Palæstinam transitus testatus Herodoto. Paullus Apostolus ad exemplum Septuaginta Interpretum locutus. Rubrum mare, ex usu Sacrorum Scriptorum, dictum de sinu duntaxat Arabico. Philostorgius illustratus atque emendatus. Maris Rubri sinus duo, alter Clysmā, alter Aila. Αἶλαθ, urbs divinis in libris memorata. Hieronymus defensus. Palæstinæ fines ad urbem Ailam. Urbs Αἶλαθ, dicta etiam Ἡλάθ. Unde sinus Aelanniticus, seu Elaniticus. Alter sinus, Clysmā, dictus etiam Heroopoliticus.

OCEANUM Eoum atque Indicum excipit apud Dionysium Oceanus Erythræus atque Æthiopicus: ὁ Ἐρυθραῖος πόντος, καὶ ὁ Αἰθιοπίος. Totus ille ad meridiem Oceanus, Australis & Meridianus. Sed Erythræi, & Æthiopii aliqua est differentia. Nanque idem ipse Oceanus australis, qua propinquior est Orienti, mare est Erythræum; qua ad Occidentem tendit, Æthiopium. Agathemerus: Ὁ δὲ ὑπὸ τῇ Μεσημβρίᾳ, σύμπας μὲν καλεῖται μεσημβρινός τε καὶ νότιος Ὠκεανός. Πάλιν δ' αὐτῷ τὸ μὲν ἀνατολικώτερον, Ἐρυθρὰ θάλασσα. τὸ δὲ δυτικώτερον, Αἰθιοπικὸς Ὠκεανός προσαγορεύεται. Agathemero atque aliis, Rubrum dicitur mare, Ἐρυ-

Ἐρυθρὰ θάλασσα, idem, quod Erythræum. Idque mare aliud omnino est a sinu Arabico, atque extra ambos sinus, Arabicum, & Persicum, qui ex eo funduntur, a meridie. Eustathius, ad mentem Dionysii: ἑτέρος ἐστὶν (ὁ Ἐρυθραῖος πόντος) τῷ Ἀράβικῳ κόλπῳ, ὃς τῇ νοτίας θαλάσσης ἐστὶν ἀποχέτωμα, καθὰ καὶ ὁ Περσικός. Strabo lib. 16. ubi de Arabiâ τῇ εὐδαίμονι καλεμένη. Ταύτης δὲ τὸ μὲν προσάρκτιον πλοῦρον, ἢ λεχθεῖσα ἐστὶν ἔρημος· τὸ δ' ἑῶν, ὁ Περσικός κόλπος, τὸ δ' ἑσπέρειον, ὁ Ἀράβιος· τὸ δὲ νότιον, ἢ μεγάλη θάλαττα, ἢ ἔξω τῶν κόλπων ἀμφοῖν, ὡς ἅπασαν Ἐρυθρὰν καλεῖσι. Ptolemæus lib. 6. c. 7. Ἡ Εὐδαίμων Ἀραβία περιρίζεται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων, ταῖς ἐκτεθειμέναις πλοῦραις μεσημβριναῖς τῇ περὶ Περσικῆς, καὶ τῇ Ἐρήμῳ Ἀραβίας, καὶ τῇ νοτίῳ μέρει τῷ Περσικῷ κόλπῳ· ἀπὸ δὲ δύσεως, τῇ Ἀραβίῳ κόλπῳ· ἀπὸ δὲ μεσημβρείας, τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, μέρει τῷ Περσικῷ κόλπῳ, καὶ τῇ ἀπὸ τῆς σώματος αὐτῆς, μέχρι τῆς Συάρεως ἀκρωτείας, θαλάσῃ. Et lib. 8. Tab. 1v. Africa: Περιρίζεται δὲ ὁ πῖναξ, ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν, Ἀραβίῳ κόλπῳ, καὶ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ. Pomponius Mela lib. 3. cap. 8. *Rubrum mare Græci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi Erythras regnavit*, Ἐρυθρὰν θάλασσαν appellant: *procellosum, asperum, profundum, & magnorum animalium magis, quàm cetera, capax. Primò recedentes oras æquabiliter impellit, & ut non intret interiùs, aliquantum patens, sinus arcuat. Sed quas ripas inflexcrit, bis irrumpit, duosque iterum sinus aperit. Persicus vocatur, dictis regionibus propior; Arabicus ulterior*. Marcianus Heracleota in Periplo: μετὰ δὲ τὸ σῶμα τῷ Ἀραβίῳ κόλπου ἐξῆς ἐστὶν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. & rursus: μετὰ δὲ τὰς συνὰς τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ ἐκδέχεται ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. Quanquam Marcianus Rubrum mare non longè in orientem, aut certè in sinum Persicum, protraxerit; sed huic mari statim post Homeritas succedere fecerit Indicum: quod Indicum quidem mare Marcianus ipse ponit ad meridiem. Agathemerus: Τῷ δὲ Ἰνδικῷ πελάγῳ ἔχεται τὸ Καρμανιον, ποιοῦν ὡς ἐπὶ δύσεις. Τῆς δὲ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα ὡς περὶ τὰς συμβολὰς καὶ τῷ Περσικῷ κόλπῳ σῶμα κεῖται. Et Rubrum verè mare Persidi ad meridiem. Herodotus in Melpomene: Περσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τῷ νοτίῳ θάλασσαν, τῷ Ἐρυθρῷ καλεο-

καλεομένην . Et paullò post : Ἡ δὲ δὴ ἑτέρα (ἡ ἀκτὴ), ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη , παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν . Supra in Euterpe Herodotus dixerat , sinum maris Arabicum erumpere atque effundi ex mari Rubro : Ἐστὶ δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας , Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω , κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης . Arrianus in Indicis : παρέπλοισεν (Νέαρχος) ἀπὸ τῆς Ἰνδοῦ τῆς ἐκβολέων ὁρμηθεὶς , καὶ τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην ἐς τε ἐπὶ τὸν κόλπον τὸν Περσικόν , καὶ δὴ Ἐρυθρὴν θάλασσαν μετεξέτεροι καλέουσι . Suidas : Ἐρυθρὰ θάλασσα ἐκλήθη ὁ Περσικὸς κόλπος . Plinius lib.6. c.26. *Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus vocatur.* Unde a duplici maris Rubri sinu , Persico atque Arabico , mare ipsum *geminum* supra Plinius vocaverat , eodem libro cap. 23. *Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere nostri, Græci Erythræum, a rege Erythrâ, aut, ut alii, Solis percussu talem reddi colorem existimantes.* Geminum mare in terras irrumperere id ipsum Plinio est , quod de uno & eodem mari Rubro Mela dicit , bis id mare irrumperere . Solinus : *Irrumpit hæc littora Rubrum mare, idque in duos sinus scinditur.* Est hîc irrumperere τὸ ἐσέχειν . quo verbo ad hanc ipsam rem exprimendam Herodotus utitur . Dicunt autem Latini Rubrum mare , quam Græci Ἐρυθρὰν θάλασσαν . Inde ab Ἐρυθρᾷ , τὸ ἐθνικόν , Ἐρυθραῖος , καὶ Ἐρυθραία , καὶ Ἐρυθραῖον , ut docet Stephanus . Hinc Latini bene dixerint mare Erythræum . Sed & est Ἐρύθρας rex , & ἀπὸ τῆς Ἐρύθρας τὸ Ἐρυθραῖος . Atque hinc etiam , ab Erythrâ nimirum rege , facile dictum fuerit mare Erythræum . Solinus cap.33. *Ad Rubrum pertinens mare, quod Erythræum ab Erythrâ rege, Persei, & Andromedæ filio, non solum a colore appellatum Varro dicit.* Atque hæc quidem de mari Erythræo , secundum Dionysium . Ἐπεροὶ δὲ , τὸ Ἀράβικόν κόλπον , καὶ τὸ Ἐρυθραῖον ταυτίζοντες , ἰσορᾷσιν , ὅτι ὁ Ἐρυθραῖος κόλπος , ποταμὸς δίκλως σπένος ἐστίν . Hi nimirum , qui Erythræi, seu Rubri maris nomine non Oceanum donant , quem diximus , australem ; sed sinum speciatim Arabicum . Certè quidem Erythræum , seu Rubrum mare , sinum alii Arabicum κατ' ἔξοχον intelligunt . In his adnumerandus videtur alicubi Plinius . Nam lib.6. cap.28. ubi sic ait de Arabia : *Ipsa verò peninsula Ara-*

Arabia inter duo maria, Rubrum Persicumque percurrentes; Rubrum certè mare, sinum dicit Arabicum, inter quem & sinum Persicum Arabia peninsula procurrat. Et Rubrum sanè dicit ad differentiam Persici. quomodo etiam θαλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν, restrictâ ad sinum Arabicum Rubri maris appellatione, usurpasse videntur Interpretes Septuaginta. Nisi forte septuaginta illi interpretes sinum quoque Arabicum, veluti partem maris Rubri, de totius nomine, Ἐρυθρὰν θάλασσαν vocaverint. qua quidem ratione videtur Josephus Arabicum sinum maris Rubri nomine appellasse, Antiq. Judaic. lib. 2. c. 15. εἰς Βελσεφῶντα χωρίον ἑταῖοι παραγίνονται τὴν Ἐρυθρὰς θαλάσσης. Nam Rubrum quidem mare dicit etiam Josephus sinum Persicum, in quem flumina magna duo, Euphrates & Tigris, effunduntur, ut perspicuum est ex his ejus verbis lib. 1. c. 1. Εὐφράτης ὃ καὶ Τίγρις ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν ἀπίασι θάλασσαν. Quem Josephi locum citat Eusebius libro de Locis Hebraicis: Τίγρις, ποταμὸς ἀπὸ Παραδείσου ὕδατων, φερόμενος μὲν, ὡς ἡ Γραφή, κατέναντι Ἀσσυρίων, ἐκπίπτων ὃ ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς φησιν Ἰώσηπος. ita ut Josephus, similiter atque alii Scriptores Græci, Rubrum mare intelligendum velit Oceanum australem, cujus sint sinus illi duo, Arabicus & Persicus, uterque etiam Rubri maris appellatione insignitus. Et sic etiam Rubrum mare accipit Herodotus: qui, quum sinum Arabicum a mari Rubro australi, cujus est sinus, suâ ac propriâ Arabici appellatione secernere videatur, ut in Euterpe: τῇ δὲ ἐλάχιστον ἐστὶ καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς Βορρηνῆς θαλάσσης ὑπερβῆναι εἰς τὴν Νοτίαν, καὶ τὴν Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τῆς Κασίας οὐρεὸς τῆς οὐρέζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίαν, ἀπὸ τῆς εἰς ἑσάδιοι χίλιοι εἰς τὴν Ἀραβίαν κόλπον. & rursus: καὶ ἑτέρες αἱ μὲν, ἐπὶ τῇ Βορρηνῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῇ Ἀραβίᾳ κόλπω, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ. tamen ipsum quoque hunc sinum, mare Rubrum nuncupat, tum alibi, tum etiam in Polymniâ, eo loci, quo Israelitis ex mari Rubro in Palæstinam transgressis luculentum testimonium tribuisse visus est illis verbis: οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τοπалаὶὸν οἶκεον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ. ἐνθαῦτα δὲ ὑπερβάντες τὴν Συρίαν οἰκέουσι τὸ παρά θαλάσσαν. Τὸ δὲ Συρίας τῆτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν, Παλαιστίνη καλεῖται. Sic
igi-

igitur videri possunt Interpretes Septuaginta Rubrum mare usurpasse; atque adeo, qui ad interpretum illorum exemplum locutus est, Paullus Apostolus in epistolâ ad Hebræos, ubi sic ait: Πίσει, διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς. Inde tamen usus, certè quidem apud rerum nostrarum Scriptores, qui sacram illam historiam attingunt, obtinuit, ut Rubri maris nomine sinus duntaxat Arabicus, ad ceteri maris distinctionem, censeretur. Philostorgius lib. 3. c. 6. οἱ (Αἰθίοπες οἱ Αὐξερῖται) καὶ τὰς πρώτας ὀχθὰς κατέκλυται τὴν Ἐρυθρὰς θαλάσσης, ἣν ὁ ταύτης ὠκεανὸς εἰσκολπιζόμενος ἐργάζεται πᾶσαν. ἡ μὲν τοι Ἐρυθρὰ ἐπὶ πλεῖστον μηκυνομένη εἰς δύο τινὰς ἀπομερίζεται κόλπους. καὶ τὸ μὲν αὐτῆς ἐπ' Αἰγύπτῳ χωρεῖ, Κλύσμα, καθ' ὃ τελύτῃ τὸ ἐπ' ὠκεανὸν φέρον· δι' ἧς πάλαι καὶ τὸ Ἰσραηλῆϊκόν φεύγοντες τὰς Αἰγυπτίους, ἀβρόχῳ τὸ ρεῖθρον διεπεραιώθησαν ποδί· τὸ δὲ ἕτερον μέρος ἐπὶ Παλαιστίνῃς ἔρχεται κατὰ πόλιν Ἀεῖλάν ἐκ παλαιᾶ καλεμένην. Mare hîc Rubrum Philostorgius palam distinguit ab Oceano, idque mare in sinus duos divisum facit, alterum, Ægyptum versus, quem quidem sinum cognominatum ait Clyfma; alterum, Palæstinam versus, ad Ἀῖλάν urbem, quæ sic antiquitus vocabatur. Videntur esse τὰ Ἀῖλάν, pariter atque τὰ Ἀῖλανα, seu Αἰλانا, aut Ἐλانا, ut alii quidem vocant. Malè in libris editis Philostorgii, atque etiam Nicephori Callixti, Ἀεῖλάν. Scribendum utrobique Ἀῖλάν. Est Ἀῖλάνθ, seu Ἀῖλάνμ, urbs antiquissima, divinis in libris memorata. Eusebius de Locis Hebraicis: Ἀῖλάνθ, ἐπὶ τῇ χείλῃ τῇ ἐχάτης θαλάσσης ἐν τῇ Ἐδώμ. Ἀῖλάνμ, ἐν ἐχάτοις ἐστὶ, παρακειμένη τῇ πρὸς μεσημβρίαν ἐρήμῳ, καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, πλωτὴ ἔσα τοῖς τε ἀπ' Αἰγύπτου περῶσι, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς. ἐγκάθηται δὲ αὐτόθι τάγμα Ῥωμαίων τὸ δέκατον. καλεῖται ὅμως Ἀῖλάν. Epiphanius Hæresi LXVI. Ὁ μὲν εἰς (ὅρμος) ἐπὶ τὴν Ἀῖλάν, ἥ τις ἐστὶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ Ἀῖλάνθ. Sic ibi scribendum. Eadem, retracto accentu, Αἶλانا. Et ab ipsâ hac urbe sinus ille, Αἶλانا. Stephanus: Τινὲς δὲ κόλπον Αἶλانا φασίν. Hîc legunt alii Αἶλανα· ut apud Strabonem lib. 16. Ἐν τῷ ὄρει δ' ὑπὲρ βασις λέγεται χιλίων διακοσίων καὶ ἑξήκοντα σταδίων εἰς Αἶλανα πόλιν ἐπὶ τῷ μυχῷ τῆς Ἀραβίης κόλπου κειμένην. Citat Stephanus ex Glaucō in Arabicis: τὰ πρὸς ἑω τῇ Αἶλανά. Hieronymum,

nymum, qui Eusebium de Locis Hebraicis non tam Latinè vertit, quàm interpolavit, vir doctus miratur, quòd urbem hanc *in extremis finibus Palæstinæ* posuerit, creditque ipse, ab Hieronymo scriptum, *in extremis finibus Idumææ*. Equidem ab Hieronymo est, non ab Eusebio, illud de extremis finibus Palæstinæ, quod Eusebius tantùm dixerat ἐν ἐχάτοις. Sed tamen Hieronymum a peccato ἀποροσεξίας vir ille doctus facilè absolvisset, si Procopium quoque meminisset ad urbem usque Ailam Palæstinæ fines porrexisset lib. 1. De Bello Persico cap. 19. Τὰ Παλαιστίνης ὅρια πρὸς ἀνίχοντα ἥλιον ἐς θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὰν καλεμένην διώκονται. αὕτη δὲ ἡ θάλασσα ἐξ Ἰνδῶν ἀρχομένη, ἐνταῦθα τελούσα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ πόλιν Αἰλὰς καλεμένην πρὸς τῇ ταύτης ἡϊόνι ἐστίν, ἐνθα ἡ θάλασσα, ὥσπερ μοι εἴρηται, ἀπολήγεται, πορθμός τις ἐς ἀγασσινὸς γίνεται. Eadem quoque urbs Αἰλάθ, & Ἡλάθ. Unde *Ælana*, & *Elana*; & sinus *Ælaniticus*, seu *Elaniticus*. Sed, quemadmodum huic sinui nomen est, ut diximus, Aila; ita & sinus alter ab occasu, seu ab Ægyptio maris Rubri latere, appellatus est Clyfma. Est ibi Clyfma φράγιον Ptolemæo, idem, quod Epiphanio Hæresi LXVI. Κάστρον τῆς Κλύσματος, & Κλύσμα Κάστρον Hierocli in Synecdemo. Et ab hoc Castro nomen sinui Clyfma. Qui sinus dictus est Ptolemæo Ἡρωπολίτης, Plinio *Heroopoliticus*, ab Heroopoli, seu oppido Heroum.

CAPUT XVII.

Arabici sinus mensuræ. Sinus Arabici longitudo, & latitudo. Plinius illustratus. Angustia ad Diram. Agathemerus cmendatus. Marcianus Heracleota restitutus. Latus sinus Arabici Troglodyticum. Ptolemæis ἡ ἐπὶ θύρας. Quantum intervalli ab oppido Heroum ad urbem Ptolemaidem; atque inde ad fauces sinus Arabici. Dictus idem sinus & Erythræus. Causa hujus appellationis aliæ apud alios. Dictus Erythræus a rubro colore. Variè id explicatum. Uranii verba illustrata. Mare Rubrum dictum, secundum alios, διὰ τὸ πυρᾶσθαι μάλιστα πρὸς ἥλιον τὸ ἐκεῖ κλίμα. Similis appellationis causa rejedta ab

Agatharchide. Zona torrida, Rubra vocitata. Æthiopum etymologia.

SINUS ille Arabicus σενός ἐστὶ καὶ μακρὸς, ἐπὶ πολλὰς πᾶνυ σαδίας, μέχρι τῷ σώματος, σενὲ καὶ αὐτῇ παντάπασιν ὄντος. Pomponius Mela lib. 3. cap. 8. *Arabici & os arctius* (nimirum, quàm Persici) *& latitudo minor est, major aliquantò recessus, & multò magis longa latera.* Longitudinis & latitudinis mensuræ hæ apud Plinium lib. 6. cap. 29. *Timosthenes totum sinum quatri-
dui navigatione in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem,
angustias VII. mill. D. pass. Eratosthenes ab ostio XIII. mill. in
quamque partem. Artemidorus Arabia latere XVII. quinquaginta
mill. Troglodytico verò, XI. XXXVII. D. pass. Ptolemaida usque.
Agrippa XVII. XXII. mill. passuum, sine differentiis laterum.
Plerique latitudinem CCCCLXXV. prodiderunt; faucesque hiber-
no orienti obversas, alii VI. mill. alii VII. mill. alii XII. mill.
passuum patere.* Quo loci valde mihi mirum, Timosthenem to-
tum sinum quatrihui navigatione in longitudinem, bidui in latitu-
dinem, taxasse: quando Herodotus, siquis remigatione utatur,
sinus Arabici longitudinem ab intimo recessu usque ad mare latum
atque apertum, quadraginta dierum; latitudinem verò, ubi sinus
patet quàm latissimè, dimidiati diei navigatione dimetitur. Sic
enim in Euterpe; μακρὸς οὕτω δὴ τι, καὶ σενός, ὡς ἔρχομαι φρά-
σων. μῆκος μὲν, πλόα ἀρξαμένῳ ἐκ μυχῆ διεκπλῶσαι ἐς τὴν
ἑρείλῳ θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμῆνται τεσσεράκοντα, εἰρεσίῃ χρω-
μένῳ. ὄρος δὲ, τῇ ἑρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἡμισυ ἡμέρης πλόα.
De angustiarum mensurâ secutus sum in Plinio scripturam codicis
Chiffletiani, ut legerem VII. mill. non, ut erat in libris editis,
IIII. mill. Et de hac mensurâ, VII. mill. D. pass. quæ est studio-
rum sexaginta, consentiunt cum Timosthene Strabo, Arrianus,
Agathemerus. Arrianus in Periplo maris Rubri: αὐλῶν ἐστὶν οὐ
μακρὸς, ὁ σωάγων, καὶ εἰς σενὸν ἀποκλείων τὸ πέλαγος. οὐδ' ἔ-
μεταξὺ ἐξήκοντα σαδίων μισολαβεῖ νῆσος ἡ Διοδώρα. Angustia
illæ ad Deram, seu Diram, quæ promontorium est & urbs cogno-
minis πρὸς τῇ Αἰθιοπία. Strabo: Τὰ δὲ καὶ Δείρῳ σενὰ σωάγε-
ται εἰς σαδίας ἐξήκοντα. Agathemerus: Τὰ δ' καὶ Δείρῳ σενὰ

σαδίων ξ'. De longitudine ejusdem sinus nihil planè definit Diodorus; sed variat de latitudine: qui & ostii & intimi recessus angustias ad sex & decem stadia restringit. 'Ο δὲ, inquit, προσαγορδόμενος Ἀράβιος κόλπος ἀνεσόμενται μὲν εἰς τὴν καὶ μεσημβριαν κείμενον ὠκεανόν, τῆς μήκει δ' ἐπὶ πολλῆς πάνυ παρήκων σαδίων, τὴν μυχὸν ἔχει περιεσόμενον ταῖς ἐχατιαῖς τῆς Ἀραβίας, καὶ Τρωγλοδυτικῆς. ὄρος ὅ καὶ μὲν τὸ σῶμα, καὶ τὴν μυχὸν ὑπάρχει περὶ ἑκαταίδεκα σαδίας. ἀπὸ δὲ πανόρμου λιμένος πρὸς τὴν ἀντιπέραν ἡπειρον (ἔχει) μακρᾶς νεῶς διωγμὸν ἡμερήσιον· τὸ δὲ μέγιστον ἐστὶ διάστημα καὶ τὸ Τυρκαῖον ὄρος, καὶ Μακαρίαν δυσσελαγίαν, ὡς ἂν τῶν ἡπείρων οὐχ ὁραμένων ἀπ' ἀλλήλων. ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ πλάτος αἰὲ μᾶλλον συγκλείεται, καὶ τὴν συναγωγὴν ἔχει μέχρι τῆς σῶματος. Quod deinde Plinius ait, Eratosthenem ab ostio decies & ter centena millia passuum in quaque partem censuisse, non valdè abscedit a mensurâ illâ Agathemerī lib. 2. c. 14. Τῆ δὲ Ἀραβίᾳ κόλπος ἐκκλίνοντος πρὸς ἀνατολὰς τὰ μέχρι τῶν σενῶν οὐκ ἔλαττον ἐστὶ μυρίων σαδίων, ἃ ἐστὶ μίλια α τ λ γ'. γ'. Nam decies planè & ter centena millia passuum, stadia sunt decies mille ac quadringenta. Sequitur de Artemidoro, eum Arabiæ quidem latere decies septies centena, & quinquaginta millia; Troglodytico verò undecies centena, & septem ac triginta millia passuum, & passus præterea quingentos, Ptoloniaida usque, taxasse. Ubi, quum scripturam sequar codicis Chiffletiani; tamen faciliè assentior Harduino, priori loco de latere Arabiæ, unius numeri notam excidisse, & pro xvi. quod repræsentat codex Chiffletianus, rescribendum esse xvii. ita ut totus atque integer numerus sit, xvii. *quinquaginta millia*. ex quibus planè quatuor & decem stadiorum millia conficiuntur. Nam totidem quidem stadia videtur Artemidorus numerata ab Arabiæ latere voluisse. Sed depravatus est hic locus Agathemerī: τὸ δὲ παρὰ τὴν Ἀραβίαν πλοῦρὰν ἀπ' Ἑλανίτε μυχῷ σαδίων μυριάδων, Δ'. Sive, ut nihilo adhuc minùs depravatè citat Harduinus, μυριάδων δ'. Quid est enim, fodes, istud, σαδίων μυριάδων δ', nisi *quadraginta millium stadiorum*? Sunt enim stadiorum myriades quatuor. Aut, si scribis, σαδίων μυριάδων δ', quid hoc, quæso, nisi *quatuor millium myriadum stadiorum*, quæ sunt quidem stadiorum quadringenties centena

millia? Apage, vir docte, hæc puerilia. Legendum est, *σαδίων μυρίων καὶ τετρακισχίλιων*, ut disertè apud Strabonem lib. 16. Τῷ δ' Ἀραβίου κόλπῳ, τὸ μὲν παρὰ τῷ Ἀραβίῳ πλοῦρὰν ἀρχομένοις ἀπὸ τῆς Ἑλανίτης μυχῆς, καθάπερ οἱ περὶ Ἀλέξανδρον ἀνέγραψαν καὶ Ἀναξικράτης, μυρίων καὶ τετρακισχίλιων σαδίων εἶναι εἴρηται δὲ ἐπιπλέον. Aut, si forte mavis, per notarum compendia, *σαδίων Μ δ'*. itaque a primo scriptum fortasse fuerat, indeque ab imperitis librariis natum illud monstrum, *μυριάδων δ'*. Atque hinc etiam restituendus est numerus Marciano Heracleotæ, qui Artemidori epitomen fecit, ubi de hoc eodem stadiorum intervallo verba hæc sic miserè affecta sunt: Ἀπὸ τῆς Αἰλανίτης μυχῆς ὅρων τῷ ἀρχῷ ἐποινισάμεθα τὴν περίπλυν τῆς Ἀσίας ἀριστερῶν μέχρι τῆς σκηνῶν τῆς Ἀραβίης κόλπος σάδιοι α χ θ'. Corrigebam: Ἀπὸ τῆς Αἰλανίτης μυχῆς, ὅθεν τῷ ἀρχῷ ἐποινισάμεθα τὴν περίπλυν τῆς Ἀσίας ἀριστερῶν μερῶν, μέχρι τῆς σκηνῶν τῆς Ἀραβίης κόλπος σάδιοι ι δ'. Quod autem ad latus Troglodyticum attinet, quod Ptolemaïda usque, ex Artemidoro, apud Plinium, in codice quidem certè Chiffletiano, *xi. xxxvii. d. pass.* definitur, prope abest hæc mensura ab illâ Agathemeris & Strabonis novem millium stadiorum: quippe quum eam centum duntaxat stadiis excedat. Est autem Ptolemais ἢ ἐπὶ θήρας, de qua paullò post Plinius: *Ptolemais a Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata, juxta lacum Monoleum*. Ad urbem hanc Ptolemaïdem id intervalli esse ajunt ab oppido Heroum. Agathemeris lib. 1. cap. 3. Ὁ δὲ Ἀράβιος κόλπος, σκηνῶν, καὶ προμήκης, ἀρχεῖται ἀφ' Ἡρώων πόλεως παρὰ τῷ Τρωγλοδυτικῷ, ἕως τῆς Πτολεμαίδος, τῆς ἐπὶ θήρας, σαδίων θ, τὸ μῆκος. Hinc porrò a Ptolemaïde ad fauces sinûs Arabici, numerant ferè quatuor stadiorum millia, & quingenta. Strabo: Τὸ ὅ καὶ τῷ Τρωγλοδυτικῷ (πλοῦρὰν), ὅπερ εἰν ἐν δεξιᾷ ἀποπλέουσιν ἀπὸ Ἡρώων πόλεως, μέχρι μὲν Πτολεμαίδος, καὶ τῆς ἐλεφάντων θήρας ἐννακισχίλιοι πρὸς μεσημβρίαν σάδιοι, καὶ μικρόν ἐπὶ τῷ ἑω. ἐντὸς θεν ὅ μέχρι τῆς σκηνῶν, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ πεντακόσιοι πρὸς τῷ ἑω μακρόν. Ut, si totum Troglodyticum latus ab intimo Arabici sinûs recessu, hoc est, ab Heroum oppido, ad ipsas usque fauces dime-

-lium
cem

centi millium, ac quingentorum. Hæ mensuræ sinûs Arabici. Hic porro & idem ipse Erythræus: cujus certè appellationis aliæ apud alios causæ. Καλεῖται ὃ Ἐρυθραῖος, ἢ ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης τῷ ὕδατι μιλλῶδες ἐρυθρᾶς γῆς. Huc refer, quod Plinius ait, mare Rubrum alios dixisse *ab arenâ terrâque*. Inde ex circumjacentibus terris minium erui præstantissimum, scribit etiam Isidorus. Alia ejus appellationis causâ, ἢ ἐκ τῶν ὑπερκειμένων τοιαυτῶν ὀρέων. Sed hanc Rubri maris appellandi rationem improbat Agathemerus: qui & aliam affert, desumptam tamen a colore. Ὅν (Ἀραβίον κόλπον) τὸ χρώμα φασιν ἐρυθρὸν ἔχειν, οὐδ' ὥς χεδιάζοντες ἀπὸ τῆς προσπαρακειμένων ὀρέων ἐρυθρῶν ὄντων λέγουσι, προσπίπτειν τινὰ πρόσπρωσιν γαλιναίῳ ὄντι τῷ ὕδατι, καὶ τὴν τῆς ἐρυθρᾶ φαντασίαν ἀπεργάζεσθαι. ἀλλὰ τὰ πολλὰ τῆς πελάγους τέττε ἐρημαίου ὄντος, ἅτε πνέματων, ὥς λόγος, ἐκεῖ μήτε μεγάλων, μήτε συνεχῶν γινομένων, διὰ τὸ πλησίον ἐνιαυτῷ καὶ κορυφῇ τῷ ἡλίον συσάσεις διερῶν νεφῶν συνίστασθαι, εἰς αὐτὴν ἐμπίπτουσαι αἱ τῆς ἡλίου αὐγαὶ χρωννύουσιν αὐτὰ, καθάπερ ἡμῖν συνεχῶς τὰ περὶ τῆς ὀρίζοντα πάχιν εἰώθεν ἀνίχοντος, ἢ καταδεδυκότος ἡδὴ τῆς ἡλίου, εἴθ' οὕτω τὰς χόας δέχεσθαι τὴν θάλασσαν, ὅταν λείαν ἔχη τὴν ἐπιφάνειαν. Citat Eustathius ex Ethnographo illud Uranii, ὅτι τὰ παρακείμενα ὄρη δεινῶς ἐρυθρὰ εἰσι καὶ πορφυρᾶ. Et sic legendum apud Ethnographum, non πορφύρα. Etymologici Magni Auctor: ἢ ἀπὸ τῆς παρακειμένων ὀρέων ἐρυθρῶν, ἃ εἰσιν ἐρυθρὰ δεινῶς, ἢ πορφυρᾶ. Item ex Uranio: καὶ ἐπ' αὐτὴν βάλλῃ εἰς αὐτὰ ὁ ἡλῖος, καταπέμπει εἰς τὴν θάλασσαν ἢ αὐγὴν σκιάν ἐρυθράν. Stephani Epitome atque Etymologus: καὶ ἐπ' αὐτῇ. Frustra vir doctus ad Stephanum, καὶ ἐπεί. Itemque ex Uranio: καὶ ὁμβρῶν ὃ κατακλυθέντων τῆς ὀρέων εἰς θάλασσαν συρρέοντι. Depravatè in Stephano: καὶ ὁμβρῶν ὃ κατακλυθέντων τῆς ὀρέων, κάτω συρρέόντων εἰς θάλασσαν. Constat ex Eustathio, pro συρρέόντων reponendum esse συρρέοντι. ut id referatur ad τὸ ὁμβρῶν. Eustathius ex eodem: τοιαύτη, φησὶ, γίνεται ἡ θάλασσα τὴν χοιάν. Stephanus: οὕτω γίνεται. Etymologus quoque, οὕτω. Rursus de appellatione maris Erythræi: Τινὲς δὲ Ἐρυθράν εἶπον, διὰ τὸ πυρᾶσθαι μάλιστα τῷ ἡλίῳ τὸ ἐκεῖ κλίμα. Ad hanc causam referri potest illa alia, quæ tamen rejecta est ab Agatharchide, ὅτι τῷ Ἀραβίῳ κα-

λαμένε κόλπε πὰ πρὸς ἐσπέραν ὄρη, δειμείας κὶ χαπύρας τ' ἡλια-
κῆς ἀπτῖνος βαλκυσίης, ἄνθρωπος φαντασίαν ἀποδίδωσι. Place-
bat nuper docto viro, Rubri maris apellationem a fervore zonæ tor-
ridæ arcessere, quam idcirco zonam rubram vocaverint. Inde &
dicti videntur Æthiopes: Διὰ, φασί, καὶ Αἰθίοπες οἱ κατοικούν-
τες λέγονται, ὡς κεκαυμένοι τῷ ὄφιν. Eustathius ad Odysseam:
ἀπὸ τῆς αἵθως, ὅτι οὐ καὶ ὁ παρὰ τῷ Κωμικῷ αἵθος, καὶ λέων αἵ-
θων, καὶ οἶνος αἵθοψ, καὶ αἱ Αἰθίοπες λέγονται, διὰ τὸ ἐπικε-
καῦσθαι τῷ ὄφιν ὑπὸ τῆς ἡλίου, ὅς φασι, καὶ καθεῖπον αὐτὸν ἐν Αἰ-
θιοπία, ἐπικαίει πλέον. Eadem Æthiopum etymologia apud
Etymologum.

C A P U T X V I I I.

*Appellandi maris Erythræi variæ causæ apud Geographum ex
Artemidoro. Fons in littore maris Erythræi, cujus aqua
ἐρυθρῆς. Solinus illustratus. Erythra, sive Erythrus, a quo
nomen mari Erythræo. Falsa etymologia Erythræi maris a ru-
bro colore aquarum. Salmasius reprehensus. Vocabula accentu
sæpe distincta pro diversitate significationis. Ἐρυθρός, nomen
proprium. ἐρυθρός, epitheton. Ἐρύθραι Bæoticæ. Ἐρυθραὶ
Jonicæ. Ἐρυθρός Græcis idem, qui Ἐδωμός, seu Ἀδω-
μός Hebræis. Hic autem Esauus. Marc' Ἐρυθραῖον, ἀπὸ τῆς
Ἐρύθρας. Ἀπὸ Ἐρύθρας Ἐρυθρὰ θάλασσα. Inde ab Ἐρυθρᾷ,
Ἐρυθραία. Hæc verior maris Erythræi etymologia. De Ery-
thrâ rege amplius quæsitum. Agatharchidis apud Strabo-
nem sententia restituta. Μίλτος, rubrica. Naves Homero
μυλτοπάριοι. Minium post Homerica tempora inventum a Cal-
liᾷ Atheniensi. Trojanis temporibus in honore rubrica. Mi-
nium vocatum a quibusdam cinnabari. Theophrastus illustra-
tus. Minium aliud naturale; aliud factitium. Minium pro
cinnabari perniciosè adhibitum. Κιννάβαρι idem & Τρυγά-
βαρι. Μίλτος, minium ex usu posteriorum temporum. Mi-
nium, Græcis ἄμμιον. Dioscorides illustratus. Μίλτος, pro-
priè rubrica. Minii nomine Latinis notata aliquando rubri-
ca καταρρησικῶς. Mons ad sinum Arabicum μυλτώδης. Ru-
brica*

brica varia genera . Stephani Evodii Affemani , Archiepiscopi Apamensis , in nos promerita .

DE appellatione maris , seu sinus Erythræi , quæ a multis multa dicta sunt , paucis simul complexus Geographus , τὰ τῶν ποταμῶν ἐπιτέμνων ex Artemidoro . Ibi etiam causarum hujus appellationis una , ἀπὸ τῆς ὀρώων ἐρυθραινομένων ὑπὸ τῆς καύσεως . Strabo , ἐκ τῆς ἀποκαύσεως . Alia ibi ex Ctesia Cnidio appellationis hujus ratio . Οἱ δὲ , ἀπὸ πηγῆς τινος ὕδαρ εἰς τὴν θάλασσαν εἰσαγέσης ἐρδθὲς καὶ μιλῶδες . Geographus : Κτισίαν δὲ τὴν Κνίδιον πηγὴν ἰσορεῖν ἐκδιδῶσαν εἰς τὴν θάλατταν ἐρδθὲς , καὶ μιλῶδες ὕδαρ . Fons est , de quo Solinus ex Varrone : *qui affirmat , in littore maris istius (Erythræi) fontem esse , quem si oves biberint , mutant vellerum qualitatem , & antea candidæ , amittant quod fuerint usque ad haustum , ac furvo postmodum nigrescant colore .* Codex meus manu exaratus , *furvo* , non *fulvo* , quod aliis placebat . Alii Erythræum sinum dictum voluerunt ab Erythrâ . Οἱ δὲ , ἀπὸ Ἐρύθρα τινός . Hæc autem valde probata est Erythræi maris etymologia ab Erythrâ , seu Erythro . Utroque enim modo eum appellant , qui nomen dedit mari Erythræo . Q. Curtius lib.8. cap.9. *Ab Erythro rege inditum est nomen : propter quod ignari rubere aquas credunt .* Et tamen Latini vocant *mare rubrum* , Græci θάλασσαν ἐρυθράν , quasi nimirum a rubore . Ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς , nomen est , ut diximus , gentis , aut etiam loci , Ἐρυθραῖος , & Ἐρυθραία . Unde Ἐρυθραῖος βασιλεὺς Dionysio , is , qui τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης , seu maris Rubri , imperio potiebatur . Itemque ἀπὸ Ἐρύθρα τὸ κτητικόν , Ἐρυθραῖος , & Ἐρυθραία . Et sic etiam ab Erythrâ rege mare Erythræum . Utrâque ab origine benè dici potest mare Erythræum . Rationes tamen hæ appellationis valde inter sese diversæ : quanvis appellatio ipsa una & eadem esse videatur . Aliud nanque est dicere mare Erythræ regis ; aliud mare a colore rubro appellatum . Falsam autem esse etymologiam illam a rubro colore aquarum . Agatharchides : Τὰ μὲν οὖν αἷτια τῆς κλήσεως ἔχοντα διαφοράν . Μέγα δὲ τὸ παράλλατον , Ἐρύθραν θάλατταν εἰπεῖν , ἢ θάλατταν Ἐρυθράν . Τὸ μὲν δὲ κυριότατα σημαίνει τὴν θαλάττην ἀνδρα . τὸ δὲ τὴν πυρρότητα δηλοῖ τῆς

ρήθείσης φύσεως, ὥς τέτοις. Ἐστὶ δέ, φησι, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς χρω-
ματος τὴν κλήσιν κατασκευάζον, ἡ δὲ δὸς. ἔ. γὰρ ἐστὶν ἐρυθρά. τὸ
δ' ἀπὸ τῆς δυναστεύσαντος, ἀληθές, ὡς Πέρσης λόγος ἐπισώσατο.
Hic verò Erythras, dictus etiam Erythrus: quod perperam negat
Salmasius: qui & in Curtio, & in Solino suo, pro *Erythro*, rescri-
bit *Erythra*. Nam Græcis, inquit, Ἐρύθρας, non Ἐρυθρός, hic
rex dicitur. Equidem non dicitur ferè Græcis hic rex Ἐρυθρός.
hac in parte non repugno ego penitus Salmasio. Solent enim ple-
rumque Græci vocabula, pro vario vocabulorum ipsorum usu, va-
riâque significatione, accentu inter sese distinguere. Non igitur hic
rex ferè Græcis Ἐρυθρός. Sed ad epitheti differentiam, Ἐρυθρός
ipse, & non tantum Ἐρύθρας, appellatus. Stephanus: Ἐρυθρά,
ἡ θάλασσα, ἀπὸ Ἐρύθρα τῆς ἡρώος. Ἐρύθρα Stephanus, non Ἐρύ-
θρα, a recto Ἐρυθρός. Etymologici Magni Auctor: Ἐρυθρά θά-
λασσα, ἀπὸ Ἐρυθρῆς Βασιλέως. Scribe, ἀπὸ Ἐρύθρα. Suidas:
Ἐρυθρά θάλασσα ἐκλήθη ὁ Περσικὸς κόλπος, οὐκ ἀπὸ τῆς χροιάς
τῆς ῥοθίας, καθάπερ τινὲς οἰοῦνται. ἀλλ' ἐκ τίνος ἀνδρός Ἐρυθρῆς τὴν
προσηγορίαν. Hic etiam scribendum, Ἐρύθρα. Sic & Ἐρυθρός,
a quo nomen Erythris, oppido Boeotiæ; & ipsum idem oppidum
apud plerosque Ἐρύθραι, βαρυτόνως, ad differentiam Erythrarum
Jonicarum, quæ Ἐρυθραί, ὀξύτόνως, quum tamen Ἐρύθρα dicta
sit etiam Harpocrati urbs Ionica, βαρυτόνως. Eustathius ad
lib. β' Iliadis: Ἀπίων μὲν οὖν, καὶ Ἡρόδωρος ὀξύτως τὴν λέ-
ξιν, λέγοντες Ἐρυθράς, ὡς καλὰς. Ἴτεροι δέ, φασιν, ὅτι Ἐρύ-
θραι μὲν βαρυτόνως, αἱ τῆς Βοιωτίας, ἀπὸ τῆς Ἐρύθρα, ἣς Ποσει-
δῶνος, καὶ Ἀμφιμεδέσης θυγατρὸς Δαναῶ. Minus benè ibi a no-
bis editum, Ἐρυθρῆς. quod corrigendum. Pausanias lib. 6. Οἱ δέ
καὶ ἐπαριθμεῖσι τοῖς κατειλεγμένοις Ἐρυθρον παῖδα Λάκωνος τῆς
Ἀθάμαντος. ἀπὸ τῆς Ἐρυθραὶ πόλιν καλεῖτο Βοιωτῶν. Sic
etiam Ἐρυθρός, a quo Erythra Jonica. Pausanias item lib. 7.
Ἐρυθραῖοι δέ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀφικέσθαι σὺν Ἐρύθρῳ πατρὶ Πάδα-
μάθους φασὶν ἐκ Κρήτης, καὶ οἰκιστὴν τῇ πόλει γενέσθαι τὸν Ἐρυ-
θρον. Neque verò *Erythrum* pro *Erythra* appellare absurdum per-
inde est, ac si quis *Aeneum* diceret, qui est Aeneas, quod objicit
Salmasius. Est enim Græcis Ἐρυθρός, seu potius, differentia cau-
sâ, Ἐρυθρός, idem, qui Hebræis Ἐδωμος, seu Ἀδωμος, quo
Esavus

Esavus cognomento est appellatus: a quo etiam vocatam volunt Edumæam, sive Idumæam. Josephus de Adomo, seu Edomo: *ἐνθεν διὰ τὴν ξανθότητα τῆ βρώματος, ὑπὸ τῆ ἡλικιαπῶν καὶ παιδὶαν Ἰδωμος (alii Ἰδωμος) ἐπεκλήθη. Ἰδωμα δὲ (alii Ἰδωμον) Ἑβραῖοι τὸ ἐρυθρὸν καλεῖσι: καὶ τὴν χώραν οὕτω προσηγόρευσαν. Ἕλληες δὲ αὐτὴν ἐπὶ τὸ σεμνότερον Ἰδυμαίαν ὠνόμασαν.* De Idumæâ Eusebius in Locis Hebraicis: Ἰδυμαία, χώρα Ἡσαῦ, ἧς αὐτῆ παρωνύμως ὀνομαθεῖσα, ἐπεὶ περ αὐτὸς Ἰδωμ ἐκαλεῖτο. Quam etiam Ἰδυμαίαν Græci nominarunt Ἰδυμαίαν, ut non obscurè colligitur ex Stephano. Sentiunt autem homines eruditi, idque valdè probabiliter, regem hunc, seu heroem, a quo nomen Erythræo mari impositum, eundem esse, atque Edomum illum Hebræorum. Ἰδωμος idem, atque ἐρυθρός, seu *ruber*. Hinc Græci, qui vocem illam Hebraicam Græcè redditam atque expressam vellent, Ἐρυθρον, & non tantùm Ἐρύθραν, eundem dixerunt. Non hîc fanè peccant homines eruditi. Mare quidem benè vocatum fuerit Ἐρυθραῖον ἀπὸ τῆ Ἐρύθρα. Et certè quidem ab Erythrâ *Erythræum* mare vocatum Plinius scribit. Et *Erythrâ* scriptum est apud Solinum in veteri meo codice in his verbis: *mare, quod Erythræum ab Erythrâ rege, Persei & Andromedæ filio, non solum a colore appellatum Varro dicit.* Unde etiam Martianus Capella: *mare, quod Erythræum, ab Erythrâ rege, Persei & Andromedæ filio vocitatum, a colore etiam dictum Rubrum.* Sed non idcirco non etiam nuncupatus fuerit Ἐρυθρός, is, a quo mare illud nominatum. Hoc ideo negat Salmasius, quòd ab Ἐρυθρός τὸ ἐθνικὸν ἐσέτ Ἐρύθριος, non Ἐρυθραῖος. Frustra; sicuti enim ἀπὸ τῆ Ἰδωμ, qualis cognominatus fuit Esavus, dicta est a Græcis Ἰδυμη, regio, quasi Ἰδυμη, unde *palmarum dives Idume* Lucano, & *Idume* aliis Poetis Latinis; atque inde ab Ἰδυμη, Ἰδυμαία, *Idumæa*; sic etiam ἀπὸ Ἐρύθρα, qui est ipse Ἰδωμος, θάλασσα appellata est a Græcis Ἐρυθρὰ, atque inde ab Ἐρυθρὰ, Ἐρυθραία. Hæc verior est, me quidem iudice, maris Erythræi, seu Rubri, etymologia. Ferunt de Erythrâ, eum rate primum in quandam ibi insulam transmisisse, διὰ ἱπποφόρβιον οἰσρηθὲν ὑπὸ λεαίνης. Strabo ex Agatharchide: διότι Πέρσης τις Ἐρύθρας, ἱπποφορβίᾳ τι-

νός ὑπὸ λεαίνης οἷσιν καταχομένῃς, ἐξελαθέντος δὲ μέχρι θαλάτ-
 τος, κἀνεῖθεν εἰς νῆσον τινὰ διάρωτος, χεδίαν πηξάμενος, πρῶ-
 τος περαιωθείη πρὸς τὴν νῆσον. Vetustiore interpretem legisse
 in Strabone, ἵπποφορβίᾳ τινὸς ὑπὸ λεαίνης οἷσιν καταχομένης
 ἐξελαθέντος μέχρι θαλάττης. certò ostendit hæc ejus interpretatio:
cum equorum armentum a leonâ, a silo tactâ, usque ad mare
agitaretur. Lectionem hanc probavit in Strabone Casaubonus. Sed
 ab antiquiori eâque vulgatâ lectione stare videtur Eustathius, qui
 non leonam ipsam dicit οἷσιν καταχομένῃν, *percitam æstro*; sed
 ἵπποφόρβιον οἷσινθὲν ὑπὸ λεαίνης, *equarum armentum æstro*
percitum propter leonam, seu visâ irruentisque leonæ metu
consternatum, actumque in furorem. Hæc vera est Agatharchidis
 apud Strabonem sententia: quam sanè confirmant ipsa etiam Ex-
 cerpta ex Agatharchide apud Photium: Sic enim in iis Excerptis:
 Τῆς (Erythræ) φορβάδων ἀγέλη μείζονι λέοντες ἐπορεύσαντες,
 τινὰς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν. αἱ δὲ περισωθεῖσαι, τῷ δέει τ' ὄψεως,
 οἷσρον λαβεῖσαι, ἐπὶ τὴν θάλατταν ἠλαύοντο. Non hîc quidem
 leones οἷσρον λαβόντες. sed equæ, leonibus in eas irruentibus, τῷ
 δέει τ' ὄψεως οἷσρον λαβεῖσαι. quo etiam ex æstro sese in mare
 præcipites egerunt; itaque a fluctibus abreptæ, in adversam insu-
 lam emerferunt. Excerpta rursus Photiana de Erythrâ: ὁ οὖν Ἐρύ-
 θρας ζῆτῶν πὰς οὐ φαινομένας φορβάδας, πρῶτος τῷ ἐνεῖσε χε-
 δίαν ἐπήξατο, μεγέθει μὲν σύμμετρον, τῇ δυνάμει δὲ σερίφῳ.
 καὶ λαβὼν σάσιν ἐρέει, καὶ συμμέτρῃ πνύματος, ἀφῆκεν εἰς τὸν
 πόρον. Ταχὺ δὲ τῷ κύματος αὐτὸν προώσαντος, ὅτε μὲν τὰς ἵπ-
 πους, ὅτε δὲ τὸν νομέα. Θαυμάσας δὲ τὴν νῆσον, καὶ πόλισμα
 ἐπὶ λιμένος ἀκαίρῃς ἰδρύσατο, καὶ ἐκ τ' ἀντιπέραν τὰς ἀπορῆντας
 βίᾳ μετενεγκὼν, ἐπόλισεν. Meminerat supra Eustathius μιλῳδες
 ἐρυθρᾶς γῆς. itemque πηγῆς τινος ὕδαρ εἰς τὴν θάλασσαν εἰσα-
 γέσης ἐρόθης καὶ μιλῳδες. Nunc verò: ὅτι δὲ, inquit, τὸ μιλ-
 ῳδες χῶμα, ἐρόθης ἐστίν, ὡς ἀνωτέρω γέγραπται, δῆλον τῇ αἰ-
 θήσει. Eustathius ipse ad lib. β' Iliadis: Ἰσέον δὲ καὶ, ὅτι μίλ-
 τος, χῶμα ἐστὶν ἐρυθρόν. Suidas: Μίλτος, χῶματος εἶδος ἐρυ-
 θρῶν. Μίλτος ibi rubrica est, non minium, ut explicant viri docti.
 Hesychius: Μίλτος, εἶδος ἐρυθρόν σινωπίδος. Hîc μίλτος, ru-
 bricæ

bricæ genus, seu rubrica sinopica, quæ *μίλτος Σινωπικῇ* Dioscoridi. Hoc coloris genere proræ olim navium insignitæ. unde eadem *μιλτοπάριοι*. ὅθεν καὶ ὁ Ποιητὴς ἐμβάπτων ταῖς ναυσὶ τὰ πρόσ-
ωπα, *μιλτοπαρίης* αὐτὰς καλεῖ. Rursus Eustathius ad lib. β' Iliadis: δι' οὗ (*μίλτος*) τὰ τῶν νηῶν ἐμπαροῦσιν βάπτονται εἰς ὠραϊ-
σμόν. ἅπερ παῶραι λέγονται, ὡς ἐκ τῶν παροῶν, κραθέντων τῆς
δύο οὐ εἰς ὁ μὲγα. Ἐντὺθεν δὲ οἱ Ποιηταὶ ὀρμώμενοι, πολμῶσι
καὶ παρειὰς λέγειν τὰ τοιαῦτα μέρη τῶν νηῶν, καὶ πρόσωπα. Hinc
Homero naves *μιλτοπάριοι*. Quo ex navium epitheto Homérico
manifestè apparet, non posse *μίλτον* explicari, neque intelligi de
minio; &, si minium Eustathius intelligit, eum a vero vehementer
aberrare. Neque enim Trojanis, atque adeo Homericis temporibus
notum erat minium, quod inventum postea primum fuit a Calliâ
Atheniensi. Illis temporibus in honore erat Rubrica, eaque *μίλτος*
vocata. Plinius lib. 33. cap. 7. *Auctoritatem colori fuisse non mi-
ror. Jam enim Trojanis temporibus rubrica in honore erat, Ho-
mero teste, qui naves cā commendat, aliàs circa picturas pig-
mentaue rarus. Milton vocant Græci: minium quidam, cin-
nabari. Unde natus error, Indico cinnabaris nomine.* Optimè di-
stinxit Plinius inter minium & rubricam. Rubricam Græci *μίλτον*
vocant; minium quidam, cinnabari. Nec enim, posteaquàm reper-
tum fuit minium, aliud iis tunc nomen, quo minium a rubrica dis-
cernerent, suppetebat, nisi cinnabaris. Hoc nomine appellasse
quosdam minium, verissimum sanè est; idque patet ex Theophra-
sto Libro de Lapidibus, ubi loquitur de minio: *Γίνεται δὲ καὶ κιν-
νάβαρι, τὸ μὲν αὐτοφυές, τὸ δὲ κατ' ἐργασίαν.* Κιννάβαρι est hîc
minium, cuius duplex genus facit Theophrastus, aliud naturale,
aliud factitium. Tzetzes:

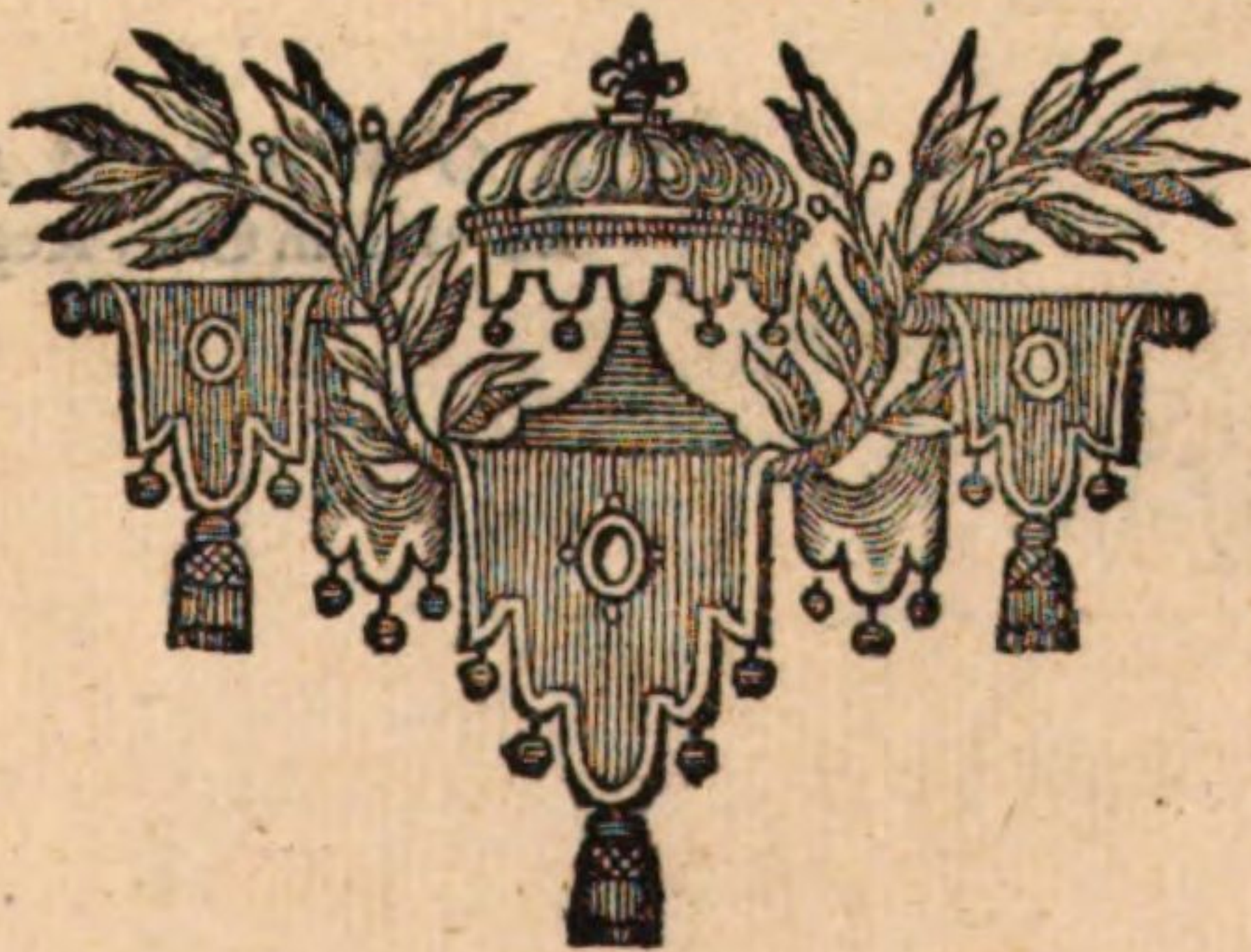
Ὅπως δὲ θεωρεῖσθαι χρὴ κιννάβαρι,
ἢ καὶ σινωπιδίου, ἐφ' ἁρματος ἰσῶσι.
Κιννάβαρι hîc, minium; σινωπιδίου, rubrica Sinopica. Minio
autem triumphantium corpora illini consuevisse, Plinius testatur.
Isidorus: *Miniam autem hoc, quidam dicunt esse cinnabarin.*
Hinc minium a quibusdam confusum cum cinnabari, & a medicis
aliquando pro cinnabari perniciosissimè adhibitum. Κιννάβαρι, At-

ticis etiam *Τιγγάβαρι*. unde & minium, *τιγγάβαρι*. Diocles :
 ἡ μίλτος, οἶμαι, καὶ τὸ τιγγάβαρι. Μίλτος hīc dicitur minium,
 quod & *τιγγάβαρι*. Lexicon Oratorium apud Eustathium : *Τιγγάβαρι καὶ μίλτος ἀναμειγμένη*. Μίλτον hīc minium intelligi,
 non rubricam, manifestum est ex his verbis, quæ statim sequun-
 tur : οὗ τινὲς ἐργασίαν φασὶ πρῶτον εἶρεῖν Καλίαν Ἀθηναῖον.
 Minium nanque, non rubrica, inventum fuit Calliæ Atheniensis.
 Sic & μίλτος Straboni, minium Hispanicum. Sed μίλτον, mi-
 nium dicere, ex usu fuit posteriorum temporum, cum, quod no-
 men erat rubricæ, fuit tandem cum minio communicatum. Quan-
 quam comuniùs atque usitatiùs Græci, ut minium a rubricâ di-
 stingerent, vocasse illud videantur ἄμμιον. Quod me docuit Dio-
 scorides lib. 5. cap. 109. *Κιννάβαρι οἶονταί τινες ταυτὸν ὑπάρχειν*
τῷ καλεμένῳ ἁμμίῳ, πλανώμενοι. Τὸ μὲν γὰρ ἄμμιον σκιάζε-
ται ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπὶ λίθου τινὸς μεμιγμένον τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ.
 Et cap. 110. *Ἰσθράργυρος δὲ σκιάζεται ἀπὸ τῆς ἁμμίας λεγομέ-*
νης, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τῆς κινναβάρεως λεγομένης. Constat, lo-
 qui Dioscoridem de minio, ac præsertim Hispanico : & hoc voca-
 tum ait ἄμμιον. perinde quasi sic Græci minium vulgò nomina-
 rent, quod non nisi *καταχρηστικῶς* cinnabaris diceretur. Περὶ μίλ-
 τος, hoc est de rubricâ, agit postea Dioscorides. Ergo Græcis mi-
 nium, propriè ἄμμιον. & μίλτος, rubrica. Contra verò Latini
 minii aliquando nomine rubricam notarunt, nempe *καταχρηστικῶς*
 ut minium Sinopicum dicit Celsus rubricam ipsam Sinopicam. Et
 hoc modo videtur mihi Isidorus minium, rubricam ipsam vocasse,
 in his verbis de mari Rubro : *vicinis littoribus vitiatur gurgēs*
atque inficitur, quia omnis terra, quæ circumstat pelago, ru-
bra est, & sanguineo colori proxima. Ideoque inde minium
acutissimum excerpitur, & alii colores, quibus pictura varia-
tur. Minium hīc Isidoro, rubrica : unde Rubrum quidam mare
 denominatum opinabantur. Artemidorus, ad sinum Arabicum,
 a latere Ægyptum versus Troglodytico, ὄρος esse scripsit ἐν πε-
 δίῳ μιλῶδες, montem *rubricâ plenum*, ut bene μιλῶδες red-
 didit vetus interpretes Strabonis. Hinc fortasse eruebatur *minium*
illud acutissimum, quod dicit Isidorus. Quo de eodem monte
 hæc

hæc Agatharchides in Periplo Maris Rubri: πλησίον δὲ τῷ λίμνης, διμεγέθει πεδίῳ βεβηκὸς ὄρος ἀναφαίνεται μιλῶδες, ἄλλω μὲν ἐδεμίαν ὑποδεικνύον ιδιότητα, χοιὰν δὲ ποιαύτῳ ἀπὸ τῆς κορυφῆς σημαῖνον τῆς ἀκρας, ὥστε τῆς ἀτενιζόντων τὰς ὄψεις ἐπὶ πλέον βλάπτειν. Eadem de monte hoc μιλῶδει Diodorus. Rubricæ varia genera apud Dioscoridem & Plinium. Erat autem & rubrica, seu μίλτος, Ægyptiaca. Plura nos de his ad librum β' Iliadis. Hæc autem ad Dionysium Periegetam nunc satis: quæ ut in manus hominum exire interea sineremus, facilè adducti sumus summâ apud nos auctoritate amplissimi & doctissimi viri, optimèque de nobis meriti, Stephani Evodii Assemani, Archiepiscopi Apamensis.

F I N I S.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ΕΙΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

ΗΡως ἄκρε δοθεὶς θεόθεν γῆ, ὄφρα φανείη
 Ὅσως δὴ ἀρετῆς δεκτικὸς ἔσκε μέροψ.

Σοὶ φύσις ὄχον ἐξ ἠθισαυρᾶς, χεῖρά τε, καὶ ἄ
 Ἐμπορεῖν εἰν ἄλλοις πάντα ἔδωκε τέϊν.

Νῦν ὕπερ ἢ σέθεν δειπνὴ ἀλκίῳ τε λόγιοι,
 Ἡ δὲ ἐπισήμη σεῖο ἄμετρος ἔει.

Ῥήτορα ὃν σ' ἐλλὰς γιγνώσκει κάλλιπ' γλώττης,
 Ἐν σοὶ καὶ Ῥώμη ὃν Κικέρωνα βλέπει.

Εἰ τὰ πάλ' ἰσορέεις, φαίνη τάδε ὅσαςιν εἰδῶς,
 Θεῖα γράφων φαίνη ἔμμεναι ἐρανόθι.

Μηδὲν τῷ ὄντων σοὶ ἄγνωστον· φρήν σεο πάντα
 Εἶδει, γνωστὰ λέγεις ξείνῳ ἅπαντα ῥόπῳ.

Οὐδεὶς τῷ ζώντων σε ἰσοῖ, σὺ δὲ τὰς τεθνεώτας,
 Εἰμὴ ὑπερβαίνεις, τὰςδε τῷ ὄντι ἰσοῖς.

THOMAS MARTINIUS
 Ex eisdem Cler. Reg. Schol. Piarum.

EXCUDEBANT ROMÆ
NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
BIBLIOPOLÆ ET TYPOGRAPHI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO CId. Idcc. XLII.
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
ANNO II.

EXCUDERANT ROMAE
NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
BIBLIOTHECA ET TYPOGRAPHI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO CLC. LXXX. XLII.
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
ANNO III.

JOHANNES MARTINUS
Typographus et Bibliopola

Politi, Alessandro,

Orationes

Roma 1742

4 Opp. 123

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10528793-8